

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών
— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΔΙΚΟΝΟΜΙΑ (ΤΟΜΕΑΣ Β' ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ)
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ ΕΤΟΣ: 2015-2016

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

του Σταματίου Κρασσά του Γεωργίου

A.M.: 1638

Η προβολή νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη

Επιβλέποντες:

Ιωάννης Δεληκωστόπουλος

Δημήτριος Τσικρικάς

Νικόλαος Κατηφόρης

Αθήνα, 2017

Copyright © [Σταμάτιος Γ. Κρασσάς, 2017]

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Περιεχόμενα

Συντομογραφίες	5
A. Εισαγωγή.....	7
B. Η αρχή της συγκεντρώσεως στην πολιτική δίκη.....	9
I. Εννοιολογικά στοιχεία-επιδιωκόμενοι σκοποί	9
α. Η ταχύτητα της διαδικασίας	10
β. Η οικονομία της δίκης	11
γ. Η ικανοποίηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας.....	12
δ. Η αποτροπή καταχρηστικής άσκησης δικονομικού δικαιώματος.....	13
II. Συγκεντρωτικό σύστημα και διαγνωστική δίκη	14
α. Συγκριτική επισκόπηση.....	14
i. Γερμανικό δίκαιο	14
ii. Γαλλικό δίκαιο	15
iii. Αυστριακό δίκαιο.....	17
iv. Ελβετικό δίκαιο	18
β. Ιστορική αναδρομή.....	20
i. Η ΠολΔ/1834 του Maurer.....	20
ii. Ο ΚΠολΔ	20
iii. Η νομοθετική μεταρρύθμιση του ν. 4335/2015.....	22
iv. Κριτική των νέων ρυθμίσεων-Συμπεράσματα.....	24
Γ. Συστήματα εφέσεως και πραγματικοί ισχυρισμοί	28
I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	28
II. Σύστημα πλήρους εφέσεως	28
III. Σύστημα περιορισμένης εφέσεως	30
IV. Μικτό σύστημα εφέσεως	31
V. Οι διατάξεις του ελληνικού ΚΠολΔ.....	32
α. Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα εφέσεως.....	32
β. Η ρύθμιση περί διακράτησης της υπόθεσης από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο	34
γ. Η ρύθμιση περί δύο βαθμών δικαιοδοσίας.....	35
δ. Η αρχή της non reformatio in peius.....	36
ε. Η ρύθμιση περί αντικατάστασης των αιτιολογιών	37
στ. Η ρύθμιση του ius novorum.....	38
VI. Συμπεράσματα	39

Δ. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527	41
I. Η έννοια των πραγματικών ισχυρισμών	41
II. Ισχυρισμοί που βάλλουν κατά διαδικαστικών πράξεων	43
III. Τα στοιχεία της ιστορικής βάσης της αγωγής.....	47
IV. Η διάκριση μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών	50
V. Η άρνηση της αγωγής.....	55
VI. Λόγοι ανακοπής	60
E. Οι εξαιρέσεις του <i>ius novorum</i>	62
I. Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, που προτείνει ο νικήσας διάδικος (άρθρο 527 αριθ. 1)	62
II. Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, που προτείνει ο ασκών αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση το πρώτον στο εφετείο (άρθρο 527 αριθ. 1)	69
III. Οι οψιγενείς ισχυρισμοί (άρθρο 527 αριθ. 2 και 5)	71
α. Ο καθορισμός του κρίσιμου χρόνου γένεσης των οψιγενών ισχυρισμών.....	71
β. Ειδικότερα, επί διαπλαστικών δικαιωμάτων	73
IV. Οι προνομιακοί ισχυρισμοί (άρθρο 527 αριθ. 3)	78
α. Οι ισχυρισμοί, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως	78
i. Η αυτεπάγγελτη έρευνα του δικαστηρίου.....	78
ii. Ισχυρισμοί, που στηρίζουν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης.....	79
iii. Ισχυρισμοί, που στηρίζουν αυτεπάγγελα εξεταζόμενους κανόνες ουσιαστικού δικαίου	80
αα. Ισχυρισμοί, που θεμελιώνονται σε κανόνες δημοσίας τάξεως.....	80
ββ. Η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος	83
γγ. Οι καταχρηστικές ενστάσεις	86
iv. Το χρονικό σημείο προβολής ενός ισχυρισμού, που λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως μετά τον ν.4335/2015	89
β. Οι ισχυρισμοί, που προτείνονται σε κάθε στάση της δίκης	90
γ. Ειδικότερα, η ένσταση πλαστότητας	90
V. Οι ισχυρισμοί που δεν προβλήθηκαν έγκαιρα από δικαιολογημένη αιτία (άρθρο 527 αριθ. 4)	92
α. Η εξάρτηση της έννοιας της δικαιολογημένης αιτίας από την συμπεριφορά του διαδίκου-Υποστηριχθείσες απόψεις	93
β. Η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας μετά τον ν.4335/2015.....	96
γ. Το είδος της υπαιτιότητας.....	98

δ. Το πταίσμα του πληρεξουσίου δικηγόρου.....	102
ε. Το πταίσμα του παρεμβαίνοντος	103
στ. Η παράβαση της υποχρέωσης του δικαστηρίου προς καθοδήγηση του διαδίκου ως δικαιολογημένη αιτία	104
VI. Οι ισχυρισμοί που αποδεικνύονται εγγράφως ή με δικαστική ομολογία (άρθρο 527 αριθ. 6)	107
α. Περιπτωσιολογία	107
β. Σχέση των άρθρων 527 αριθ. 6 και 529§2	110
ΣΤ. Πραγματικοί ισχυρισμοί, που απορρίφθηκαν ή δεν εξετάσθηκαν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο	115
I. Ο καθορισμός της έννοιας «νέος ισχυρισμός»	115
II. Η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 527.....	118
III. Συμπεράσματα.....	119
Z. Οι νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι εφέσεως κατά της εκκαλουμένης	121
H. Τρόπος και χρόνος προβολής των νέων ισχυρισμών	125
I. Η εξάρτηση του τρόπου και χρόνου προβολής νέων ισχυρισμών από την δικονομική θέση του διαδίκου	125
II. Η προβολή των προνομιακών ισχυρισμών.....	127
III. Η προβολή των ισχυρισμών, που γεννήθηκαν μετά την παρέλευση της προθεσμίας άσκησης πρόσθετων λόγων εφέσεως	129
IV. Η επίκληση των λόγων της βραδείας προβολής.....	131
Θ. Δικονομική μεταχείριση των νέων ισχυρισμών	134
I. Το απαράδεκτο ως κύρωση σε περίπτωση προβολής καθυστερημένου ισχυρισμού	134
II. Αναρτητικός έλεγχος.....	135
I. Η προβολή νέων ισχυρισμών κατόπιν εφέσεως, που στρέφεται κατά αποφάσεως εκδοθείσας πρωτοδίκως κατόπιν ερημοδικίας.....	142
I. Η προβολή νέων ισχυρισμών στην αρχική μορφή του ΚΠολΔ.....	142
II. Η προβολή νέων ισχυρισμών μετά τους ν. 2145/1993 και 2207/1994.....	144
IA. Επίλογος.....	148
Βιβλιογραφία	151

Συντομογραφίες

α.ν.	αναγκαστικός νόμος
Abs.	Absatz
ΑιτΕκθ	Αιτιολογική Έκθεση
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Art., art.	Artikel, article
Αρμ	Αρμενόπουλος
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας
ΑχΝομ	Αχαϊκή Νομολογία
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
γερμΚΠολΔ	γερμανικός Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Δ	Δίκη
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιριών
ΔΕΝ	Δελτίο Εργατικής Νομοθεσίας
ΕΟ	Exekutionsordnung RGBI 1896/79
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔικΠολ	Επιθεώρηση Δικαίου Πολυκατοικίας
ΕΕΔ	Ένωση Ελλήνων Δικονομολόγων
ΕΕΝ	Εφημερίδα Ελλήνων Νομικών
ΕΕργΔ	Επιθεώρηση Εργατικού Δικαίου
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕΝαυτΔ	Επιθεώρηση Ναυτιλιακού Δικαίου
ΕΠολΔ	Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας
ΕπισκΕμπΔ	Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου
ΕρμΑΚ	Ερμηνεία Αστικού Κώδικα
ΕφΑΔ	Εφαρμογές Αστικού και Αστικού Δικονομικού Δικαίου
Hrsg.	Herausgeber
Θεμ.	Θέμις
JA	Juristische Arbeitsblätter

ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΚΙΝΔ	Κώδικας Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου
MDR	Monatsschrift für Deutsches Recht
MünchKomm	Münchener Kommentar-Zivilprozessordnung
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα
ΝΔ	Νέον Δίκαιον
NJ	Neue Justiz
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NJW-RR	NJW-Rechtssprechung-Report Zivilrecht
Νομικό Βήμα	NoB
Νόμος	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών NOMOS
n.c.p.c.	nouveau code de procédure civile
ö	österreichische
ΠειρΝομ	Πειραϊκή Νομολογία
ΠρΑνΕπ	Πρακτικά Αναθεωρητικής Επιτροπής
ΠολΔ	Πολιτική Δικονομία
s	schweizerische
Σ	Σύνταγμα
ΣχΠολΔ	Πρακτικά Συντακτικής Επιτροπής Σχεδίου Κώδικα Πολιτικής δικονομίας
ΤΝΠ ΔΣΑ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών ΔΣΑ Ισοκράτης
ff.	fortfolgende
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου
WM	Zeitschrift für Wirtschafts- und Bankrecht
ZIP	Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
ZPO	Zivilprozessordnung
ZZP	Zeitschrift für Zivilprozess

A. Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελεί η προβολή των νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη, όπως ορίζεται στο άρθρο 527 ΚΠολΔ¹. Οι νέοι ισχυρισμοί διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο στο πλαίσιο της λειτουργίας του ενδίκου μέσου της εφέσεως, ενώ η εφαρμογή των εξαιρέσεων της σχετικής νομοθετικής διάταξης δημιουργεί ερμηνευτικά, δογματικά, ενίοτε, δε, και πρακτικά ζητήματα.

Η προβολή των νέων ισχυρισμών αποτελεί, κατ' ουσίαν, μεταφορά του συγκεντρωτικού συστήματος στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Τούτου δοθέντος, επιχειρείται, αρχικά, η οριοθέτηση των βασικότερων επιδιωκόμενων σκοπών της αρχής της συγκεντρώσεως στην πολιτική δίκη. Στο πλαίσιο αυτό, σημαντική αναδεικνύεται η σύγκρουση μεταξύ ταχύτητας της διαδικασίας και αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας. Εν συνεχεία, μέσω της συγκριτικής επισκόπησης των ρυθμίσεων του συστήματος συγκεντρώσεως στην διαγνωστική δίκη και της ιστορικής αναδρομής των αντίστοιχων ρυθμίσεων στην ημεδαπή έννομη τάξη (ιδιαίτως της πρόσφατης νομοθετικής μεταβολής, που επήλθε με τον ν.4335/2015) παρουσιάζονται οι διαθέσιμες επιλογές του νομοθέτη ως προς το ζήτημα της προβολής των νέων ισχυρισμών, οι οποίες εξαρτώνται από το προβάδισμα, που δίνεται στην ταχεία εκδίκαση της διαφοράς ή την έκδοση ορθότερης κατ' ουσίαν δικαστικής αποφάσεως.

Πέραν τούτου, όμως, η επιλογή του νομοθέτη ως προς την δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών συνέχεται άμεσα με το εφαρμοζόμενο σύστημα εφέσεως. Έτσι, αναλόγως με το σύστημα εφέσεως, που επιλέγει κάθε έννομη τάξη, προβλέπεται και διευρυμένη ή περιορισμένη δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών στην έκκλητη δίκη. Στο πλαίσιο του ελληνικού δικαίου, η σύντομη παρουσίαση των βασικότερων διατάξεων της εφέσεως προσδιορίζει και την λειτουργία του ενδίκου μέσου, ιδίως όσον αφορά την προβολή νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη.

Περαιτέρω, απαραίτητη προϋπόθεση για την ερμηνεία των εξαιρέσεων για την προβολή των νέων ισχυρισμών αποτελεί η οριοθέτηση του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 527. Πέραν των περιπτώσεων των στοιχείων της ιστορικής βάσης της αγωγής, των ισχυρισμών, που βάλλουν κατά διαδικαστικών πράξεων και των λόγων ανακοπής, ιδιαιτέρως κρίσιμη αναδεικνύεται η διάκριση μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών, καθώς και το συναφές ζήτημα της άρνησης.

¹ Η αναφορά σε αριθμό άρθρου χωρίς άλλη ένδειξη αποτελεί αναφορά στα άρθρα του ΚΠολΔ

Όσον αφορά τις εξαιρέσεις του άρθρου 527, η εκτενής παρουσίαση της σχετικής νομολογίας αναδεικνύει την λειτουργία της πρώτης εξαίρεσης όσον αφορά τον νικήσαντα στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας διάδικο και τον προσθέτως παρεμβαίνοντα το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη. Εξάλλου, η ορθή ερμηνεία της εξαίρεσης των ονιγενών ισχυρισμών προϋποθέτει την οριοθέτηση-ιδίως μετά και τον ν. 4335/2015- του κρίσιμου χρονικού σημείου γένεσης των ισχυρισμών αυτών, ενώ ιδιαίτερα ερμηνευτικά ζητήματα προκαλούνται αναφορικά με τους ισχυρισμούς, που στηρίζονται σε διαπλαστικά δικαιώματα. Σημαντική, δε, πρακτική σημασία έχει και η εξαίρεση των προνομιακών ισχυρισμών. Εκτενώς παρουσιάζονται τα ζητήματα, που ανακύπτουν με τους ισχυρισμούς, που στηρίζονται σε ουσιαστικούς κανόνες δημοσίας τάξεως, την ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, τις καταχρηστικές ενστάσεις και την ένσταση πλαστότητας.

Στην συνέχεια, παρουσιάζεται η εξαίρεση με την σημαντικότερη, ίσως, σημασία για την προβολή των νέων ισχυρισμών, η παράλειψη προβολής λόγω δικαιολογημένης αιτίας. Η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας αναδεικνύεται σημαντική λόγω της ευρύτητας των περιπτώσεων, που δύναται να καλύψει, ενώ χρήσιμη είναι η εκ νέου οριοθέτησή της ενόψει της νομοθετικής μεταβολής του ν. 4335/2015. Εξάλλου, η σημασία της εξαίρεσης των ισχυρισμών, που αποδεικνύονται παραχρήμα, αναδεικνύεται μέσω της ευρείας νομολογιακής της εφαρμογής, ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει η σχέση της εξαίρεσης αυτής με την ρύθμιση περί προσκομιδής νέων αποδεικτικών μέσων στην κατ' έφεση δίκη.

Τέλος, εξετάζονται τα ειδικότερα ζητήματα της προβολής νέων ισχυρισμών ως λόγων εφέσεως κατά της εκκαλουμένης, το σημαντικό εξ επόψεως πράξεως ζήτημα του χρόνου και τρόπου προβολής των νέων ισχυρισμών, η δικονομική μεταχείριση αυτών, που συνίσταται αφενός στην λειτουργία του απαραδέκτου ως κύρωση της καθυστερημένης προβολής, αφετέρου στον αναιρετικό έλεγχο, όπου ξεχωρίζει το ζήτημα της αναιρετικώς ανέλεγκτης κρίσης του δικαστηρίου της ουσίας, και το ζήτημα της προβολής νέων ισχυρισμών κατόπιν εφέσεως κατά αποφάσεως εκδοθείσας κατόπιν ερημοδικίας, όπου ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ιστορική αναδρομή της κρίσιμης διάταξης του άρθρου 528 από την έναρξη ισχύος του ΚΠολΔ έως και την σημερινή του μορφή.

B. Η αρχή της συγκεντρώσεως στην πολιτική δίκη

I. Εννοιολογικά στοιχεία-επιδιωκόμενοι σκοποί

Η λειτουργία της πολιτικής δίκης εντάσσεται στον σκοπό της πραγμάτωσης του ουσιαστικού δικαίου² μέσω της ορθής αλλά, παράλληλα, και ταχείας διαγνώσεως των ουσιαστικών εννόμων σχέσεων³. Στο πλαίσιο αυτό, κρίσιμη αναδεικνύεται διαχρονικά η σύγκρουση μεταξύ αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας μέσω της έκδοσης κατά το δυνατόν ορθότερης δικαστικής απόφασης και επιτάχυνσης της δίκης, ήτοι της περάτωσης του δικαστικού αγώνα σε εύλογο χρονικό διάστημα⁴. Ο συγκερασμός των δύο αυτών μεγεθών επιδιώκεται με τον ορισμό ενός απώτατου χρονικού σημείου προβολής των ισχυρισμών των διαδίκων σε συνδυασμό με την πρόβλεψη αποτελεσματικών κυρώσεων για την περίπτωση υπέρβασης αυτού⁵. Ακριβώς την λειτουργία αυτή επιτελεί η καθιέρωση της αρχής της συγκεντρώσεως⁶ στην πολιτική δίκη, η οποία στοχεύει ειδικότερα στην ταχύτητα διεξαγωγής της διαδικασίας, την οικονομία της δίκης, την ικανοποίηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας⁷ και την αποτροπή της καταχρηστικής δικονομικής συμπεριφοράς των διαδίκων.

2 Μητσόπουλος, Πολιτική Δικονομία, Αθήνα, 1972, τ. Α', § 5, σελ. 34

3 Νίκας, Πολιτική Δικονομία, Ι, 2003, σελ. 16, Μάινας, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών εις την εξέλιξιν των δικονομικών συστημάτων προς επιτάχυνσιν της δίκης, Τιμ. Τόμος Γ. Ράμμου, ΙΙ, 1979, σελ. 556, Ράμμος, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Ι, Αθήνα, 1978, § 146, σελ. 350, πρβλ. BVerfG MDR 1976, 820 επ.

4 βλ. Νίκα, ΠολΔικ, Ι, σελ. 500, Μάινα, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 556, πρβλ. Μιχελάκη, Η σύγχρονος θεωρία του δικονομικού δικαίου, ΕΕΝ 1948. 70, κατά τον οποίο «...το σύστημα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι όταν ισχύει απεριορίστως, είναι ο θανάσιμος εχθρός του καθήκοντος αληθείας...».

5 Μάινας, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 556, πρβλ. και Reetz/Hilber in Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), 2010, Art. 317, σελ. 2031: «Beim Novenrecht stehen die materielle Wahrheitsfindung und die Eventualmaxime in einem Spannungsverhältnis».

6 Για την περιγραφή του συστήματος συγκεντρώσεως στην πολιτική δίκη, χρησιμοποιήθηκε στην ελληνική έννομη τάξη ο όρος «αζίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι», που σημαίνει «δικάζομαι χωρίς συνδρομή, χωρίς βοήθεια», διότι στο πλαίσιο εφαρμογής του συστήματος αυτού ο διάδικος δεν μπορεί να προσβλέπει σε βοήθεια κατά την υπεράσπισή του, παρά μόνον μέχρις ενός ορισμένου σημείου. βλ. σχετ. Παπαδοπούλου, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής στην αναγκαστική εκτέλεση, Αθήνα, 2016, σελ. 40, υποσημ. 19. Ο όρος αυτός απαντάται στην ΠολΔ του Maurer, ενώ αποτέλεσε προσπάθεια του Οικονομίδη να αποδώσει στην ελληνική γλώσσα τον σχετικό γερμανικό όρο «Eventualmaxime», βλ. σχετ. Ευκλείδη-Παπαδόπουλο, Ερμηνεία της πολιτικής δικονομίας, Γ' εκδ., 1932, § 108, σελ. 395 και σημ. 2, πρβλ. ωστόσο Μάινα, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 557, κατά τον οποίο ορθότερο θα ήταν να χρησιμοποιηθεί ο όρος «αρχή της πρώιμου υποβολής των ισχυρισμών», βλ. επίσης και Mainas, Die Eventualmaxime nach griechischem Recht, 1970, σελ. 14.

7 Παπαδοπούλου, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 40

α. Η ταχύτητα της διαδικασίας

Όσον αφορά την ταχύτητα της διαδικασίας, γίνεται δεκτό, ότι αυτή επιτάσσεται στο πλαίσιο της εξυπηρέτησης του δημοσίου συμφέροντος, που συνίσταται στην δημιουργία και διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης και της ασφάλειας δικαίου⁸. Εξ αυτού, έπεται, ότι οποιαδήποτε ένδικη διαφορά ή ανασφάλεια δικαίου θα πρέπει να αίρεται άμεσα⁹, διότι, σε διαφορετική περίπτωση, η καθυστέρηση περάτωσης της δίκης θα εξομοιώνεται με άρνηση απονομής δικαιοσύνης¹⁰. Πράγματι, η παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος από την γένεση της ένδικης διαφοράς μέχρι την έκδοση της δικαστικής απόφασης συνεπάγεται για τον ενάγοντα, ακόμα και σε περίπτωση νίκης του, αρνησιδικία¹¹.

Περαιτέρω, δε, υποστηρίζεται¹², ότι η ταχεία διεξαγωγή της δίκης αποτελεί αναγκαίο μέσο για την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας. Τούτο, δε, διότι η παρέλευση αρκετού χρόνου από την συντέλεση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών είναι πιθανόν να οδηγήσει στην αδυναμία των εμπλεκόμενων προσώπων να διατηρήσουν ορθή την εντύπωσή τους γι' αυτά, ενώ, παράλληλα, ελλοχεύει ο κίνδυνος να είναι καταστεί αδύνατη λόγω της παρέλευσης του χρόνου η ανεύρεση και προσκόμιση των κατάλληλων αποδεικτικών μέσων για την απόδειξη των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών¹³.

Η έγκαιρη συγκέντρωση του πραγματικού υλικού της υπόθεσης επιτρέπει στο δικαστήριο να σχηματίσει ορθή εντύπωση για την επίδικη διαφορά τάσσοντας, παράλληλα, αποδείξεις για τα ζητήματα, που πρέπει να αποδειχθούν¹⁴. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι η εισφορά του πραγματικού υλικού εκ μέρους των διαδίκων σε ένα πρώιμο στάδιο της δίκης ενδέχεται να οδηγήσει σε υπερβολική επέκταση της διαφοράς ή στην απόκρυψη της ουσιαστικής αλήθειας¹⁵ λόγω μη

8 βλ. *Habscheid*, Περί των τάσεων συγκέντρωσης της πολιτικής δίκης εις την Δυτικήν Ευρώπην, Αρμ 1974. 93

9 βλ. *Habscheid*, Περί των τάσεων συγκέντρωσης, ο.π., Αρμ 1974. 93

10 *Δαγτόγλου*, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, 4^η εκδ., 2012, αριθ. 1523, *Απαλαγάκη*, Το δικαίωμα ακροάσεως των διαδίκων στην πολιτική δίκη, Θεσσαλονίκη, 1989, σελ. 8, *Habscheid*, Περί των τάσεων συγκέντρωσης, ο.π., Αρμ 1974. 93

11 *Νίκας*, ΠολΔικ, Ι, ο.π., σελ. 28, *Σταματόπουλος*, Η αρχή της οικονομίας στην πολιτική δίκη, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ. 35, 192, *Κλαμαρής*, Η καταχρηστική άσκησης δικαιώματος εν τω αστικό δικονομικό δικαίω, Τεύχος Α', 1980, σελ. 470

12 *Μάινας*, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 557 επ.

13 *Μάινας*, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 557-558

14 *Νίκας*, ΠολΔικ, Ι, ο.π., σελ. 500

15 *Μάινας*, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 559

προσκομιδής πραγματικού υλικού εγκαίρως από άγνοια, πλάνη¹⁶, συγγνωστή αβλεψία ή διαφορετική νομική εκτίμηση¹⁷. Ωστόσο, παρά τις διατυπωθείσες επιφυλάξεις, γίνεται δεκτό, ότι το συγκεντρωτικό σύστημα συμβάλλει αποτελεσματικά στην επιτάχυνση της διεξαγωγής της διαδικασίας, η οποία δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της σταδιακής προβολής των υπερασπιστικών μέσων των διαδίκων¹⁸.

β. Η οικονομία της δίκης

Η λειτουργία του συγκεντρωτικού συστήματος εξυπηρετεί και την οικονομία της δίκης¹⁹, υπό τις ειδικότερες μορφές της οικονομίας χρόνου και οικονομίας δαπάνης στο πλαίσιο διεξαγωγής της πολιτικής δίκης²⁰.

Όσον αφορά την οικονομία χρόνου, αυτή ασφαλώς επιτυγχάνεται μέσω της συγκέντρωσης των πραγματικών ισχυρισμών των διαδίκων σε ένα απώτατο χρονικό σημείο²¹. Ειδικά για την συγκεντρωτική προβολή των πραγματικών ισχυρισμών *sine qua non* προϋπόθεση για την αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος συγκεντρώσεως και τελικά την εξοικονόμηση χρόνου, αποτελεί η πρόβλεψη κυρώσεων, δηλαδή, εν προκειμένω, του απαραδέκτου, για την περίπτωση της καθυστερημένης προβολής ισχυρισμού²².

Εξάλλου, το συγκεντρωτικό σύστημα από κοινού με την οικονομική οργάνωση της πολιτικής δίκης εξ απόψεως λειτουργικού κόστους συμβάλει στην εξοικονόμηση δαπανών²³, η οποία νοείται υπό ευρεία έννοια ως απλοποίηση και μείωση των εξόδων της διαδικασίας και υπό στενή έννοια ως εν γένει επιτάχυνση της διαδικασίας²⁴. Εκκινώντας, δε από την διαπίστωση, ότι η οικονομία της δίκης συμβάλει στην ολοκλήρωση της διαδικασίας το συντομότερο δυνατό και παράλληλα, με τη μικρότερη δυνατή δαπάνη για τους διαδίκους, τότε καταλήγουμε στο συμπέρασμα, ότι θα πρέπει αφενός το δικαστήριο να παραλείπει να διατάσσει ανώφελες διαδικαστικές πράξεις, αφετέρου ο νομοθέτης να προβλέπει τις κατάλληλες εκείνες

16 *Ράμμος*, Στοιχεία ελληνικής πολιτικής δικονομίας, τ. Α', β' εκδ. 1953, σελ. 132

17 *Νίκας*, ΠολΔικ, Ι, ο.π., σελ. 500

18 *Μάινας*, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών, ο.π., σελ. 558

19 Για την άρρηκτη σύνδεση μεταξύ της αρχής της οικονομίας της δίκης και του συγκεντρωτικού συστήματος, βλ. αναλυτικά *Σταματόπουλο*, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 242 επ.

20 βλ. *Ράμμο*, Εγχειρίδιον Πολιτικής Δικονομίας, Ι, ο.π., §146, ΙΙ, σελ. 350

21 βλ. *Παπαδοπούλου*, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 46

22 *Σταματόπουλος*, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 243-244

23 *Παπαδοπούλου*, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 47

24 *Σταματόπουλος*, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 40

διαδικασίες, μέσω των οποίων θα επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα αυτό²⁵.

γ. Η ικανοποίηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας

Η αρχή της συγκεντρώσεως συμβάλει, εντέλει, στην πληρέστερη ικανοποίηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Δεδομένου, ότι τα ουσιαστικά δικαιώματα σχετίζονται άμεσα με τον χρόνο, που απαιτείται για την ικανοποίησή τους²⁶, ενδεχόμενη καθυστέρηση στην περάτωση της διαδικασίας αναιρεί την αποτελεσματική προστασία τους, η οποία συνίσταται όχι μόνο στην ορθή, αλλά και στην ταχεία εκδίκαση της διαφοράς²⁷. Μάλιστα, η ικανοποίηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας προβλέπεται από διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος τόσο του εσωτερικού (άρθρο 20§1 Σ) όσο και του ευρωπαϊκού δικαίου (6§1 ΕΣΔΑ).

Συγκεκριμένα, το άρθρο 20§1 Σ προβλέπει το δικαίωμα κάθε προσώπου να αιτείται και να λαμβάνει δικαστική προστασία, ενώ η παρεχόμενη δικαστική προστασία θα πρέπει να είναι πλήρης και αποτελεσματική²⁸. Ειδικά όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της παρεχόμενης δικαστικής προστασίας, αυτή συνίσταται στην έγκαιρη δικαστική προστασία και την εύλογη διάρκεια του δικαστικού αγώνα, στην καταλληλότητα της μορφής παροχής της δικαστικής προστασίας, αλλά και την χρηστή διεξαγωγή της δίκης²⁹. Με άλλα λόγια, η δικαστική προστασία είναι αποτελεσματική, όταν «παρέχεται σε χρόνο και κατά τρόπο που πραγματικά εξασφαλίζει την απονομή δικαιοσύνης»³⁰. Παρά το γεγονός, ότι στην διάταξη του άρθρου 20§1 Σ δεν αναφέρεται ρητώς η ταχεία διεξαγωγή της δίκης,³¹ εντούτοις γίνεται ερμηνευτικά δεκτό, ότι και το στοιχείο αυτό αποτελεί περιεχόμενο του δικαιώματος δικαστικής προστασίας³².

Περαιτέρω, δε, κατά το άρθρο 6§1 ΕΣΔΑ προβλέπεται το δικαίωμα για ελεύθερη πρόσβαση στα δικαστήρια, για δίκαιη αλλά και σε εύλογο χρόνο δίκη³³. Η εν λόγω

25 βλ. Σταματόπουλο, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 41

26 Νίκας, ΠολΔικ Ι, § 2, αριθ. 17, σελ. 28

27 Σταματόπουλος, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 74

28 Για την έννοια της διάταξης του άρθρου 20§1 Σ, βλ. Κλαμαρή, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 20 παρ.1 Συντάγματος 1975, 1989, passim.

29 Απαλαγάκη, Το δικαίωμα ακροάσεως, ο.π., σελ. 8

30 Σταματόπουλος, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 191

31 Σταματόπουλος, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 191

32 Μακρίδου, Η έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας σε εύλογο χρόνο στην πολιτική δίκη, ΝοΒ 2012. 1346, Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, Αθήνα, 2006, § 28, σελ. 442

33 Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, ο.π., § 28, σελ. 442-443, Σταματόπουλος, Η αρχή

διάταξη έχει, πάντως, διττό περιεχόμενο: α) το δικαίωμα δίκης και β) το δικαίωμα δίκης εντός «ευλόγου προθεσμίας»³⁴. Τούτων δοθέντων, η θέσπιση μέτρων για την επίτευξη της ταχύτητας κατά την διεξαγωγή της διαδικασίας και της τήρησης της οικονομίας της δίκης συνεισφέρει κατ' ουσίαν στην ικανοποίηση του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη κατ' άρθρο 6§1 ΕΣΔΑ.

δ. Η αποτροπή καταχρηστικής άσκησης δικονομικού δικαιώματος

Οι διατάξεις του συγκεντρωτικού συστήματος συνέχονται άμεσα με το ζήτημα της καταχρηστικής άσκησης δικονομικού δικαιώματος. Ως προς την αντιμετώπιση της καταχρηστικότητας στο πεδίο του δικονομικού δικαίου δεν επικρατεί ομοφωνία³⁵. Ανεξάρτητα, πάντως, από την θέση, που θα λάβει κανείς ως προς την εφαρμογή του άρθρου 116 ΚΠολΔ ή του άρθρου 281 ΑΚ, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι οι διατάξεις του συγκεντρωτικού συστήματος παρεμποδίζουν την καταχρηστική δικονομική συμπεριφορά των διαδίκων³⁶, μέσω της πρόβλεψης περί κήρυξης απαραδέκτου της αντίστοιχης διαδικαστικής πράξεως εμποδίζοντας, παράλληλα, και την στρεψοδικία³⁷, η οποία θα εκδηλωνόταν μέσω της αποσπασματικής προβολής ισχυρισμών σε κάθε στάδιο της δίκης³⁸.

Ειδικότερα, όπως σημειώθηκε ανωτέρω, η δυνατότητα των διαδίκων να προβάλουν νέους πραγματικούς ισχυρισμούς εντάσσεται στο πεδίο ισχύος του δικαιώματος δικαστικής προστασίας. Δεδομένου, δε, ότι η ταχεία και ορθή απονομή της δικαιοσύνης εξυπηρετεί όχι μόνο το ιδιωτικό, αλλά κυρίως το δημόσιο συμφέρον, το απαράδεκτο, που προβλέπεται ως κύρωση για την περίπτωση της καθυστερημένης προβολής ισχυρισμού θα πρέπει να θεωρηθεί ως έννομη συνέπεια της καταχρηστικής

της οικονομίας, ο.π., σελ. 199-200. Και από την νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων γίνεται, πάντως, δεκτό, ότι το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη περιλαμβάνει μεταξύ άλλων την εντός λογικής προθεσμίας ολοκλήρωση της διαδικασίας, σε περίπτωση, δε, καθυστέρησης, τα πρόσωπα, τα οποία καταλαμβάνονται από την ΕΣΔΑ, δικαιούνται να αξιώσουν δικαστική προστασία για την αιτία αυτή, βλ. ΑΠ 1297/1998, Δ 1999. 757, με ενημ. σημ. Μπέη.

34 Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, ο.π., § 28, σελ. 442-443, Σταματόπουλος, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 201 επ., Μακρίδου, Πραγματικού ισχυρισμοί και θεμελιώδη δικονομικά συστήματα, ΕλλΔνη 2008. 321 επ. Ωστόσο, γίνεται δεκτό, ότι η «λογική διάρκεια» της δίκης συνιστά αόριστη έννοια, που εξειδικεύεται κατά περίπτωση από την νομολογία του ΕΔΔΑ, βλ. σχετ. Μακρίδου, Η έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας σε εύλογο χρόνο στην πολιτική δίκη, ΝοΒ 2012. 1350 και υποσημ. 24 με π.π. στην νομολογία του ΕΔΔΑ.

35 Αναλυτικότερα για το ζήτημα αυτό και τις υποστηριζόμενες απόψεις, βλ. Δεληκωστόπουλο, Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, 2016, σελ. 316 επ.

36 βλ. Κλαμαρή, Η καταχρηστική άσκησης δικαιώματος, ο.π., σελ. 471 επ.

37 Νίκας, ΠολΔικ, Ι, σελ. 500

38 Παπαδοπούλου, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 43

αξίωσης για παροχή δικαστικής προστασίας³⁹. Η καταχρηστικότητα, στην περίπτωση αυτή, έγκειται στην πρόθεση αδικαιολόγητης επιμήκυνσης της διαδικασίας και, εν τέλει, παρέλκυσης της δίκης εκ μέρους του διαδίκου⁴⁰.

II. Συγκεντρωτικό σύστημα και διαγνωστική δίκη

α. Συγκριτική επισκόπηση

i. Γερμανικό δίκαιο

Στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, ορίζεται ως χρονικό σημείο προβολής μέσω επίθεσης και άμυνας των διαδίκων η προφορική συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο⁴¹. Ωστόσο, προβλέπεται η δυνατότητα καθυστερημένης προβολής ισχυρισμών μέχρι την τελευταία συζήτηση της υποθέσεως, υπό την προϋπόθεση, ότι η καθυστερημένη προβολή δεν προκαλεί καθυστέρηση στην πρόοδο της δίκης και η καθυστέρηση δεν οφείλεται σε βαριά αμέλεια του διαδίκου⁴².

Αντιστοίχως, κατά την έκκλητη δίκη, αποκλείεται η εκ νέου προβολή των ισχυρισμών, που ήδη προβλήθηκαν και εξετάστηκαν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ενώ νέοι ισχυρισμοί παραδεκτά προτείνονται, όταν δεν εξετάστηκαν εκ παραδρομής από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ή θεωρήθηκε, ότι δεν έχουν ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης. Περαιτέρω, δε, δύνανται να προβληθούν και ισχυρισμοί, οι οποίοι απορρίφθηκαν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο ως απαράδεκτοι λόγω διαδικαστικού απαραδέκτου, καθώς και ισχυρισμοί, που δεν προβλήθηκαν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, εάν η παράλειψη προβολής δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα

39 *Barbitisaióτης*, Η εσπευσμένη προβολή ισχυρισμών στην πολιτική δίκη ως καταχρηστική άσκηση της αξίωσης προς παροχή έννομης προστασίας και δικαστικής ακρόασης, Δ 1984. 471-472, ο οποίος σημειώνει, ότι η πρόβλεψη περί απαραδέκτου αποτελεί μια θετικού δικαίου ρύθμιση της κατάχρησης δικονομικού δικαιώματος με συνταγματική ισχύ, πρβλ. και *Reetz/Hilber in Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Art. 317, σελ. 2032: «Spiegelbildlich zum Gebot des Handelns nach Treu und Glauben unterliegt sodann die Ausübung des Novenrechts auch dem Verbot des Rechtsmissbrauchs, da es sich bei der Wahrnehmung des Novenrechts um ein subjektives (prozessuales) Recht der Parteien handelt».*

40 *Κλαμαρής*, Η καταχρηστική άσκησης δικαιώματος, ο.π., σελ. 326

41 βλ. § 282 ZPO

42 § 296 Abs. 2 ZPO: «Angriffs- und Verteidigungsmittel, die entgegen § 282 Abs. 1 nicht rechtzeitig vorgebracht oder entgegen § 282 Abs. 2 nicht rechtzeitig mitgeteilt werden, können zurückgewiesen werden, wenn ihre Zulassung nach der freien Überzeugung des Gerichts die Erledigung des Rechtsstreits verzögern würde und die Verspätung auf grober Nachlässigkeit beruht».

του διαδίκου⁴³.

Η νομοθετική μεταβολή, που επήλθε στο γερμανικό δικονομικό δίκαιο το 2001, επέφερε ενίσχυση του ελεγκτικού ρόλου του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου έναντι της λειτουργίας του ως δικάζοντος εκ νέου την ουσία της διαφοράς, με αποτέλεσμα περιορισθεί η δυνατότητα προβολής ισχυρισμών ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου⁴⁴. Γίνεται, πάντως, δεκτό, ότι η πρόβλεψη περί αποκλεισμού των βραδέως προβαλλόμενων ισχυρισμών δεν αντιτίθεται προς το συνταγματικό δικαίωμα δικαστικής ακρόασης, δεδομένου, ότι εξαιρούνται του αποκλεισμού οι ισχυρισμοί, που ανυπαίτια δεν προβλήθηκαν έγκαιρα⁴⁵.

ii. Γαλλικό δίκαιο

Στο πλαίσιο του γαλλικού δικαίου, δεν καθιερώνεται σύστημα συγκεντρώσεως στον πρώτο βαθμό⁴⁶. Απεναντίας, ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, θεμελιώνεται συγκεντρωτικό σύστημα ως απόρροια του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της έφεσης, το οποίο ορίζει και το αντικείμενο της δευτεροβάθμιας δίκης⁴⁷, πέραν του οποίου, οι διάδικοι, δεν δύνανται κατ' αρχήν να προβάλουν ισχυρισμούς, που μπορούσαν να προβάλουν πρωτοδίκως. Αποστολή του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου είναι να προβεί μέσω της έφεσης σε έλεγχο της πρωτόδικης απόφασης, με βάση τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία έλαβε υπ' όψιν του και το πρωτοβάθμιο δικαστήριο⁴⁸.

43 § 531 ZPO: «(1) Angriffs- und Verteidigungsmittel, die im ersten Rechtszuge zu Recht zurückgewiesen worden sind, bleiben ausgeschlossen. (2) ¹ Neue Angriffs- und Verteidigungsmittel sind nur zuzulassen, wenn sie 1. einen Gesichtspunkt betreffen, der vom Gericht des ersten Rechtszuges erkennbar übersehen oder für unerheblich gehalten worden ist, 2. infolge eines Verfahrensmangels im ersten Rechtszug nicht geltend gemacht wurden oder 3. im ersten Rechtszug nicht geltend gemacht worden sind, ohne dass dies auf einer Nachlässigkeit der Partei beruht».

44 βλ. Münchener Kommentar-Zivilprozessordnung, Krüger/Rauscher/Rimmelspacher, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 17. Για την μεταρρύθμιση αυτή, βλ. αναλυτικότερα Μπαμπινιώτη, Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016, σελ. 35 επ. Πριν την νομοθετική μεταβολή, προβλεπόταν στο άρθρο 528 παρ. 2 γερμΚΠολΔ, ότι το εφετείο μπορούσε κατά την ελεύθερη εκτίμησή του να κρίνει παραδεκτούς νέους ισχυρισμούς, εάν δεν προκαλούσαν καθυστέρηση της διαδικασίας ή αν ο διάδικος είχε επαρκείς λόγους για την καθυστερημένη προβολή τους.

45 βλ. MünchKomm ZPO/Prütting, 5η εκδ., 2016, § 296 αριθ. 10 επ., BVerfG 69, 126 = NJW 1985, 1149, BVerfG 69, 145 = NJW 1985, 1150, BVerfG 69, 248 = NJW 1985, 3005, BVerfG NJW 1991, 2275, 1992, 229. Για το ζήτημα της συνταγματικότητας των διατάξεων του συγκεντρωτικού συστήματος εν γένει, βλ. Weth, Die Zurückweisung verspäteten Vorbringens im Zivilprozess, 1988, σελ. 11 επ., BVerfG, NJW 1982, 1635.

46 art. 72 n.c.p.c.: «Les défenses au fond peuvent être proposées en tout état de cause».

47 Guinchard-Férrand-Chainais, Procédure Civile, 5ème édition, 2017, αριθ. 1338, σελ. 611.

48 Guinchard-Férrand-Chainais, Procédure Civile, ο.π., αριθ. 1342, σελ. 612, Guinchard, Droit et

Η ρύθμιση αυτή δεν καταλαμβάνει την επίκληση νέων επιχειρημάτων, την προσαγωγή νέων αποδεικτικών στοιχείων, την πρόταση για διεξαγωγή νέων αποδείξεων⁴⁹, αλλά και την επίκληση διαφορετικής νομικής βάσης της επίδικης αξίωσης⁵⁰. Αντιθέτως, ως νέοι ισχυρισμοί και συνεπώς καταλαμβανόμενοι κατ' αρχήν από την απαγόρευση προβολής θεωρούνται αυτοί, που στρέφονται σε διαφορετικό διάδικο από εκείνον, που είχαν προταθεί πρωτοδίκως ή που εισάγουν νέο αίτημα⁵¹.

Περαιτέρω, δε, ο κανόνας αυτός διασπάται από μία σειρά εξαιρέσεων⁵². Ειδικότερα, δύνανται να προταθούν παραδεκτά το πρώτον στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο η ένσταση συμψηφισμού, που συνίσταται στην ύπαρξη γεγενημένης ανταπαίτησης και η οποία θα πρέπει να προτείνεται κατά απαίτησης του αντιδίκου⁵³, ισχυρισμοί, που προβάλλονται ως άμυνα κατά των ισχυρισμών του αντιδίκου⁵⁴ και κατά οψιγενών γεγονότων, τα οποία είτε γεννήθηκαν από την παρέμβαση τρίτων⁵⁵,

pratique de la procédure civile 2017/2018, Droit interne et européen, 9ème édition, 2016, αριθ. 543.70, σελ. 1708, *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile Droit interne et européen du procès civil, 31ème édition, 2012, αριθ. 1248, σελ. 864. Πρόκειται για την αρχή του αμεταβλήτου της διαφοράς («*le principe de l'immuabilité du litige*»).

49 art. 563 n.c.p.c.: «*Pour justifier en appel les prétentions qu'elles avaient soumises au premier juge, les parties peuvent invoquer des moyens nouveaux, produire de nouvelles pièces ou proposer de nouvelles preuves*», βλ. και *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile, ο.π., αριθ. 1343, σελ. 613, *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile Droit interne et européen, ο.π., αριθ. 1251-1252, σελ. 865-866.

50 art. 565 n.c.p.c.: «*Les prétentions ne sont pas nouvelles dès lors qu'elles tendent aux mêmes fins que celles soumises au premier juge, même si leur fondement juridique est différent*».

51 *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile, ο.π., αριθ. 1343, σελ. 613, *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile Droit interne et européen, ο.π., αριθ. 1253, σελ. 866-867

52 art. 564 c.p.c.: «*A peine d'irrecevabilité relevée d'office, les parties ne peuvent soumettre à la cour de nouvelles prétentions si ce n'est pour opposer compensation, faire écarter les prétentions adverses ou faire juger les questions nées de l'intervention d'un tiers, ou de la survenance ou de la révélation d'un fait*». Μετά την πρόσφατη νομοθετική μεταβολή (décret n° 2009-1524 du 9 décembre 2009), η εν λόγω διάταξη προβλέπει ρητώς, ότι το απαράδεκτο των προβληθέντων ισχυρισμών λαμβάνεται υπ' οψιν αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο (βλ. σχετ. *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile, ο.π., αριθ. 1344, σελ. 613-614, *Guinchard*, Droit et pratique de la procédure civile ο.π., αριθ. 543.73, σελ. 1709), με αποτέλεσμα να υποστηρίζεται από μερίδα της δικονομικής θεωρίας, ότι πρόκειται για δημοσίας τάξεως διάταξη, βλ. σχετ. *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile Droit interne et européen, ο.π., αριθ. 1261, σελ. 870. Πριν την νομοθετική μεταβολή, επικρατούσε στην νομολογία η άποψη, ότι η εν λόγω διάταξη δεν θεωρείται δημοσίας τάξεως και, έτσι, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν μπορούσε να λάβει υπ' όψιν το εν λόγω απαράδεκτο αυτεπαγγέλτως, παρά μόνο μετά από αίτημα κάποιου εκ των διαδίκων, βλ. *Ρεντούλη*, Τα δομικά και λειτουργικά γνωρίσματα του γαλλικού αστικού δικονομικού δικαίου σε σύγκριση με το ελληνικό δικονομικό δίκαιο, 2009, σελ. 347-348.

53 *Guinchard*, Droit et pratique de la procédure civile, ο.π., αριθ. 543.81, σελ. 1714

54 *Guinchard*, Droit et pratique de la procédure civile, ο.π., αριθ. 543.82, σελ. 1714. Η εξαίρεση αυτή λειτουργεί υπέρ του αμυνόμενου («*C'est le grand principe de la liberté de la défense que l'on implique ici*»), βλ. *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile Droit interne et européen, ο.π., αριθ. 1256, σελ. 868

55 Η περίπτωση αυτή ερμηνεύεται συνδυαστικά με το άρθρο 555 n.c.p.c., το οποίο ρυθμίζει την συμμετοχή τρίτου στην δίκη κατόπιν διαταγής του δικαστηρίου. Στο πλαίσιο αυτό, με την ευχέρεια προβολής των ισχυρισμών αυτών το πρώτον στο εφετείο, επιτυγχάνεται η πρόοδος της δίκης και η ολοκληρωμένη δικαστική εκτίμηση για το σύνολο της διαφοράς. Πάντως, οι ισχυρισμοί που προτείνονται από τον τρίτο, και επί των οποίων παραδεκτά αμύνονται οι διάδικοι, θα πρέπει να είναι

είτε παρεισέφρησαν ή αποκαλύφθηκαν στην κατ' έφεση δίκη⁵⁶.

iii. Αυστριακό δίκαιο

Κατά το άρθρο 179 öZPO⁵⁷, τα μέρη θα πρέπει να προβάλουν όλους τους ισχυρισμούς τους μέχρι το πέρας της συζήτησης ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, το δικαστήριο, όμως, έχει την εξουσία να απορρίψει νέους ισχυρισμούς, κατόπιν αιτήσεως ενός εκ των διαδίκων ή και αυτεπαγγέλτως, εάν κρίνει, ότι δεν προβλήθηκαν νωρίτερα από βαρεία αμέλεια και ότι η επίκλησή τους δεν συνεπάγεται σοβαρή καθυστέρηση της διαδικασίας⁵⁸. Ωστόσο, ακόμα και σε περίπτωση, που γίνει δεκτός ένας καθυστερημένος ισχυρισμός, δεν αποκλείεται το δικαστήριο να επιδικάσει τα έξοδα, που τυχόν συνεπάγεται η συμπεριφορά του διαδίκου, που καθυστέρησε να προτείνει τον ισχυρισμό, υπέρ του αντιδίκου του (§§ 42, 142 öZPO) ή να του επιβάλει και χρηματική ποινή (§ 44 öZPO)⁵⁹.

Παράλληλα, ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, δεν επιτρέπεται η προβολή νέων ισχυρισμών, εκτός εάν πρόκειται για ισχυρισμούς που προτείνονται προς απόδειξη ή απόρριψη των ήδη προβληθέντων λόγων εφέσεως⁶⁰. Πρόκειται,

σχετικοί με την ένδικη υπόθεση, βλ. σχετ. *Guinchard*, Droit et pratique de la procédure civile, ο.π., αριθ. 543.85, σελ. 1715, *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile ο.π., αριθ. 1257, σελ. 868.

56 Τα γεγονόταν αυτά, πάντως, δεν θα πρέπει να ήταν σε χρόνο προγενέστερο γνωστά σ' αυτόν που προτείνει τον νέο ισχυρισμό, ενώ το παραδεκτό της προβολής προϋποθέτει τον συσχετισμό των οφισγενών γεγονότων με το αντικείμενο της διαφοράς, βλ. σχετ. *Guinchard-Férrand-Chainais*, Procédure Civile, ο.π., αριθ. 1258, σελ. 868-869.

57 § 179 öZPO: «*Die Parteien können bis zum Schluss der mündlichen Verhandlung neue auf den Gegenstand dieser Verhandlung bezügliche tatsächliche Behauptungen und Beweismittel vorbringen. Solches Vorbringen kann jedoch vom Gericht auf Antrag oder von Amts wegen zurückgewiesen werden, wenn es, insbesondere im Hinblick auf die Erörterung des Sach- und Rechtsvorbringens (§ 182a), grob schuldhaft nicht früher vorgebracht wurde und seine Zulassung die Erledigung des Verfahrens erheblich verzögern würde*».

58 βλ. και *Ballon*, Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht-Streitiges Verfahren, 11^η εκδ., 2006, σελ. 150-151, κατά τον οποίον, οι διάδικοι θα πρέπει να προβάλουν όλους τους ισχυρισμούς τους κατά το προπαρασκευαστικό στάδιο της συζήτησης (*vorbereitende Tagsatzung*), ενώ μεταγενέστερη του χρονικού αυτού σημείου προβολή μπορεί να γίνει δεκτή από το δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 179 öZPO, πρβλ. και *Rechberger-Simotta*, Zivilprozessrecht, Erkenntnisverfahren, 6^η εκδ., 2003, σελ. 180-181, όπου σημειώνεται, ότι η συγκέντρωση του πραγματικού υλικού στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας εξυπηρετεί την οικονομία της δίκης, που επιτυγχάνεται μέσω εξοικονόμησης δαπανών και ταχείας εκδίκασης της διαφοράς. Παράλληλα, δε, υποστηρίζεται, στο πλαίσιο του αυστριακού δικαίου, ότι η αρχή της συγκέντρωσεως δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το άρθρο 6 ΕΣΔΑ περί δίκαιης δίκης, δεδομένου, ότι εξασφαλίζει την εκδίκαση της διαφοράς με το μικρότερο δυνατό κόστος (*in billiger Weise*).

59 βλ. *Kodek/Mayr*, Zivilprozessrecht, 2011, σελ. 243.

60 § 482 Abs. 2 öZPO: «*Thatumstände und Beweise, die nach Inhalt des Urteils und der sonstigen Prozeßakten in erster Instanz nicht vorgekommen sind, dürfen von den Parteien im Berufungsverfahren nur zur Darthung oder Widerlegung der geltend gemachten Berufungsgründe vorgebracht werden; auf solches neues Vorbringen darf überdies nur dann Rücksicht genommen werden, wenn es vorher im*

πάντως, για εξαιρέσεις, οι οποίες δεν έχουν ευρύ πεδίο εφαρμογής και περιορίζονται σε ισχυρισμούς που σχετίζονται με τους τυπικούς λόγους εφέσεως, καθώς και την εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο⁶¹. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το κρίσιμο χρονικό σημείο της διαδικασίας είναι το πέρας της διαδικασίας στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο⁶², οπότε και αποκρυσταλλώνεται το πραγματικό υλικό της δίκης. Μάλιστα, η ως άνω απαγόρευση καταλαμβάνει τόσο τους οψιγενείς όσο και τους οψιφανείς ισχυρισμούς⁶³, ενώ η παραδοχή ενός νέου πραγματικού ισχυρισμού κατά παράβαση της παραπάνω ρύθμισης θεμελιώνει λόγο προσφυγής, όχι, όμως, κατά κανόνα και λόγο αναίρεσης⁶⁴.

iv. Ελβετικό δίκαιο

Οι ρυθμίσεις του ελβετικού δικαίου ως προς την εισφορά νέου πραγματικού κατά την διεξαγωγή της δίκης ευνοούν την προβολή νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη. Στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας, οι πραγματικοί ισχυρισμοί θα πρέπει, κατά κανόνα, να προβάλλονται πριν την διεξαγωγή της συζήτησης⁶⁵ κατά το στάδιο της προδικασίας. Νέοι ισχυρισμοί δύνανται να προβληθούν⁶⁶: α) κατά την κύρια

Wege der Berufungsschrift oder der Berufungsbeantwortung (§. 468) dem Gegner mitgeteilt wurde. Υπάρχουν, ωστόσο, διαδικασίες, οι οποίες εξαιρούνται από την απαγόρευση προβολής νέων ισχυρισμών, βλ. σχετ. *Rechberger-Simotta*, *Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 456

61 *Ballon*, *Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 256. Οι τυπικοί λόγοι έφεσης αφορούν λόγους ακυρότητας (*Nichtigkeitgründe*, § 477 öZPO) και ελαττώματα της διαδικασίας (*wesentliche Verfahrensmängel*, § 496 öZPO).

62 *Kodek/Mayr*, *Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 245 και 316, *Rechberger-Simotta*, *Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 455

63 βλ. *Rechberger/Simotta*, *Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 455: «*Das Neuerungsverbot umfasst damit sowohl nova producta als auch nova reperta*», βλ. και *Kodek/Mayr*, *Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 245 και 317, *Ballon*, *Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 246, όπου σημειώνεται, ότι τα οψιγενή γεγονότα μπορούν να προβληθούν μέσω νέας αγωγής (*Neue Kalge*) ή ανταγωγής (*Oppositionsklage*, § 35 EO), ενώ τα οψιφανή γεγονότα μόνο μέσω αγωγής επανάληψης της διαδικασίας (*Wiederaufnahmsklage*, §§ 530 Abs. 1 Z 7, 530 Abs. 2 öZPO).

64 βλ. *Rechberger/Simotta*, *Zivilprozessrecht*, ο.π., σελ. 456, βλ. και υποσημ. 64, όπου σημειώνεται, ότι εξαιρείται η περίπτωση, που νέα ένσταση προβάλλεται το πρώτον στο εφετείο, οπότε στην περίπτωση αυτή θεμελιώνεται κανονικά λόγος αναίρεσης. Η μη θεμελίωση του λόγου αναίρεσης αφορά, λοιπόν, την περίπτωση, που ο νέος πραγματικός ισχυρισμός προβλήθηκε καθυστερημένα ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου παρά την απαγόρευση.

65 *Sutter-Somm*, *Schweizerisches Zivilprozessrecht*, 2^η εκδ., 2012, σελ. 94

66 Art. 229 sZPO: «*1. In der Hauptverhandlung werden neue Tatsachen und Beweismittel nur noch berücksichtigt, wenn sie ohne Verzug vorgebracht werden und: a. erst nach Abschluss des Schriftenwechsels oder nach der letzten Instruktionsverhandlung entstanden oder gefunden worden sind (echte Noven); oder b. bereits vor Abschluss des Schriftenwechsels oder vor der letzten Instruktionsverhandlung vorhanden waren, aber trotz zumutbarer Sorgfalt nicht vorher vorgebracht werden konnten (unechte Noven). 2. Hat weder ein zweiter Schriftenwechsel noch eine Instruktionsverhandlung stattgefunden, so können neue Tatsachen und Beweismittel zu Beginn der Hauptverhandlung unbeschränkt vorgebracht werden*».

συζήτηση⁶⁷, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι προβάλλονται χωρίς καθυστέρηση (*ohne Verzug*)⁶⁸ και πρόκειται είτε για οψιγενείς και οψιφανείς ισχυρισμούς (*echte Noven*), είτε για οποιονδήποτε άλλο ισχυρισμό, ο οποίος μπορούσε να προβληθεί σε προγενέστερο στάδιο της διαδικασίας (*unechte Noven*), αλλά η παράλειψη προβολής του δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα (*trotz zumutbarer Sorgfalt*)⁶⁹ και β) μέχρι την έναρξη της κύριας συζήτησης απεριόριστα νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, στην περίπτωση, που παραλήφθηκαν δυνητικά προδικαστικά στάδια⁷⁰.

Στο πλαίσιο της έκκλητης δίκης, προβλέπεται η δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών ανεξαιρέτως, υπό την προϋπόθεση, ότι προτείνονται χωρίς καθυστέρηση και, παράλληλα, ότι η παράλειψη της προβολής τους στον πρώτο βαθμό δεν οφείλεται σε υπαιτιότητα (*trotz zumutbarer Sorgfalt*) του διαδίκου⁷¹. Κατ' αυτόν τον τρόπο, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έχει την δυνατότητα να συμπληρώσει το πραγματικό υλικό της δίκης, με σκοπό την αναζήτηση της ουσιαστικής αλήθειας⁷². Η προβολή των νέων ισχυρισμών λαμβάνει χώρα μέχρι την έναρξη της συζήτησης στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο⁷³.

67 Γίνεται δεκτό, ότι οι ισχυρισμοί αυτοί δύνανται να προβληθούν παραδεκτά μέχρι το πέρας της συζήτησης στο ακροατήριο, βλ. *Meier*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, eine kritische Darstellung aus der Sicht von Praxis und Lehre, 2010, σελ. 345, βλ. αντιθ. *Frei/Willisegger* in *Spühler/Tenchio/Infanger* (Hrsg.), Schweizerische Zivilprozessordnung, Basler Kommentar, 2010, Art. 229, σελ. 1032-1033, όπου υποστηρίζεται, ότι το χρονικό όριο προβολής των ισχυρισμών αυτών είναι η έναρξη της συζήτησης στο ακροατήριο.

68 Η καθυστέρηση αυτή ισχύει για όλους τους νέους ισχυρισμούς και αποσκοπεί στην αποφυγή παρελκυστικής τακτικής (*dilatorische Taktieren*) εκ μέρους των διαδίκων, *Leuenberger* in *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger* (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Art. 229, σελ. 1322.

69 Η διαφορετική αντιμετώπιση των δύο περιπτώσεων έγκειται στο γεγονός, ότι, σε αντίθεση με τους οψιγενείς και τους οψιφανείς, οι ισχυρισμοί αυτοί σχετίζονται με μια μορφή δικονομικής υπαιτιότητας, η οποία θα πρέπει να εκλείπει παντελώς, προκειμένου, να προβληθούν παραδεκτά οι ισχυρισμοί αυτοί, βλ. *Leuenberger* in *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger* (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Art. 229, σελ. 1321.

70 Πρόκειται για τα προαιρετικά στάδια της καθοδηγητικής συζήτησης (*Instruktionsverhandlung*, § 226 ZPO) και του δεύτερου γραπτού προδικαστικού σταδίου (*zweite Schriftenwechsel*, § 225 ZPO). Γίνεται δεκτό, ότι οι ισχυρισμοί αυτοί προτείνονται απεριόριστα μέχρι την έναρξη της συζήτησης στο ακροατήριο, ενώ πέρα μετά το σημείο αυτό προτείνονται υπό τους περιορισμούς του § 229 Abs. 1, βλ. σχετ. *Sutter-Somm*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, ο.π., σελ. 94, *Meier*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, ο.π., σελ. 344-345.

71 Art. 317 Abs. 1 sZPO: «*Neue Tatsachen und Beweismittel werden nur noch berücksichtigt, wenn sie: a. ohne Verzug vorgebracht werden; und b. trotz zumutbarer Sorgfalt nicht schon vor erster Instanz vorgebracht werden konnten*».

72 *Reetz/Hilber* in *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger* (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Art. 317, σελ. 2032, *Spühler* in *Spühler/Tenchio/Infanger* (Hrsg.), Schweizerische Zivilprozessordnung, Basler Kommentar, Art. 317, σελ. 1498.

73 *Reetz/Hilber* in *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger* (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Art. 317, σελ. 2035-2036.

β. Ιστορική αναδρομή

i. Η ΠολΔ/1834 του Maurer

Στην ΠολΔ/1834 του Maurer προβλεπόταν στο άρθρο 160, ότι οι πραγματικοί ισχυρισμοί των διαδίκων θα πρέπει να προτείνονται μέχρι την συζήτηση στο ακροατήριο, εξαιρουμένων των ενστάσεων που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως ή προτείνονται σε κάθε στάση της δίκης⁷⁴. Το άρθρο αυτό τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 α.ν. 980/1946 και ίσχυσε μέχρι την εισαγωγή του ΚΠολΔ προσθέτοντας τις εξαιρέσεις των οψιγενών ισχυρισμών και αυτών που αποδεικνύονται παραχρήμα⁷⁵.

Περαιτέρω, κατά το άρθρο 747 ΠολΔ, νέοι ισχυρισμοί μπορούσαν να προταθούν στο εφετείο, όταν αφορούσαν τόκους, καρπούς, ενοίκια ή άλλα παρεπόμενα της κυρίας αιτήσεως ή την απόδοση τυχόν ζημιών, που υπέστη ο διάδικος μετά την έκδοση της εκκαλουμένης (§1) ή όταν προτείνονταν προς απολογία κατά της εφέσεως (§2)⁷⁶. Παράλληλα, παρά το γεγονός, ότι η διάταξη του άρθρου 747 ΠολΔ, η οποία αντιστοιχούσε στο άρθρο 527 ΚΠολΔ, δεν παρέπεμπε ρητά στο άρθρο 160 ΠολΔ, το οποίο αντιστοιχούσε στο ήδη καταργηθέν άρθρο 269 ΚΠολΔ, γινόταν δεκτό, ότι οι περιορισμοί του άρθρου 160 ΠολΔ εφαρμόζονταν και στην κατ' έφεση δίκη⁷⁷.

ii. Ο ΚΠολΔ

Κατά τις συζητήσεις της Συντακτικής Επιτροπής του ΚΠολΔ και για το ζήτημα της ρύθμισης του συγκεντρωτικού συστήματος στον πρώτο βαθμό υποστηρίχθηκαν

74 Για την διάταξη του άρθρου 160 ΠολΔ, βλ. αντί άλλων *Glasson/Tissier/Morel/Ράμμος*, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, Τόμ. Γ', 1933, σελ. 30 και *Οικονομίδη-Λιβαδά-Γιδόπουλο*, Εγχειρίδιον της Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος Γ', 7η έκδ., 1988, § 232, σελ. 61 επ., βλ. επίσης και βλ. *Ράμμος*, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, τ. Α', β' εκδ., 1953, σελ. 300, κατά τον οποίο, επιτρεπόταν στο πλαίσιο αυτό η ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου σωρευτική προβολή ενστάσεων εκ μέρους του εναγομένου, ακόμα και αντιφατικών μεταξύ τους, διότι σε διαφορετική περίπτωση, θα στερούταν του δικαιώματος προβολής τους σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο.

75 βλ. *Παπαδοπούλου*, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 14, υποσημ. 26, η οποία σημειώνει, ότι «οι τροποποιήσεις, που εισήχθησαν με το νομοθέτημα αυτό (σ.σ. με τον α.ν. 980/1946) για την χαλάρωση του συγκεντρωτικού συστήματος επηρεάστηκαν προφανώς από το άρθρο 157 Κρητικής ΠολΔ, που αναγνώριζε ήδη το αξίωμα του 'άνευ επικουρίας δικάζεσθαι' στο πλαίσιο της διαγνωστικής διαδικασίας».

76 βλ. *Κιτσικόπουλο*, Πολιτική Δικονομία, Τόμος Στ', 1948, άρθρο 747 αριθ. 611 επ., σελ. 6539 επ.

77 βλ. *Ράμμος*, Το αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι εις την έκκλητον δίκην (Σχέσεις των άρθρων 160 και 747 της Πολ. Δικ.), ΝΔ 1950. 541 επ., *Glasson/Tissier/Morel/Ράμμος*, Σύστημα Γ', σελ. 32, πρβλ. πάντως και *Μητσόπουλο*, Προβολή ενστάσεων και προσκομιδή εγγράφων εν των πρώτω και δευτέρω βαθμών, ΝοΒ 1954. 337 επ., 339 επ. και *Λιβαθηνό*, Πρότασις ενστάσεων και επίκλησις εγγράφων κατά την πρωτόδικον και έκκλητον δίκην, ΝοΒ 1953. 841 επ.

δύο αντίθετες απόψεις⁷⁸.

Κατά μίαν άποψη⁷⁹, προτάθηκε η δυνατότητα πρότασης πραγματικών ισχυρισμών μέχρι την τελευταία ενώπιον του εισηγητή δικαστή προφορική συζήτηση, εκτός εάν κρινόταν από το δικαστήριο, ότι κάποιος πραγματικός ισχυρισμός δεν προβλήθηκε από βαριά αμέλεια ή ότι προβαλλόταν με σκοπό την παρέλκυση της δίκης. Κατά την αντίθεση άποψη, υποστηρίχθηκε⁸⁰, ότι το συγκεντρωτικό σύστημα θα έπρεπε να παραμείνει ως είχε, με το βασικό επιχείρημα, ότι το αντίθετο σύστημα ευνοούσε την στρεψοδικία και την παρέλκυση των δικών. Εν τέλει επικράτησε η μέση λύση⁸¹ έτσι, όπως αποτυπώθηκε στο άρθρο 300 του ΣχΚΠολΔ, το οποίο αναριθμήθηκε από την Αναθεωρητική Επιτροπή ΚΠολΔ με τον α.ν. 44/1967 στο άρθρο 279 ΚΠολΔ/1968, χωρίς να τροποποιηθεί ως προς το περιεχόμενό του⁸².

Εν συνεχεία, με το ν.δ. 958/1971 απαλείφθηκε από την ανωτέρω διάταξη η μη επιβράδυνση της δίκης ως προϋπόθεση του παραδεκτού των καθυστερημένων ισχυρισμών, εισήχθησαν ρητώς οι περιπτώσεις των οψιγενών και των παραχρήμα αποδεικνύομένων ισχυρισμών⁸³, ενώ με το β.δ. 657/1971 αναριθμήθηκε η εν λόγω διάταξη αποτελώντας το άρθρο 269, το οποίο και ίσχυσε, με τις τροποποιήσεις, που

78 Για την παρουσίαση των δύο απόψεων και των εκατέρωθεν επιχειρημάτων βλ. αναλυτικά ΣχΚΠολΔ Π. 48-49 και 54-56.

79 Η άποψη αυτή εισήχθη με την πρόταση του εισηγητή της διάταξης του άρθρου 184 ΣχΚΠολΔ *Ράμμος* και απηχούσε ουσιαστικά το σύστημα της ελεύθερης προβολής των πραγματικών ισχυρισμών, που ίσχυε τότε στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου. Προς την άποψη αυτή τάχθηκε και ο *Γιδόπουλος* (ΣχΚΠολΔ Π. 49), ο οποίος παρατήρησε, ότι με την εφαρμογή του τότε ισχύοντος συστήματος του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι, ο δικαστής συχνά κατέληγε σε στραγγαλισμό του ουσιαστικού δικαίου. Υπέρ της άποψης αυτής τάχθηκε και ο *Αγγελετόπουλος*. Κατά τον εισηγητή της σχετικής διατάξεως, η μεταβολή αυτή υπαγορευόταν από τον νέο ΚΠολΔ, ο οποίος σε αντίθεση προς την ΠολΔ απέβλεπε πρωτίστως στην απονομή ουσιαστικής δικαιοσύνης, βλ. ΣχΚΠολΔ Π. 54.

80 Η άποψη αυτή υποστηρίχθηκε από τους *Οικονομόπουλο* και *Πράτσικα*, βλ. ΣχΚΠολΔ 48, 55-56. Ειδικότερα, παρατηρήθηκε, ότι η ελεύθερη προβολή του νέου ισχυρισμού θα είχε σαν αποτέλεσμα τον αφηνιδιασμό του αντιδίκου του προτείνοντος τον ισχυρισμού, ενώ και ενδεχόμενη άσκηση αίτησης αναιρέσεως λόγω ενδεχόμενης μη εξέτασης ενός νέου ισχυρισμού θα συνεπαγόταν καθυστέρηση στην διεξαγωγή της δίκης, βλ. ΣχΚΠολΔ Π. 55.

81 *Παπαδοπούλου*, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 14, υποσημ. 25.

82 Άρθρο 279 ΚΠολΔ/1968: «*Τα μέσα επίθεσης και άμυνας δύνανται να προβληθούν μέχρι πέρατος της πρώτης επ' ακροατηρίου συζήτησεως, άλλως απορρίπτονται ως απαράδεκτα και αυτεπαγγέλτως, πλην αν κατά το νόμο δύνανται να προταθούν κατά πάσα στάση της δίκης. Το δικαστήριο δύναται να επιτρέψει και μετά την πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση, προβολήν μέσων επίθεσης και άμυνας, εάν κατά την κρίση του δεν προεβλήθησαν ταύτα εγκαίρως εκ δικαιολογημένης αιτίας και ουχί εκ προθέσεως στρεψοδικίας ή εκ βαρείας αμελείας και δεν επιβραδύνεται η περάτωσις της δίκης*». Η ανάγκη μετριασμού του συστήματος συγκεντρώσεως μέσω της εξουσίας του δικαστή να κρίνει *in concreto* τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά σημειώθηκε και από τους υποστηρικτές του συστήματος ελεύθερης προβολής πραγματικών ισχυρισμών *Ράμμο* (ΣχΚΠολΔ Π. 208) και *Γιδόπουλο* (ΣχΚΠολΔ Π. 49 και 56) βλ. σχετικά *Παπαδοπούλου*, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής, ο.π., σελ. 15, υποσημ. 27.

83 βλ. *Κεραμέα*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1986, σελ. 169.

ακολούθησαν⁸⁴, μέχρι την κατάργησή του με τον ν. 4335/2015.

Στο στάδιο της δευτεροβάθμιας δίκης, προτάθηκε αρχικά από τον εισηγητή της σχετικής διατάξεως *Ράμμο* η δυνατότητα προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών, εφ' όσον δεν μεταβαλλόταν το αίτημα της αγωγής, αλλά πρότεινε να περιληφθεί και διάταξη, κατά την οποία το δικαστήριο θα μπορούσε να απορρίψει ως απαράδεκτους τους νέους ισχυρισμούς, εάν έκρινε, ότι η παράλειψη της προβολής εκ μέρους του διαδίκου ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου οφειλόταν σε πρόθεση στρεψοδικίας ή βαριάς αμέλειας⁸⁵. Ωστόσο, η πρόταση αυτή δεν έγινε δεκτή από την πλειοψηφία των μελών της Συντακτικής Επιτροπής και τελικώς απορρίφθηκε⁸⁶. Εντούτοις, έγιναν δεκτές οι προτεινόμενες από τον εισηγητή εξαιρέσεις των προνομιακών ισχυρισμών, των οψιγενών ισχυρισμών και των ισχυρισμών, που προτεινόταν από τον εφεσίβλητο προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως⁸⁷, όπως αυτές συμπεριλήφθηκαν στο άρθρο 282 ΣχΚΠολΔ⁸⁸, το οποίο αποτέλεσε στην συνέχεια το άρθρο 527 ΚΠολΔ.

iii. Η νομοθετική μεταρρύθμιση του ν. 4335/2015

Ο ν.4335/2015 επέφερε σημαντικές αλλαγές κατά κύριο λόγο στην τακτική διαδικασία ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων και στην αναγκαστική εκτέλεση. Πρωταρχικός στόχος του ιστορικού νομοθέτη ήταν να προτείνει νέες ρυθμίσεις και να επιφέρει βελτιώσεις στον ΚΠολΔ, οι οποίες θα οδηγούσαν σε ταχύτερη απονομή της δικαιοσύνης, χωρίς όμως να θυσιάζεται η εξίσου αξια προστασίας ανάγκη για έκδοση

84 Ειδικότερα, μετά τους ν. 1478/1984 (διαδικασίες ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου και του Ειρηνοδικείου) και 2915/2001 (κατάργηση της προδικαστικής περί αποδείξεων απόφασης), που περιόρισαν σε μία την συζήτηση στα ανωτέρω δικαστήρια, εκτός εάν το δικαστήριο διατάξει επανάληψη της συζήτησης κατ' άρθρο 254, αλλά και τους ν. 2915/2001, 3043/2002 και 3994/2011, που είχαν το ίδιο αποτέλεσμα και στο Πολυμελές Πρωτοδικείο, η αρχή της συγκέντρωσης έχασε εν πολλοίς την πρακτική της σημασία, βλ. *Νίκα*, ΠολΔικ, Ι, ο.π., σελ. 502.

85 ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 256. Υπέρ της πρότασης του εισηγητή τάχθηκε ο *Σακκέτας* (ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 256), ο οποίος υποστήριξε, ειδικότερα, α) ότι το συγκεντρωτικό σύστημα δεν θα έπρεπε να ισχύσει και στον δεύτερο βαθμό λόγω του υπέρμετρου περιορισμού, τον οποίο εισήγαγε και β) ότι το σύστημα, που προτάθηκε από τον εισηγητή θα μπορούσε να οδηγήσει σε ορθότερη και ταχύτερη απονομή δικαιοσύνης μέσω της αποφυγής άσκησης ενδίκων μέσων για λόγους, που σχετίζονται με την κήρυξη ή μη απαραδέκτου ενός βραδέως προβαλλόμενου πραγματικού ισχυρισμού.

86 Ειδικότερα, ο *Οικονομόπουλος* τάχθηκε υπέρ της ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος και στην έκκλητη δίκη κατά τα πρότυπα των τότε ισχυουσών ρυθμίσεων στο πλαίσιο του αυστριακού και γερμανικού δικαίου, ενώ με την άποψη αυτή συμφώνησαν και οι *Γιδόπουλος* και *Πράτσικας*.

87 ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 256-257.

88 βλ. ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 333.

ορθής και δίκαιης απόφασης⁸⁹. Στο πλαίσιο αυτό, επήλθαν μεταβολές και στις διατάξεις του συγκεντρωτικού συστήματος.

Ειδικότερα, καταργήθηκε το άρθρο 269, όχι όμως και το συγκεντρωτικό σύστημα στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας⁹⁰. Αντ' αυτού, όσον αφορά την τακτική διαδικασία, εξέλαβε αυστηρότερη μορφή⁹¹ και διέπεται, πλέον, από το άρθρο 237. Σύμφωνα με την διάταξη αυτή, «1. Μέσα σε εκατό (100) ημέρες από την κατάθεση της αγωγής οι διάδικοι οφείλουν να καταθέσουν τις προτάσεις και να προσκομίσουν όλα τα αποδεικτικά μέσα και τα διαδικαστικά έγγραφα που επικαλούνται με αυτές.... 2. Νέοι ισχυρισμοί με την προσθήκη μπορεί να προταθούν και νέα αποδεικτικά μέσα να προσκομισθούν μόνο για την αντίκρουση ισχυρισμών που περιέχονται στις προτάσεις»⁹². Πλέον, ο διάδικος δεν δύναται να προβάλει νέους ισχυρισμούς ούτε κατά την συζήτηση της αγωγής⁹³, όπου δεν είναι καν υποχρεωτική η παρουσία των διαδίκων (άρθρο 237§4), αλλά ούτε και με το δικόγραφο, με το οποίο αξιολογούνται οι μαρτυρικές καταθέσεις (άρθρο 237§7), σε περίπτωση, που διαταχθεί εξέταση μαρτύρων με έκδοση απλής διάταξης κατά το άρθρο 237§6. Έτσι, η προβολή νέων πραγματικών ισχυρισμών ανεξαιρέτως είναι απαράδεκτη μετά το κλείσιμο του φακέλου της δικογραφίας.

Ομοίως, όπως γίνεται δεκτό, οι εξαιρέσεις του καταργηθέντος άρθρου 269 δεν εφαρμόζονται ούτε στο πλαίσιο των ειδικών διαδικασιών⁹⁴. Αντιθέτως, κατά το άρθρο 59§1 γ' και δ', ορίζεται, ότι οι προτάσεις, που κατατίθενται το αργότερο κατά τη συζήτηση, περιλαμβάνουν τα μέσα επίθεσης και άμυνας των διαδίκων, τα οποία προτείνονται συνοπτικώς και προφορικά και καταχωρίζονται στα πρακτικά

89 βλ. ΑιτΕκθ ν.4335/2015, υπό άρθρο 1.Β.ΙΙ.1.

90 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 172.

91 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 172, Κιουπτιδου-Στρατουδάκη, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών της 23^{ης} - 24^{ης} Ιουνίου 2016: Η έφεση μετά τον ν. 4335/2015, Εισήγηση δημοσιευμένη σε <http://www.esdi.gr/nex/index.php/el/2015-07-21-12-01-18/2016>, σελ. 13, Πανταζόπουλος Αθ., Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας μετά τον ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 2016. 100 .

92 βλ. Καλαβρό, Εισαγωγή - Η φυσιογνωμία των νέων ρυθμίσεων, ΕΠολΔ 2014, σελ. 173, κατά τον οποίο η διάταξη του άρθρου 237§2 αποτελεί το μόνο υπόλειμμα του καταργηθέντος άρθρου 269.

93 βλ. ΑιτΕκθ ν.4335/2015, υπό άρθρο 1.Β.ΙV.3.3.

94 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 172-173, υποσημ. 423, όπου επισημαίνει, ότι θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι η κατάργηση του άρθρου 269 έχει καθολική ισχύ και καταλαμβάνει και τις ειδικές διαδικασίες. Κατά την άποψη αυτή, ενδεχόμενη διάκριση μεταξύ τακτικής και ειδικών διαδικασιών θα στερούταν τελολογικού ερείσματος, ενώ και η γενική παραπομπή του άρθρου 59§1 στις διατάξεις της τακτικής διαδικασίας δεν δύναται να αναβιώσει τις εξαιρέσεις του καταργηθέντος άρθρου 269, ούτε εισάγεται ειδικότερη διάταξη σε κάποια εκ των ειδικών διαδικασιών. Περαιτέρω, δε, υπέρ της ερμηνευτικής αυτής λύσης συνηγορεί και η νέα διάταξη του άρθρου 527 αριθ. 2 η οποία αναφέρεται σε οντιγενείς ισχυρισμούς, που γεννήθηκαν μετά την συζήτηση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, εννοώντας προφανώς την περίπτωση των ειδικών διαδικασιών.

συζητήσεως, διαφορετικά είναι απαράδεκτα⁹⁵. Παράλληλα, κατά το άρθρο 591§1 στ', οι διάδικοι μπορούν με την προσθήκη στις προτάσεις τους να καταθέσουν νέους πραγματικούς ισχυρισμούς μόνο για την αντίκρουση ισχυρισμών που προτάθηκαν με τις προτάσεις του αντιδίκου.

Περαιτέρω, δε, στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης, τροποποιήθηκε το άρθρο 527, το οποίο, πλέον, ορίζει τις μοναδικές εξαιρέσεις του συγκεντρωτικού συστήματος στην διαγνωστική δίκη. Ουσιαστικά, πρόκειται για τις ίδιες εξαιρέσεις, που προέβλεπε το καταργηθέν άρθρο 269, στις οποίες, όμως, ούτως ή άλλως παρέπεμπε και πριν τον ν. 4335/2015. Η τροποποίηση του άρθρου 527 κρίθηκε επιβεβλημένη λόγω της κατάργησης του άρθρου 269, οι εξαιρέσεις του οποίου ενσωματώθηκαν στο νέο άρθρο 527⁹⁶.

iv. Κριτική των νέων ρυθμίσεων-Συμπεράσματα

Με την καθιέρωση ενός αυστηρότερου - συγκριτικά με το παλαιότερο - συστήματος συγκεντρώσεως, ο νομοθέτης του ν. 4335/2015 επανήλθε στο καθεστώς, που είχε εισαχθεί στην πρωτοβάθμια δίκη με το άρθρο 160 ΠολΔ υπό την αρχική του μορφή⁹⁷. Παρά το γεγονός, ότι μετά τον ν. 2915/2001 και τον ορισμό της μοναδικής συζήτησης ως κανόνα της διαγνωστικής δίκης⁹⁸ αλλά και την πρόβλεψη περί κατάθεσης των προτάσεων επί της έδρας⁹⁹, το συγκεντρωτικό σύστημα έχασε εν

95 βλ. *Νίκα*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, β' εκδ., 2016, σελ. 267, κατά τον οποίο ύστατο χρονικό όριο προβολής των πραγματικών ισχυρισμών και στις ειδικές διαδικασίες είναι η κατάθεση των προτάσεων. Η κατάργηση του άρθρου 269, ωστόσο, δεν επηρεάζει κατ' ουσίαν τα ισχύοντα στις ειδικές διαδικασίες και πριν τον ν. 4335/2015, υπό την έννοια, ότι και υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς, οριζόταν ότι οι πραγματικοί ισχυρισμοί των διαδίκων προτείνονταν μέχρι την συζήτηση. Μεταβολή επέρχεται, ωστόσο, στην περίπτωση της επαναλαμβανόμενης συζήτησης, όπου ενόψει της κατάργησης του άρθρου 269, δεν υπάρχει, πλέον, η δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών, βλ. και *Μακρίδου*, Ειδικές Διαδικασίες στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας μετά τον Ν. 4335/2015, 2017, σελ. 39. Πέραν, δε, τούτου, με τον ν.4335/2015 καταργήθηκε το άρθρο 599, το οποίο εισήγαγε εξαίρεση από το συγκεντρωτικό σύστημα στο πλαίσιο των γαμικών διαφορών. Σύμφωνα με την εξαίρεση αυτή, μέσα επίθεσης και άμυνας μπορούσαν να προβληθούν μέχρι την συζήτηση της στον πρώτο βαθμό. Αντιθέτως, παρέμεινε ως ίσχυε το άρθρο 765, βάσει του οποίου απεριόριστα προτείνονται πραγματικοί ισχυρισμοί στο εφετείο κατά την εκούσια δικαιοδοσία. Η εξαίρεση αυτή εξηγείται λόγω της ισχύος του ανακριτικού συστήματος στην διαδικασία αυτή. Για την αντίστοιχη εξαίρεση στο πλαίσιο του ελβετικού δικαίου, βλ. § 229 Abs. 3 sZPO, *Sutter-Somm*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, ο.π., σελ. 95, *Meier*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, ο.π., σελ. 346, *Frei/Willisegger in Spühler/Tenchio/Infanger* (Hrsg.), Schweizerische Zivilprozessordnung, Basler Kommentar, Art. 229, σελ. 1032.

96 βλ. ΑιτΕκθ ν.4335/2015, υπό άρθρο 1.Γ.IV.6.

97 βλ. *Πανταζόπουλο Αθ.*, Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα, ο.π., σελ. 100

98 *Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη*, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών, ο.π., σελ. 14

99 *Πανταζόπουλος Αθ.*, Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα, ο.π., σελ. 101

πολλοίς την πρακτική του αξία¹⁰⁰, εντούτοις, η κατάργηση των εξαιρέσεων του άρθρου 269, ορθά, κρίνεται ως αδικαιολόγητη¹⁰¹. Και τούτο, διότι, υπό το πλέγμα των νέων ρυθμίσεων στην τακτική διαδικασία, στην περίπτωση, που διατάσσεται εξέταση μαρτύρων κατά το άρθρο 237§6, τότε ο χρόνος μεταξύ της λήξης της προθεσμίας προς κατάθεση προτάσεων και έκδοσης οριστικής απόφασης επεκτείνεται, με ορατό τον κίνδυνο έκδοσης μιας ουσιαστικά εσφαλμένης απόφασης, δεδομένου, ότι κανένας νέος ισχυρισμός δεν θα μπορεί να ληφθεί υπ' όψιν από το δικαστήριο, ακόμα και αν πρόκειται για οψιγενή ή αποδεικνυόμενο εγγράφως ή με δικαστική ομολογία¹⁰².

Παράλληλα, σε αντίθεση με ότι γινόταν δεκτό κατά κρατούσα άποψη, υπό την ισχύ του παλαιού άρθρου 269, η προβολή νέων ισχυρισμών δεν είναι δυνατή ούτε και κατά την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, που διατάσσεται κατά το άρθρο 254¹⁰³. Απεναντίας, οι ισχυρισμοί αυτοί, που υπό την ισχύ του καταργηθέντος άρθρου 269, εξετάζονταν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, υπό το ισχύον καθεστώς

100 *Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη*, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών, ο.π., σελ. 14-15. Η βασικότερη περίπτωση, που το συγκεντρωτικό σύστημα εμφάνιζε πρακτική εφαρμογή ήταν η περίπτωση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, όπου κατά την συζήτηση μπορούσαν να προβληθούν ισχυρισμοί, βασιζόμενοι σε πραγματικά περιστατικά, που αναφέρονταν στο χρονικό διάστημα μεταξύ προκατάθεσης και της συζήτησης, βλ. *σχετ. Πανταζόπουλο Αθ.*, Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα, ο.π., σελ. 100.

101 βλ. *Καλαβρός*, Εισαγωγή - Η φυσιογνωμία των νέων ρυθμίσεων, ΕΠολΔ 2014, σελ. 173, *Μακρίδου*, Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις του ΣχΝΚΠολΔ (2014) ως προς την τακτική διαδικασία - συζήτηση στο ακροατήριο, ΕΠολΔ 2014. 189, ΔιοικΟΛΑΠ 11/2014, ΕΠολΔ 2014. 163, βλ. και *Νίκα*, Εγχειρίδιο, ο.π., σελ. 267, ο οποίος χαρακτηρίζει το καταργηθέν άρθρο 269 ως «sedes materiae» του συγκεντρωτικού συστήματος για όλο το φάσμα της πολιτικής δίκης, ενώ, παράλληλα, συνέβαλε στην κάλυψη νομοθετικών κενών και στην ποιοτικότερη παροχή δικαστικής προστασίας εν γένει.

102 βλ. *Νίκα*, Εγχειρίδιο, ο.π., σελ. 267, κατά τον οποίο σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς αυτούς, το δικαστήριο θα μπορεί στην επαναλαμβανόμενη συζήτηση να λάβει υπ' όψιν τους προνομιακούς ισχυρισμούς, κάτι το οποίο χαρακτηρίζει ως «αντινομία» και «ασυνέπεια» του νομοθέτη, βλ. επίσης *Πανταζόπουλο Αθ.*, Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα, ο.π., σελ. 101, κατά τον οποίο η επιλογή αυτή του νομοθέτη ως προς τα συγκεκριμένα είδη ισχυρισμών ελέγχεται ως αντίθετη προς το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα αποδείξεως, βλ. και *Μακρίδου*, Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις του ΣχΝΚΠολΔ, ο.π., σελ. 189, κατά την οποία η συγκεκριμένη επιλογή είναι αντιθετη και προς την φιλοσοφία του νόμου, που θέτει το έγγραφο στο επίκεντρο της πολιτικής δίκης. βλ. *Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη*, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών, ο.π., σελ. 14, βλ. και σελ. 15, όπου επισημαίνει, ότι στην περίπτωση της μεγάλης χρονικής απόστασης μεταξύ κατάθεσης των προτάσεων και εξέτασης των μαρτύρων, χρήσιμη θα ήταν η δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών κατά την θεωρούμενη ως επαναλαμβανόμενη συζήτηση.

103 Προ της ισχύος του ν.4335/2015, μετά την τροποποίηση του άρθρου 254 με τον ν.2915/2001, γινόταν δεκτή, κατά κρατούσα άποψη [ΕφΑθ 2760/2013, ΕλλΔνη 2014. 192, ΕφΔωδ 212/2009, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΠατρ 351/2008, ΑχΝομ 2009. 665, *Σταματόπουλος*, Επανάληψη της συζήτησης και προβολή νέων ισχυρισμών, (Γνμδ), ΧρΙΔ 2008. 857-858, *Μακρίδου*, Η επανάληψη της συζήτησης ως κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2005. 1312-1313, *Γέσιου-Φαλτσή* σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/ Αρβανιτάκη, Η νέα διαδικασία του ΚΠολΔ στον πρώτο και δεύτερο βαθμό. 2004, §8, αριθ. 10, *Νίκας*, Πολιτική Δικονομία, Τόμος III, Ένδικα μέσα, 2007, σελ. 324-325, αντιθ. *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, II, 3^η έκδοση, 2012, σελ. 321], η δυνατότητα προβολής οψιγενών ισχυρισμών στην επαναλαμβανόμενη συζήτηση, που διατασσόταν κατά το άρθρο 254. Εν συνεχεία, με τον ν. 3994/2011, προβλέφθηκε ρητά στο άρθρο 254, ότι νέοι μάρτυρες εξετάζονταν μόνο για την απόδειξη οψιγενών ισχυρισμών.

παραπέμπονται να εξετασθούν από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο¹⁰⁴. Έτσι, όπως σημειώνεται¹⁰⁵, ο διάδικος εξαναγκάζεται σε άσκοπη διεξαγωγή δευτεροβάθμιας δίκης με παράλληλη οικονομική του επιβάρυνση, με μόνο σκοπό την προβολή των ισχυρισμών αυτών. Πέραν αυτού, όμως, οι νέοι ισχυρισμοί θα δύνανται, πλέον, να προβληθούν μόνο ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, με αποτέλεσμα να καθίσταται αδύνατος ο έλεγχος αυτών μέσω των δύο βαθμών δικαιοδοσίας¹⁰⁶.

Ενόψει των ανωτέρω, θα πρέπει να εξετασθεί κατά πόσον οι νέες ρυθμίσεις του συγκεντρωτικού συστήματος στην διαγνωστική δίκη είναι συμβατές προς τους επιδιωκόμενους σκοπούς της αρχής της συγκεντρώσεως. Όσον αφορά την τακτική διαδικασία, εκ πρώτης όψεως, η αξιοποίηση του χρόνου, που μεσολαβεί από την άσκηση μέχρι την συζήτηση της αγωγής εξυπηρετεί, πράγματι, την ταχύτητα της διαδικασίας, δεδομένου, ότι υπό το παλαιό καθεστώς, ο χρόνος αυτός παρέμενε αναξιοποίητος, όπως συμβαίνει και κατά το ισχύον δίκαιο στις ειδικές διαδικασίες. Ζήτημα γεννάται, ωστόσο, όσον αφορά την κατάργηση της δυνατότητας προβολής ισχυρισμών μετά την παρέλευση των αντίστοιχων προθεσμιών για την προσκομιδή του πραγματικού υλικού κατά τον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας. Στην περίπτωση αυτή, η αδυναμία του δικαστηρίου να λάβει υπ' όψιν λ.χ. έναν ισχυρισμό παραχρήμα αποδεικνυόμενο, που είναι προδήλως βάσιμος, όταν αυτός προβάλλεται κατά την εξέταση των μαρτύρων (άρθρο 237§6) στην τακτική διαδικασία ή κατά την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, επιφέρει αποτελέσματα αντίθετα από τα επιδιωκόμενα. Και τούτο, διότι, ο διάδικος, εξαναγκάζεται να συνεχίσει τον δικαστικό αγώνα στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, προκειμένου, να προβάλει έναν ισχυρισμό, που θα μπορούσε να είχε προβάλει ήδη ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και να τερματίσει την διαδικασία. Το αποτέλεσμα αυτό είναι αντίθετο προεχόντως προς την οικονομία της δίκης, η οποία συνίσταται σε οικονομία χρόνου και οικονομία δαπάνης για τον διάδικο.

104 *Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη*, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών, ο.π., σελ. 14, βλ. και ΑιτΕκθ ν.4335/2015, υπό άρθρο 1.Β.IV.3.2: «Γεγονότα που λαμβάνουν χώρα μετά την ολοκλήρωση της δικογραφίας θα συνεκτιμηθούν κατ' ανάγκη στο δεύτερο βαθμό ή στο πλαίσιο δίκης ανακοπής σύμφωνα με το άρθρο 933». Πάντως, ορθά παρατηρείται, ότι η προβολή των οψιγενών ισχυρισμών θα είναι παραδεκτή μόνον στον δεύτερο βαθμό, διότι μετά την επέλευση της τελεσιδικίας θα αποκλείονται από το δεδικασμένο κατά το άρθρο 330, βλ. βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 173, υποσημ. 424, *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, 4^η εκδ., 2016, σελ. 358

105 *Νίκας*, Εγχειρίδιο, ο.π., σελ. 266-267, *Πανταζόπουλος Αθ.*, Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα, ο.π., σελ. 101.

106 *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, ο.π., σελ. 358-359, πρβλ. και ΔιοικΟλΑΠ 11/2014, ΕΠολΔ 2014. 163, 169 επ.

Εξάλλου φαίνεται, εκ πρώτης όψεως, ότι η τροποποίηση, που επήλθε στο άρθρο 527 δεν είναι εκτενής, δεδομένου, ότι ενσωματώθηκαν σε αυτό οι εξαιρέσεις του καταργηθέντος άρθρου 269, στις οποίες, όμως, παρέπεμπε και υπό την προηγούμενη μορφή του. Ωστόσο, η νομοθετική αυτή μεταβολή έχει αντίκτυπο και στην ερμηνεία των εξαιρέσεων του άρθρου 527. Υπό τις ασφυκτικές, πλέον, προθεσμίες της τακτικής διαδικασίας, αλλά και ενόψει του αυστηρότερου συγκεντρωτικού συστήματος στον πρώτο βαθμό για τις ειδικές διαδικασίες, οι εξαιρέσεις, που προβλέπονται στο άρθρο 527, θα πρέπει να ερμηνεύονται με γνώμονα, πλέον, τις νέες διατάξεις της διαδικασίας στα πρωτοβάθμια δικαστήρια.

Γ. Συστήματα εφέσεως και πραγματικοί ισχυρισμοί

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών συνέχεται άμεσα με το ζήτημα της λειτουργίας του ενδίκου μέσου της εφέσεως. Έτσι, αναλόγως με το σύστημα εφέσεως, που επιλέγει ο εκάστοτε νομοθέτης, προσδιορίζεται και η λειτουργία των νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη.

Το κυριότερο ζήτημα αφορά τον χρόνο εξέτασης των πραγματικών ισχυρισμών. Εάν, δηλαδή, γίνει δεκτό, ότι ένας πραγματικός ισχυρισμός μπορεί να εξετασθεί από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο και πριν την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, τότε η τυχόν ουσιαστική βασιμότητα αυτού θα δύναται να οδηγήσει στην εξαφάνιση. Σε διαφορετική περίπτωση, η προβολή του νέου ισχυρισμού θα δύναται να λάβει χώρα μόνον μετά την τυχόν εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή ενός λόγου έφεσης, που θα αφορά αποκλειστικά το υλικό, που έλαβε υπ' όψιν του το πρωτοβάθμιο δικαστήριο και ο οποίος άγει αποκλειστικά στον έλεγχο της εκκαλουμένης. Περαιτέρω, το σύστημα εφέσεως προσδιορίζει και την έκταση της δυνατότητας προβολής νέων ισχυρισμών. Το σύστημα εφέσεως, κατά το οποίο το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δικάζει εκ νέου την διαφορά συνηγορεί υπέρ ενός εν πολλοίς διευρυμένου πεδίου εφαρμογής των εξαιρέσεων προβολής νέων ισχυρισμών. Αντιθέτως, όταν ο σκοπός της έφεσης εξαντλείται στον έλεγχο της εκκαλουμένης, δύνανται οι διάδικοι μόνον περιορισμένα να προβάλουν νέους ισχυρισμούς στην κατ' έφεση δίκη.

II. Σύστημα πλήρους εφέσεως

Το σύστημα της πλήρους εφέσεως εκκινεί από την αντίληψη, ότι το εν λόγω ένδικο μέσο θα πρέπει να άγει στην εκ νέου εκδίκαση της επίδικης διαφοράς ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου¹⁰⁷. Κατ' αυτόν τρόπο, ικανοποιείται και η αξίωση παροχής αποτελεσματικής προστασίας των διαδίκων, η οποία επί προσβολής δικαστικής απόφασης, συνίσταται όχι μόνον στον έλεγχο της προσβαλλόμενης απόφασης, αλλά και στην επανεκδίκαση της διαφοράς¹⁰⁸. Κατά την ίδια αντίληψη,

107 Δημητρίου, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, 1987, σελ. 31. Για αλανυτικότερη παρουσίαση του εν λόγω συστήματος βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 9 επ., Τσικρικά, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996, σελ. 58, 69 επ.

108 βλ. Τσικρικά, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα, ο.π., σελ. 70

σκοπός της πολιτικής δίκης είναι η επίτευξη της «απόλυτα» ορθής απόφασης μέσω της επανειλημμένης εξέτασης της ουσίας της διαφοράς και ειδικά από ανώτερο δικαστήριο, που αποτελείται από δικαστές «με περισσότερα κατά τεκμήριο εχέγγυα ορθής κρίσης»¹⁰⁹. Υπό την ισχύ του συγκεκριμένου συστήματος εφέσεως, υπερτερεί ως «θεμελιώδης στόχος της πολιτικής δίκης»¹¹⁰ η ορθότητα της δικαστικής αποφάσεως και η εύρεση της ουσιαστικής αλήθειας έναντι άλλων επιδιώξεων, όπως η αρχή της οικονομίας της δίκης και η ασφάλεια των συναλλαγών¹¹¹.

Το αντικείμενο της κατ' έφεση δίκης ταυτίζεται με εκείνο της πρωτοβάθμιας, δηλαδή συνίσταται στην δικονομική αξίωση του ενάγοντος, που ασκήθηκε με την αγωγή¹¹². Έτι περαιτέρω, βασική αποστολή της έφεσης, στην περίπτωση αυτή, είναι η εκ νέου έρευνα της υπόθεσης από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο και όχι η κριτική και ο έλεγχος της πρωτοβάθμιας αποφάσεως¹¹³, τα οποία μόνον παρεμπιπτόντως επέρχονται μέσω της έκδοσης απόφασης επί της ουσίας της διαφοράς κατόπιν της νέας συζητήσεως¹¹⁴. Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται δεκτό, ότι η έφεση πρέπει να οδηγεί μέσα από μια νέα συζήτηση σε επανεξέταση της υποθέσεως, τόσο εκ της νομικής όσο εκ της πραγματικής θέσεως¹¹⁵. Η επανειλημμένη εξέταση της ουσίας της επίδικης διαφοράς λαμβάνει χώρα μέσα από ένα σύστημα πλήρους ενδίκου μέσου, στο οποίο δεν προσβάλλονται μόνον σφάλματα του δικαστηρίου, αλλά δίδεται, περαιτέρω, η δυνατότητα στους διαδίκους να διορθώσουν τυχόν λάθη και παραλείψεις τους¹¹⁶. Η αποτελεσματική λειτουργία του εν λόγω συστήματος έφεσης, το οποίο έχει τις απαρχές του στο ρωμαϊκό δίκαιο, προϋποθέτει την δυνατότητα των διαδίκων να προβάλουν απεριόριστα ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου νέους πραγματικούς ισχυρισμούς, να προσάγουν νέα αποδεικτικά μέσα, στην ακραία, δε, μορφή του να υποβάλουν και νέες αιτήσεις ή ανταιτήσεις¹¹⁷.

Το σύστημα της πλήρους εφέσεως επικράτησε πλήρως στο χώρο του γερμανικού

109 Δημητρίου, ο.π., σελ. 31-32.

110 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί στην κατ' έφεση δίκη, 1987, σελ. 18.

111 Fasching, Das Neuerungsverbot im Berufungsverfahren des griechischen Zivilprozesses im Vergleich zu den entsprechenden Regelungen im österreichischen und deutschen Zivilprozess, Τμ. Τόμος Γ. Ράμμου Ι, 1979, σελ. 264.

112 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 11, βλ. και υποσημ. 8 με παραπομπές στην γερμανική βιβλιογραφία, Bettermann, Anfechtung und Kassation, ZZP 1975, 365, 369, 386.

113 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 20.

114 βλ. Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 12 και υποσημ. 12 με π.π. στην γερμανική βιβλιογραφία, όπου σημειώνει, ότι ο έλεγχος των σφαλμάτων της εκκαλουμένης επέρχεται ως δευτερογενές αποτέλεσμα (Nebeneffekt) της εφέσεως, Bettermann, Anfechtung und Kassation, ZZP 1975, 365, 369, 371 επ.

115 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 20.

116 Fasching, Das Neuerungsverbot im Berufungsverfahren, ο.π., σελ. 264.

117 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 20.

δικαίου από την θέση σε ισχύ της γερμανικής Πολιτικής Δικονομίας του 1877 μέχρι και την μεταρρύθμιση του γερμανικού κώδικα Πολιτικής Δικονομίας το 2001¹¹⁸. Αλλά και παρ' ημίν, η θέση της νομολογίας στο ζήτημα λειτουργίας της εφέσεως κείται μάλλον υπέρ της θεωρήσεως του συστήματος πλήρους εφέσεως δεδομένου, ότι, επικρατεί η άποψη, ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν κρίνει εάν το πρωτοβάθμιο ορθώς έκρινε βάσει του αποδεικτικού υλικού, που τέθηκε ενώπιόν του, αλλά εάν η απόφαση κρίνεται ορθή με γνώμονα το συμπληρωμένο υλικό και τους νέους ισχυρισμούς κατά τα άρθρα 527 και 529¹¹⁹. Η προκείμενη θέση υιοθετήθηκε και από μερίδα της ελληνικής δικονομικής θεωρίας¹²⁰.

III. Σύστημα περιορισμένης εφέσεως

Με αφετηρία την διαπίστωση, ότι η μακροχρόνια εξέταση της ουσίας της διαφοράς δεν οδηγεί αναγκαστικά και σε έκδοση ορθής απόφασης, ενόψει και της εξασθένισης των αποδεικτικών μέσων από την πάροδο του χρόνου, θεμελιώθηκε η αντίληψη περί ελεγκτικής και μόνον λειτουργίας των ενδίκων μέσων¹²¹. Ειδικά στο πεδίο του ενδίκου μέσου της εφέσεως, η λειτουργία αυτή γίνεται αντιληπτή εντός του συστήματος της περιορισμένης εφέσεως¹²².

Εντός του συστήματος αυτού, η έφεση αποσκοπεί στον έλεγχο, την επανεξέταση και πιθανόν την εξαφάνιση της πρωτοβάθμιας απόφασης, η οποία από την έκδοσή της παράγει τεκμήριο ορθότητας¹²³. Ωστόσο, το τεκμήριο αυτό δεν είναι αμάχητο, αλλά δύναται να ανατραπεί μέσω μιας διαπλαστικής απόφασης, που κρίνει επί της ορθότητας της εκκαλουμένης και κατ' επέκταση επί της βασιμότητας του ενδίκου μέσου¹²⁴. Αντικείμενο της κατ' έφεση δίκης, στην περίπτωση αυτή, αποτελεί η διαπλαστική δικονομική αξίωση του θιγόμενου διαδίκου, να επιδιώξει τον έλεγχο και

118 βλ. αναλυτικότερα *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 9 επ.

119 ΑΠ 137/2004, Νόμος=ΝοΒ 2004. 1553. βλ. και από την παλαιότερη νομολογία ΟλΑΠ 12/1989, Νόμος = ΕλλΔνη 1989. 1313, όπου η έφεση αντιμετωπίζεται «ως μέσο τελικής επιτεύξεως ή μεταιώσεως της ικανοποιήσεως της δικονομικής αξιώσεως, διά της υποβολής της σε νέα, δευτεροβάθμια, δικαστική κρίση».

120 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., *passim*, *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2η έκδοση, 2007, σελ. 134 επ., *Δημητρίου*, ο.π., *passim*.

121 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 20 επ.

122 Για αλανυκότερη παρουσίαση και κριτική του εν λόγω συστήματος βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 14 επ. και *Τσικρικά*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα, ο.π., σελ. 55 επ., 60 επ.

123 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 16, *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 22.

124 *Gilles*, Rechtsmittel im Zivilprozeß, 1972, σελ. 13-14, 19 επ., 29 επ.

μέσω αυτού την εξαφάνιση της πρωτοβάθμιας απόφασης¹²⁵.

Δεδομένου, δε, ότι ως έλεγχος της εκκαλουμένης νοείται ο έλεγχος βάσει των στοιχείων, που ελήφθησαν υπ' όψιν ήδη κατά την κατάσθρωση του δικανικού συλλογισμού από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, θα πρέπει να αναζητηθεί η συμβατότητα της δυνατότητας προβολής νέων ισχυρισμών ή προσκόμισης νέων αποδεικτικών μέσων στην κατ' έφεση δίκη. Εκ πρώτης όψεως, φαίνεται, πράγματι, ότι εντός ενός συστήματος αμιγώς περιορισμένης εφέσεως, δεν είναι δυνατή η εισφορά νέου υλικού στην έκκλητη δίκη¹²⁶. Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, ότι ως ορθότητα της εκκαλουμένης νοείται η αντικειμενική ορθότητα, δηλαδή η συμφωνία της απόφασης με την αντικειμενική πραγματική και νομική κατάσταση, και όχι το υποκειμενικό σφάλμα του δικαστή¹²⁷. Κατά συνέπεια, νέο πραγματικό υλικό δύναται να προβληθεί στην κατ' έφεση δίκη με σκοπό τον έλεγχο της αντικειμενικής ορθότητας της εκκαλουμένης.

Η ερμηνευτική αυτή προσέγγιση περί του αμιγώς ακυρωτικού χαρακτήρα των ενδίκων μέσων υποστηρίχθηκε μεμονωμένα στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου αλλά και από μερίδα της ελληνικής δικονομικής θεωρίας¹²⁸.

IV. Μικτό σύστημα εφέσεως

Σε αντίθεση με τα ανωτέρω εξ ολοκλήρου αντίθετα συστήματα, το μικτό σύστημα εφέσεως αντιλαμβάνεται την έφεση ως ένδικο μέσο, που έχει διττή λειτουργία, δηλαδή α) να ελέγξει το περιεχόμενο της εκκαλουμένης απόφασης και β)

125 Gilles, Rechtsmittel im Zivilprozeß, ο.π., σελ. 43 επ., βλ. και Fasching, Das Neuerungsverbot im Berufungsverfahren, ο.π., σελ. 264-265

126 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 23, Καργάδο, Περί τα σχέσης της εφέσεως προς την ουσίαν της υποθέσεως και της αγωγής, ΕΕΝ 1986. 5 επ. Στο πλαίσιο του αυστριακού δικαίου, όπου εφαρμόζεται σύστημα περιορισμένης εφέσεως, δεν επιτρέπεται κατά κανόνα η προβολή νέων πραγματικών ισχυρισμών στην έκκλητη δίκη πλην ελαχίστων εξαιρέσεων (βλ. αναλυτικότερα ανωτέρω υπό Β.Π.α.iii), βλ. σχετ. Ballon, Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht, ο.π., σελ. 256.

127 Gilles, Rechtsmittel im Zivilprozeß, ο.π., σελ. 57 επ., 62, 63 επ.

128 Κύριος εκφραστής της θέσεως αυτής υπήρξε ο Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 535, σελ. 2008 επ. Η άποψη περί ακυρωτικής φύσεως της εφέσεως υποστηρίχθηκε και από τους Βλαστό, παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 1285/1982, Δ1983. 570 και Βλάσση, Η εκκρεμοδικία κατά τον ΚΠολΔ, Δ 1977. 227, 230, πρβλ. και Ράμμο, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Β, 1980, §288, σελ. 979, όπου σημειώνει, ότι «Η έφεσις είναι το κατ' εξοχήν ένδικο μέσον, δι' ου η υπόθεσις φέρεται εις τον δεύτερον βαθμόν δικαιοδοσίας κυρίως και κατά πρώτον λόγον προς έλεγχον της ορθότητος της πρωτοδίκου κρίσεως και εν συνεχεία προς εκ νέου εξέτασιν και διάγνωσιν ή κατά το νομικόν ή κατά το πραγματικό μέρος ή κατ' αμφοτέρα».

να προβεί σε αναδίκαση της ουσίας της διαφοράς¹²⁹.

Στην λειτουργία της εφέσεως εντός του μικτού συστήματος εφέσεως θεωρείται κατά κρατούσα άποψη στην ελληνική δικονομική θεωρία¹³⁰, ότι προσιδιάζει η έφεση, έτσι, όπως ρυθμίζεται στο ελληνικό δίκαιο. Κατά την άποψη αυτή, ο ΚΠολΔ υιοθετεί το σύστημα της «περιορισμένα πλήρους εφέσεως»¹³¹, το οποίο περιλαμβάνει χαρακτηριστικά συνέχισης της δίκης σε ιεραρχικά ανώτερο δικαστήριο (π.χ. άρθρα 522, 527), υπό τον περιορισμό, όμως, της μη παρακάμψεως του πρώτου βαθμού δικαιοδοσίας με την υποβολή νέων αιτήσεων ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου (άρθρο 525 II) και της περιορισμένης ευχέρειας προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών (άρθρο 527). Ειδικά όσον αφορά την προβολή νέων πραγματικών ισχυρισμών, υποστηρίζεται, εντός του συστήματος αυτού, αφορούν και εξετάζονται κατά βάση στο στάδιο της εξέτασης της βασιμότητας της εφέσεως, δηλαδή πριν την εξαφάνιση της πρωτοβάθμιας αποφάσεως¹³².

V. Οι διατάξεις του ελληνικού ΚΠολΔ

α. Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα εφέσεως

Κατά το άρθρο 522, με την άσκηση της έφεσης, η υπόθεση μεταβιβάζεται στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο μέσα στα όρια, που καθορίζονται από την έφεση και τους

129 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 24, πρβλ. και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 61-64, κατά τον οποίο η μεικτή θεώρηση της εφέσεως ως ενδίκου μέσου διττής λειτουργίας πάσχει από μια εγγενή αδυναμία, η οποία συνίσταται στην «θεμελιώδη δομική και με σαφές τεολογικό πρόσημο αντίθεση μεταξύ των δύο ερμηνευτικών προσεγγίσεων» και η οποία δεν μπορεί να αρθεί ούτε υπό την παραδοχή της προκειμένης μικτής θεώρησης ή διττής λειτουργίας της εφέσεως.

130 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης αποφάσεως, 2001, σελ. 51 επ., *Σταματόπουλος*, Η δικονομική αναδρομή των νέων ουσιαστικών και ερμηνευτικών νόμων, 1989, σελ. 357 επ., *Κεραμείς*, ΑσΔικΔικ, σελ. 473, *Μαθίας*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 766-768, *Νίκας*, ΠολΔικ., III, σελ. 235 επ. (242), *ο ίδιος*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 50, βλ. και *Ράμμο*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Β, 1980, σελ. 998, βλ. και *Τσικριλά*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996, σελ. 76 επ., αλλά και 80 επ., όπου σημειώνοντας, αρχικά, ότι το αίτημα εξαφάνισης της πρωτοβάθμιας αποφάσεως είναι απαραίτητο για τον προσδιορισμό του αντικειμένου της έκκλητης δίκης, υποστηρίζει, εν συνεχεία, ότι στο πλαίσιο του ελληνικού δικαίου, για την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, δεν είναι απαραίτητη η επίκληση σφαλμάτων αυτής, αλλά το αίτημα της εξαφάνισης δύναται να στηριχθεί υπό προϋποθέσεις μόνο στην επανεξέταση της ουσίας της διαφοράς, δηλαδή στην προβολή νέων ισχυρισμών και νέων αποδεικτικών μέσων, βλ. και σελ. 86 επ., όπου υποστηρίζει, ότι η έφεση μόνο κατ' εξαίρεση αποκτά τον χαρακτήρα αμιγώς ακυρωτικού ενδίκου μέσου, όταν τα αποδιδόμενα στην εκκαλουμένη σφάλματα θα μπορούσαν να αποτελέσουν λόγους αναψηλάφησης ή όταν αυτά συνίστανται σε έλλειψη αιτιολογίας, ανεπάρκεια ή αντιφατικότητα αυτής.

131 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς, ο.π., σελ. 53, *Νίκας*, ΠολΔικ, III, σελ. 189

132 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς, ο.π., σελ. 55, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 50

πρόσθετους λόγους¹³³.

Ως «υπόθεση», η οποία μεταβιβάζεται στο εφετείο, νοείται το αντικείμενο της πρωτοβάθμιας δίκης¹³⁴, άλλως η κριθείσα διαφορά περί της συνδρομής ή μη της δικονομικής αξίωσης του ενάγοντος¹³⁵. Στο ίδιο πλαίσιο, υποστηρίχθηκε, στην θεωρία¹³⁶, ότι μεταβιβάζεται ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, μόνον ότι προϋπήρξε, δηλαδή, ό,τι αποτέλεσε αντικείμενο δίκης ήδη ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Έτσι, υπό την έννοια αυτή, δεν δύναται να εννοηθεί η έφεση ως διαπλαστική-ακυρωτική αγωγή, στο μέτρο, που εισάγει αυτοτελές αντικείμενο δίκης το πρώτον στην έκκλητη δίκη¹³⁷.

Άλλωστε, υποστηρίζεται κατά κρατούσα άποψη σε θεωρία¹³⁸ και νομολογία¹³⁹, ότι η εκκρεμοδικία επί της αγωγής αναβιώνει από και διά της ασκήσεως της έφεσης. Κατά συνέπεια, η μεταβίβαση του αντικειμένου της πρωτοβάθμιας δίκης επέρχεται με μόνη την άσκηση της εφέσεως, χωρίς να είναι απαραίτητο να γίνει δεκτή η έφεση. Η αναβίωση της εκκρεμοδικίας συνεπάγεται, όμως, και εξουσία του δικαστηρίου να κρίνει επί της αγωγής ήδη από την άσκηση της εφέσεως. Έτσι, όπως γίνεται δεκτό¹⁴⁰, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δύναται ήδη από την άσκηση της αγωγής να κρίνει αυτεπαγγέλτως και χωρίς λόγο έφεσης το παραδεκτό και την νομική βασιμότητα της αγωγής.

133 βλ. και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 65, κατά τον οποίο η διάταξη αυτή είναι όμοια με εκείνη του άρθρου 525 του προϊσχύοντος γερμΚΠολΔ, πάνω στο οποίο βασίσθηκε η άποψη περί θεώρησης της εφέσεως ως αίτηση συνέχισης της δίκης σε δεύτερο βαθμό.

134 *Κονδύλης*, ο.π., σελ. 135-136.

135 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 66, ο οποίος παρατηρεί, ότι ο περιορισμός, που τίθεται κατά την μεταβίβαση, με την άσκηση της έφεσης και τους πρόσθετους λόγους έχει νόημα, μόνον εάν θεωρηθούν ως αντικείμενο της μεταβίβασης οι δικονομικές αξιώσεις του ενάγοντος, βλ. αντίθετα *Μπέη*, Σημείωση υπό ΑΠ 1663/2005, Δ 2006, 418, όπου υποστηρίζει, ότι «υπόθεση» νοείται το αίτημα της έφεσης, ήτοι νέο αντικείμενο δίκης.

136 *Κονδύλης*, ο.π., σελ. 136.

137 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 68.

138 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς, ο.π., σελ. 54, *Κονδύλης*, ο.π., σελ. 138, *Νίκας*, ΠολΔικ, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 194, ο *ίδιος*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991, σελ. 158-159, ο *ίδιος*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί στην κατ' έφεση δίκη, 1987, σελ. 35, *Τσικρικάς*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα, ο.π., σελ. 95 επ., βλ. αντιθ. *Μπέη*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 522, σελ. 1962, 1973, άρθρο 535, σελ. 2009 και *Gilles*, Rechtsmittel im Zivilprozeß, ο.π., σελ. 100-101 και σημ. 280, κατά τους οποίους, η εκκρεμοδικία αναβιώνει αφ' ης στιγμής εξαφανισθεί η απόφαση, που την κατήγγησε, μέσω της ευδοκίμησης της έφεσης.

139 Πάγια νομολογία, βλ. ενδ. ΑΠ 88/2015, Νόμος, ΑΠ 138/2014, Νόμος, ΑΠ 1198/2012, Νόμος, ΑΠ 1517/2010, ΕλλΔνη 2011. 416, ΑΠ 1086/2009, Νόμος, ΑΠ 1048/2009, Νόμος.

140 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς, ο.π., σελ. 55 επ., *Κεραμέα*, Ένδικα Μέσα, Δ' εκδ., 2007, σελ. 73, *Κονδύλης*, ο.π., σελ. 139, *Νίκας*, ΠολΔικ, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 200, *Μπακόπουλος*, Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, ΕλλΔνη 1992. 1139, ο *ίδιος*, Οι εξουσίες του εφετείου μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, ΕλλΔνη 1989. 270. Πάγια νομολογία, βλ. ενδ. ΑΠ 224/2016, Νόμος, ΑΠ 591/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ, 291/2015, Νόμος, ΑΠ 225/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 92/2015, Νόμος, ΑΠ 2147/2014, Νόμος, ΑΠ 1496/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1237/2014, Νόμος.

Τούτων δεδομένων, η διάταξη του άρθρου 522 αποτελεί ισχυρή ένδειξη, ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν περιορίζεται στον έλεγχο της πρωτοβάθμιας απόφασης, αλλά προβαίνει και στην επανεξέταση της ουσίας της διαφοράς¹⁴¹. Η εξουσία του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου περιορίζεται μεν ποσοτικά από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους εφέσεως, ποσοτικά, όμως, λειτουργεί κατά τον ίδιο τρόπο, όπως και το πρωτοβάθμιο δικαστήριο¹⁴². Άλλωστε, υπέρ των ανωτέρω, συνηγορεί και η ιστορική ερμηνεία της διατάξεως του άρθρου 522 τόσο υπό την ΠολΔ του Maurer¹⁴³ όσο και υπό τον ΚΠολΔ¹⁴⁴.

β. Η ρύθμιση περί διακράτησης της υπόθεσης από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο

Με την διάταξη του άρθρου 535§1, προβλέπεται, ότι η παραδοχή ενός λόγου εφέσεως ως βάσιμου οδηγεί σε εξαφάνιση της απόφασης, ενώ το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κρατεί την υπόθεση και δικάζει κατ' ουσίαν. Ωστόσο, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επιλαμβάνεται της αγωγής μόνο μετά την εξαφάνιση της πρωτοβάθμιας απόφασης, όχι κατά το στάδιο, που συζητείται το διαπλαστικό αίτημα της εφέσεως¹⁴⁵.

Εκκινώντας από την εν λόγω ρύθμιση, υποστηρίχθηκε¹⁴⁶ στο πλαίσιο της εφαρμογής ενός αμιγώς ελεγκτικού συστήματος έφεσης, ότι η διάταξη του άρθρου 522 δεν ακριβολογεί ως προς την μεταβίβαση από και διά της άσκησης της εφέσεως, γιατί έρχεται σε αντίθεση με αυτήν του άρθρου 535. Έτσι, κατά την άποψη αυτή¹⁴⁷,

141 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 66.

142 *Bettermann*, *Anfechtung und Kassation*, ZZZP 1975, 401-402.

143 Το άρθρο 762 της ΠολΔ του Maurer προέβλεπε, ότι: «*Η έφεση είναι μεταβιβαστική, δηλαδή μόνον το δικαστήριο των εφετών έχει το δικαίωμα να αποφασίσει περί του παραδεκτού της εφέσεως και περί της ορθότητας και περί των λόγων των εγκλήσεων. Όταν ο κατώτερος δικαστής απέχει πάσης περαιτέρω αποφάσεως*».

144 Η πρόταση του εισηγητή των σχετικών διατάξεων Ράμμου (ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 57-58) να μεταβιβάζεται η υπόθεση στο εφετείο με βάση το αίτημα και όχι τους λόγους της εφέσεως, όπως προσιδιάζει σε ένα σύστημα περιορισμένης εφέσεως, συνάντησε την αντίδραση των μελών της Συντακτικής Επιτροπής και τελικώς απορρίφθηκε (ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 250-251).

145 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 31.

146 Μπέης, Πολιτική Δικονομία, ο.π., άρθρο 522, σελ. 1973.

147 βλ. προηγ. σημ., βλ. όμως και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 73 επ., κατά τον οποίο είναι σαφής η διάκριση μεταξύ μεταβίβασης της υπόθεσης κατ' άρθρο 522 και διακράτησης αυτής κατ' άρθρο 535§1. Ειδικότερα, από την συνδυαστική ερμηνεία των εν λόγω άρθρων, προκύπτει, ότι η υπόθεση κρατείται και εκδικάζεται στην ουσία της από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κατά την έκταση, που έχει ήδη μεταβιβαστεί ενώπιον του. Έτσι, κατά την άποψη αυτή, η διάταξη του άρθρου 535§1 ρυθμίζει απλώς το ζήτημα της διακράτησης χωρίς να θέτει ως περιορισμό στο εφετείο την ευδοκίμηση της έφεσης, προκειμένου αυτό να προβεί σε αναδίκαση της αγωγής. Το γεγονός, άλλωστε, ότι ο νομοθέτης μετά και τον ν. 2915/2001 έχει ανάγκη την διακράτηση της υπόθεσης από το εφετείο σε «σχεδόν απόλυτο κανόνα», συνηγορεί, κατά την άποψη αυτή, υπέρ του χαρακτήρα της έφεσης ως βαθμού πλήρους δικαιοδοσίας και κατ' επέκταση υπέρ της θεώρησης της έφεσης ως αίτησης συνέχισης της δίκης σε δεύτερο βαθμό, με σκοπό την έκδοση ορθότερης απόφασης επί της ουσίας της διαφοράς.

το άρθρο 535 υπερτερεί του άρθρου 522, με αποτέλεσμα η μεταβίβαση να επέρχεται μόνον με την ευδοκίμηση της έφεσης και την εξαφάνιση της προσβαλλομένης.

γ. Η ρύθμιση περί δύο βαθμών δικαιοδοσίας

Ο κανόνας των δύο βαθμών πλήρους δικαιοδοσίας, που καθιερώνεται με το άρθρο 12, «ανάγεται σε καταστατική για το δίκαιο της εφέσεως αρχή»¹⁴⁸ και συνεπάγεται, κατά μίαν άποψη¹⁴⁹, εξουσία του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου προς επανεξέταση της διαφοράς τόσο ως προς το νομικό όσο και το ουσιαστικό μέρος της υπόθεσης. Ωστόσο, σημειώνεται¹⁵⁰, ότι ο εν λόγω κανόνας δεν οδηγεί άνευ ετέρου τινός στην παραδοχή, ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο προβαίνει σε αναδίκαση της υποθέσεως. Για τον λόγο αυτό, κρίσιμη καθίσταται η τελολογία της ρυθμίσεως, η οποία συνίσταται στην ορθότερη κατά τεκμήριο απονομή δικαιοσύνης από το ιεραρχικά ανώτερο δικαστήριο¹⁵¹. Προς ευόδωση, λοιπόν, του εν λόγω σκοπού, προβάλλει ως απαραίτητη προϋπόθεση η ισχύς ενός συστήματος πλήρους έφεσης, το οποίο δεν περιορίζεται στον ακυρωτικό έλεγχο της πρωτόδικης αποφάσεως, αλλά οδηγεί και σε επανεκδίκαση της ουσίας της υπόθεσης¹⁵².

148 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 33.

149 *Νίκας*, ΠολΔικ III, σελ. 239, *ο ίδιος*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 33, όπου παρατηρώντας, ότι προκειμένου το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, να ελέγξει πλήρως, εάν το πρωτοβάθμιο δικαστήριο εκτίμησε ορθά τις αποδείξεις, κατ' άρθρο 340, καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι θα πρέπει να έχει άμεση αντίληψη της συζητήσεως και ειδικά της αποδεικτικής διαδικασίας, όπως και ο πρωτοβάθμιος δικαστής, ως εκ τούτου να έχει και τις ίδιες εξουσίες με το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, π.χ. να προβεί σε επανεξέταση ενός μάρτυρα, βλ και *Δημητρίου*, ο.π., σελ. 164-166.

150 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 77, *Δημητρίου*, ο.π., σελ. 165, πρβλ. και *Κεραμέα*, ΑσΔικΔικ, αριθ. 33, σελ. 17, κατά τον οποίο ο ρόλος του εφετείου στο πλαίσιο του κανόνα του άρθρου 12 είναι ελεγκτικός.

151 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 77.

152 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς, ο.π., σελ. 29, υποσημ. 21, *Δημητρίου*, ο.π., σελ. 165, κατά τον οποίο «με την έννοια της διαδοχικής (διπλής) κρίσης της ουσίας της επίδικης διαφοράς, ο δικαιολογητικός λόγος καθιέρωσης των δύο βαθμών δικαιοδοσίας, η επίτευξη, δηλαδή, πιο ορθής και πιο δίκαιης κρίσης, βρίσκει μεγαλύτερη δικαίωση», και σελ. 166, όπου σημειώνει, ότι όταν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επανεξετάζει την ουσία της διαφοράς, «οι πιθανότητες να εκδοθεί πιο ορθή και πιο δίκαιη κρίση είναι ασύγκριτα μεγαλύτερες, απ' ότι όταν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κρίνει απλώς την ορθότητα της απόφασης, με βάση το ίδιο υλικό», βλ. και *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 34-35, όπου απορρίπτει την άποψη, κατά την οποία το εφετείο προβαίνει μεν σε κρίση της διαφοράς, αλλά μόνο μετά την παραδοχή της εφέσεως και την εξαφάνιση της πρωτοβάθμιας αποφάσεως, με το επιχείρημα, ότι στην περίπτωση αυτή θα έπρεπε και ο Άρειος Πάγος να θεωρηθεί ως τρίτος βαθμός δικαιοδοσίας, λόγω της εξουσίας αυτού, υπό προϋποθέσεις, να εκδικάζει κατ' ουσίαν την υπόθεση μετά από αναίρεση της προσβαλλομένης κατ' άρθρο 580 § 3. Ωστόσο, κατά τον *Νίκας*, η εξουσία αυτή του Ακυρωτικού προσδίδει μεν στο δικαστήριο αυτό κάποιο χαρακτήρα ουσιαστικού δικαστηρίου, ωστόσο ο χαρακτήρας αυτός είναι δευτερεύων και πάντως δεν δύναται να προσδώσει τον ρόλο του τρίτου βαθμού δικαιοδοσίας. Τούτο δε, σε συνδυασμό με το γεγονός, ότι το Ακυρωτικό δεσμεύεται από τις πραγματικές παραδοχές του δικαστηρίου της ουσίας (άρθρο 561 § 1), ενώ δεν δύναται να λάβει υπ' όψιν του νέους πραγματικούς ισχυρισμούς.

δ. Η αρχή της non reformatio in peius

Στο άρθρο 536 καθιερώνεται στο ελληνικό δίκαιο η αρχή της non reformatio in peius. Κατά το άρθρο αυτό, η αρχή της μη χειροτέρευσης της θέσης του εκκαλούντος έχει εφαρμογή μόνον στο στάδιο πριν την τυχόν ευδοκίμηση της εφέσεως.

Υποστηρίχθηκε στην δικονομική θεωρία η άποψη¹⁵³, ότι η απαγόρευση χειροτέρευσης της θέσης του εκκαλούντος προϋποθέτει την δυνατότητα του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου να εκδώσει δυσμενέστερη απόφαση για τον εκκαλούντα και πριν ακόμα την εξαφάνιση της προσβαλλόμενης απόφασης, δυνατότητα την οποία η ρύθμιση του άρθρου 536 ρητώς αποκλείει¹⁵⁴. Η δυνατότητα, όμως, αυτή, προϋποθέτει και εξουσία του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου να κρίνει την διαφορά και πέραν των προβαλλόμενων λόγων εφέσεως¹⁵⁵, δηλαδή εξουσία όμοια με εκείνη του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου υπό τον περιορισμό, βέβαια, των ορίων του μεταβιβαστικού αποτελέσματος. Αντίθετα, στην περίπτωση ενός αμιγώς ελεγκτικού μοντέλου εφέσεως, δεν θα υπήρχε ενδεχόμενο απαγόρευσης χειροτέρευσης της θέσης του εκκαλούντος, διότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο θα περιοριζόταν στην εξέταση των λόγων εφέσεως και είτε θα τους απέρριπτε συνολικά και θα επικύρωνε την εκκαλουμένη είτε θα δεχόταν κάποιον απ' αυτούς και θα την εξαφάνιζε κατ' άρθρο 535¹⁵⁶.

Πέραν τούτων, βάσει της ρύθμισης του άρθρου 536§2, κατά το στάδιο της αναδίκασης, το δικαστήριο έχει την εξουσία να εκδώσει και δυσμενέστερη απόφαση. Κατά συνέπεια, το περιεχόμενο της δικαστικής κρίσης προσδιορίζει όχι το αίτημα της έφεσης, αλλά αυτό της αγωγής¹⁵⁷. Έτσι, κατά την αναδίκαση της υποθέσεως, το δικαστήριο δεν δεσμεύεται να λάβει συγκεκριμένο πρόσημο, δηλαδή να κάνει δεκτή ή να απορρίψει την έφεση, αλλά είναι ουσιαστική και πλήρης¹⁵⁸.

153 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 149-151, Κονδύλης, ο.π., σελ. 136, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 36-37.

154 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 149, Κονδύλης, ο.π., σελ. 136.

155 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 149, Κονδύλης, ο.π., σελ. 136.

156 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 36-37, Κονδύλης, ο.π., σελ. 136, βλ. και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 150-151, ο οποίος κρίνοντας ως ορθή την άποψη αυτή, υποστηρίζει, ότι αυτή επιβεβαιώνεται και από τον Gilles, κατά τον οποίο εντός ενός ελεγκτικού-ακυρωτικού μοντέλου εφέσεως ρύθμιση αντίστοιχη με αυτήν του άρθρου 536 είναι περιττή ως αυτονόητη και γι' αυτό δεν προβλέπεται ρητώς στο γερμανικό δίκαιο.

157 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 147, κατά τον οποίο κατά την αναδίκαση το αίτημα της έφεσης μόνο κατ' αντικείμενο οριοθετεί την εξουσία του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου.

158 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 148.

ε. Η ρύθμιση περί αντικατάστασης των αιτιολογιών

Κατά το άρθρο 534 προβλέπεται η εξουσία του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου να απορρίψει την έφεση αντικαθιστώντας της αιτιολογίες της εκκαλουμένης, εφόσον κρίνει το διατακτικό της μεν ορθό, το αιτιολογικό της δε εσφαλμένο¹⁵⁹. Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε¹⁶⁰, ότι κρίσιμο είναι το διατακτικό της απόφασης, το οποίο αρκεί να κριθεί ως κατ' αποτέλεσμα ορθό, ακόμα και αν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο βασισθεί σε άλλες αιτιολογίες αντλούμενες από το δικό του πεδίο δικαιοδοσίας, συμπεριλαμβανομένου και του πεδίου του *ius novum*.

Εξάλλου, ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται και στο γεγονός, ότι στο πλαίσιο του ελληνικού δικαίου της εφέσεως, προκειμένου το δευτεροβάθμιο δικαστήριο να ανεύρει τις εναλλακτικές αιτιολογίες δεν περιορίζεται στις παραδοχές της προσβαλλόμενης απόφασης ή στα παράπονα, που προβάλλονται με τους λόγους εφέσεως¹⁶¹. Αντ' αυτού, έχει την εξουσία, εντός των ορίων του μεταβιβαστικού αποτελέσματος, να προβεί σε αυτεπάγγελτο έλεγχο του παραδεκτού και της νομικής βασιμότητας της αγωγής, σε καθολικό επανέλεγχο της ουσίας της διαφοράς, ανεξάρτητα των αιτιάσεων του εκκαλούντος, να διευρύνει το αποδεικτικό υλικό της δευτεροβάθμιας δίκης, ενώ παρέχεται η δυνατότητα προβολής και νέων πραγματικών ισχυρισμών κατά παρέκκλιση του συγκεντρωτικού συστήματος¹⁶². Πέραν τούτων, η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 534 δεν αποκλείεται, ακόμα και όταν η υπόθεση δεν είναι «ώριμη» προς εκδίκαση¹⁶³. Κατ' αυτόν τον τρόπο, συμπεραίνεται, ότι κατά την εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 534, όπως ορίστηκε ανωτέρω, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεν δεσμεύεται από τις πραγματικές παραδοχές του

159 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 151, *Δημητρίου*, ο.π., σελ. 170, σημ. 37, *Μπέη*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 534, σελ. 2007, κατά τους οποίους, η συγκεκριμένη διάταξη αποτελεί ανάλογη ρύθμιση με αυτήν του άρθρου 776 παρ. 2 ΠολΔ, η οποία εκκινούσε από την αντίληψη, ότι οι αιτιολογίες δεν αποτελούν το ουσιώδες τμήμα της απόφασης.

160 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 151.

161 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 153, βλ. και σημ. 385, όπου παραβάλλει το περιεχόμενο της ρύθμισης του νέου άρθρου 529 ΖΠΟ, κατά το οποίο το δευτεροβάθμιο δικαστήριο δεσμεύεται από τις πραγματικές παραδοχές του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, εκτός εάν προβάλλονται συγκεκριμένες αμφιβολίες για την ορθότητα ή την πληρότητά τους. Η ρύθμιση αυτή αποκλείει την δυνατότητα αντικατάστασης των δεσμευτικών οντολογικών παραδοχών, με βάση τις οποίες θα κριθεί νομικά η διαφορά και, ενδεχομένως θα λάβει χώρα η διαφορετική νομική θεμελίωση. Βέβαια, κάμψη στον περιορισμό και την δέσμευση των οντολογικών παραδοχών επέρχεται με το νέο άρθρο 531 ΖΠΟ, που επιτρέπει την προβολή νέων πραγματικών περιστατικών, με βάση, όμως, τους αυστηρούς περιορισμούς της ρύθμισης αυτής.

162 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 153

163 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 39, βλ. και *Καργάδο*, Περί τας σχέσεις, ο.π., σελ. 10-11, κατά τον οποίο σε διαφορετική περίπτωση το άρθρο 534 δεν θα είχε λόγο ύπαρξης και θα μπορούσε να υποκατασταθεί από την ρύθμιση του άρθρου 535.

πρωτοβάθμιου δικαστηρίου¹⁶⁴.

Κατόπιν των ανωτέρω, έγινε δεκτό, ότι ο έλεγχος της ουσίας της υπόθεσης στο πλαίσιο του άρθρου 534 λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα και από κοινού με τον έλεγχο του βασίμου των λόγων εφέσεως¹⁶⁵, δηλαδή προτού ακυρωθεί η εκκαλουμένη¹⁶⁶. Έτσι, στο πλαίσιο αυτό, διαπιστώθηκε¹⁶⁷, ότι η εξέταση της ουσίας της υπόθεσης δεν προϋποθέτει την προηγούμενη ευδοκίμηση της έφεσης κατ' άρθρο 533§1.

στ. Η ρύθμιση του *ius novorum*

Η ρύθμιση του *ius novorum*, δηλαδή της δυνατότητας προβολής νέων ισχυρισμών, προσκομιδής νέων αποδεικτικών μέσων και προβολής νέων αιτημάτων αποτελεί, κατά μίαν άποψη¹⁶⁸, αποφασιστικό κριτήριο για τον χαρακτήρα της εφέσεως ως πλήρους ή περιορισμένης. Υποστηρίχθηκε, περαιτέρω, ότι κάθε έννομη τάξη, στο πλαίσιο ενός συστήματος συγκεντρώσεως περισσότερο ή λιγότερο αυστηρό, εισάγει τις ρυθμίσεις του *ius novorum* ως σύστημα απαγορεύσεων¹⁶⁹. Έτσι, η απόλυτη απαγόρευση αποτελεί ένδειξη υπέρ του ακυρωτικού-ελεγκτικού χαρακτήρα της εφέσεως, ενώ η ελάχιστη, έστω, αναγνώριση της δυνατότητας προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών και προσκομιδής νέων αποδεικτικών μέσων προσδίδει στην έφεση τον χαρακτήρα αίτησης συνέχισης της δίκης σε δεύτερο βαθμό¹⁷⁰.

164 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 153-154, βλ. και σελ. 154-155, όπου αντικρούει την θέση του Gilles, ότι κρίσιμη είναι η αντικειμενική ορθότητα της προσβαλλομένης κατά τον χρόνο συζήτησης της έφεσης ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου και όχι το σφάλμα του δικαστή. Ειδικότερα, κατά την θέση αυτή, εάν για την θεμελίωση του διατακτικού το δευτεροβάθμιο δικαστήριο επικαλεστεί διαφορετική ουσιαστική ή νομική θεμελίωση, ενδεχομένως με επίκληση νέου πραγματικού και αποδεικτικού υλικού, τότε η εκκαλουμένη παύει να θεωρείται εσφαλμένη. Κατά τον Μπαμπινιώτη, η εν λόγω θέση δεν συμβαδίζει με τον χαρακτηρισμό της εφέσεως ως ελεγκτικό ένδικο μέσο, διότι κατ' αυτόν τον τρόπο, ο έλεγχος του περιεχομένου της πρωτοβάθμιας απόφασης παύει να αποτελεί το αντικείμενο της δευτεροβάθμιας δίκης.

165 Νίκας, ΠολιΔικ, III, σελ. 240.

166 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 39, Καργάδος, Περί τας σχέσεις, ο.π., σελ. 9 επ.

167 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 155.

168 Καργάδος, παρατηρήσεις υπό ΟΛΑΠ 308/1973, Δ 1973. 373 επ., ο οποίος υποστήριξε, ότι «αυτός ούτος ο καθιερωθείς ήδη διαχωρισμός της εφέσεως εις πλήρη ή (περισσότερον ή λιγότερον) περιορισμένην είναι αποτέλεσμα της διεισδύσεως της αρχής του αποκλεισμού του καθυστερημένως προσαγομένου εις την δίκη υλικού», πρβλ. όμως και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 169, σημ. 414, ο οποίος διατυπώνει επιφυλάξεις ως προς την ανωτέρω άποψη υποστηρίζοντας, ότι η ρύθμιση του *ius novorum* αποτελεί μεν αποφασιστικό αλλά όχι το μόνο κριτήριο για τον χαρακτήρα του συστήματος εφέσεως.

169 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 170, ο οποίος υποστηρίζει, ότι καμία έννομη τάξη δεν επιτρέπει απεριόριστα και χωρίς προϋποθέσεις την προβολή νέων πραγματικών ισχυρισμών και την προσκομιδή νέων αποδεικτικών μέσων, διότι εντός ενός συστήματος με δύο βαθμούς δικαιοδοσίας, μια τέτοιου είδους ρύθμιση θα «απονεύρωνε» τον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας και θα έβλαπτε την ορθή απονομή της δικαιοσύνης.

170 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 170, βλ. και σελ. 170-171, όπου υποστηρίζει, ότι το κριτήριο της σχέσης

Ειδικότερα, για τον ακυρωτικό έλεγχο της εκκαλουμένης, που λαμβάνει χώρα εντός ενός συστήματος περιορισμένης εφέσεως, θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν μόνον το πραγματικό και αποδεικτικό υλικό, που μπορούσε και έπρεπε να λάβει υπ' όψιν του και το πρωτοβάθμιο δικαστήριο¹⁷¹. Σημειώθηκε, ωστόσο, ανωτέρω¹⁷², ότι η προβολή νέων ισχυρισμών είναι δυνατή και στο πλαίσιο ενός συστήματος περιορισμένης εφέσεως, όχι με σκοπό την αναδίκαση της ουσίας της διαφοράς, αλλά ενόψει της εξαφάνισης της εκκαλουμένης, σε περίπτωση, που λόγω υποκειμενικού σφάλματος του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου διαπιστώνεται απόσταση της εκκαλουμένης από την αντικειμενική αλήθεια.

Αντιθέτως, στο πλαίσιο του συστήματος της πλήρους εφέσεως, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κρίνει επί της δικονομικής αξιώσεως του ενάγοντος κατά τον χρόνο της νέας συζήτησης της διαφοράς¹⁷³. Στο πλαίσιο αυτό, οι διάδικοι δύνανται να προβάλλουν πραγματικούς ισχυρισμούς και να προσκομίσουν αποδεικτικά μέσα, ακόμα και αν οι πραγματικοί ισχυρισμοί μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν και τα αποδεικτικά μέσα να προσκομιστούν και δεν προσκομίσθηκαν κατά την συζήτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου¹⁷⁴.

VI. Συμπεράσματα

Από την συνοπτική προβολή των βασικότερων διατάξεων, που ρυθμίζουν την λειτουργία της εφέσεως στο ελληνικό δικονομικό σύστημα, καταδείχθηκε, ότι κύριος σκοπός του ελληνικού συστήματος εφέσεως είναι η επανεκδίκαση της διαφοράς. Ωστόσο, δεν μπορεί να υποστηριχθεί, ότι απουσιάζουν στοιχεία ελέγχου της πρωτοβάθμιας απόφασης. Η εκκαλουμένη δεν εξαφανίζεται με μόνη την άσκηση της εφέσεως, αλλά κατά το άρθρο 535, εξαφανίζεται μετά την παραδοχή τουλάχιστον

εξαίρεσης προς κανόνα, δηλαδή όπου η προβολή νέων ισχυρισμών και η προσκομιδή νέων αποδεικτικών μέσων τίθεται ως κανόνας να πρόκειται για σύστημα πλήρους εφέσεως και όπου τίθεται ως εξαίρεση να πρόκειται για περιορισμένη εφέση, δεν μπορεί να εφαρμοστεί. Και τούτο, διότι, το σύστημα της περιορισμένης εφέσεως αποκλείει για λόγους δογματικούς, κατά λογική και νομική αναγκαιότητα, την παραμικρή, έστω, δυνατότητα αυτή.

171 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 40, *Μαθίας*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι εφέσεως, Δ 1980, σελ. 766.

172 βλ. ανωτέρω υπό Γ.ΙΙΙ.

173 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 169, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 40-41, κατά τον οποίο «Εφόσον η έφεση αποτελεί βήμα για την προώθηση και νέων ισχυρισμών, αποδεικτικών μέσων, κλπ., ο δικαστής δεν μπορεί να περιορισθεί στον έλεγχο απλώς του δικανικού συλλογισμού, που συνοστέωσε ο πρωτοβάθμιος δικαστής. Είναι αναγκασμένος, στα όρια φυσικά των αιτημάτων της εφέσεως και των πρόσθετων λόγων, να αποφασίσει για την επίδικη διαφορά, ακόμα μια φορά».

174 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 170.

ενός λόγου εφέσεως. Για τους λόγους αυτού, προσήκει στο ελληνικό σύστημα εφέσεως ως χαρακτηρισμός ως «μικτό σύστημα εφέσεως». Άλλωστε, υπέρ του συμπεράσματος αυτού συνηγορεί και η ρύθμιση του άρθρο 527, όπου θεσπίζεται ως κανόνας το απαράδεκτο της προβολής των νέων ισχυρισμών, παράλληλα, όμως, προβλέπονται διευρυμένες εξαιρέσεις, που αφορούν αρκετούς στην πράξη εμφανιζόμενους πραγματικούς ισχυρισμούς. Εντός του συστήματος αυτού, οι νέοι ισχυρισμοί εξετάζονται ήδη πριν από την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, ενώ η ουσιαστική βασιμότητα ενός νέου ισχυρισμού δύναται να οδηγήσει σε εξαφάνιση της εκκαλουμένης. Με την ένταξη των νέων ισχυρισμών στο ελληνικό σύστημα εφέσεως, γίνεται κατανοητή η περαιτέρω ανάλυση του πεδίο εφαρμογής και των επιμέρους εξαιρέσεων του άρθρο 527.

Δ. Το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527

Ι. Η έννοια των πραγματικών ισχυρισμών

Η έννοια του όρου «πραγματικοί ισχυρισμοί», που εντοπίζεται στο άρθρο 527, συμπίπτει με την έννοια του όρου «μέσα επιθέσεως και άμυνας», του ήδη καταργηθέντος με τον ν. 4335/2015 άρθρου 269¹⁷⁵. Ο όρος «μέσα επίθεσης και άμυνας» αποτέλεσε αντικείμενο επιστημονικού διαλόγου ήδη από την σύνταξη του ΚΠολΔ. Στην Συντακτική Επιτροπή ο *Σακκέτας* πρότεινε την αντικατάστασή του όρου αυτού με τον όρο «βάσεις αγωγής, ενστάσεων ή μέσων υπερασπίσεως», ενώ ο *Ράμμος*, με την άποψη του οποίου συμφώνησαν και τα λοιπά μέλη της Επιτροπής, υποστήριξε, ότι ο όρος αποδίδει με τρόπο περιεκτικό την έννοια «των εκ μέρους του ενάγοντος ή του εναγομένου υποβαλλόμενων αυτοτελών ισχυρισμών»¹⁷⁶. Αλλά και στην Αναθεωρητική Επιτροπή ο *Μητσόπουλος* υποστήριξε, ότι ο όρος «μέσα επίθεσης και άμυνας» δεν απαντούσε στην παρ' ημίν νομική ορολογία και σε αντικατάστασή του πρότεινε τον όρο «πραγματικοί ή νομικοί ισχυρισμοί», τον οποίο πάντως τα υπόλοιπα μέλη της Επιτροπής δεν δέχθηκαν, θεωρώντας τον αρχικό όρο «δόκιμο, σαφή και πλέον περιεκτικό»¹⁷⁷.

Ο όρος «μέσα επιθέσεως και άμυνας» αποτέλεσε μετάφραση του αντίστοιχου γερμανικού όρου (*Angriffs- und Verteidigungsmittel*), που χρησιμοποιείται για τον καθορισμό του πεδίου εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου¹⁷⁸. Κατά την ερμηνεία του παλαιού άρθρου 269 με τον όρο αυτό νοούνταν το σύνολο των πραγματικών ισχυρισμών, που προβάλλονται από τους διαδίκους προς υποστήριξη ή απόρριψη της αυτής αιτήσεως¹⁷⁹. Με άλλη διατύπωση,

175 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 178, σημ. 236, κατά τον οποίο, παρά την κατάργηση του άρθρου 269 με τον ν. 4335/2015, βούληση του νομοθέτη δεν ήταν να αποκλίνει από την ερμηνεία της καταργηθείσας διάταξης, αλλά ούτε και του άρθρου 527. Ένδειξη υπέρ της βούλησης αυτής υπήρξε και το γεγονός, ότι ο όρος «μέσα επίθεσης και άμυνας» διατηρήθηκαν στο άρθρο 248 και το άρθρο 591 § 1 δ' όσον αφορά τις ειδικές διαδικασίες.

176 ΣχΠολΔ II. 384.

177 ΠρΑνΕπ 247.

178 Ο όρος αυτός απαντάται μεταξύ άλλων στα άρθρα 146, 282, 296 και 530 ΖΠΟ.

179 *Μητσόπουλος*, Διαδικαστικά Πράξεις, Μελέται I, 1983, σελ. 336-337, με π.π. στην παλαιότερη γερμανική βιβλιογραφία, *Κεραμεύς*, ΑσΔικΔικ, σελ. 169-170, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1160, *Ράμμος*, Προσφορά στο Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο II, σελ. 363 επ. (ιδίως 370), πρβλ και ΣχΠολΔ II. 402-403, όπου κατά την παρατήρηση του *Σακκέτα*, «*δια της φράσεως ταύτης νοούνται πάντες οι ισχυρισμοί, βάσεις αγωγής, ενστάσεις, αντενστάσεις, κλπ., αίτινες προτείνονται υπό των διαδίκων είτε ως αξιώσεις, είτε ως μέσα υπερασπίσεως, πλην της ανταγωγής, περί ης ειδική λαμβάνεται πρόνοια*», βλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 55, κατά τον οποίο η εκδοχή αυτή βρίσκει ασφαλές έρεισμα από την παραδοχή του εισηγητή των σχετικών διατάξεων του ΚΠολΔ *Ράμμος*, κατά τον οποίο το άρθρο 184 του προσχεδίου, το οποίο αποτέλεσε την βάση του ήδη καταργηθέντος άρθρου 269 διετύπωνε «τα του χρόνου προβολής των πραγματικών ισχυρισμών»

θα μπορούσε ο όρος αυτός εν ευρεία εννοία να συμπεριλάβει όλες τις διαδικαστικές πράξεις των διαδίκων, οι οποίες σκοπό θα είχαν να επηρεάσουν και να διαμορφώσουν το περιεχόμενο της δικαστικής αποφάσεως¹⁸⁰, δηλαδή κάθε ισχυρισμό, που προβάλλεται με σκοπό την θεμελίωση είτε της αρχικής επίθεσης του ενάγοντος είτε της δευτερογενούς επιθετικής ή αντεπιθετικής δραστηριότητας των διαδίκων¹⁸¹. Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, ότι η ερμηνεία αυτή δεν θα ανταποκρινόταν στην λειτουργία των σχετικών διατάξεων¹⁸².

Στις αναπτύξεις, που έπονται, επιχειρείται η οριοθέτηση της έννοιας των πραγματικών ισχυρισμών, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527 μέσω της εξέτασης των επί μέρους περιπτώσεων.

Εκ πρώτης όψεως, εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος οι καθαρά νομικοί ισχυρισμοί, που αφορούν την επίκληση και την εφαρμογή κανόνων δικαίου¹⁸³, η επίκληση αλλοδαπού δικαίου¹⁸⁴ και εθίμου¹⁸⁵, οι διατάξεις διεθνών συμβάσεων, εφόσον κυρώθηκαν ήδη με νόμο¹⁸⁶, καθώς και η επίκληση και προσκόμιση των αποδεικτικών μέσων¹⁸⁷. Πέραν αυτού, γίνεται δεκτό, ότι δεν καταλαμβάνονται από το σύστημα συγκεντρώσεως τα πραγματικά, νομικά και

(ΣχΠολΔ II. 207).

180 *Νίκας*, Η ανταγωγή στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 1990.722 με π.π. στην γερμανική βιβλιογραφία.

181 *Κουσουλής*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, 2003, σελ. 167-168, βλ. και σελ. 163-166, όπου διαπιστώνει, ότι οι πραγματικοί ισχυρισμοί προβάλλονται εντός ενός κύκλου διαδικαστικών επιθέσεων και αντεπιθέσεων, ενώ και η δικονομική επίθεση διακρίνεται σε πρωτογενή (με την άσκηση της αγωγής του ενάγοντος) και δευτερογενή (με την προβολή αμυντικής δράσεως των διαδίκων).

182 *Κουσουλής*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 168.

183 *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ I, 2000, άρθρο 269, αριθ. 3, *Κεραμέυς*, ΑστΔικΔικ, σελ. 170. Από την νομολογία, βλ. ΕφΠειρ721/2015, Νόμος, ΑΠ 1042/1995, ΕΕΝ 1997. 26, οι οποίες αφορούν ισχυρισμούς σχετικά με την νομική βασιμότητα της αγωγής.

184 ΑΠ 955/2005, ΤΝΠ Νόμος = ΕλλΔνη 2005. 1449.

185 *Δελγκαστόπουλος-Σινανιώτης*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, 1969, άρθρο 279, σελ. 293-294. Πάντως, το ζήτημα αυτό είχε προκύψει υπό την ισχύ του παλαιού νομοθετικού καθεστώτος (άρθρο 245, εδαφ.3 ΠολΔ), όπου οριζόταν, ότι αντικείμενο αποδείξεως ήταν και «*νομικά αξιώματα, επιστηριζόμενα εις τοπικά έθιμα, εις παραδόσεις και ξένους νόμους*», οπότε υπήρξε διχογνωμία, εάν το αλλοδαπό δίκαιο και το έθιμο καταλαμβάνονταν από το συγκεντρωτικό σύστημα. Ωστόσο, υπό την ισχύ του άρθρου 337 ΚΠολΔ, δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι το αλλοδαπό δίκαιο και το έθιμο αντιμετωπίζονται από τον νομοθέτη ως κανόνες δικαίου και όχι ως πραγματικά γεγονότα. Κατά συνέπεια, δεν αποτελούν και αντικείμενο αποδείξεως.

186 ΑΠ 450/1976, ΝοΒ 1976. 964.

187 *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ I, 2000, άρθρο 269, αριθ. 3, *Κεραμέυς*, ΑστΔικΔικ, σελ. 170, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1159, με την θεμελίωση, ότι το σύστημα συγκεντρώσεως προϋποθέτει την εφαρμογή του συζητητικού συστήματος, ενώ κατά το άρθρο 107 το δικαστήριο έχει την εξουσία να διατάξει την διεξαγωγή αποδείξεων με οποιαδήποτε νόμιμα αποδεικτικά μέσα, ακόμα και αν δεν τα επικαλέστηκαν οι διάδικοι. Από την νομολογία, βλ. ΑΠ 134/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δ 2001. 1052 με παρατ. Μπέης, ΑΠ 946/1972, ΝοΒ 21. 470, ΑΠ 113/1974, ΝΔ 23. 32 με αντιθ. σχόλιο *Αθ. Λιάπη*, ΕφΑθ 353/ 1987, ΕλλΔνη 1988. 1603, 1604, ΕφΑθ 3040/1981, Αρμ 35. 664

αποδεικτικά επιχειρήματα¹⁸⁸. Μέσω της προβολής των πραγματικών επιχειρημάτων, εισφέρονται στην δίκη πραγματικά περιστατικά, τα οποία δεν έχουν αυτοτέλεια, αλλά αποσκοπούν είτε στην αποδοχή είτε στην απόρριψη του πραγματικού ισχυρισμού¹⁸⁹. Κατά συνέπεια, δεν καταλαμβάνονται ούτε από την απαγόρευση του *ius novorum*, προβάλλονται δηλαδή χωρίς περιορισμό στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης. Δεν εμπίπτουν, τέλος, στο πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος οι ισχυρισμοί, που συνιστούν διευκρινίσεις επί παραδεκτώς προβληθέντες πρωτοδίκως πραγματικούς ισχυρισμούς¹⁹⁰.

II. Ισχυρισμοί που βάζουν κατά διαδικαστικών πράξεων

Πέραν των ισχυρισμών, που αφορούν αυτό καθαυτό το ουσιαστικό δικαίωμα, στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος εμπίπτουν κατά κανόνα και οι δικονομικές ενστάσεις, αυτές, δηλαδή, που αφορούν την εξέλιξη της διαδικασίας, εξαιρουμένων των περιπτώσεων, που ρητώς προβλέπεται το αντίθετο¹⁹¹. Στις εξαιρέσεις αυτές εμπίπτουν, λ.χ. οι ισχυρισμοί, που αφορούν δικονομικές ακυρότητες¹⁹², αλλά και οι αποδεικτικές ενστάσεις¹⁹³, ο χρόνος πρότασης των οποίων

188 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 182, Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία, II, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 378, Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, σελ. 81-82, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 57-58, Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1161, Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, Ερμηνεία ΚΠολΔ, άρθρο 279, σελ. 292. Από την νομολογία βλ. ΑΠ 598/2017, Νόμος, ΑΠ 445/2011, Νόμος, ΑΠ 1554/2010, ΤΝΠ Νόμος = ΝοΒ 2011. 592, ΑΠ 284/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1533/2001, ΕλλΔνη 2003. 1613, ΕφΘεσ 46/2014, ΤΝΠ Νόμος, οι οποίες έκριναν, ότι δεν αποτελούν νέους ισχυρισμούς τα επιχειρήματα, νομικά ή πραγματικά, τα οποία αντλούνται από την εκτίμηση των αποδείξεων, καθώς και οι ισχυρισμοί που συνιστούν επιχειρήματα για την υποστήριξη των απόψεων των διαδίκων, βλ. και ΕφΑθ 7469/2013, ΤΝΠ Νομος = ΕφΑΔ 2014. 471, που εξαιρεί από την έννοια των «πραγματικών ισχυρισμών» τα πραγματικά και νομικά επιχειρήματα.

189 Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, σελ. 81-82, ο οποίος χαρακτηρίζει τα πραγματικά επιχειρήματα ως «προσαρτημένες αιτιολογίες» στους πραγματικούς ισχυρισμούς, βλ. επίσης, Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 57.

190 ΑΠ 1175/2013, Νόμος.

191 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 66.

192 Κατά το άρθρο 160§3, η ακυρότητα μιας διαδικαστικής πράξεως μπορεί να προβληθεί μόνο κατά την πρώτη διαδικαστική πράξη μετά την διενέργεια της προσβαλλόμενης ως άκυρης πράξεως και πάντως όχι το πρώτον στο δεύτερο βαθμό, βλ. ΑΠ 1392/1996, Δ 1997. 467-468. Σε περίπτωση, που δεν προβληθεί έγκαιρα η ακυρότητα, τότε η διαδικαστική πράξη αντιμετωπίζεται ως έγκυρη (Ορφανίδης σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ I, άρθρο 160, αριθ. 3, σελ. 384). Στην περίπτωση αυτή εντάσσονται και οι ακυρότητες, που θεμελιώνονται σε σφάλματα κατά την επίδοση, βλ. σχετ. ΑΠ 133/2008, Νόμος, κατά την οποία, ορθώς απερρίφθη ως απαράδεκτη η ένσταση ακυρότητας της επίδοσης κλήσης προς λήψη ένορκης βεβαίωσης κατά την εκδίκαση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, ως προταθείσα το πρώτον κατά την προσφθική-αντίκρουση στο εφετείο. Στο πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος εμπίπτει και η ένσταση εξαίρεσης δικαστή, η οποία προτείνεται παραδεκτά πρωτοδίκως εντός των προθεσμιών, που ορίζονται στο άρθρο 57, ενώ κατ' έφεση μόνο με την συδρομή κάποιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527, βλ. σχετ. ΕφΘεσ 1774/2012, Νόμος = Αρμ 2012. 1686, ΕφΛαρ 71/2011, Νόμος = Δικογραφία 2011. 423, ΕφΑθ 2575/2009 = ΕΔικΠολ 2010. 27.

193 Τέτοιες ενστάσεις είναι π.χ. οι ενστάσεις περί εξαίρεσης πραγματογνώμονα ή μάρτυρα, οι οποίες

ρυθμίζεται ρητώς σε ειδικές διατάξεις¹⁹⁴.

Στην περίπτωση των αποδεικτικών ενστάσεων εντάσσεται και ο ισχυρισμός περί αμφισβήτησης της γνησιότητας εγγράφου, που ρυθμίζεται ειδικά στο άρθρο 457§2, από το οποίο συνάγεται, ότι ο ισχυρισμός αυτός θα πρέπει να προβάλλεται κατά την συζήτηση, που αυτό προσκομίζεται. Σε περίπτωση καθυστερημένης αμφισβήτησης, παράγεται τεκμήριο ομολογίας της γνησιότητας, δηλαδή το έγγραφο θεωρείται αναγνωρισμένο, με αποτέλεσμα να απορρίπτεται ως απαράδεκτη η το πρώτον ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου αμφισβήτηση της γνησιότητας εγγράφου, που προσκομίσθηκε ήδη κατά τον πρώτο βαθμό, ακόμα και αν συντρέχει κάποια εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527¹⁹⁵.

Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, στην δικονομική θεωρία η άποψη, ότι οι δικονομικοί ισχυρισμοί εκφεύγουν του πεδίου ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος¹⁹⁶. Κατά την άποψη αυτή, υπέρ της λύσης αυτής συνηγορούν λόγοι εξ επόψεως τόσο δικαιοσυγκριτικής¹⁹⁷ όσο και ιστορικής¹⁹⁸. Πέραν, δε, τούτου, υποστηρίχθηκε, ότι οι

προβάλλονται παραδεκτά εξ απόψεως χρόνου, σύμφωνα με τα όσα ορίζουν τα άρθρα 377§1 και 403§2 αντίστοιχα.

194 Παρατηρείται, πάντως, ότι το απαράδεκτο, που στηρίζει τους ισχυρισμούς αυτούς εξετάζεται κατά κανόνα αυτεπαγγέλτως από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο (βλ. *Μαργαρίτης-Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, I, άρθρο 527, αριθ. 9, ο οποίος χρησιμοποιεί το παράδειγμα του απαράδεκτου λόγω εξέτασης μάρτυρα εκτός προθεσμίας). Κατά συνέπεια, έπεται, ότι ακόμα και αν γίνει δεκτή η άποψη περί ένταξης των ισχυρισμών αυτών στο πεδίο του συγκεντρωτικού συστήματος, τότε θα αποτελούν προνομακό ισχυρισμό κατά την έννοια του άρθρου 527 αριθ. 3.

195 Πρόκειται για μορφή «πλασματικής» ομολογίας, η οποία αφενός μεν δεν ανακαλείται κατ' άρθρο 354, αφετέρου δε αποκλείει την μεταγενέστερη προβολή του ίδιου ισχυρισμού, δηλαδή της άρνησης της γνησιότητας του εγγράφου, ακόμα και αν συντρέχει κάποια εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527, βλ. *σχετ. Βαθρακοκοίλη*, Ερμηνεία ΚΠολΔ Γ', 1985, άρθρο 527, αριθ. 15, σελ. 327, *Ορφανίδη*, Η ομολογία στην πολιτική δίκη, ο.π., σελ. 173, *Μπέη*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 261, σελ. 1110 και άρθρο 527, σελ. 1991, *Ράμμο*, ΣχΚΠολΔ III. 68-69, βλ. επίσης και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 67, υποσημ. 58, κατά τον οποίο η ερμηνευτική αυτή λύση βρίσκεται σε συμφωνία με τον δικονομικό χαρακτήρα της αμφισβήτησεως της γνησιότητας του εγγράφου ως αρνήσεως (βλ. *σχετ. Γέσιου-Φάλτσι*, Δίκαιο αποδείξεως, Γ' εκδ., 1986, § 17, σελ. 283 με π.π. στην παλαιότερη νομολογία, *Μπέη*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 457, σελ. 1758 επ.), βλ. όμως και ΕφΠειρ 438/2014, Νόμος, η οποία καίτοι ορθώς δέχεται, αρχικά, ότι σε περίπτωση που η ένσταση πλαστογραφίας προβάλλεται απαράδεκτα ισχύει ως άρνηση του γνησίου της υπογραφής, καθώς και ότι η άρνηση περί αμφισβήτησης της γνησιότητας του εγγράφου θα πρέπει να προβάλλεται υποχρεωτικά πρωτοδίκως, υπό την προϋπόθεση, ότι ο προβάλλων την άρνηση γνώριζε ήδη από το χρονικό αυτό σημείο την ύπαρξη των κρίσιμων εγγράφων, εν συνεχεία δέχεται, ότι ο ισχυρισμός αυτός δύναται να προβληθεί το πρώτον ενώπιον του εφετείου υπό την συνδρομή κάποιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527, πρβλ. και *Αρβανιτάκη*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1381, κατά τον οποίο η αυστηρή δικονομική μεταχείριση της «πλασματικής» ομολογίας δεν εμποδίζει την μεταγενέστερη αμφισβήτηση της γνησιότητας του εγγράφου με την προβολή το πρώτον κατ' έφεση ένστασης πλαστότητας, για την οποία βλ. αναλυτικότερα κατωτέρω υπό Ε.IV.γ.

196 *Κουσουλής*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 185 επ.

197 βλ. *Κουσουλή*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 185, ο οποίος σημειώνει, ότι και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, οι ισχυρισμοί, που αφορούν την ακυρότητα της αγωγής ρυθμίζονται ειδικά από το άρθρο 282§2 ΖΠΟ, εξαιρούνται, δηλαδή, από την ρύθμιση του χρόνου προβολής των «μέσων επίθεσης και άμυνας», που περιέχεται στο άρθρο 282§1 ΖΠΟ. Στο πλαίσιο αυτό, επικράτησε η άποψη,

διατάξεις, που ρυθμίζουν την προβολή των ισχυρισμών αυτών, εξυπηρετούν «την επιτάχυνση της διαδικασίας και την αποφυγή διαδικαστικών παλινδρομήσεων»¹⁹⁹. Όσον αφορά, δε, τον χρόνο προβολής των σχετικών ισχυρισμών, κατά την άποψη αυτή, αυτός ρυθμίζεται αποκλειστικά από τις επιμέρους διατάξεις, χωρίς, να απαιτείται η προσφυγή σε κάποια εκ των εξαιρέσεων του συγκεντρωτικού συστήματος²⁰⁰.

Όσον αφορά τους ισχυρισμούς, που αφορούν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης, γίνεται δεκτό, κατά κρατούσα άποψη, ότι εντάσσονται στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος²⁰¹. Ωστόσο, ανεξάρτητα από την θέση, που θα λάβει

ότι ο χρόνος προβολής των δικονομικών ισχυρισμών διαφέρει αυτού των ουσιαστικών ισχυρισμών, για τον σχετικό επιστημονικό διάλογο, βλ. *Weth, Die Zurückweisung verspäteten Vorbringens*, ο.π., σελ. 76-80, υποσημ. 20.

198 βλ. *Κουσούλη*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 185, ο οποίος παρατηρεί, ότι υπό την ισχύ της ΠολΔ το άρθρο 553 προέβλεπε την προβολή των αναβλητικών δικονομικών ενστάσεων πριν την απάντηση στην αγωγή (βλ. και *Σημαντήρα*, Ο χρόνος της προτάσεως των επί της ουσίας πραγματικών ισχυρισμών εν τη πολιτική δίκη, 1910, σελ. 74-77, υποσημ. 9). Έτι περαιτέρω, και κατά τις συζητήσεις της Συντακτικής Επιτροπής του ΚΠολΔ, υπογραμμίστηκε (*Ράμμος*, ΣχΚΠολΔ II. 201-202), ότι οι δικονομικές ενστάσεις θα πρέπει να προβάλλονται υποχρεωτικά κατά την πρώτη συζήτηση, χωρίς ο περιορισμός αυτός να χαρακτηρίζεται άδικος, δεδομένου, ότι δεν αφορά την απονομή ουσιαστικής δικαιοσύνης.

199 *Κουσούλης*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 186, ο οποίος αναφέρει τις περιπτώσεις των άρθρων 57, 104 εδ. β', 160§3, 263, 403§2, 461 και 935.

200 *Κουσούλης*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 186, ο οποίος χρησιμοποιεί το παράδειγμα της ενστάσεως εκκρεμοδικίας, η οποία παραδεκτά προτείνεται και σε μεταγενέστερη συζήτηση χωρίς την συνδρομή της εξαίρεσης των ισχυρισμών που λαμβάνονται υπόψη αυτεπαγγέλτως ή που μπορούν να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης, από την νομολογία βλ. ΑΠ 432/2015, Νόμος, 431/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 332/2015, Νόμος. Άλλωστε, η δυνατότητα πρότασης της εν λόγω ένστασης σημειώθηκε και στο πλαίσιο των συζητήσεων της Συντακτικής Επιτροπής (ΣχΚΠολΔ II. 201), βλ. όμως ΑΠ 903/2001, Νόμος, η οποία χαρακτηρίζει μεν την ένσταση εκκρεμοδικίας ως προνομαϊκή, την εντάσσει, όμως, εμμέσως, στο πεδίο εφαρμογής του συστήματος συγκεντρώσεως. Το ίδιο γίνεται δεκτό και όσον αφορά την ένσταση δεδικασμένου (ΣχΚΠολΔ IX. 133), η προβολή της οποίας σε κάθε στάση της δίκης γίνεται δεκτή και από την νομολογία (βλ. ΑΠ 1457/1987, ΕΕργΔ 1988.1632, ΕφΘεσ 123/2012, Νόμος = ΕΠολΔ 2012. 379, ΕφΘεσ 103/2005, Νόμος = Αρμ 2006. 1213, ΕφΛαρ 278/2001, Νόμος, ΕφΘεσ 810/1990, Αρμ 90. 334).

201 Στην δικονομική θεωρία η άποψη αυτή υποστηρίζεται από τους *Μακρίδου* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, Ερμηνεία ΚΠολΔ I, άρθρο 269, αριθ. 7, *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 101-102, *Κεραμέα*, ΑσΤΔικΔικ, ο.π., σελ. 173, *Μπέη*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1167, οι οποίοι εντάσσοντας τους ισχυρισμούς αυτούς στην περίπτωση του άρθρου 527 αριθ. 4, δέχονται κατά λογική αναγκαιότητα ως προϋπόθεση την ένταξή τους στο σύστημα συγκεντρώσεως εν γένει, βλ. αντιθ. *Μαργαρίτη-Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Θεωρία-Νομολογία, I, 2012, άρθρο 527, αριθ. 8, όπου υποστηρίζεται, ότι η προβολή των ισχυρισμών αυτών, δεν υπόκειται σε χρονικούς περιορισμούς, ομοίως και *Κουσούλης*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 187, κατά τον οποίο η καθυστερημένη προβολή π.χ. του ισχυρισμού περί ελλείψεως ικανότητας δικαστικής παραστάσεως δεν στηρίζεται στις εξαιρέσεις του συγκεντρωτικού συστήματος, δεδομένου, ότι ο ισχυρισμός αυτός λαμβάνεται υπ' όψιν σε κάθε στάση της δίκης (άρθρα 63§1 και 73). Στην σύγχρονη νομολογία, φαίνεται να επικρατεί η κρατούσα στην θεωρία κατά τα ανωτέρω άποψη, έτσι ΑΠ 387/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 786/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2007. 2159, ΑΠ 1016/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2006. 1106, ΑΠ 1457/1987, ΕΕργΔ 1988.1632, ΕφΘεσ 103/2005, Νόμος = Αρμ 2006. 1213, ΕφΛαρ 278/2001, Νόμος, ΕφΘεσ 810/1990, Αρμ 90. 334, βλ. όμως και ΑΠ 476/1993, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 1994. 1289, ΕφΠειρ 1033/1988, ΕΝαυτΔ 1986. 214, ΕφΑθ 3240/1975, Αρμ 1976. 73, οι οποίες κρίνουν μεν ως παραδεκτή την προβολή των ισχυρισμών αυτών το πρώτον στην κατ' έφεση

κανείς ως προς την ένταξη των δικονομικών ισχυρισμών εν γένει στο συγκεντρωτικό σύστημα, δεδομένο είναι, ότι η προβολή των ισχυρισμών, που αφορούν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης, σε κάθε στάση της δίκης επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση, όπως προκύπτει από το άρθρο 73. Αλλά και ως προς τους λοιπούς ισχυρισμούς, που βάζουν κατά διαδικαστικών πράξεων, δεν φαίνεται να υπάρχει ανάγκη να υπαχθούν οι ισχυρισμοί στο πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει κανείς, εάν ληφθεί υπ' όψιν, ότι ο χρόνος προβολής των περισσότερων εκ των ισχυρισμών αυτών προβλέπεται από ειδικές διατάξεις, ενώ και η γενικότερη διάταξη του άρθρου 160§3 δύναται να καλύψει τις αρρυθμιστές περιπτώσεις.

Ζήτημα γεννάται, περαιτέρω, ως προς τους ισχυρισμούς, που αφορούν τα διαδικαστικά κωλύματα κατά το άρθρο 263. Κατά απολύτως κρατούσα άποψη στην δικονομική θεωρία, υποστηρίζεται, ότι τα διαδικαστικά κωλύματα εξαιρούνται του πεδίου εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος ενόψει του άρθρου 263, το οποίο ρυθμίζει ειδικά τον χρόνο προβολής αυτών²⁰². Επομένως, σε περίπτωση, που δεν προταθούν ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου μέχρι την λήξη της προθεσμίας για την κατάθεση των προτάσεων στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας ή την συζήτηση της αγωγής στις λοιπές διαδικασίες η ένσταση αναρμοδιότητας ή η ένσταση υπαγωγής στην διαιτησία, δεν μπορούν να προταθούν στην κατ' έφεση δίκη κατ' εφαρμογή κάποιας εκ των περιπτώσεων του άρθρου 527²⁰³. Η λύση, δε, αυτή

δίκη χωρίς, ωστόσο, να τους εντάσσουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527, βλ. και ΑΠ 284/2008, Νόμος, η οποία εξαιρεί αρχικά τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν έλλειψη εννόμου συμφέροντος από την έννοια των «νέων ισχυρισμών», δέχεται, ωστόσο, επικουρικά, ότι παραδεκτά προτείνονται το πρώτον κατ' έφεση ως αυτεπαγγέλτως λαμβανόμενοι υπ' όψιν.

202 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 195, υποσημ. 495, Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, άρθρο 269, αριθ. 3, Κεραμέυς, ΑστΔικΔικ, σελ. 173, υποσημ. 49, Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1991, έτσι και Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 66, βλ. και υποσημ. 57, όπου παρατηρεί, αρχικά, ότι «η λύση αυτή είναι ίσως ανεπιεικής για τον διάδικο, που χωρίς υπαιτιότητά του παρέλειψε να προτείνει έγκαιρα κάποια διακωλυτική του ένσταση», φαίνεται, πάντως, να υιοθετεί την παρατήρηση της Συντακτικής Επιτροπής του ΚΠολΔ (ΣχΚΠολΔ ΙΙ. 201-202), ότι ο αποκλεισμός αυτός δεν μπορεί να θεωρηθεί υπερβολικός, δεδομένου, ότι αφορά δικονομικές φύσεως ενστάσεις, οι οποίες δεν επηρεάζουν την ουσία της υπόθεσης.

203 βλ. πάντως ΑΠ 171/2008, Νόμος = ΕφΑΔ 2008. 563 = ΕλλΔνη 2009. 1026 = ΧρΙΔ 2010. 45, κατά την οποία τα πραγματικά περιστατικά, που προτείνονται το πρώτον ενώπιον του εφετείου, προς συμπλήρωση της ήδη ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου προβληθείσας και απορριφθείσας ένστασης έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας προτείνονται παραδεκτά υπό την συνδρομή κάποιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527. Εν προκειμένω, τα πραγματικά περιστατικά, που προβλήθηκαν το πρώτον κατά την έκκλητη δίκη, αφορούσαν στην προ της έναρξης της δίκης εκχώρηση των μοναδικών περιουσιακών στοιχείων, που διατηρούσε η εναγόμενη εταιρία στην Ελλάδα και βάσει των οποίων θεμελιώθηκε η διεθνής δικαιοδοσία του δικαστηρίου στη διάταξη του άρθρου 40§2.

επιβάλλεται από την ανάγκη για ταχεία εκκαθάριση των δικονομικών ζητημάτων²⁰⁴.

III. Τα στοιχεία της ιστορικής βάσης της αγωγής

Η γενική διατύπωση του άρθρου 527, όπως και αυτή του παλαιού άρθρου 269, δεν απέκλειε, αρχικά, την ένταξη και των θεμελιωτικών της ιστορικής βάσης της αγωγής πραγματικών ισχυρισμών στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος²⁰⁵. Ωστόσο, όπως ορθά έγινε δεκτό²⁰⁶, τα στοιχεία αυτά δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527, καθ' ότι ο ενάγων κατά το άρθρο 216§1α, θα πρέπει να τα έχει επικαλεστεί ήδη με το δικόγραφο της αγωγής²⁰⁷. Δίδεται, ωστόσο, η

204 *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ I, άρθρο 263, αριθ. 2.

205 *Κουσουλής*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 168, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 58.

206 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 58. Ομοίως, και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου γίνεται δεκτό, ότι οι ισχυρισμοί, που θεμελιώνουν την αγωγική αξίωση δεν αποτελούν μέσα επίθεσης και άμυνας, βλ. *Prütting/Gehrlein/Deppenkemper*, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 7, *Prütting/Gehrlein/Oberheim*, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 531 αριθ. 3, *MünchKomm/Prütting*, 5η εκδ., 2016, § 296 αριθ. 41, *Stein/Jonas/Althammer*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 530, αριθ. 7, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 64, αριθ. 10, § 138, αριθ. 50, *Stein/Jonas/Leipold*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 46, BGH NJW 1986, 2257, NJW 1982, 1708.

207 βλ. και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 176, υποσημ. 434, ο οποίος υποστηρίζει, ότι η απαγόρευση προβολής νέων αγωγικών ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη εντάσσεται στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 526. Η διάκριση ανάμεσα στους πραγματικούς ισχυρισμούς, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος και τα στοιχεία της ιστορικής βάσης της αγωγής, φαίνεται, εναργώς, στην περίπτωση της αγωγής του μισθωτού για επιδίκαση μισθών υπερημερίας εκ του άρθρου 656 ΑΚ, λόγω αρνήσεως του εργοδότη να αποδέχεται τις υπηρεσίες του μισθωτού μετά την καταγγελία της συμβάσεως. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται δεκτό, ότι η αγωγή στηρίζεται στη σύμβαση εργασίας, δεδομένου, ότι ο ενάγων μισθωτός θεωρεί την καταγγελία του εναγόμενου εργοδότη άκυρη, και για το ορισμένο αυτής, δεν απαιτείται αναφορά στην καταγγελία και την ακυρότητά της, διότι δεν αποτελούν στοιχείο της βάσης της αγωγής. Αν όμως ο εργοδότης, κατά τη συζήτηση της αγωγής επικαλεστεί κατ' ένσταση έγκυρη καταγγελία της σύμβασης και ανυπαρξία υπερημερίας του, ο ισχυρισμός του μισθωτού για την ακυρότητα της καταγγελίας αποτελεί αντένσταση, που πρέπει να προβληθεί κατά νόμιμο και παραδεκτό τρόπο. Βέβαια, ο μισθωτός έχει τη δυνατότητα να επικαλεστεί την ακυρότητα της καταγγελίας και τους λόγους που τη θεμελιώνουν με το δικόγραφο της αγωγής «καθ' υποφοράν», οπότε πρόκειται για εκ προοιμίου αντένσταση κατά της τυχόν ένστασης του εργοδότη περί καταγγελίας της σύμβασης. Έτσι, εφόσον και στην περίπτωση αυτή η ακυρότητα της καταγγελίας δεν αποτελεί στοιχείο της ιστορικής βάσης της αγωγής, ο ενάγων έχει τη δυνατότητα να συμπληρώσει και να βελτιώσει τον ισχυρισμό του περί ακυρότητας, επικαλούμενος νέους λόγους ακυρότητας ή διαφορετικούς από αυτούς που περιέχονται στην αγωγή, κατά τη συζήτηση της υπόθεσης στον πρώτο βαθμό ή στον δεύτερο βαθμό, με τις προϋποθέσεις του άρθρου 527 (βλ. σχετ. ΑΠ 121/2017, Νόμος, ΑΠ 429/2016, Νόμος). Ωστόσο, εάν, ο εργαζόμενος περιλάβει στην αγωγή του και αυτοτελές αίτημα αναγνώρισης της ακυρότητας της καταγγελίας κατ' άρθρο 70, τότε οφείλει να εκθέσει στο εισαγωγικό δικόγραφο με σαφήνεια και πληρότητα τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν την ακυρότητα, τα οποία αποτελούν στοιχεία της βάσης αυτής της αγωγής που στηρίζουν το αντίστοιχο αίτημα, χωρίς να είναι δυνατή μεταγενέστερη, κατά την συζήτηση της υπόθεσης με τις επ' αυτής προτάσεις ή, κατά μείζονα λόγο, με την μετά την συζήτηση προσθήκη και αντίκρουση ή ενώπιον του Εφετείου, συμπλήρωση ή βελτίωση του σχετικού ισχυρισμού (περί ακυρότητας της καταγγελίας, δηλαδή της βάσης της αγωγής) με επίκληση και νέων λόγων ακυρότητας, διότι έτσι μεταβάλλεται ανεπίτρεπτα κατ' άρθ. 224 η βάση της αγωγής (βλ. σχετ. ΑΠ 179/2016, Νόμος, ΑΠ 460/2013, Νόμος = ΠειρΝομ 2013. 129 = ΔΕΕ 2014. 267, ΑΠ 1323/2010, Νόμος, ΑΠ 624/2008,

δυνατότητα στον ενάγοντα, να συμπληρώσει τα στοιχεία αυτά κατ' άρθρο 224 μέχρι την πρώτη συζήτηση της αγωγής²⁰⁸, όχι, όμως, να τα επικαλεστεί το πρώτον κατά το στάδιο της έκκλητης δίκης²⁰⁹. Στο ίδιο πλαίσιο, υποστηρίχθηκε, ότι η προβολή ενός νέου ισχυρισμού τελεί πάντοτε υπό τον περιορισμό της μη μεταβολής της ιστορικής βάσης της αγωγής, η οποία αποτελεί το «άκρο όριο», το οποίο δεν μπορεί να υπερβεί κανένας νέος ισχυρισμός, ακόμα και αν εμπίπτει σε κάποια από τις εξαιρέσεις του άρθρου 527²¹⁰.

Περαιτέρω, υποστηρίχθηκε, σχετικώς, ότι τα πραγματικά περιστατικά, που θεμελιώνουν το αίτημα δικαστικής προστασίας δεν καταλαμβάνονται από το σύστημα συγκεντρώσεως, αλλά από την υποχρέωση τήρησης προδικασίας κατ' άρθρο

Νόμος). Περαιτέρω, δε, στην αγωγή διατροφής γίνεται διάκριση μεταξύ αφενός των πραγματικών περιστατικών που θεμελιώνουν την αγωγή, τα οποία πρέπει να έχουν συντελεσθεί μέχρι την πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και είναι απαράδεκτα προτεινόμενα με τις πρωτόδικες προτάσεις, την έφεση ή τις προτάσεις που υποβάλλονται στο Εφετείο και αφετέρου των καταλυτικών του δικαιώματος που ασκείται με την αγωγή γεγονότων και τις αντενστάσεις, τα οποία μπορούν να προταθούν, μέχρι την τελευταία επί της ουσίας της υποθέσεως συζήτηση στο Εφετείο, εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 527, και τα οποία δεν αφορούν πραγματικούς ισχυρισμούς που μεταβάλλουν την βάση της αγωγής (ΑΠ 900/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2005. 1090, ΑΠ 1261/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = Αρμ 2004. 874, ΑΠ 1626/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2001. 713, ΕφΛαρ 61/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δικογραφία 2007. 232). Έτσι, πραγματικά περιστατικά που συνιστούν μεταβολή των προσδιοριστικών του ύψους της διατροφής στοιχείων και δικαιολογούν την αύξηση του ποσού της, τα οποία προέκυψαν μετά την έκδοση της πρωτόδικης απόφασης δεν μπορούν να προταθούν με λόγο έφεσης ή τις προτάσεις παραδεκτώς στο Εφετείο, αποτελούν δε νέα περιστατικά, που αν και γεννήθηκαν κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας μπορούν να αποτελέσουν την βάση παρεμπόπτουσας αγωγής ή αυτοτελούς μεταρρυθμιστικής αγωγής (*Νίκας*, ΠολΔικ ΙΙΙ, σελ. 255-256, ΟΛΑΠ 2/1994, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 1994. 352 = ΝοΒ 1995. 385 = ΑρχΝ 1994. 300).

208 *Κεραμεύς*, ΑσΔικΔικ, αριθ. 122, σελ. 316, βλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 58, υποσημ. 22, ο οποίος αναφέρεται στην παλαιά νομοθετική ρύθμιση του άρθρου 544 Π ΚΠολΔ/1968, κατά την οποία τα πραγματικά περιστατικά, που θεμελιώνουν την ιστορική βάση της αγωγής μπορούσαν να προταθούν και στην έκκλητη δίκη, ρύθμιση, η οποία, πάντως, καταργήθηκε με το άρθρο 40 ν.δ. 958/1971, βλ. και ΑΠ 889/1976, ΑρχΝ 28. 168

209 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 58, βλ. ΑΠ 177/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2001. 1598 = ΕΕργΔ 2002. 670, ΑΠ 749/1992, ΕλλΔνη 1994. 106

210 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 182-183, κατά τον οποίο, ο περιορισμός αυτός ορίζεται, μεν, ρητά μόνο από το άρθρο 527 αριθ.1, δηλαδή όσον αφορά τους ισχυρισμούς, που προτείνει ο εφεσίβλητος προς υπεράσπιση κατά της έφεσης, ισχύει, ωστόσο, γενικά για κάθε νέο ισχυρισμό. βλ. ΑΠ 309/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2011. 1895, η οποία έκρινε, ότι ο ενάγων μισθωτός που στηρίζει την ακυρότητα της καταγγελίας της συμβάσεως εργασίας στην καταχρηστική άσκηση του αντίστοιχου δικαιώματος του εργοδότη, καθ' υπέρβαση των αξιολογικών ορίων του άρθρου 281 ΑΚ, με ιστορική βάση πραγματικά περιστατικά ότι η καταγγελία έγινε από λόγους έχθρας, εμπάθειας και εκδίκησης προς το πρόσωπό του, δεν επιτρέπεται να μεταβάλει την ιστορική βάση προβάλλοντας το πρώτον με λόγο έφεσης πραγματικά περιστατικά περί ακυρότητας της καταγγελίας, ότι ο εργοδότης κατά τη στάθμιση των αντίθετων συμφερόντων, παρέλειψε να λάβει άλλα μέτρα ήσσονος βαρύτητας, οπότε θα αποφευγόταν το επαχθέστερο και έσχατο μέσο της απόλυσης με βάση την αρχή της αναλογικότητας, βλ. και ΕφΛαρ 390/2012, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δικογραφία 2012. 749, η οποία καίτοι ορθά δέχεται κατ' αρχήν, ότι συνιστά απαράδεκτη μεταβολή η προβολή στο εφετείο ενός νέου πραγματικού ισχυρισμού που διαφοροποιεί την ιστορική βάση της αγωγής, εντούτοις εξομοιώνει το αίτημα περί καταβολής συμβατικών τόκων, που υποβάλλεται το πρώτον στο εφετείο (ενώ με την αγωγή είχε προβληθεί πρωτόδικως αίτημα περί καταβολής τόκων υπερημερίας για το αυτό χρονικό διάστημα) με νέο πραγματικό ισχυρισμό.

111§2²¹¹. Σε αντίθεση, δηλαδή, με τους πραγματικούς ισχυρισμούς, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος, οι βασικοί ή αντίθετοι πραγματικοί ισχυρισμοί, που θεμελιώνουν την αγωγή ή άλλο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της προδικασίας και όχι της αρχής της συγκεντρώσεως²¹². Έτσι, σε περίπτωση, που κριθεί, ότι η αγωγή δεν περιλαμβάνει όλα τα πραγματικά περιστατικά, που θεμελιώνουν το αίτημα παροχής δικαστικής προστασίας, το δικαστήριο προσφεύγει στις έννομες συνέπειες της μη τήρησης προδικασίας κατά το άρθρο 111§2 και απορρίπτει την αγωγή ως απαράδεκτη λόγω αοριστίας²¹³.

Πέραν τούτων, υποστηρίχθηκε, ότι τα μη υποχρεωτικά στοιχεία της αγωγής, όπως αυτά ορίζονται στο άρθρο 216§2, παραδεκτά προτείνονται για πρώτη φορά ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου²¹⁴. Όπως γίνεται δεκτό, τα στοιχεία αυτά μπορούν να συμπληρωθούν στο πλαίσιο του άρθρου 227, ενώ σε περίπτωση, που το δικαστήριο παραβιάσει το καθήκον του²¹⁵ να υποδείξει στον διάδικο την συμπλήρωση των ελλείψεων αυτών, θεμελιώνεται λόγος εφέσεως²¹⁶. Έτσι, υποστηρίχθηκε²¹⁷, ότι δεδομένου, ότι σε κάθε περίπτωση μπορούν να καταστούν υλικό της δευτεροβάθμιας δίκης με την προβολή λόγου εφέσεως κατά της πρωτοβάθμιας δικαστικής αποφάσεως λόγω παράλειψης του δικαστηρίου να

211 *Μανιώτης*, Η αρχή τηρήσεως της προδικασίας κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1994, σελ. 176 επ., βλ. ιδίως σελ. 177, όπου αντικρούει την παλαιότερη νομολογία (βλ. ενδ. ΑΠ 1143/1977, ΝοΒ 1978. 943), κατά την οποία το απαράδεκτο της προβολής αυτοτελών πραγματικών περιστατικών στηρίζεται στο άρθρο 111§2, υποστηρίζοντας, ότι βούληση του δικονομικού νομοθέτη ήταν να μην συμπεριλάβει τους πραγματικούς ισχυρισμούς εντός του πεδίου ισχύος της αρχής της προδικασίας (βλ. ΣχΠολΔ Π. 176), βλ. επίσης ΕφΘεσ 323/2017, Νόμος = Αρμ 2017. 248, κατά την οποία η εξαίρεση των στοιχείων της ιστορικής βάσης της αγωγής στηρίζεται στα άρθρα 111§2, 216§1α και 224

212 βλ. *Κουσουλή*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 168-169, υποσημ. 17, κατά τον οποίο η δήλωση στην Συνακτική Επιτροπή, ότι η τήρηση προδικασίας δεν επιβάλλεται για τους «απλούς πραγματικούς ισχυρισμούς» (ΣχΠολΔ Π. 178), θα πρέπει να ερμηνευθεί συσταλτικά, υπό την έννοια, ότι η αρχή της προδικασίας δεν αφορά μεν τους πραγματικούς ισχυρισμούς, που καταλαμβάνονταν από το ήδη καταργηθέν άρθρο 269, ισχύει, όμως, για τους βασικούς ή αντίθετους ισχυρισμούς, στους οποίους βασίζεται η αγωγή ή άλλο εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο, βλ. και ΕφΠειρ 903/1995, ΠειρΝ 1996. 148.

213 *Μανιώτης*, Η αρχή τηρήσεως της προδικασίας, ο.π., σελ. 176-177, βλ. και σελ. 180, όπου παρατηρεί, ότι και στην περίπτωση της καθυστερημένης προβολής των πραγματικών ισχυρισμών, που ενέπιπταν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 269, οι έννομες συνέπειες δεν είναι διαφορετικές συγκριτικά με το άρθρο 111§2.

214 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 58

215 Η διακριτική ευχέρεια του δικαστηρίου να υποδείξει την συμπλήρωση, που προβλεπόταν στην αρχική μορφή του άρθρου 227, μετετράπη σε υποχρέωση με τον ν. 1478/1984 με παράλληλη επέκταση της υποχρέωσης και στο πλαίσιο του δεύτερου βαθμού δικαιοδοσίας, βλ. αναλυτικότερα παραπομπές στην αμέσως επόμενη υποσημ.

216 *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ Ι, άρθρο 227, αριθ. 1, σελ. 501-502, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 58-59, *Μητσόπουλος*, Το καθήκον του δικαστηρίου καθοδηγήσεως των διαδίκων προς συμπλήρωσιν ή διασάφησιν των ισχυρισμών των, ΝοΒ 1986. 764, υποσημ. 32.

217 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 59.

καθοδηγήσει τους διαδίκους στο πλαίσιο του άρθρου 227, τα πραγματικά αυτά περιστατικά μπορούν να προβληθούν από κάποιον εκ των διαδίκων ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου χωρίς του περιορισμούς του άρθρου 527.

Γίνεται, τέλος, δεκτό²¹⁸, ότι στα μέσα επιθέσεως και άμυνας δεν συγκαταλέγεται ούτε η ανταγωγή, η οποία ρυθμίζεται ειδικώς από το άρθρο 268. Παράλληλα, όσον αφορά την κατ' έφεση δίκη, ρητώς προβλέπεται στο άρθρο 525§2, ότι η ανταγωγή δεν δύναται να προβληθεί το πρώτον ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου.

IV. Η διάκριση μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών

Η διάκριση μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών αποτέλεσε αντικείμενο επιστημονικής τριβής ήδη από την σύνταξη του ΚΠολΔ²¹⁹. Ειδικότερα, κατά τις προπαρασκευαστικές εργασίες ο Σακκέτας επεσήμανε, ότι ο όρος «αυτοτελής ισχυρισμός» στην διάταξη του άρθρου ενδέχεται να προκαλέσει ερμηνευτικές δυσχέρειες²²⁰. Ωστόσο, κατά την άποψη των Ράμμου και Οικονομόπουλου, η οποία τελικώς επικράτησε, η φράση αυτή ήταν «αρκούντως καθωρισμένη εν τη επιστήμη και τη πράξει»²²¹.

Εξάλλου, η ανωτέρω διάκριση εντοπίζεται και στο θετικό δίκαιο και συγκεκριμένα στο άρθρο 248, κατά το οποίο, το δικαστήριο έχει την δυνατότητα να διατάξει την χωριστή συζήτηση κάποιων «αυτοτελών μέσων επίθεσης και άμυνας»²²². Πέραν αυτού, όμως, η έννοια της διακρίσεως έχει διαπλασθεί και νομολογιακά στο πλαίσιο της ερμηνείας του όρου «πράγμα» κατά το άρθρο 559 αριθ. 8. Στο πλαίσιο αυτό, ως «πράγματα» νοούνται οι ασκούντες ουσιώδη επίδραση στην έκβαση της δίκης αυτοτελείς ισχυρισμοί των διαδίκων που, υπό την προϋπόθεση της νόμιμης πρότασής τους, θεμελιώνουν ιστορικώς το αίτημα της αγωγής, ανταγωγής, ένστασης ή αντένστασης²²³.

218 Πανταζόπουλος Στ., Η ανταγωγή μετά τον ν.2915/2001 και τον τροποποιητικό αυτού ν.3043/2002, ΝοΒ 2003, 1562 επ., Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 170, 218 Νίκας, Η ανταγωγή στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 1990. 720 επ., Κεραμεύς, ΑστΔικΔικ, σελ. 170, Μητσόπουλος, Μελέται Ι, ο.π., σελ. 337, υποσημ. 36, Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 527, σελ. 1164. Η ίδια άποψη επικρατεί και στο γερμανικό δίκαιο, βλ. ενδ. Vietze, Zurückweisung verspäteten Vorbringens im Zivilprozess nach § 296 ZPO, JA 2003. 234.

219 βλ. Κουσουλή, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 171.

220 ΣχΠολΔ VI, σελ. 202.

221 βλ. προηγ. υποσημ.

222 βλ. Κουσουλή, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 171.

223 Πάγια νομολογία, βλ. ενδ. ΑΠ 54/2017, Νόμος.

Ως αυτοτελής ορίζεται στην θεωρία ο ισχυρισμός, η επίκληση του οποίου αποσκοπεί στην εφαρμογή είτε ορισμένου βασικού κανόνα είτε κάποιου αντίθετου του²²⁴. Η αυτοτέλεια του ισχυρισμού έγκειται ακριβώς στην διαπίστωση, ότι με την προβολή του εκλύεται αυτοτελής έννομη συνέπεια, το περιεχόμενο της οποίας συνίσταται είτε στην θεμελίωση δικαιώματος είτε στην αδυναμία ενέργειας του ή στην γένεση ενός αντιδικαιώματός του²²⁵, ή κατ' άλλη διατύπωση, αυτοτελείς έννομες συνέπειες προβλέπονται είτε από τους δικαιογόνους-βασικούς κανόνες δικαίου, που αποτελούν και την νομική βάση της αγωγής είτε από τους δικαιοκωλυτικούς ή δικαιοφθόρους ή δικαιοανασταλτικούς αντίθετους κανόνες δικαίου, που αποτελούν την νομική βάση των ενστάσεων είτε και από αντίθετους προς τους αντίθετους κανόνες δικαίου, που αποτελούν την νομική βάση των αντενστάσεων²²⁶. Αντίστοιχα, ως μη αυτοτελής νοείται ο ισχυρισμός, ο οποίος καίτοι συνεχόμενος προς άλλον αυτοτελή, εντούτοις δεν αποσκοπεί στην εφαρμογή ίδιας έννομης συνέπειας, αλλά στην αποτροπή της εκδήλωσης της αυτοτελούς έννομης συνέπειας²²⁷ ή κατ' άλλη διατύπωση ο ισχυρισμός εκείνος, που με τον οποίο αμφισβητείται απλώς ένα από τα στοιχεία του πραγματικού ορισμένου κανόνα δικαίου²²⁸.

Εξάλλου, όπως σημειώθηκε και ανωτέρω, ο όρος «μέσα επίθεσης και άμυνας» της ήδη καταργηθείσας ρύθμισης του άρθρου 269 εισήχθη στον ΚΠολΔ κατά το πρότυπο της αντίστοιχης ρύθμισης του γερμανικού δικαίου, στο πεδίο εφαρμογής της οποίας περιλαμβάνεται κάθε πραγματικός ισχυρισμός, ο οποίος κατατείνει στην θεμελίωση ή

224 Κουσούλης, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 172, βλ. και Μητσόπουλο, Μελέται Ι, ο.π., σελ. 337, κατά τον οποίο ως αυτοτελείς χαρακτηρίζονται οι πραγματικοί ισχυρισμοί, «οι πληρούντες το πραγματικόν κανόνος δικαίου, καθιερώντος αυτοτελή έννομον συνέπειαν θεμελιωτικήν βάσεως αγωγής, ανταγωγής, ή ουσιαστικής ή δικονομικής ενστάσεως ή αντενστάσεως».

225 Κουσούλης, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, σελ. 172.

226 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 178, βλ. και υποσημ. 441, όπου υποστηρίζει, ότι η έννομη συνέπεια του αντίθετου κανόνα δικαίου δεν έχει την ίδια αυτοτέλεια, συγκριτικά με αυτήν του βασικού κανόνα δικαίου, αφού βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση προς αυτήν. Ωστόσο, παρά την διαπίστωση αυτή, δεν διαφοροποιείται ως προς την διάκριση ενστάσεων και αρνήσεων αναφορικά με το βαθμό αυτοτέλειας, που παρουσιάζουν.

227 Κουσούλης, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 172, βλ. και σελ. 173-174, όπου παρατηρεί, ότι ασφαλές κριτήριο για την διάκριση μεταξύ αυτοτελούς και μη αυτοτελούς ισχυρισμού είναι η λογική σχέση κατάφασης και αντίφασης, η οποία εντοπίζεται πάντοτε ανάμεσα σε έναν αυτοτελή και μη αυτοτελή ισχυρισμό.

228 βλ. Κουσούλη, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, σελ. 172-173, σημ. 36, ο οποίος συμπεραίνει, ότι η αμφισβήτηση της ύπαρξης ενός εκ των στοιχείων του πραγματικού ορισμένου κανόνα δικαίου ταυτίζεται εκ του αποτελέσματος με την αποτροπή επέλευσης της έννομης συνέπειάς του, βλ. και Μητσόπουλο, Μελέται Ι, ο.π., σελ. 338, υποσημ. 37, κατά τον οποίο ο χαρακτηρισμός ενός ισχυρισμού ως αυτοτελής ή μη αυτοτελής συναρτάται και προς την εκάστοτε εξειδικευόμενη νομική έννοια, δεδομένου, ότι η αυτοτέλεια ή μη ενός ισχυρισμού εξαρτάται και από τα λοιπά πραγματικά περιστατικά, τα οποία απαιτούνται να συντρέχουν, προκειμένου, να εφαρμοστεί η συγκεκριμένη νομική έννοια.

την απόκρουση της ασκούμενης διά της αγωγής δικονομικής αξίωσης²²⁹. Κατά την έννοια αυτή, κατά το γερμανικό δίκαιο η διάκριση μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών δεν είναι κρίσιμη όσον αφορά το πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος²³⁰. Έτσι, στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, από την ισχύ του συγκεντρωτικού συστήματος καταλαμβάνεται και, κατά συνέπεια, εμποδίζεται η προβολή όχι μόνον των γνήσιων ή καταχρηστικών ενστάσεων, αλλά και των αρνήσεων, αιτιολογημένων ή μη, των αποδεικτικών επιχειρημάτων, των αποδεικτικών αιτήσεων, η επίκληση των αποδεικτικών μέσων, οι διαθετικές πράξεις των μερών²³¹.

Ωστόσο, η ερμηνεία αυτή έρχεται σε αντίθεση με την παρ' ημίν κρατήσασα. Ειδικότερα, κατά απολύτως κρατούσα άποψη στην νομολογία²³², ο όρος «μέσα

229 Prütting/Gehrlein/Deppenkemper, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 6, Prütting/Gehrlein/Oberheim, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 531 αριθ. 3, MünchKomm/Prütting, 5η εκδ., 2016, § 296 αριθ. 55-56, Musielak/Voit/Huber, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 4, Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 64, αριθ. 10, § 68, αριθ. 27 επ., Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 40, Stein/Jonas/Althammer, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 530, αριθ. 6.

230 Musielak/Voit/Huber, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 4, «einer Abgrenzung zwischen selbständigen und unselbständigen Angriffs- und Verteidigungsmittel bedarf es für die Frage einer Zurückweisung grundsätzlich nicht», Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, ο.π., § 64, αριθ. 10, Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, ο.π., § 296, αριθ. 40, «Ob es um selbständige oder unselbständige Angriffs- und Verteidigungsmittel handelt, spielt in diesem Zusammenhang keine Rolle», ομοίως και Weth, Die Zurückweisung verspäteten Vorbringens, ο.π., σελ. 74-76. Στην παλαιότερη δικονομική θεωρία υποστηρίχθηκε και η αντίθετη άποψη, που ως μέσα επίθεσης και άμυνας θεωρούσε μόνο τους μη αυτοτελείς ισχυρισμούς, στους οποίους ενέτασσε μεταξύ άλλων και τις ενστάσεις, βλ. Hermisson, Die Rechtsprechung des BGH und des BVerfG zur Zurückweisung von verspätetem Vorbringen im Zivilprozess, NJW 1983, 2230, BGH NJW 1985, 3079, 3080.

231 βλ. υποσημ. 229.

232 ΑΠ 1420/2015, Νόμος, ΑΠ 1143/2015, Νόμος, ΑΠ 896/2014, Νόμος, ΑΠ 347/2012, Νόμος, ΑΠ 1146/2011, ΤΝΠ Νόμος, ΑΠ 445/2011, Νόμος, ΑΠ 28/2011, Νόμος = ΕλλΔνη 2011. 777, ΑΠ 485/2010, Νόμος, ΑΠ 1368/1999, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1554/2010, Νόμος = ΝοΒ 2011. 592, η οποία έκρινε, ότι επιτρεπτά προέβαλε ο εκκαλών ενάγων το πρώτον στο εφετείο τον ισχυρισμό «ότι είναι αγράμματος και ως εκ τούτου δεν κατανόησε το νόημα των υποβληθέντων από αυτόν δηλώσεων φόρου κληρονομιάς, εισοδήματος και ακινήτων», διότι δεν αποτελεί νέο ισχυρισμό κατά την έννοια του άρθρου 527, αλλά αρνητικό ισχυρισμό και επιχείρημα κατά της ένστασης συγκυριότητας του εναγόμενου, ΑΠ 1641/2009, ΝοΒ 2010. 447, η οποία έκρινε, ότι παραδεκτά πρότεινε το πρώτον ενώπιον του εφετείου ο ενάγων τον ισχυρισμό, με τον οποίο αμφισβήτησε την αλήθεια των πραγματικών περιστατικών, που στήριζαν την ένσταση καταχρηστικής ασκήσεως της αγωγής, που προέβαλε η εναγομένη, δηλαδή ότι ο ενάγων είχε δηλώσει προς την τελευταία ότι θα σεβαστεί τη διαθήκη της μητέρας των διαδίκων και δεν θα διεκδικήσει την κυριότητα της επιδικου οικίας, ΑΠ 1306/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 161, η οποία έκρινε, ότι ο καθ' ου η ανακοπή εκκαλών παραδεκτά προβάλλει το πρώτον ενώπιον του Εφετείου ισχυρισμούς προς απόκρουση της από το άρθρο 862 ΑΚ ένστασης, που συνιστά λόγο της ένδικης ανακοπής, καθόσον όλα τα επικαλούμενα προς θεμελίωση του λόγου αυτού πραγματικά περιστατικά αποτελούν αρνητικούς του λόγου της ανακοπής ισχυρισμούς και ειδικότερα του αποδιδόμενου σ' αυτόν (καθ' ου η ανακοπή) πταίσματός του ως προς το ότι έγινε αδύνατη η ικανοποίησή του ως δανειστή από την πρωτοφειλέτρια, ΑΠ 342/2009, Νόμος = ΧρΙΔ 2010. 22 = ΕΠολΔ 2011. 248, ΑΠ 284/2008, Νόμος, ΑΠ 714/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ, οι οποίες έκριναν, ότι παραδεκτά προτάθηκε ως άρνηση της ενστάσεως το πρώτον με την έφεση ο πραγματικός ισχυρισμός εκ μέρους των εναγομένων, με τον οποίο ζήτησαν να απορριφθεί η ένσταση από την ΑΚ 300 της

επίθεσης και άμυνας» του παλαιού άρθρου 269 και κατ' επέκταση και ο όρος «πραγματικοί ισχυρισμοί» του άρθρου 527 καταλαμβάνει μόνον τους αυτοτελείς ισχυρισμούς, δηλαδή μόνον εκείνους, που τείνουν στη θεμελίωση ή κατάλυση ουσιαστικού δικαιώματος και στοιχειοθετούν την βάση ένστασης, αντένστασης, ή άλλης παρόμοιας αυτοτελούς αίτησης παροχής έννομης προστασίας και όχι τους μη αυτοτελείς ισχυρισμούς, όπως είναι οι αρνήσεις, απλές ή αιτιολογημένες της ουσιαστικής βασιμότητας της αγωγής ή της ένστασης ή της αντένστασης.

Προς την άποψη αυτή συντάχθηκε και η κρατούσα άποψη στην δικονομική θεωρία²³³. Η άποψη αυτή θεμελιώθηκε, κυρίως, στην νομική φύση της άρνησης, η οποία δεν της προσδίδει το στοιχείο της αυτοτέλειας. Επί του ζητήματος αυτού,

εναγομένης, ότι αυτοί, κατά τη συναλλαγή τους με τον πρώτο εναγόμενο, επέδειξαν τη δέουσα επιμέλεια, ήτοι εκείνη του μέσου συνετού ανθρώπου, ΑΠ 793/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δ 2006. 1183, ΑΠ 511/2003, Νόμος, η οποία έκρινε, ότι η προσήκουσα εκτέλεση και παράδοση ή η προσήκουσα προσφορά προς παράδοση του έργου αποτελεί, κατά το νόμο, στοιχείο της βάσης της αγωγής, με την οποία ο εργολάβος ζητεί την επιδίκαση της συμφωνημένης με τον εργοδότη αμοιβής του για την εκτέλεση του έργου, η δε αμφισβήτηση από τον εναγόμενο της προσήκουσας παράδοσης ή προσφοράς του έργου αποτελεί άρνηση της αγωγής, δηλαδή ισχυρισμό, ο οποίος δεν συνιστά πράγμα, κατά την έννοια της διάταξης του αριθμού 8 του άρθρου 559 ΚΠολΔ, ούτε υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 527, ΑΠ 975/2002, Νόμος = ΕλλΔνη 2003. 1327, η οποία έκρινε, ότι επί περί κλήρου αγωγής, ο πραγματικός ισχυρισμός των εναγόντων ότι η μητέρα όλων τους, τούς είχε αποτρέψει, όσο ζούσε, από το να διεκδικήσουν δικαστικώς το δικαίωμά της νόμιμης μοίρας τους, αμέσως μετά το θάνατο του πατέρα τους, συνιστά αιτιολογημένη άρνηση των ενστάσεων του εναγομένου περί παραίτησης των εναγόντων από το δικαίωμά τους να απαιτήσουν τη νόμιμή τους μοίρα επί της κληρονομίας και για καταχρηστική άσκηση από αυτούς του ένδικου δικαιώματός τους κατ' επέκταση παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στο εφετείο, ΑΠ 1533/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 44. 1615, ΑΠ 1330/2001, Νόμος = Επιδικία 2003. 396, η οποία έκρινε, ότι επί αγωγής, με την οποία αξιώνεται παροχή σε εκτέλεση συμβάσεως, ο ισχυρισμός του εναγομένου ότι η σύμβαση δεν καταρτίστηκε διότι η αποδοχή του λήπτου της προτάσεως δεν αντιστοιχούσε προς αυτήν συνιστά αιτιολογημένη άρνηση της αγωγής, και κατ' επέκταση μπορεί να προβληθεί παραδεκτώς και μετά την πρώτη συζήτηση, ακόμη και κατ' έφεση, μη εφαρμοζόμενων εν προκειμένω των διατάξεων των άρθρων 269 και 527, ΑΠ 773/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 400/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ, η οποία έκρινε, ότι ο ισχυρισμός του ενάγοντος, ότι το τίμημα της πώλησεως δεν αποδόθηκε από τον εναγόμενο εντολοδόχο στην εντολέα-πωλήτρια (καθολική δικαιοπάροχο του ενάγοντος) ούτε τέθηκε στη διάθεση της, διότι η τελευταία, κατά την ημέρα, που έλαβε χώρα η πώληση, εισήχθη στην εντατική μονάδα νοσοκομείου, όπου και παρέμεινε μέχρι το θάνατο της, δεν συνιστά «πράγμα» κατά την έννοια του άρθρου 559 αριθ. 8 και κατ' επέκταση η προβολή του δεν υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 527, ΑΠ 894/2011, Νόμος, κατά την οποία ο ισχυρισμός του υπόχρεου προς αποζημίωση από αδικοπραξία, ότι ο παθών δεν υπέστη ζημία ή ότι η ζημία του είναι μικρότερη, ενόψει της ωφέλειας αυτού, η οποία τελεί μεν σε αιτιώδη συνάφεια με το ζημιόγONO γεγονός, προέκυψε όμως από την παρεμβολή έκτακτων περιστατικών και όχι ως γεγονός πρόσφορο να παραγάγει την ωφέλεια, συνιστά άρνηση της αγωγής και όχι ένσταση καταλυτική της αγωγικής αξιώσεως, και συνεπώς για την προβολή του δεν εφαρμόζονται οι διατάξεις του συγκεντρωτικού συστήματος, βλ. αντιθ. ΑΠ 561/2008, Νόμος, κατά την οποία η άρνηση των θεμελιωτικών περιστατικών της αγωγής αποτελεί μέσο άμυνας του εναγομένου κατά την έννοια του ήδη καταργηθέντος άρθρου 269 και κατ' επέκταση υπόκειται σε χρονικό περιορισμό ως προς την προβολή της και είναι επιτρεπτή έως το τέλος της πρώτης συζήτησης στο ακροατήριο, μόνο δε κατ' εξαίρεση μπορεί να προταθεί στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο με τη συνδρομή των όρων των άρθρων 527.

233 Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 170-171, Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, 2000, άρθρο 269, αριθ. 2, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 64-65.

ωστόσο, διατυπώθηκε και αντίθετη άποψη από μερίδα της δικονομικής θεωρίας²³⁴, κατά την οποία, στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος περιλαμβάνονται εκτός των αυτοτελών ισχυρισμών και οι αρνήσεις, δεδομένου, ότι η νομοθετική διάταξη δεν διακρίνει.

Πέραν αυτών, υποστηρίχθηκε μεμονωμένα η άποψη, ότι η ισχύς του συγκεντρωτικού συστήματος περιορίζεται στις καταχρηστικές ενστάσεις και από τις γνήσιες μόνο σε εκείνες, που μόνο μέσω του δικονομικού μέσου της ενστάσεως δύνανται να προβληθούν, δηλαδή της γνήσιες αυτοτελείς ενστάσεις²³⁵. Αντιθέτως, κατά την άποψη αυτή, οι γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις, αυτές, δηλαδή, που στηρίζονται σε αυτοτελές δικαίωμα και μπορούν να ασκηθούν με κύρια αγωγή, εκφεύγουν των περιορισμών, που τίθενται από το άρθρο 527²³⁶. Ειδικότερα, εκκινώντας η άποψη αυτή από την διαπίστωση, ότι, αφενός η προβολή των γνήσιων μη αυτοτελών ενστάσεων δεν καταλαμβάνεται από το δεδικασμένο κατ' άρθρο 330, αφετέρου ότι μπορεί να λάβει χώρα αυτοτελώς ή και στα πλαίσια άλλης εκκρεμούς δίκης μέσω παρεμπόπτουσας αγωγής, η οποία μπορεί να ασκηθεί σε κάθε στάση της δίκης κατ' άρθρο 283§2, καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι αυτού του είδους οι ενστάσεις δεν υπόκεινται στους περιορισμούς του άρθρου 269²³⁷.

Επικράτησε, ωστόσο, η αντίθετη άποψη²³⁸, κατά την οποία και οι γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις προβάλλονται στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 527. Κατά την άποψη αυτή, η κάλυψη των ενστάσεων από το δεδικασμένο αποτελεί ζήτημα διαφορετικό της προβολής των μέσων επίθεσης και άμυνας των διαδίκων σε συγκεκριμένη εκκρεμή δίκη και ως εκ τούτου, δεν μπορεί να αποτελέσει επιχείρημα υπέρ της εξαίρεσης των μη γνήσιων αυτοτελών ενστάσεων από τους περιορισμούς του άρθρου 527²³⁹. Πράγματι, το γεγονός, ότι οι γνήσιες μη

234 Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία II, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 490 επ., κυρίως 492 επ., Μητσόπουλος, Μελέται I, ο.π., σελ. 336-337, Ράμμος, Εγχειρίδιον, Α, ο.π., σελ. 463, ο ίδιος, Κριτήρια του χαρακτηρισμού των μέσων αμύνης ή υπερασπίσεως και συνέπια αυτών, Προσφορά στον Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Β, 1987, σελ. 363 επ., κυρίως 364-367.

235 Βαρβιτσιώτης, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 2726/1984, Δ 1985. 48-49, Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1162-1163.

236 βλ. προηγ. υποσημ.

237 βλ. ανωτέρω υποσημ. 235.

238 Απαλαγάκη, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 4101/1983, Αρμ 1984. 315-316, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 64-65, ο ίδιος, Ο δικαστικός συμβιβασμός, 1984, σελ. 305.

239 βλ. και Απαλαγάκη, ο.π., σελ. 315, η οποία αντικρούει την άποψη αυτή με το επιχείρημα α) ότι ανεξαρτήτως του χαρακτήρα των ενστάσεων αυτών ως αμυντικών ή επιθετικών μέσων, καταλαμβάνονται από τον όρο «μέσα επίθεσης και άμυνας» της διάταξης του ήδη καταργηθέντος 269 και β) ότι η τυχόν εξαίρεση των ενστάσεων αυτών από την αρχή της συγκεντρώσεως καθιστά ανέφικτο τον έλεγχο του παραδεκτού της προβολής τους, δεδομένου, ότι το παλαιό άρθρο 527§3 παρέπεμπε στο

αυτοτελείς ενστάσεις εκφεύγουν των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου δεν δύναται να δικαιολογήσει την προβολή τους στο πλαίσιο της έφεσης ανεξάρτητα από τους περιορισμούς του άρθρου 527. Έτι περαιτέρω, το γεγονός, ότι το δικαίωμα, στο οποίο στηρίζεται μία γνήσια μη αυτοτελής ένσταση θα μπορούσε να αχθεί ενώπιον του δικαστηρίου σε κάθε στάση της δίκης με παρεμπίπτουσα αγωγή δεν δικαιολογεί εξαίρεση από τους περιορισμούς του άρθρου 527²⁴⁰. Και τούτο, διότι η σχετική παρεμπίπτουσα αγωγή θα περιέχει αυτοτελή αίτηση, με αποτέλεσμα να κηρύσσεται απαράδεκτη κατ' άρθρο 283§2, αν ασκηθεί το πρώτον ενώπιον του εφετείου²⁴¹.

V. Η άρνηση της αγωγής

Συναφές με την ανωτέρω διάκριση σε αυτοτελείς και μη αυτοτελείς ισχυρισμούς είναι και το ζήτημα, εάν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527 υπάγεται και η άρνηση, απλή ή αιτιολογημένη, της ιστορικής βάσης της αγωγής.

Όπως σημειώθηκε και αμέσως ανωτέρω, η απολύτως κρατούσα άποψη στην νομολογία²⁴² και ισχυρώς κρατούσα στην δικονομική θεωρία²⁴³ συνηγορεί υπέρ του αποκλεισμού των μη αυτοτελών ισχυρισμών, επομένως, και της αρνήσεως, από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527. Η θέση αυτή εδράζεται στην νομική φύση της άρνησης, κατά την οποία η άρνηση αποτελεί, βέβαια, ισχυρισμό²⁴⁴, και μάλιστα πραγματικό ισχυρισμό, δεδομένου, ότι εμπεριέχει ανακοίνωση κρίσεως του διαδίκου προς το δικαστήριο αντιφάσκουσα προς τους ισχυρισμούς του αντιδίκου του²⁴⁵. Δεν αποτελεί, ωστόσο, κατά την άποψη αυτή, αυτοτελή ισχυρισμό, διότι μέσω αυτής δεν εκλύεται αυτοτελής έννομη συνέπεια, αλλά αντιθέτως δι' αυτής αφενός αμφισβητείται η συνδρομή των πραγματικών περιστατικών του δικαιώματος του αντιδίκου, αφετέρου επιδιώκεται η αποτροπή της αιτούμενης επέλευσης της έννομης συνέπειας²⁴⁶.

παλαιό άρθρο 269.

240 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 64-65.

241 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 65, βλ. και *Μπέη*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 283, σελ. 1213, ο οποίος καταλήγει στο αυτό συμπέρασμα.

242 βλ. ανωτέρω υποσημ. 232.

243 βλ. ανωτέρω υποσημ. 233.

244 *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1161.

245 Για την νομική φύση της άρνησης βλ. αναλυτικότερα σε *Κουσούλη*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 45-46 με π.π. στην γερμανική βιβλιογραφία, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1161.

246 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 178-179, βλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 62,

Δέχεται, λοιπόν, η άποψη αυτή, ότι η άρνηση δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος. Και τούτο διότι, ούτε αυτοτελής αντικείμενο δικαστικής κρίσης εισάγει²⁴⁷, ούτε το πραγματικό υλικό της δίκης εμπλουτίζει²⁴⁸, ούτε συνεπάγεται την εφαρμογή ενός νέου κανόνα δικαίου, με αποτέλεσμα η προβολή της να μην οδηγεί σε παρέλκυση της κατ' έφεση δίκης²⁴⁹.

Ωστόσο, υποστηρίχθηκε στην δικονομική θεωρία και η αντίθετη προς τις ανωτέρω απόψεις, κατά την οποία και οι αρνήσεις καταλαμβάνονται από το συγκεντρωτικό σύστημα και κατά συνέπεια και την απαγόρευση του *ius novogum* κατά το άρθρο 527²⁵⁰. Ειδικότερα, κατά την άποψη αυτή, σε περίπτωση, που η βούληση του δικονομικού νομοθέτη ήταν να διακρίνει τους αυτοτελείς από τους μη αυτοτελείς ισχυρισμούς στην περίπτωση αυτή, θα το διατύπωνε ρητά, όπως, άλλωστε, έχει πράξει στο πλαίσιο άλλων ρυθμίσεων, όπως λ.χ. του άρθρου 238 εδαφ. β' (όπως αυτό ίσχυε προς του ν. 4335/2015), του άρθρου 248 και του άρθρου 559 αριθ. 8²⁵¹. Πέραν τούτου, υποστηρίζεται, ότι η ως άνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται και από τις συζητήσεις της Συντακτικής Επιτροπής του ΚΠολΔ, όπου ο Σακκέτας ζήτησε να αποσαφηνισθεί το περιεχόμενο του όρου «μέσα επίθεσης και άμυνας» χωρίς να

ο οποίος υποστήριξε, ότι ότι η άρνηση εξομοιούται με τα πραγματικά επιχειρήματα, δεδομένου, ότι δεν αποτελεί την βάση κάποιου κανόνα δικαίου, ο οποίος να καθερώνει αυτοτελή έννομη συνέπεια, και κατά συνέπεια δεν δύναται να χαρακτηριστεί ως πραγματικός ισχυρισμός. Κατά την άποψη αυτή, η προβολή της άρνησης δεν άγει σε επέκταση του πραγματικού υλικού της δίκης, αλλά στην ανάγκη απόδειξης των ήδη προβληθέντων πραγματικών ισχυρισμών που υποστηρίζουν το αίτημα του αντιδίκου.

247 Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1161, κατά τον οποίο ο διάδικος, που προβάλλει την άρνηση δεν αιτείται την παροχή δικαστικής προστασίας, γι' αυτό και η άρνηση δεν αποτελεί επιτευκτική, αλλά διαμορφωτική πράξη, δεδομένου, ότι με την προβολή της ενεργοποιεί αυτοδίκαια το βάρος απόδειξης των πραγματικών περιστατικών, η αλήθεια των οποίων αμφισβητείται με την άρνηση, εκ μέρους του διαδίκου, που τα επικαλείται μέσω της προβολής των κρίσιμων πραγματικών ισχυρισμών. Εκκινώντας από την διαπίστωση αυτή ο Μπέης, σε συνδυασμό με την διαπίστωση, ότι η έλλειψη προβολής της άρνησης απαλλάσσει τον αντίδικο από το βάρος της απόδειξης, καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι θα επρόκειτο για διατάραξη της ασφάλειας και της βεβαιότητας της διαδικασίας, εάν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο είχε την εξουσία να κρίνει δικαιολογημένη την όψιμη προβολή της άρνησης (κατά το παλαιό άρθρο 269§2α' και πλέον 527 αριθ. 4), διότι στην περίπτωση αυτή θα επρόκειτο για αναδρομική ανατροπή του βάρους απόδειξης του διαδίκου, που προέβαλε τους κρίσιμους πραγματικούς ισχυρισμούς.

248 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 62.

249 Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 170.

250 βλ. ανωτέρω υποσημ. 234, βλ. και Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1161, ο οποίος διστάζει να θεωρήσει την άρνηση ως μέσο άμυνας κατά την έννοια του άρθρου 269, βλ. όμως τον ίδιο, άρθρο 261 III 5, σελ. 1109, ο οποίος κατατάσσει την άρνηση στα μέσα άμυνας που εναγομένου κατά το άρθρο 269. Στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, η άρνηση κατατάσσεται ρητά στο πεδίο του συγκεντρωτικού συστήματος, (για παραπομπές στην γερμανική βιβλιογραφία, βλ. ανωτέρω σε υποσημ. 229), βλ. § 282 I ZPO: «*Jedes Partei hat in der mündlichen Verhandlung ihre Agriffs- und Verteidigungsmittel, insbesondere Behauptungen, Bestreiten, Einwendungen, Einreden, Beweismittel und Beweiseinreden, so zeitig vorzubringen, ...*».

251 Καλαβρός, Πολιτική Δικονομία II, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 495.

διακρίνει μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών²⁵².

Περαιτέρω, επισημαίνεται²⁵³, ότι η διαπίστωση της αντίθετης άποψης, ότι, η άρνηση δεν αποτελεί αντικείμενο αυτοτελούς δικαστικής αξιολόγησης ή ότι δεν επιδρά στο αντικείμενο της δίκης, δεν επαρκεί για να θεμελιώσει την σχετική άποψη, διότι η ρύθμιση του συγκεντρωτικού συστήματος δεν σχετίζεται με την προβληματική του αντικειμένου της δίκης ούτε εξ απόψεως προϋποθέσεως εφαρμογής ούτε και επιδιωκόμενου σκοπού. Απεναντίας, κατά την άποψη αυτή, το σύστημα συγκεντρώσεως εισάγει ένα χρονικό σημείο προβολής των πραγματικών ισχυρισμών των διαδίκων, με σκοπό τόσο την διευκόλυνση της συγκέντρωσης του κρίσιμου πραγματικού υλικού - άρα και των ενστάσεων - μέχρι την συζήτηση όσο και την αποφυγή παρέλκυσης της δίκης, εάν το κρίσιμο πραγματικό υλικό δεν συγκεντρωθεί υποχρεωτικά κατά ορισμένο χρονικό σημείο²⁵⁴.

Μια τρίτη γνώμη καταλήγει στο συμπέρασμα της κρατούσας άποψης με διαφορετική, ωστόσο, θεμελίωση, δηλαδή προτάσσοντας το κριτήριο της παρέλκυσης της δίκης ως το πλέον αποφασιστικό²⁵⁵. Ειδικότερα, η άποψη αυτή δέχεται ως ορθές τις διαπιστώσεις της μειοψηφούσας άποψης, ότι το ζήτημα θα πρέπει να διαχωριστεί από το αντικείμενο της δίκης, με το επιχείρημα, ότι και οι ενστάσεις καταλαμβάνονται μεν από το συγκεντρωτικό σύστημα, ωστόσο δεν εμπεριέχουν αυτοτελή αίτηση παροχής δικαστικής προστασίας ούτε διευρύνουν το αντικείμενο της δίκης²⁵⁶. Αντίθετα, απορρίπτει ως εσφαλμένη την θέση, ότι οι αρνήσεις και ειδικά οι αιτιολογημένες αρνήσεις δεν εμπλουτίζουν το πραγματικό υλικό της δίκης²⁵⁷.

Περαιτέρω, όμως, θεωρεί εσφαλμένη και την διαπίστωση, ότι κάθε καθυστερημένη προβολή πραγματικού ισχυρισμού άγει σε παρέλκυση της δίκης²⁵⁸. Εξάλλου, και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, η μη παρέλκυση της διαδικασίας, τίθεται ως προϋπόθεση του επιτρεπτού των βραδέως προβαλλομένων μέσων επιθέσεως και άμυνας, δηλαδή, απλώς και μόνο η καθυστερημένη προβολή αυτών

252 βλ. ανωτέρω υπό Δ.Ι., υποσημ. 176. Πάντως, με την παρατήρηση αυτή του *Σακκέτα* δεν φαίνεται να συμφωνούσαν όλα τα μέλη της Επιτροπής, βλ. και *Mainas*, *Die Eventualmaxime nach griechischem Recht*, ο.π., σελ. 58, σημ. 81.

253 *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 495-496.

254 *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 496.

255 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 179-181.

256 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 179.

257 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 179-180.

258 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 180.

δεν άγει σε καθυστέρηση της διαδικασίας²⁵⁹. Συμπεραίνει, έτσι, η θέση αυτή, ότι η προβολή της άρνησης δεν προκαλεί παρέλκυση της δίκης, όχι διότι δεν εισάγει νέο αντικείμενο δίκης ή ότι δεν εμπλουτίζει το πραγματικό υλικό της διαφοράς, αλλά διότι με την άρνηση επιδιώκεται η απόδειξη της αναλήθειας πραγματικών περιστατικών για τα οποία καλείται ήδη να κρίνει το δικαστήριο, δεδομένου, ότι περιλαμβάνονται στους ήδη προταθέντες πραγματικούς ισχυρισμούς (όπως π.χ. αγωγικοί ισχυρισμοί και ενστάσεις)²⁶⁰. Σε διαφορετική περίπτωση, εάν, δηλαδή δεν εξέφευγε η άρνηση του συγκεντρωτικού συστήματος, τότε θα επρόκειτο για στέρηση της ευχέρειας του δικαστηρίου να κρίνει τους ήδη προβληθέντες πραγματικούς ισχυρισμούς²⁶¹.

Εξάλλου, κατά την άποψη αυτή, η ρύθμιση του ελληνικού δικαίου ως προς την συγκέντρωση του κρίσιμου πραγματικού υλικού αποτελεί ένδειξη, ότι οι αρνητικοί ισχυρισμοί δεν θα πρέπει να εντάσσονται στο ρυθμιστικό πεδίο του συγκεντρωτικού συστήματος²⁶². Και τούτο, διότι, σε αντίθεση με το γερμανικό δίκαιο, κατά τα παρ' ημίν ισχύοντα, είναι αδύνατη η συγκέντρωση του συνόλου του πραγματικού υλικού στον πρώτο βαθμό, δεδομένου, ότι κατά το άρθρο 529, είναι κατά κανόνα επιτρεπτή η προσκόμιση νέων αποδεικτικών μέσων στον δεύτερο βαθμό²⁶³.

Πράγματι, το κριτήριο της παρέλκυσης της δίκης αποτελεί το πλέον αποφασιστικό για να κριθεί, εάν η άρνηση εντάσσεται ή όχι στο πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος. Το ζήτημα της εισαγωγής νέου αντικειμένου δίκης δεν δύναται να αποτελέσει ασφαλές κριτήριο, εάν δεν συνδυασθεί με την διαπίστωση, ότι το νέο αντικείμενο δίκης εισάγει στην δίκη νέες αξιώσεις παροχής δικαστικής προστασίας, οι οποίες προκαλούν την διενέργεια αποδείξεως για την διαπίστωση της βασιμότητάς τους, με τελικό αποτέλεσμα την καθυστέρηση της διαδικασίας. Αντιθέτως, με την άρνηση, δεν εισάγεται αυτοτελής αξίωση παροχής δικαστικής προστασίας, αλλά μόνον ισχυρισμός, ο οποίος βάλλει κατά ενός αντίθετου ισχυρισμού, ο οποίος έχει προβληθεί και τον οποίο, σε κάθε περίπτωση, το δικαστήριο θα εξετάσει. Κατ' αυτόν τον τρόπο, δεν δύναται η άρνηση να προκαλέσει καθυστέρηση της διαδικασίας και εξ αυτού του λόγου θα πρέπει να εξαιρείται από το πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος.

259 βλ. § 296 Abs. 2 ZPO.

260 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 180.

261 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 180.

262 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 180-181.

263 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 181.

Πάντως, είναι δυνατόν, η μη υποβολή άρνησης στον πρώτο βαθμό, να οδηγήσει στην συναγωγή δικαστικής ομολογίας κατά το άρθρο 261. Επιχείρημα υπέρ της κρατούσας απόψεως αντλείται από την δυνατότητα ανάκλησης της ομολογίας σε δεύτερο βαθμό²⁶⁴. Ειδικότερα, κατά κρατούσα άποψη σε θεωρία²⁶⁵ και νομολογία²⁶⁶, η ομολογία ανακαλείται παραδεκτά σε οποιαδήποτε στάση της δίκης, άρα και ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, μη υποκείμενη σε οποιοδήποτε χρονικό περιορισμό, ούτε εκ της διατάξεως του άρθρου 354, αλλά ούτε και εκ της διατάξεως του άρθρου 527, διότι η ανάκληση της ομολογίας «δεν ενέχει προβολή νέου πραγματικού ισχυρισμού» με την έννοια του άρθρου 527. Η μοναδική συνέπεια της ανάκλησης της ομολογίας έγκειται στην αναστροφή του βάρους της απόδειξης κατά το άρθρο 354²⁶⁷. Ως εκ τούτου, δεδομένου, ότι η ανάκληση παραδεκτά χωρεί το πρώτον στο εφετείο μεταξύ άλλων και μέσω της προβολής αρνήσεως, επιβεβαιώνεται η κρατούσα άποψη, κατά την οποία η άρνηση εξαιρείται του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 527.

264 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 62-63, βλ. όμως και *Καλαβρό*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 496, ο οποίος χρησιμοποιεί το επιχείρημα του τεκμηρίου ομολογίας, προκειμένου να υποστηρίξει την επιρροή της άρνησης στο περιεχόμενο της δικαστικής απόφασης, και κατ' επέκταση την άποψη, ότι και η προβολή της αρνήσεως καταλαμβάνεται από το συγκεντρωτικό σύστημα.

265 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 181-182, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 62-63, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 354, σελ. 1621-1622, βλ. και *Κουσουύλη*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 70-71, ο οποίος διακρίνοντας υποστηρίζει, ότι αποφασιστική σημασία για το επιτρεπτό της ανάκλησης της ομολογίας είναι η δημιουργία ευνοϊκής δικονομικής καταστάσεως υπέρ του αντίδικου του ανακαλούντος. Παρατηρεί, πάντως, ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων ο αντίδικος του ομολογήσαντος δεν έχει έννομο συμφέρον να αντιταχθεί στην ανάκληση (ΑΠ 964/1998, Νόμος = ΔΕΝ 1998. 1035 = ΕΕργΔ 2000. 641). Αντίθετος ο *Ορφανίδης*, Η ομολογία στην πολιτική δίκη, 1987, σελ. 453-454, με π.π. στην παλαιότερη νομολογία και βιβλιογραφία, κατά τον οποίο η ανάκληση της ομολογίας θα πρέπει να υπαχθεί στους περιορισμούς του (ήδη καταργηθέντος) άρθρου 269, ενώ η προβολή αυτής ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου είναι εφικτή μόνον υπό τους περιορισμούς του άρθρου 527, παρατηρεί, δε, ότι κρίσιμο δεν είναι το γεγονός, ότι ο πραγματικός ισχυρισμός, που ομολογήθηκε έχει ήδη αποτελέσει υλικό της δίκης, αλλά η νέα κατάσταση, που δημιουργείται με την ανάκληση.

266 ΑΠ 329/2015, Νόμος, ΑΠ 964/1998, ο.π., ΑΠ 883/1983, Δ 1984. 586 με συμφ. σημ. *Σταματόπουλου*, ΕφΠειρ 363/2013, Νόμος, ΕφΔωδ 90/2008, Νόμος, ΕφΑθ 6719/2001, Νόμος, ΕφΔωδ 85/1993, Νόμος = Αρμ 1994. 258. Ομοίως και ΕφΠειρ 1110/1998, Νόμος = ΠειρΝομ 1999. 38 και ΕφΠειρ 200/1997, Νόμος = ΕΝαυτΔ 1997. 76, για την περίπτωση της ανάκλησης της ομολογίας, που συνήχθη πρωτοδίκως κατ' άρθρο 261.

267 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 182, βλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 63-64, κατά τον οποίο «*Το τίμημα της αντιστροφής του βάρους της απόδειξης είναι αρκετό για να εμποδίσει την παρεκλυστική τακτική του διαδίκου*», ενώ στην συνέχεια (σελ. 64, υποσημ. 44) υποστηρίζει, ότι σε περίπτωση, που τα θεμελιωτικά της αρνήσεως πραγματικά περιστατικά είναι οψιγενή, τότε δεν εφαρμόζεται η αντιστροφή του βάρους απόδειξης, βλ. όμως και *Καλαβρό*, Πολιτική Δικονομία ΙΙ, 3^η εκδ., ο.π., σελ. 496-497, υποσημ. 2, ο οποίος απορρίπτει το ως άνω επιχείρημα υποστηρίζοντας, ότι σε περίπτωση ανάκλησης της ομολογίας κατ' άρθρο 354, το δικαστήριο κρίνει βάσει των στοιχείων που ήδη υπάρχουν, ενώ ακόμα και σε περίπτωση αποδοχής της ανάκλησης και αντιστροφής του βάρους απόδειξης δεν πρόκειται για προβολή εκ μέρους του διαδίκου, που προβαίνει στην ανάκληση της ομολογίας, «νέων» πραγματικών ισχυρισμών.

VI. Λόγοι ανακοπής

Ζήτημα γεννάται, τέλος, ως προς τους ισχυρισμούς, που συνιστούν τους λόγους ανακοπής των άρθρων 583, 632 και 933. Επικρατεί στην σύγχρονη δικονομική θεωρία, η άποψη, ότι οι λόγοι ανακοπής, καίτοι αποτελούν εκ φύσεως ενστάσεις, ή και αρνήσεις²⁶⁸, επέχουν θέση ιστορικής βάσεως της ανακοπής²⁶⁹. Τούτου δοθέντος, οι λόγοι ανακοπής δεν συνιστούν μέσα επιθέσεως και άμυνας και εκφεύγουν της ρυθμίσεως του συγκεντρωτικού συστήματος²⁷⁰.

Παράλληλα, γίνεται δεκτό, ότι επί προτάσεως περισσότερων του ενός λόγων ανακοπής, πρόκειται για αντικειμενική σώρευση αγωγών²⁷¹, με αποτέλεσμα να μην είναι, κατ' αρχήν, επιτρεπτή η μεταβολή της ιστορικής βάσεως της ανακοπής με την προβολή ενός νέου λόγου ανακοπής, σύμφωνα με το άρθρο 224²⁷², ακόμα και αν πρόκειται για πραγματικό ισχυρισμό, που εμπίπτει σε κάποια εκ των εξαιρέσεων στο άρθρο 527²⁷³. Αντιθέτως, στο πλαίσιο της ανακοπής, ισχύει το άρθρο 585§2, το οποίο ρυθμίζει την προβολή πρόσθετων λόγων ανακοπής εισάγοντας μερική απόκλιση από το άρθρο 224²⁷⁴. Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίχθηκε, ότι το πρόβλημα της προβολής των νέων λόγων ανακοπής δεν συνδέεται με το κατά χρόνον επιτρεπτό της προβολής τους, αλλά με το ζήτημα του παραδεκτού του τρόπου προβολής τους²⁷⁵. Έτσι, ο χρόνος και ο τρόπος προβολής των πρόσθετων λόγων δεν διέπονται από την αρχή της συγκεντρώσεως αλλά από την αρχή της προδικασίας (άρθρο 111), ειδικότερη

268 βλ. *Ποδηματά*, Ζητήματα εφαρμογής των άρθρων 933 και 936 ΚΠολΔ, 1991, σελ.21 επ.

269 *Πανταζόπουλος Στ.*, Ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, Γ' εκδ., 2016, σελ. 246, *Ποδηματά*, Ζητήματα εφαρμογής, ο.π., σελ.28 επ., *η ίδια*, Ενστάσεις στην αναγκαστική εκτέλεση, οι λόγοι ανακοπής του άρθρου 933 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 1990. 1174, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 71, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 585, σελ. 2446, αντίθ. *Νικολόπουλος*, Η επί αντιρρήσεων κατά της εκτελούμενης αξιώσεως δυνατότητα θεμελιώσεως λόγου εφέσεως εναντίον αποφάσεως απορριπτικής της κατ' άρθρον 933 ΚΠολΔ ανακοπής, ΕλλΔνη 1987. 45.

270 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 71.

271 *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 585, σελ. 2445.

272 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 71-72.

273 βλ. *Δεληκωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης: κατά το άρθρο 559 ΚΠολΔ και σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο, 2009, σελ. 242.

274 *Πανταζόπουλος Στ.*, Ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, ο.π., σελ. 263, *Ποδηματά*, Ενστάσεις στην αναγκαστική εκτέλεση, ΕλλΔνη 1990. 1181, βλ. και 274 βλ. και *Δεληκωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., σελ. 242-243, κατά τον οποίο, σε περίπτωση που το εφετείο λάβει υπ' όψιν ένα λόγο ανακοπής, που προβλήθηκε απαραδέκτως το πρώτον με το δικόγραφο της έφεσης, τότε ιδρύεται βάσιμα ο ανααιρετικός λόγος εκ του άρθρου 559, αριθ. 8.

275 *Πανταζόπουλος Στ.*, Ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, ο.π., σελ. 264, και *Ποδηματά*, Ζητήματα εφαρμογής, ο.π., σελ.23-25, *η ίδια*, Ενστάσεις στην αναγκαστική εκτέλεση, ΕλλΔνη 1990. 1177, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ.73, *Φραγκίστας-Γέσιου/Φαλτσή*, Αναγκαστική εκτέλεση Ι, Γενικό μέρος, 1986, σελ.210, *Μπρίνιας*, Αναγκαστική εκτέλεση, Τόμος Ι, 1978, σελ.430-2, *Ματθίας*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 3483/1986, ΕλλΔνη 1986. 1196, ΑΠ 893/2008, Αρμ 2009. 69, ΑΠ 1336/2006, ΕλλΔνη 2007. 799, ΑΠ 660/2005, ΕλλΔνη 2006. 1026, ΑΠ 1489/2002, ΕλλΔνη 2004. 749, ΑΠ 502/1997, ΕΕΝ 1998. 650.

εκδήλωση της οποίας αποτελεί το άρθρο 585§2 εδαφ. β'²⁷⁶.

Κατά συνέπεια, νέοι λόγοι ανακοπής δεν επιτρέπεται να προταθούν από τον ανακόπτοντα για πρώτη φορά στο εφετείο, ακόμη και αν αυτοί αφορούν ισχυρισμούς που αναφέρονται στο άρθρο 527 αλλά, αντιθέτως, μπορούν να προταθούν μόνο με πρόσθετο δικόγραφο που κατατίθεται στη γραμματεία του δικαστηρίου προς το οποίο απευθύνεται η ανακοπή, κάτω από το οποίο συντάσσεται έκθεση, και κοινοποιείται στον αντίδικο, κατά την τακτική διαδικασία μέσα σε εξήντα ημέρες από την κατάθεση της ανακοπής ή, όταν αφορά κάποια εκ των ειδικών διαδικασιών, οκτώ τουλάχιστον ημέρες πριν από τη συζήτηση²⁷⁷.

276 βλ. προηγ. σημ. και, επιπλέον, *Κουσουλή*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 197, υποσημ. 31, *Μανιώτη*, Η αρχή τηρήσεως της προδικασίας, ο.π., σελ. 108 επ.

277 βλ. ΑΠ 999/2013, Νόμος = ΕΠολΔ 2014. 131, ΑΠ 1691/2013, Νόμος = ΧρΙΔ 2014. 279 = Αρμ 2014. 771 = ΕΕμπΔ 2014. 383 = ΕΝαυτΔ 2013. 304, ΑΠ 1827/2012, Νόμος = Αρμ 2013. 1870, ΑΠ 1480/2012, Νόμος, ΑΠ 1140/2012, Νόμος = ΧρΙΔ 2013. 44, ΑΠ 440/2012, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2012. 646 = ΝοΒ 2012. 1730 = ΔΕΕ 2012. 1047, ΕπισκΕμπΔ 2012. 651, ΑΠ 370/2012, Νόμος = ΧρΙΔ 2012. 609 = ΕΕμπΔ 2012. 661 = ΕπισκΕμπΔ 2012. 630, ΑΠ 1287/2012, Νόμος, ΑΠ 1323/2011 = ΕπισκΕμπΔ 2012. 83, ΑΠ 2096/2009, Νόμος, ΑΠ 1943/2009, Νόμος, ΑΠ 1043/2009, Νόμος, ΑΠ 1098/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕμπΔικ 2008. 819, ΑΠ 1949/2008, Νόμος = ΝοΒ 2009. 1399 ΑΠ 1437/2008, Νόμος, ΑΠ 1779/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2003. 1378, ΕφΠειρ 540/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 507/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 234/2014, Νόμος, ΕφΛαρ 328/2013, Δικογραφία 2014. 234, ΕφΛαρ 178/2012, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2012. 513, ΕφΛαρ 407/2012, Νόμος = Δικογραφία 2013. 24, ΕφΛαρ 571/2009, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2010. 521 ΕφΘεσ 1538/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ.

Ε. Οι εξαιρέσεις του ius novorum

I. Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, που προτείνει ο νικήσας διάδικος (άρθρο 527 αριθ. 1)

Στο άρθρο 527 αριθ. 1 προβλέπεται εξαίρεση, κατά την οποία ο εφεσίβλητος δύναται να προβάλλει στην κατ' έφεση δίκη νέους πραγματικούς ισχυρισμούς προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως υπό τον περιορισμό της μη μεταβολής της ιστορικής βάσεως της αγωγής. Η δυνατότητα, δε, αυτή χορηγείται στον εφεσίβλητο ανεξαρτήτως της δικονομικής θέσης, που κατείχε στον πρώτο βαθμό, δηλαδή αυτήν του ενάγοντος, του εναγομένου ή του παρεμβαίνοντος²⁷⁸. Η ρύθμιση αυτή, που χαρακτηρίστηκε ως «αδιορρυθμία του ελληνικού δικαίου»²⁷⁹, προβλεπόταν και υπό την ισχύ της Πολιτικής Δικονομίας του Maurer²⁸⁰. Η συγκεκριμένη εξαίρεση χαρακτηρίζεται καθολική, υπό την έννοια, ότι καταλαμβάνει κάθε δίκη και συνεπάγεται την εξαίρεση του νικήσαντος διαδίκου από το πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος²⁸¹. Υποστηρίζεται²⁸², μάλιστα, ότι λαμβανομένης υπ' όψιν της εν λόγω εξαίρεσης, η απαγόρευση του ius novorum στο ελληνικό δίκαιο αποτελεί την εξαίρεση και όχι τον κανόνα.

Ζήτημα γεννάται, ωστόσο, ως προς την σύμπτωση της ρύθμισης αυτής με την αρχή της ισότητας των διαδίκων. Επιδίωξη της ρύθμισης αυτής ήταν η αποτροπή του κινδύνου, που διατρέχει ο εφεσίβλητος, να στερηθεί της αποτελεσματικής προβολής των αμυντικών του ισχυρισμών, στην περίπτωση κατά την οποία με την έφεσή του ο εκκαλών «επιτίθεται» τρόπον τινά εντονότερα σε σύγκριση με τον πρώτο βαθμό²⁸³,

278 βλ. ΣχΠολΔ ΙΙΙ, 275.

279 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 78.

280 Κατά το άρθρο 747 αριθ. 2 ΠολΔ: «...όταν συντελούν μόνον προς απολογία κατά της εφέσεως», βλ. και Κεραμέα ΑστΔικΔικ, σελ. 485, Μπέη, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 527, σελ. 1990. Ωστόσο, υπό το καθεστώς αυτό, γινόταν νομολογιακά δεκτό, ότι η σχετική δυνατότητα περιοριζόταν μόνο στον εφεσίβλητο εναγόμενο, βλ. σχετ. Οικονομίδη-Λιβαδά-Γιδόπουλου, Εγχειρίδιον, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 61-65 υποσημ. 5 (βλ. ιδίως σελ. 64-65).

281 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 184.

282 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 184, 189.

283 βλ. Οικονομίδη-Λιβαδά-Γιδόπουλο, Εγχειρίδιον, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 61-65 (64), υποσημ. 5: «Δεν δύναται να κατηγορηθεί ο εναγόμενος, όστις εις αδύνατον προσβολήν αδύνατον αντέταξεν και υπεράσπισιν, ουδέ να θεωρηθεί άδικος, αν κατά της ενδυναμωθείσης εφεσίμως προσβολής ενισχυμένη και αυτός αντιπαρατάξη υπεράσπισιν». βλ. όμως και Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 78-79, ο οποίος επικρίνει την άποψη αυτή, υποστηρίζοντας, ότι η ανωτέρω διαπίστωση αφορά μόνον τον εφεσίβλητο-εναγόμενο, ενώ λαμβάνει ως δεδομένο, ότι στο πλαίσιο της έκκλητης δίκης ο αμυνόμενος βρίσκεται σε κάθε περίπτωση σε δυσμενέστερη θέση από τον επιτιθέμενο, αλλά και ότι η διαπίστωση αυτή μπορεί να αιτιολογήσει την παράβαση της ισότητας των όπλων μόνο στην περίπτωση κατά την οποία ο εκκαλών προβάλλει νέους ισχυρισμούς, όχι, όμως, και στην περίπτωση, που περιορίζεται απλώς σε αιτιάσεις προς την πρωτοβάθμια απόφαση, όποτε και η ευμενής μεταχείριση του εφεσιβλήτου δεν δικαιολογείται.

μέσω της προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών.

Ωστόσο, η ως άνω δικαιολογητική βάση δεν έγινε αποδεκτή στην δικονομική θεωρία. Αντ' αυτού, υποστηρίχθηκε²⁸⁴, ότι «ο εσωτερικός λόγος της θεσπίσεως της εξαιρέσεως» έγκειται στην διαφύλαξη του κύρους της πρωτοβάθμιας απόφασης «ως έκφραση της αυθεντίας της κρατικής θελήσεως» και «ως κρατική πράξη», που «φέρει το τεκμήριο της ορθότητας». Στο πλαίσιο αυτό, η διατάραξη της αρχής της ισότητας των διαδίκων εξυπηρετεί την διαφύλαξη της ισχύος της εκκαλουμένης αποφάσεως²⁸⁵, με αποτέλεσμα αφενός να αποθαρρύνεται έμμεσα ο θιγόμενος από την πρωτοβάθμια απόφαση διάδικος να συνεχίσει τον δικαστικό αγώνα στον δεύτερο βαθμό, αφετέρου να αναβαθμίζεται το κύρος της πρωτοβάθμιας απόφασης²⁸⁶.

Επικράτησε τόσο στην νομολογία²⁸⁷ όσο και στην δικονομική θεωρία²⁸⁸ η άποψη, ότι παραδεκτά προτείνονται νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, όταν αυτοί αποβλέπουν στην στήριξη και όχι στην ανατροπή του διατακτικού της εκκαλουμένης αποφάσεως. Περαιτέρω, δε, κατά την ίδια άποψη²⁸⁹, όταν ο νέος ισχυρισμός, που προτείνεται προς υπεράσπιση του διατακτικού της πρωτοβάθμιας απόφασης μέσω της αντίκρουσης του λόγου εφέσεως του εκκαλούντος, τότε μόνον εξετάζεται από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, όταν ο σχετικός λόγος εφέσεως του εκκαλούντος κριθεί βάσιμος. Και τούτο διότι, στην περίπτωση, που αυτός απορριφθεί για άλλη αιτία, «τότε η έρευνα του νέου ισχυρισμού είναι αλυσιτελής, αφού τείνει στο αποτέλεσμα, που έχει ήδη επέλθει»²⁹⁰.

Στο πλαίσιο του άρθρου 527 αριθ. 1, γίνεται δεκτό, ότι επί εφέσεως κατά πρωτοβάθμιας απόφασης, που απορρίπτει την αγωγή ως νόμω ή ουσία αβάσιμη, ο εφεσίβλητος εναγόμενος επιτρεπτά προβάλλει κάθε ένσταση υπό δικονομική έννοια,

284 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 79.

285 Κεραμεύς, ΑστΔικΔικ, αριθ. 205, σελ. 486.

286 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 79, βλ. πάντως και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 185 επ., κατά τον οποίο η κάμψη της αρχής της ισότητας των διαδίκων προς διαφύλαξη του κύρους της πρωτοβάθμιας απόφασης δεν εδράζεται σε ασφαλή δικαιολογητική βάση λόγω της δυνατότητας προβολής νέων πραγματικών ισχυρισμών, βάσει των οποίων το διατακτικό της εκκαλουμένης ενδέχεται να κριθεί εσφαλμένο.

287 ΑΠ 1527/1998, Νόμος = ΕλλΔνη 1999. 123 = ΕΔικΠολ 1999. 63 = ΕΕΝ 2000. 200, ΕφΠειρ 463/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 82/2014, Νόμος, από την παλαιότερη νομολογία βλ. ΑΠ 1001/1982, Δ 1983. 749 (περιλ.), η οποία απέρριψε τον ισχυρισμό της αυτοδίκαιης άρσης της απαλλοτρίωσης, που προτάθηκε εκ μέρους του εφεσιβλήτου - καθ' ου η αναγκαστική απαλλοτρίωση το πρώτον στο εφετείο κρίνοντας, ότι ο ισχυρισμός αυτός αποβλέπει όχι στην στήριξη αλλά στην ανατροπή του διατακτικού της εκκαλουμένης και κατ' επέκταση δεν συντελεί στην υπεράσπιση του εφεσιβλήτου κατά της έφεσης.

288 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 80-81, Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 527, σελ. 1990.

289 βλ. αμέσως προηγ. υποσημ.

290 βλ. ΑΠ 1527/1998, ο.π.

δηλαδή δικαιοκωλυτική, δικαιοφθόρο ή δικαιοανασταλτική, ακόμα και αν είχε παραλείψει να την προβάλει ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου²⁹¹, ενώ μπορεί

291 Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 527, σελ. 1991, ΑΠ 130/2008, Νόμος, ΑΠ 1771/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 342/2003, Νόμος, ΑΠ 895/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑθ 167/2015, Νόμος, νομολογιακά παραδείγματα: επί αίτησης επιστροφής ανήλικου τέκνου κατ' άρθρο 12 της Διεθνούς Σύμβασης της Χάγης λόγω μετακίνησης και παράνομης κατακράτησης αυτού, παραδεκτά προτείνει η εναγόμενη εφεσίβλητη μητέρα προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως τον ισχυρισμό του άρθρου 13 περ. β' της ίδιας ως άνω Διεθνούς Συμβάσεως, ότι υφίσταται σοβαρός κίνδυνος η επιστροφή του ανήλικου τέκνου στην τελευταία συνήθη διαμονή του να το εκθέσει σε φυσική ή ψυχική δοκιμασία (ΑΠ 1030/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ), επί πρωτοδικώς απορριφθείσας αγωγής, με αντικείμενο την αναγνώριση της ακυρότητας της καταγγελίας σύμβασης εξαρτημένης εργασίας λόγω καταβολής μειωμένης αποζημίωσης απόλυσης, παραδεκτά προβάλλει ο εφεσίβλητος-εναγόμενος εργοδότης την ένσταση, ότι τελούσε σε συγγνωστή πλάνη ως προς την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης (ΑΠ 918/2013, Νόμος), ως προς την έκταση των τακτικών αποδοχών του μισθωτού, βάσει των οποίων καθορίζεται το ύψος της αποζημίωσης (ΑΠ 1420/2015, Νόμος, ΑΠ 455/2013, Νόμος, ΑΠ 434/2009, Νόμος, ΑΠ 1299/2008, Νόμος, ΑΠ 1160/2007, Νόμος, ΕφΑθ 3879/2012, Νόμος) ή ότι έλαβε χώρα καταγγελία λόγω σπουδαίου λόγου (ΕφΔωδ 172/2013, Νόμος), παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη από τον εναγόμενο-εφεσίβλητο προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως η ένσταση δεδικασμένου (ΑΠ 156/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2013. 656 = ΕπισκΕμπΔ 2013. 165, ΑΠ 130/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2004. 1546, ΕφΠειρ 259/2014, Νόμος = ΠειρΝομ 2015. 40, ΕφΘεσ 123/2012, Νόμος = ΕΠολΔ 2012. 379), επί αγωγής αποζημίωσης λόγω θανατηφόρου εργατικού ατυχήματος, παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στο εφετείο από τον εφεσίβλητο εναγόμενο επικουρικά προς την ήδη προβληθείσα ένσταση αποκλειστικής υπαιτιότητας του θανόντος, η ένσταση αποκλειστικής, άλλως κατά ποσοστό 90% υπαιτιότητας τρίτου (ΑΠ 1279/2013, Νόμος), επί αγωγής αποζημίωσης του εργοδότη κατά του εργαζόμενου, απορριφθείσας πρωτοδικώς, παραδεκτά προβάλλει ο εναγόμενος εργαζόμενος για πρώτη φορά ενώπιον του Εφετείου προς απόκρουση των λόγων της εφέσεως που προβλήθηκαν όψιμα εκ μέρους του εργοδότη και αφορούσαν σε πλημμελή εκτέλεση των καθηκόντων του ένστασης περί ελλείψεως πταισμάτων του (ΑΠ 1642/2012, Νόμος = ΧρΙΔ 2013. 289), επί αγωγής αποζημίωσης του εργοδότη που στηρίζεται στην ύπαρξη ελλείψεων του έργου που εκτέλεσε ο εναγόμενος εργολάβος κατ' άρθρο 690 ΑΚ, παραδεκτά προτείνει ο εναγόμενος εφεσίβλητος το πρώτον στο εφετείο ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως, τον ισχυρισμό ότι αποκλειστικά υπαίτιος της ζημίας του τυγχάνει ο ενάγων εργοδότης, γιατί οι ελλείψεις είναι αποτέλεσμα των οδηγιών του που έδωσε κατά την εκτέλεση του έργου, παρά τις αντιρρήσεις του εργολάβου κατ' άρθρο 691 ΑΚ, είτε κατ' άλλο τρόπο (ΑΠ 2238/2009, Νόμος), επί αγωγής αποκατάστασης της ηθικής βλάβης από ραδιοφωνική εκπομπή, που απορρίφθηκε σε πρώτο βαθμό, παραδεκτά ο εφεσίβλητος-εναγόμενος προβάλλει προς υπεράσπιση κατά της έφεσης το πρώτον ενώπιον του εφετείου την καταλυτική ένσταση των αγωγικών αξιώσεων του άρθρου 367 παρ.1 ΠΚ, ότι, δηλαδή, η επίμαχη εκπομπή δεν αποσκοπούσε στη μείωση του ενάγοντος, αλλά έγινε για τη διαφύλαξη δικαιολογημένου ενδιαφέροντος και ειδικότερα για την ενημέρωση του κοινού (ΑΠ 780/2005, Νόμος, ΑΠ 342/2003, Νόμος), επί αγωγής με αίτημα την επιδίκαση οφειλομένων μισθών, η εφεσίβλητη – εναγομένη επιτρεπτά προβάλλει προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως και υποστήριξη του διατακτικού της εκκαλούμενης αποφάσεως, το πρώτον ενώπιον του Εφετείου την ένσταση εξοφλήσεως των αποδοχών του εκκαλούντος – ενάγοντος (ΑΠ 1330/2004, Νόμος), επί αγωγής επιδίκασης μισθών υπερημερίας λόγω άκυρης (χωρίς σπουδαίο λόγο) καταγγελίας της επικαλούμενης από αυτόν συμβάσεως ορισμένου χρόνου, η εναγομένη-εφεσίβλητη παραδεκτά προτείνει στο Εφετείο, προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως και επικύρωση της πρωτόδικης αποφάσεως, με την οποία είχε γίνει εν μέρει δεκτή η αγωγή του ενάγοντος, ότι με τη σύμβαση εργασίας ορισμένου χρόνου που συνήψε με τον ενάγοντα, είχε επιφυλαχθεί υπέρ αυτής δικαίωμα καταγγελίας της εν λόγω συμβάσεως με απόφαση του διοικητικού συμβουλίου και πριν τη λήξη της συμφωνηθείσας διάρκειας και ότι αυτή με την άσκηση του δικαιώματος αυτού μετέπεσε την σύμβαση σε αορίστου χρόνου (ΑΠ 787/2008, Νόμος), επί πρωτοδικώς απορριφθείσας αγωγής, παραδεκτά προτείνει ο εφεσίβλητος-εναγόμενος το πρώτον ενώπιον του εφετείου προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως την ένσταση καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος επί του οποίου εδράζεται η αγωγή (ΑΠ 177/2016, Νόμος, ΑΠ 864/2015, Νόμος, ΑΠ 1414/2015, Νόμος, ΑΠ 126/2010, Νόμος = ΝοΒ 2010. 1490, ΑΠ 352/2004, Νόμος = ΝοΒ 2005. 472 = ΕλλΔνη 2005. 1402, ΑΠ 709/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 28/1999, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 1999. 308, ΕφΝαυπλ 350/2010, Νόμος, βλ. ωστόσο και ΑΠ 955/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ, η οποία έκρινε, ότι επί εφέσεως του ενάγοντος κατά απόφασης πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, που απορρίπτει την αγωγή κατά παραδοχή της ενστάσεως καταχρηστικής άσκησης

να επαναφέρει οποιαδήποτε ένσταση, που προέβαλε μεν, πλην, όμως, απορρίφθηκε από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ως αόριστη²⁹², εκπρόθεσμα²⁹³ ή απαραδέκτως προβληθείσα²⁹⁴. Πέραν, δε, τούτων, στο πλαίσιο του άρθρου 527 αριθ. 1, ο

δικαιώματος, η εξέταση της νομικής και ουσιαστικής βασιμότητας της ένστασης αυτής εντάσσεται στο πεδίο της εξέτασης της βασιμότητας της εφέσεως όχι διότι προτάθηκε από τον εναγόμενο πρωτοδικώς και προτείνεται και κατ'έφεση ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως κατ' άρθρο 527 αριθ.1, αλλά διότι η ένσταση αυτή δεκτή γενομένη πρωτοδικώς, είχε ήδη μεταβιβαστεί στο Εφετείο με την έφεση του ενάγοντος), επί πρωτοδικώς απορριφθείσας αγωγής για επιδίκαση της από τα άρθρα 713 και 722 ΑΚ απαιτήσεως δαπανών στις οποίες ως εντολοδόχος προέβη για την κανονική εκτέλεση της εντολής προς κατασκευή ισόγειας προσθήκης σε οικία του εναγόμενου εντολέα, παραδεκτώς προτείνει την ένσταση εκ του άρθρου 361 ΑΚ περί συμβατικού περιορισμού της ευθύνης ισχυριζόμενος, ότι μετά την σύναψη της συμβάσεως εντολής συμφώνησαν οι διάδικοι, ότι το συνολικό κόστος του έργου δεν θα υπερέβαινε συγκεκριμένο χρηματικό ποσό, μέχρι το ύψος του οποίου και μόνον θα ανερχόταν η συμβατική του ευθύνη (ΑΠ 2/2001, ΝοΒ 2002. 104), επί πρωτοδικώς απορριφθεισών αγωγών, εκ των οποίων με την πρώτη επιδιώκεται η καταβολή ποινικής ρήτρας λόγω υπαίτιας καθυστέρησης εκτέλεσης έργου, ενώ με την δεύτερη η καταβολή μεσιτικής αμοιβής, παραδεκτά προτείνει ο εναγόμενος-εφεσίβλητος προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως τις ενστάσεις μείωσης της υπέρμετρης ποινικής ρήτρας εκ του άρθρου 409 ΑΚ και μείωσης της υπέρμετρης μεσιτικής αμοιβής κατά το άρθρο 707 ΑΚ αντίστοιχα (ΑΠ 523/2015, Νόμος και ΑΠ 773/2007, ΧρΙΔ 2007. 889 με ενημ. σημ. *Κατηφόρη* = ΝοΒ 2008. 72 αντίστοιχα, σε αμφοτέρες e contrario), παραδεκτά προτείνεται, επίσης, από τον εφεσίβλητο-εναγόμενο η καταχρηστική καταλυτική της αγωγής ένσταση, ότι έλαβε χώρα παραίτηση χωρίς να τηρηθεί ο διαδικαστικός τύπος, στο πλαίσιο συμφωνίας μεταξύ των διαδίκων κατά το άρθρο 454 ΑΚ (ΑΠ 1290/2002, Νόμος = ΑρχΝ 2003. 66 = ΝοΒ 2003. 1024), επί πρωτοδικώς απορριφθείσας αγωγής, με αντικείμενο χρηματική απαίτηση, παραδεκτά προτείνεται από τον εφεσίβλητο-εναγόμενο η ένσταση παραγραφής (ΑΠ 674/2013, Νόμος = ΝοΒ 2013. 2435, ΑΠ 347/2010, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2010. 947 = ΧρΔικ 2010. 243 = ΝοΒ 2010. 2247, ΑΠ 130/2008, ο.π., ΑΠ 1771/2006, ο.π., ΑΠ 1176/2003, Νόμος = ΧρΙΔ 2004. 45 = ΕλλΔνη 2004. 489, ΑΠ 79/2001, Νόμος = ΕλλΔνη 2001. 906 = ΔΕΕ 2001. 988, ΕφΑθ 9772/1991, Αρμ 1992. 134), επί πρωτοδικώς απορριφθείσας αγωγής, με την οποία ο μισθωτής αιτείται την καταβολή αποζημίωσης λόγω πραγματικού ελαττώματος του μισθίου, παραδεκτά προβάλλει ο εκμισθωτής ενώπιον του εφετείου προς υπεράσπιση κατά της έφεσης την από το άρθρο 579 ΑΚ προβλεπόμενη ένσταση, ότι, δηλαδή ο μισθωτής κατά την συνομολόγηση της σύμβασης τελούσε εν γνώσει του πραγματικού ελαττώματος του μισθίου (ΑΠ 665/2008, Νόμος), παραδεκτά προτείνεται από τον εφεσίβλητο εναγόμενο το πρώτον στο Εφετείο ως υπεράσπιση κατά της έφεσης η ένσταση μείωσης της συνεισφοράς από το άρθρο 1489 ΑΚ (ΑΠ 1626/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2001. 710). 292 ΕφΛαρ 435/2011, Νόμος = Δικογραφία 2011. 567.

293 ΑΠ 126/2010, ο.π., η οποία έκρινε, ότι παραδεκτά προτείνει ο εφεσίβλητος εναγόμενος ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως την ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, η οποία προβλήθηκε πρωτοδικώς εκπρόθεσμα χωρίς την συνδρομή κάποιας εκ των εξαιρέσεων του (ήδη καταργηθέντος) άρθρου 269.

294 βλ. ΑΠ 1043/2010, Νόμος = Επιδικία 2011. 13 = ΕλλΔνη 2011. 781 = ΝοΒ 2011. 109, η οποία έκρινε, ότι επί απόρριψης της ενστάσεως παραγραφής, που προέβαλε πρωτοδικώς η εναγόμενη μόνον με τις προτάσεις της και όχι προφορικώς μπορεί η εναγόμενη ως εφεσίβλητη να προτείνει εκ νέου στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως την ένσταση παραγραφής της επιδίκου αξιώσεως. Η εν λόγω απόφαση αφορούσε την ειδική διαδικασία των διαφορών για ζημίες από αυτοκίνητο και την σύμβαση της ασφαλίσεώς του, όπου (προ της ισχύος του ν.4335/2015) δεν ήταν υποχρεωτική η κατάθεση προτάσεων, οπότε οι διάδικοι όφειλαν να προτείνουν όλους τους αυτοτελείς ισχυρισμούς τους προφορικώς κατά την συζήτηση στο ακροατήριο και επί πλέον οι ισχυρισμοί αυτοί να καταχωρίζονται στα πρακτικά, με σαφή (έστω και συνοπτική) έκθεση των γεγονότων που τους θεμελιώνουν, εκτός αν περιέχονταν στις τυχόν κατατιθέμενες στο ακροατήριο προτάσεις. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ήταν απαραίτητη η προφορική πρόταση των ισχυρισμών, που «ως γενόμενο κατά την συζήτηση», σημειωνόταν στα πρακτικά (ΟΛΑΠ 2/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2006. 1052), για την ένσταση αποκλειστικής υπαιτιότητας τρίτου προσώπου επί αγωγής αποζημίωσης λόγω αυτοκινητικού ατυχήματος, που εκδικάζεται κατά την ίδια διαδικασία, (ΕφΠειρ 463/2015, Νόμος), ομοίως για την ένσταση καταγγελίας λόγω σπουδαίου λόγου, που προβάλλει ο εναγόμενος-εφεσίβλητος εργοδότης αμυνόμενος κατά της αγωγής αναγνώρισης ακυρότητας της καταγγελίας, (ΑΠ 1616/2011, Νόμος), ή των ενστάσεων περί μερικής και όχι πλήρους απασχόλησης της ενάγουσας και περί λήξης της εργασιακής σχέσης λόγω οικειοθελούς αποχώρησης και όχι καταγγελίας (ΕφΑθ 1993/2010, Νόμος =

εφεσίβλητος εναγόμενος δύναται να συμπληρώσει παραδεκτά μια ήδη προβληθείσα πρωτοδίκως ένσταση με νέα πραγματικά περιστατικά²⁹⁵.

Ειδικά ως προς την ένσταση συμψηφισμού, γίνεται δεκτό, ότι παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στο Εφετείο ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως και την στήριξη του διατακτικού της πρωτόδικης απόφασεως, χωρίς τους περιορισμούς της παραχρήμα αποδείξεως της ανταπαίτησης, όπως προβλέπει το άρθρο 442 ΑΚ²⁹⁶. Υποστηρίχθηκε²⁹⁷, ότι ο περιορισμός της παραχρήμα αποδείξεως, που επιτάσσει το άρθρο 442 ΑΚ, δεν βρίσκεται σε αντίθεση με το άρθρο 527 αριθ. 1²⁹⁸, δεδομένου, ότι δεν δύναται να επηρεάσει την δυνατότητα του εφεσίβλητου να αμυνθεί κατά της εφέσεως, με σκοπό την διατήρηση της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου²⁹⁹. Πέραν, δε, τούτων, η προβολή της ενστάσεως συμψηφισμού είναι δυνατή, ακόμα και αν δεν αποδεικνύεται παραχρήμα, εάν συντρέχουν οι εξαιρέσεις της συνδρομής δικαιολογημένης αιτίας (πρώην άρθρο 269§2 α' και νυν 527 αριθ. 4) ή του οψιγενούς

ΕλλΔνη 2012. 1075) εκδικαζόμενων κατά διαδικασία των εργατικών διαφορών βλ. κριτική της άποψης αυτής σε *Δεληκωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., σελ. 421-422, κατά τον οποίο «ο δικονομικός φορμαλισμός και η τυπολατρία οδηγούν, εδώ, κατά την γνώμη μας, σε αποδόμηση σημαντικών εννοιών και κατακτήσεων του νομικού μας πολιτισμού, όπως είναι το δικαίωμα ακρόασης. Εφόσον κατατίθενται προτάσεις, αρκεί η έκθεση του ισχυρισμού στις προτάσεις, αφού ο αντίδικος λαμβάνει έτσι επαρκώς γνώση και έχει την δυνατότητα της αντίκρουσης μέσα σε εύλογο δικονομικό χρόνο. Η φορμαλιστική υποχρέωση για προφορική πρόταση των ενστάσεων επί ποινή απαραδέκτου και η καταχώρησή τους στα πρακτικά οδηγεί την διαδικασία και την απονομή της δικαιοσύνης, συνολικά, σε καθυστερήσεις». Πλέον, με τον ν. 4335/2015, η κατάθεση των προτάσεων στις ειδικές διαδικασίες κατέστη ανεξαιρέτως υποχρεωτική (άρθρο 591§1 περ. γ' σε συνδυασμό με 115§3), ενώ παράλληλα, διατηρήθηκε η υποχρέωση συνοπτικής προφορικής πρότασης των «μέσων επίθεσης και άμυνας» και η καταχώρισή τους στα πρακτικά (άρθρο 591§1 περ.δ'). Η διαφορά έγκειται στο γεγονός, ότι δεν υπάρχει η δυνατότητα παραδεκτής προβολής πραγματικού ισχυρισμού προφορικά, όπως ίσχυε στο παλαιότερο νομοθετικό καθεστώς στις διαδικασίες, που η κατάθεση των προτάσεων δεν ήταν υποχρεωτική, αλλά, αντιθέτως, οι πραγματικοί ισχυρισμοί θα πρέπει να περιέχονται στις υποχρεωτικά κατατιθέμενες προτάσεις, βλ. ΜΠρΚαλ 110/2016, ΕΠολΔ 2016. 437 με σημ. *Δεληκωστόπουλου*, *Ποδηματά*, Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση. Γενικό διαδικαστικό πλαίσιο και ειδικές παρατηρήσεις στις διατάξεις των νέων άρθρων 592-613 ΚΠολΔ (όπως ισχύουν μετά το Ν. 4335/2015), ΧρΙΔ 2015.642.

295 βλ. ΕφΑθ 1467/2011, Νόμος = ΔΕΕ 2011. 906.

296 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 82-83, *Πολυζωγόπουλος* σε Γεωργιάδη/ Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 17, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 527, σελ. 1991, *Φραγκίστας* σε ΕρμΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 12, ΑΠ 479/2016, Νόμος, ΑΠ 944/2010, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 2453, ΑΠ 942/2010, Νόμος, ΑΠ 941/2010, Νόμος, ΑΠ 1690/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 723, ΕφΑθ 6693/1990, ΕΔικΠολ 1993. 15, βλ. όμως και ΑΠ 2077/2013, Νόμος, κατά την οποία ορθά μεν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο απέρριψε ως αόριστη την ένσταση συμψηφισμού του εκκαλούντος-εναγόμενου, αορίστως προβληθείσα ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και επαναφερθείσα στο εφετείο, δέχεται, ωστόσο, ότι για το παραδεκτό της προβολής της ενστάσεως συμψηφισμού το πρώτον στο εφετείο ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως κατ' άρθρο 527 αριθ. 1, απαιτείται παραχρήμα απόδειξη του ισχυρισμού αυτού.

297 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 83

298 βλ. και σχετική διεκκρίνιση από την Αναθεωρητική Επιτροπή ΚΠολΔ σε ΠρΑνΕπ. 194-195.

299 βλ. *Φραγκίστας* σε ΕρμΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 8, πρβλ. όμως *Νίκας*, ΠολΔικ, ΙΙΙ, σελ. 252, ο οποίος, παρατηρεί, ότι η ένσταση συμψηφισμού δεν αποβλέπει κατ' ουσίαν στην στήριξη του διατακτικού της εκκαλουμένης.

ισχυρισμού (πρώην άρθρο 269§2β' και νυν 527 αριθ. 2 και 5)³⁰⁰.

Αντίστοιχα, ο εφεσίβλητος ενάγων παραδεκτώς προβάλλει στο πλαίσιο του άρθρου 527 αριθ. 1 οποιαδήποτε αντένσταση βάσει κατά ενστάσεως, που προβλήθηκε εκ μέρους του εκκαλούντος ενάγοντος και απορρίφθηκε από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο³⁰¹. Δεν μπορεί, ωστόσο, να προτείνει νέο θεμελιωτικό της δικονομικής του αξίωσης γεγονός³⁰², ούτε και νέους πραγματικούς ισχυρισμούς, που στηρίζουν μεν την διάγνωση του δικαιώματός του από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο, αλλά συνιστούν μεταβολή της ιστορικής βάσεως της αγωγής³⁰³.

Περαιτέρω, η δικονομική ευχέρεια της προβολής νέων ισχυρισμών προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως δίδεται τόσο στον κυρίως όσο και τον προσθέτως (αυτοτελώς ή απλώς) στην πρωτόδικη δίκη παρεμβάντα. Αφενός, ο κυρίως παρεμβαίνων επέχων θέση ενάγοντος δύναται ως εφεσίβλητος να προβάλλει ως άμυνα κατά της εφέσεως, νέους πραγματικούς ισχυρισμούς με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις, που δύναται και ο ενάγων εφεσίβλητος³⁰⁴. Αφετέρου, η θέση του

300 βλ. *Κεραμέα*, ΑστΔικΔικ, σελ. 174, αριθ 65, υποσημ. 55. Για το οψιγενές της ένστασης συμψηφισμού, βλ. αναλυτικότερα κατωτέρω υπό Ε.ΙΙΙ.β.

301 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 188, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 84, παραδείγματα από την νομολογία: επί αγωγής καταβολής ασφαλισματος, η οποία γίνεται δεκτή σε πρώτο βαθμό και απορρίπτεται ένσταση της εναγόμενης ασφαλιστικής εταιρίας, η οποία θεμελιώνεται σε Γενικό Όρο Συναλλαγών, παραδεκτά ο εφεσίβλητος ενάγων προβάλλει το πρώτον ενώπιον του εφετείου προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως την αντένσταση ακυρότητας ως καταχρηστικού του εν λόγω Γενικού Όρου Συναλλαγών (ΑΠ 1336/2011, Νόμος = Αρμ 2012. 1551 = Επιδικία 2012. 71, ΑΠ 1519/2001, Νόμος = ΔΕΕ 2002. 1132 = ΝοΒ 2002. 1659 = Επιδικία 2003. 399), επί προταθείσας και απορριφθείσας πρωτοδίκως ένστασης παραγραφής, παραδεκτά προβάλλει ο εφεσίβλητος ενάγων προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως για πρώτη φορά ενώπιον του εφετείου αντένσταση διακοπής (ΑΠ 1018/2011, Νόμος = ΔΕΕ 2011. 927 = ΝοΒ 2011. 1520 = Επιδικία 2012. 204, ΑΠ 602/2010, Νόμος = ΕΠολΔ 2010. 864 = Επιδικία 2010. 245, ΑΠ 1091/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ) ή αναστολής (ΕφΑθ 9555/1988, ΕλλΔνη 1994. 128) της παραγραφής, επί πρωτοδίκως απορριφθείσας ένστασης συμψηφισμού δαπανών στο μίσθιο, που προβάλλεται εκ μέρους του εναγόμενου μισθωτή, παραδεκτά προβάλλει ο εφεσίβλητος εναγόμενος εκμισθωτής, προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως, την αντένσταση, ότι κατά ρητό όρο της σύμβασης συμφωνήθηκε, ότι ο μισθωτής είχε υποχρέωση να επαναφέρει το μίσθιο στην προτέρα κατάσταση (ΑΠ 1216/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ), επί αγωγής καταβολής μισθών υπερημερίας δεκτής γενομένης πρωτοδίκως, παραδεκτά προτείνει ο ενάγων εφεσίβλητος το πρώτον ενώπιον του εφετείου προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως αντένσταση περί μεταγενέστερης επικυρώσεως της αρχικά άκυρης συμβάσεως εργασίας λόγω εξακολούθησης της λειτουργίας της σχέσεως εργασίας μετά την απόκτηση βιβλιαρίου υγείας εκ μέρους του εργαζομένου και τη θεώρησή αυτού (ΕφΛαμ 55/2011, Νόμος).

302 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 188, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 84.

303 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 84. Έτσι, επί διεκδικητικής αγωγής, που στηρίζεται σε παράγωγη κτήση κυριότητας και γίνεται δεκτή πρωτοδίκως, απορριπτομένης της ενστάσεως ίδιας κυριότητας, ασκεί, δε, έφεση ο εναγόμενος, παραδεκτά προβάλλει ο εφεσίβλητος ενάγων ως υπεράσπιση κατά της εφέσεως το πρώτον στο εφετείο ισχυρισμό περί διακοπής της χρησικτησίας του εναγομένου λόγω απώλειας της νομής κατ' άρθρο ΑΚ 1048, όχι, όμως, και ισχυρισμό περί πρωτοτύπου κτήσης της δικής του κυριότητας με έκτακτη χρησικτησία, διότι στην περίπτωση αυτή πρόκειται για ανεπίτρεπτη μεταβολή της ιστορικής βάσης της αγωγής (βλ. *Κεραμέα*, ΑστΔικΔικ, σελ. 486, αριθ 205).

304 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 188-189, *Σαμονήλ*, Η έφεση, 6η έκδ., 2009, αριθ. 707, πρβλ. *Stein/Jonas/Althammer*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 531, αριθ. 13.

(απλώς ή αυτοτελώς³⁰⁵) προσθέτως παρεμβαίνοντας «χρωματίζεται»³⁰⁶ από την νομική θέση του διαδίκου υπέρ του οποίου παρενέβη, χωρίς, ωστόσο, να ταυτίζεται απόλυτα με αυτήν. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση, που είχε παρέμβει στον πρώτο βαθμό υπέρ του ενάγοντος, μπορεί ως εφεσίβλητος να προτείνει προς απόρριψη της εφέσεως νέους πραγματικούς ισχυρισμούς, με τους ίδιους περιορισμούς, που μπορεί να το πράξει και ο ενάγων-εφεσίβλητος³⁰⁷. Αντίστοιχα, σε περίπτωση πρόσθετης υπέρ του εναγομένου παρέμβασης, τότε έχει την ίδια ευχέρεια προβολής με τον εφεσίβλητο-εναγόμενο³⁰⁸.

Πάντως, η ανωτέρω διαδικαστική ευχέρεια που αναγνωρίζει ο ΚΠολΔ στον εφεσίβλητο θα πρέπει να συνδυάζεται με την παράλληλη δυνατότητα του εκκαλούντος να προβάλλει αμυνόμενος προς τους νέους πραγματικούς ισχυρισμούς του εφεσίβλητου και εκείνος νέους πραγματικούς ισχυρισμούς³⁰⁹, με τον περιορισμό πάντως η προβολή να λάβει χώρα στην ίδια συζήτηση, που προβλήθηκε ο νέος ισχυρισμός του εκκαλούντος³¹⁰. Σημειώνεται, τέλος, ότι οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, που προτείνονται προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως θα πρέπει να αναφέρονται στο αντικείμενο της δευτεροβάθμιας δίκης, όπως αυτό οριοθετείται στο πλαίσιο του μεταβιβαστικού αποτελέσματος³¹¹. Απαιτείται, δηλαδή, να έχει μεταβιβασθεί ενώπιον του εφετείου το κεφάλαιο δίκης, στο οποίο αναφέρεται ο νέος πραγματικός ισχυρισμός, διαφορετικά η προβολή του δεν συνιστά υπεράσπιση κατά της εφέσεως³¹².

305 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 86.

306 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 85.

307 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 85-86.

308 Σαμουήλ, Η έφεση, ο.π., αριθ. 708.

309 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 87, ο οποίος επισημαίνει, ότι σε διαφορετική περίπτωση «η παραβίαση της αρχής της ισότητας θα ήταν ανυπόφορη».

310 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 87, υποσημ. 40.

311 Νίκας, ΠολΔικ, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 251.

312 βλ. Νίκα, ΠολΔικ, ΙΙΙ, σελ. 251, υποσημ. 177, ΑΠ 174/2010, Νόμος = ΕΕμπΔ 2010. 416 = ΔΕΕ 2010. 919 = ΕφΑΔ 2010. 921 = ΕπισκΕμπΔ 2010. 740 = ΧρΙΔ 2010. 709 = ΕΠολΔ 2010. 860 = ΝοΒ 2011. 300 = ΕλλΔνη 2011. 1392, ΑΠ 1303/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2003. 470, βλ. και ΑΠ 2312/2009, Νόμος = ΝοΒ 2010. 1471, η οποία έκρινε, ότι επί διεκδικητικής αγωγής, όπου ο εναγόμενος προβάλλει πρωτοδίκως ένσταση ίδιας κυριότητας, η αγωγή απορρίπτεται κατ' ουσίαν ως αναπόδεικτη και όχι κατά παραδοχή της ένστασης και ασκεί έφεση ο ενάγων, η υπόθεση δεν μεταβιβάζεται στο Εφετείο αδιαίρετα ως σύνολο, δηλαδή τόσο ως προς την αγωγή όσο και ως προς την ένσταση, με αποτέλεσμα η ένσταση ίδιας κυριότητας, προβαλλόμενη ενώπιον του Εφετείου προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως απαραδέκτως προβάλλεται ως κείμενη εκτός του αντικειμένου της έκκλητης δίκης, όπως αυτό οριοθετήθηκε από το κατ' άρθρο 522 μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης, βλ. επίσης και ΕφΠατρ 509/2009, Νόμος = ΑχΝομ 2010. 366, κατά την οποία νέοι ισχυρισμοί, οι οποίοι αναφέρονται σε κεφάλαια, τα οποία δεν προσβάλλονται με την έφεση, είναι अपαράδεκτοι όχι γιατί επιδιώκουν την ανατροπή της εκκαλουμένης, αφού τέτοιο αποτέλεσμα δεν μπορεί να επέλθει χωρίς την άσκηση ίδιας εφέσεως ή αντεφέσεως εκ μέρους του εφεσίβλητου (άρθρο 536§1), αλλά γιατί

II. Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, που προτείνει ο ασκών αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση το πρώτον στο εφετείο (άρθρο 527 αριθ. 1)

Πριν την νομοθετική μεταβολή, που επέφερε ο ν. 4335/2015, προβλεπόταν στο άρθρο 527 αριθ. 1, ότι πραγματικούς ισχυρισμούς μπορούσε να προτείνει ο διάδικος, που ασκούσε κύρια παρέμβαση το πρώτον στο εφετείο³¹³. Ωστόσο, μετά την τροποποίηση του άρθρου 79§1, η κύρια παρέμβαση ασκείται πλέον παραδεκτά μόνον ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Κατόπιν αυτού, κατέστη αναγκαία και η αφαίρεση από την διάταξη του άρθρου 527 της ανωτέρω εξαίρεσης.

Εξάλλου, κατά το άρθρο 80 η άσκηση απλής πρόσθετης παρέμβασης είναι δυνατή το πρώτον στο δεύτερο βαθμό. Ωστόσο, η δυνατότητα αυτή δεν συνοδεύεται από την ευχέρεια προβολής νέων ισχυρισμών ανεξάρτητα από την συνδρομή κάποιας εκ των προϋποθέσεων του άρθρου 527³¹⁴. Και τούτο, διότι κατά το άρθρο 82§1, ο προσθέτως παρεμβαίνων υποχρεούται να δεχθεί την δίκη στην θέση που είχε κατά τον χρόνο της παρέμβασής του. Ως εκ τούτου, ο απλώς προσθέτως παρεμβαίνων δύναται να προβάλει νέους πραγματικούς ισχυρισμούς με τους περιορισμούς του άρθρου 527 και μόνον στην έκταση, που και ο υπέρ ου η παρέμβαση διάδικος μπορούσε να το πράξει³¹⁵. Σημειώνεται, δε, ότι, ο απλώς προσθέτως παρεμβαίνων δεν δύναται να προβάλει στην κατ' έφεση δίκη ενστάσεις, που τον αφορούν προσωπικά ή στηρίζονται σε αυτοτελές και ανεξάρτητο δικαίωμα του υπέρ ου η παρέμβαση³¹⁶, δεδομένου, ότι στερείται τέτοιας εξουσίας³¹⁷.

Πέραν των ανωτέρω, κατά το γράμμα της διάταξης του άρθρου 527 αριθ. 1, όπως διαμορφώθηκε με τον ν. 4335/2015, όταν η αυτοτελής πρόσθετη παρέμβαση ασκείται το πρώτον στο εφετείο, ο παρεμβαίνων δύναται να προβάλει νέους ισχυρισμούς,

είναι άσχετοι προς το αντικείμενο της δευτεροβάθμιας δίκης.

313 βλ. αναλυτικότερα *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 87-88.

314 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 88.

315 βλ. προηγ. υποσημ., πρβλ. και *MünchKommB/Rimmelspacher*, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 26, *Stein/Jonas/Althammer*, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 22η έκδ., 2012, § 531, αριθ. 13.

316 *Ράμμος*, Περί προσθέτου παρεμβάσεως, ο.π., σελ. 136-137, κατά τον οποίο, ο προσθέτως παρεμβαίνων στερείται της εξουσίας να προβάλει προσωπικές ενστάσεις, ενώ ενστάσεις, που στηρίζονται σε αυτοτελές και ανεξάρτητο δικαίωμα του υπέρ ου η παρέμβαση, και ειδικότερα ένσταση συμψηφισμού, που στηρίζεται σε αξίωση του υπέρ ου η παρέμβαση κατά του αντιδίκου του, ο προσθέτως παρεμβαίνων δύναται να προτείνει, μόνον υπό την προϋπόθεση, ότι ο υπέρ ου η παρέμβαση έχει ήδη προτείνει την σχετική ένσταση ή ο συμψηφισμός έχει ήδη επέλθει εξωδίκως, δηλαδή με πρόταση του υπέρ ου, βλ. ομοίως και *Γέσιου-Φαλτή*, Η δικονομική έννομη τάξη Ι, 1981, σελ. 98.

317 *Ράμμος*, Περί προσθέτου παρεμβάσεως, ο.π., σελ. 135 επ.

ανεξαρτήτως της τυχόν σχετικής αδυναμίας του υπέρ ου η παρέμβαση³¹⁸. Οι νέοι αυτοί πραγματικοί ισχυρισμοί ενεργούν αντικειμενικά και θα ωφελούν και τον υπέρ ου κατά συνδυαστική ερμηνεία των άρθρων 83 και 76§1³¹⁹. Σημειώνεται, πάντως, ότι η εξουσία προβολής νέων ισχυρισμών εκ μέρους του αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντος περιορίζεται στους ισχυρισμούς, που κατ' αρχήν μπορούν να προταθούν στο εφετείο³²⁰, δηλαδή χωρεί υπό τους ίδιους όρους και περιορισμούς που οι ισχυρισμοί αυτοί μπορούν να προταθούν κατ' αρχήν από τον κύριο διάδικο³²¹. Δεν έχει την δυνατότητα, λ.χ. ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνων να αμφισβητήσει στο εφετείο την κατά τόπον αρμοδιότητα του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, όταν λόγω της στάσης του κυρίου διαδίκου, αυτή θεμελιώθηκε σε παρέκταση αρμοδιότητας³²².

Υποστηρίζεται³²³, ότι η ρύθμιση αυτή ενισχύει την δικονομική θέση του ασκούντος αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση το πρώτον στον δεύτερο βαθμό. Παρά το γεγονός, ότι κατά κρατούσα άποψη³²⁴, ο παρεμβαίνων δεν καθίσταται αναγκαίος ομόδικος του υπέρ ου η παρέμβαση, αλλά ούτε και διάδικος στην έκκλητη δίκη, εντούτοις η απαλλαγή του από την «δικαστική κηδεμονία» του υπέρ ου³²⁵ αιτιολογείται ενόψει του γεγονότος, ότι οι έννομες συνέπειες της απόφασης, που θα εκδοθεί, θα καταλαμβάνουν και εκείνον³²⁶. Ως εκ τούτου, η αδυναμία του υπέρ ου η παρέμβαση να προτείνει νέους πραγματικούς ισχυρισμούς δεν είναι δυνατό να

318 Η δυνατότητα αυτή παρέχεται στον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντα, όταν ασκεί παρέμβαση το πρώτον στο εφετείο. Στην περίπτωση, που έχει ήδη ασκήσει παρέμβαση στον πρώτο βαθμό, τότε η δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών καθορίζεται από την σχετική δυνατότητα του υπέρ ου η παρέμβαση, να προτείνει νέους ισχυρισμούς (βλ. και ανωτέρω υπό Ε.Ι.).

319 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 189

320 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 89

321 πρβλ. Ράμμο, Περί προσθέτου παρεμβάσεως, ο.π., σελ. 138

322 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 89

323 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 189-190

324 Αρβανιτάκης, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, 2005, σελ. 108 επ., Μητσόπουλος, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, Αφιέρωμα Κ. Βαβούσκου ΙΙ, 1990, σελ. 322, Γέσιου-Φαλτσή, Η δικονομική έννομη τάξη, 1981, σελ. 53 επ., 81 επ., Κλαμαρής, Ο κανών της άπαξ μόνον ασκήσεως των ενδίκων μέσων, 1981, σελ. 137-138, προς την κατεύθυνση αυτή και η βούληση του Εισηγητή των σχετικών διατάξεων του ΚΠολΔ Σακκέτα, βλ. ΣχΠολΔ Ι, σελ. 85 και 225, αντίθετος ο Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 83, σελ. 452 επ., κατά τον οποίο συντρέχει στο πρόσωπο του αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντος η ιδιότητα τόσο του κυρίου διαδίκου όσο και του αναγκαίου ομοδίκου του υπέρ ου η παρέμβαση διαδίκου.

325 Για τις διαδικαστικές εξουσίες του προσθέτως παρεμβαίνοντος, βλ. Ράμμο, Περί προσθέτου παρεμβάσεως, 1932, σελ. 135 επ.

326 Νίκας, ΠολΔικ, Ι, σελ. 389, Μητσόπουλος, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, ο.π., σελ. 322-323, πρβλ. και Κουσουλή, Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, 2007, σελ. 107, κατά τον οποίο η αναλογική εφαρμογή των διατάξεων περί αναγκαίας ομοδικίας στην περίπτωση του αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντος, αποσκοπεί στην ενιαία κρίση της διαφοράς, λόγω της συμμετοχής του παρεμβαίνοντος στην έννομη σχέση, που εκκρεμεί.

βλάπτει τον παρεμβάντα διάδικο³²⁷.

Η άποψη αυτή είναι ορθή, δεδομένου, ότι σε αντίθεση με την απλή πρόσθετη παρέμβαση, η επέκταση των εννόμων συνεπειών της δικαστικής απόφασης προϋποθέτει την χορήγηση της δυνατότητας στον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβάντα, να λάβει αποτελεσματική δικαστική προστασία. Ως τέτοια, δε, νοείται, η δυνατότητα του παρεμβάντος να προτείνει το σύνολο των πραγματικών ισχυρισμών, που θα μπορούσε να προτείνει, εάν είχε παρέμβει ήδη από τον πρώτο βαθμό εκδίκασης της διαφοράς. Δεδομένου, δε, ότι δεν αποκλείεται η άσκηση αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως το πρώτον στο εφετείο, θα πρέπει να διασφαλίζεται και η αποτελεσματική λειτουργία αυτής, όταν ασκείται στο συγκεκριμένο δικονομικό στάδιο, η οποία νοείται μόνον μέσω της απεριόριστης προβολής ισχυρισμών του παρεμβαίνοντος το πρώτον στο εφετείο.

Πάντως, ο αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνων, όπως, άλλωστε, συμβαίνει και με τον απλώς προσθέτως παρεμβαίνοντα³²⁸, δεν δύναται να προβάλει στην κατ' έφεση δίκη ενστάσεις, που τον αφορούν προσωπικά ή στηρίζονται σε αυτοτελές και ανεξάρτητο δικαίωμα του υπέρ ου η παρέμβαση³²⁹.

III. Οι ομηγενείς ισχυρισμοί (άρθρο 527 αριθ. 2 και 5)

α. Ο καθορισμός του κρίσιμου χρόνου γένεσης των ομηγενών ισχυρισμών

Κατά το άρθρο 527 αριθ. 2 και 5, είναι επιτρεπτή η προβολή το πρώτον ενώπιον του εφετείου πραγματικών ισχυρισμών, που γεννήθηκαν μετά την συζήτηση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο και στην περίπτωση των άρθρων 237 και 238 μετά την παρέλευση της προθεσμίας για την κατάθεση των προτάσεων (αριθ. 2) ή πραγματικών ισχυρισμών, που προέκυψαν μεταγενέστερα (αριθ. 5)³³⁰. Εκ πρώτης

327 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 89.

328 βλ. ανωτέρω υποσημ. 316, 317.

329 βλ. όμως και Γέσιου-Φαλτσή, Η δικονομική έννομη τάξη Ι, 1981, σελ. 98, υποσημ. 30, κατά την οποία, όμως, εξαίρεση υφίσταται όσον αφορά το άρθρο 447 ΑΚ, στο πλαίσιο εφαρμογής του οποίου, ο προσθέτως παρεμβαίνων εγγυητής δύναται να προτείνει σε συμψηφισμό ανταπαίτηση του υπέρ ου η παρέμβαση κυρίου διαδίκου.

330 Παραδεκτά προτείνεται στο εφετείο ένσταση εξοφλήσεως, εφόσον η εξόφληση έλαβε χώρα μετά την συζήτηση στον πρώτο βαθμό (ΑΠ 831/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 821/1998, Νόμος, που αφορούν την αυτή ένδικη υπόθεση, ΕφΠειρ 615/2015, Νόμος), πολλώ δε μάλλον μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης (ΑΠ 1873/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 557/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 7271/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 1078), παραδεκτά προτείνει ο εκκαλών το πρώτον κατά την έκκλητη δίκη ένσταση δεδικασμένου στηριζόμενη σε ομηγενώς παραχθέν δεδικασμένο. Υποστηρίζεται, ωστόσο (Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 191, υποσημ. 488), ότι σε κάθε περίπτωση η ένσταση αυτή θα

όψεως, φαίνεται, ότι η δεύτερη ως άνω περίπτωση καλύπτεται από την πρώτη. Θα πρέπει ωστόσο, να διευκρινισθεί, ότι η πρώτη περίπτωση αφορά τους ισχυρισμούς,

καταλαμβάνεται πάντοτε από την εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 3, δεδομένου, ότι αποδεικνύεται εγγράφως, ακόμα και αν το δεδικασμένο παρήχθη μετά το χρονικό σημείο, που ορίζεται στο άρθρο 527 αριθ. 2. Περαιτέρω, παραδεκτά προτείνει ο εναγόμενος στην κατ' έφεση δίκη ομιγενή πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν μεταβολή του ύψους της διατροφής, που μπορεί να είχε ως επακόλουθο την παύση ή την μείωση του οφειλόμενου από τον εναγόμενο ποσού διατροφής (ΟΛΑΠ 2/1994 e contrario, ΕλλΔνη 1994. 352 = ΝοΒ 1995. 385 = ΑρχΝ 1994. 300, ΑΠ 53/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 1164 = Δ 2009. 639, ΑΠ 2070/2007, Νόμος = ΧρΙΔ 2008. 707 = ΝοΒ 2008. 890, ΑΠ 900/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2005. 1077, ΕφΠειρ 537/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 453/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 868/2014, Νόμος, ΕφΛαρ 106/2014, Νόμος = Δικογραφία 2015. 342, ΕφΛαμ 44/2013, Νόμος, ΕφΛαμ 98/2009, Νόμος, ΕφΛαρ 61/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δικογραφία 2007. 232, ΕφΠειρ 155/2004 ΕλλΔνη 2005. 1518,1519). Πάντως, η περίπτωση αυτή, θα πρέπει να ερμηνευτεί σε συνδυασμό με την διάταξη του άρθρου 334, που ρυθμίζει την μεταρρυθμιστική αγωγή. Έτσι, γίνεται δεκτό, ότι σε περίπτωση, που τα πραγματικά περιστατικά, βάσει των οποίων μεταβάλλεται η υποχρέωση προς καταβολή διατροφής, έλαβαν χώρα μετά την παρέλευση της προθεσμίας προβολής των πραγματικών ισχυρισμών κατά την διαδικασία ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, τότε θα πρέπει να προταθούν υποχρεωτικά κατά το στάδιο εκδίκασης της έφεσης, διαφορετικά δεν δύνανται να αποτελέσουν ιστορική βάση για την μεταρρυθμιστική αγωγή του άρθρου 334. Και αντιστρόφως, αν η μεταβολή των συνθηκών επήλθε σε χρόνο κατά τον οποίο δεν ήταν δυνατή η προβολή της στην αρχική δίκη, όπως λ.χ. μετά την τελευταία συζήτηση στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο ή μετά την παρέλευση της προθεσμίας προς άσκηση εφέσεως, είναι δυνατόν να ζητηθεί με αγωγή κατ' άρθρο 334 η μεταρρύθμιση της αποφάσεως που επίδικασε διατροφή λόγω μεταβολής των συνθηκών, βλ. σχετ. ΟΛΑΠ 2/1994, ο.π., ΕφΠειρ 677/2014, Νόμος, ΜΠρΣερ 129/2013, Νόμος. Παραδεκτά προτείνεται, επίσης, το πρώτον στο εφετείο ο ισχυρισμός, ότι επήλθε εξώδικος συμβιβασμός μετά την συζήτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου (ΕφΘεσ 2229/2013, Νόμος = Αρμ 2014. 1139 ΕφΑθ 882/2000, ΕλλΔνη 2000. 860, ΕφΑθ 9823/1999, ΑρχΝ 2002. 465, ΕφΑθ 3269/1991, ΕλλΔνη 1991. 1677), επί αγωγής απόδοσης μισθίου για ιδιοχρηση, παραδεκτά προτείνεται από τον εναγόμενο μισθωτή η ένσταση, ότι εξέλιπαν οι προϋποθέσεις της πρόθεσης και της αντικειμενικής δυνατότητας προς ιδιοχρηση του μισθίου, προβάλλοντας τον ισχυρισμό, ότι ο εκμισθωτής απεβίωσε μετά την συζήτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου και πριν την έκδοση οριστικής απόφασης (ΑΠ 343/1999, Νόμος), επί αγωγής καταβολής δεδουλευμένων αποδοχών, επιδομάτων και δώρων, δεκτής γενομένης πρωτοδίκως, παραδεκτά προτείνεται από την εναγόμενη εργοδότρια, το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη, ο ομιγενής ισχυρισμός, ότι μετά την έκδοση της οριστικής απόφασης επί της αγωγής, εκδόθηκε δεκτή απόφαση επί της εφέσεως, που η εναγομένη είχε ασκήσει κατά της οριστικής απόφασης, που απέρριψε πρωτοδίκως την αίτησή της περί υπαγωγής στο πρόγραμμα εξυγίανσης του αρ. 106 β' ΠτΚ ζητώντας, παράλληλα, να γίνει δεκτή η αγωγή μόνον εν μέρει, δηλαδή μόνον ως προς το μέρος των επίδικων αποδοχών, οι οποίες και είχαν συμπεριληφθεί στη συμφωνία εξυγίανσης της αιτούσης εργοδότριας με τους πιστωτές της (ΕφΠειρ 547/2015, Νόμος), παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στο εφετείο η ένσταση κατάχρησης δικαιώματος, εφόσον τα πραγματικά περιστατικά, στα οποία στηρίζεται, γεννήθηκαν μετά την συζήτηση στον πρώτο βαθμό (ΑΠ 881/2008, Νόμος), παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στο εφετείο η ένσταση παραγραφής εν επιδικία, όταν, δηλαδή, ο χρόνος της παραγραφής συμπληρώθηκε διαρκούσης της επιδικίας (ΑΠ 1955/2008, Νόμος, ΑΠ 1891/2006, Νόμος, ΑΠ 1610/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2004. 1185, ΑΠ 8066/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 109/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 139/1991, ΕΕργΔ 1992. 1090, ΕφΠειρ 422/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 297/2014, Νόμος, ΕφΑθ 2291/2013, Νόμος = ΕλλΔνη 2014. 1035, ΕφΑθ 110/2010, Νόμος = ΕφΑΔ 2011. 194, , ΕφΘεσ 311/2010, Νόμος = Αρμ 2012. 1728, ΕφΑθ 182/2009, Νόμος = ΕφΑΔ 2009. 580, ΠΠρΑθ 2678/2011, Νόμος = ΝοΒ 2012. 96, ΜΠρΡοδ 17/2014, Νόμος, πρβλ. και ΕφΛαρ 466/2014, Νόμος = Δικογραφία 2015. 98, η οποία έκρινε την ένσταση παραγραφής εν επιδικία, που προέβαλε ο εφεσίβλητος εναγόμενος στην κατ' έφεση δίκη, παραδεκτά ως προτεινόμενη προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως κατ' άρθρο 527 αριθ. 1). Η τελευταία, πάντως, περίπτωση, σπανίως θα εμφανίζεται στην πράξη μετά και την νομοθετική μεταβολή του άρθρου 261 παρ. 1 και 2 ΑΚ με ν. 4139/2013 (για την οποία βλ. αναλυτικότερα Μακρίδου, Η νέα διάταξη του αρ. 261 ΑΚ για την παραγραφή εν επιδικία, ΝοΒ 2014. 249 επ., Παπαδοπούλου-Κλαμαρή, Η νέα ρύθμιση για τη διακοπή παραγραφής με την έγερση της αγωγής. Μία πρώτη προσέγγιση των προβλημάτων, ΕΠολΔ 2013. σελ. 441 επ., ενώ για το διαχρονικό δίκαιο της διάταξης αυτής, βλ. ΑΠ 148/2017, Νόμος). Τούτο, δε, διότι, πλέον, κατά την εκδίκαση της εφέσεως, η επίδικη αξίωση δεν θα έχει υποπέσει σε παραγραφή εν επιδικία, δεδομένου, ότι η παραγραφή, που διακόπτεται με την άσκηση της αγωγής, αναστέλλεται μέχρι την τελεσιδικία της αποφάσεως.

που γεννήθηκαν μετά την παρέλευση της προθεσμίας προς παρέλευση προτάσεων και μέχρι την συζήτηση της εφέσεως³³¹. Αντιθέτως, η δεύτερη περίπτωση αντιστοιχεί στην ήδη καταργηθείσα διάταξη του άρθρου 269§2 β' και καταλαμβάνει τους ισχυρισμούς, που γεννήθηκαν μετά την συζήτηση στο εφετείο και εφόσον υπάρξει διαδικαστικό στάδιο προβολής τους³³², όπως είναι λ.χ. η επαναλαμβανόμενη συζήτηση. Άλλωστε, αυτό γινόταν δεκτό και πριν την κατάργηση του άρθρου 269³³³.

Ενόψει της κατάργησης του άρθρου 269, ζήτημα γεννάται σχετικά με τον κρίσιμο χρόνο, που καθορίζει το οψιγενές ή μη του ισχυρισμού, ιδίως στο πλαίσιο της τακτικής διαδικασίας. Έτσι, από το γράμμα της διάταξης του άρθρου 527 αριθ. 2, προκύπτει, ότι κρίσιμος χρόνος είναι ο χρόνος της παρέλευσης της προθεσμίας των 100 (ή 130 για διάδικο κάτοικο εξωτερικού ή αγνώστου διαμονής) ημερών από την κατάθεση της αγωγής. Τούτου δοθέντος, σημειώθηκε, ότι, σε περίπτωση, που ο διάδικος καταθέσει προτάσεις πριν την λήξη της προθεσμίας, τότε δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί η δυνατότητά του να επανέλθει με νέες προτάσεις (συμπληρωματικές), που θα κατατίθενται μέχρι το πέρας της προθεσμίας προβάλλοντας νέους πραγματικούς ισχυρισμούς χωρίς οποιονδήποτε δικονομικό περιορισμό³³⁴. Η παρατήρηση αυτή είναι ορθή, υπό την διευκρίνιση, πάντως, ότι με τις νέες προτάσεις θα είναι επιτρεπτή η προβολή πραγματικών ισχυρισμών, που είτε προϋπήρχαν της κατάθεσης των προηγούμενων προτάσεων είτε προέκυψαν μετά το χρονικό αυτό σημείο.

β. Ειδικότερα, επί διαπλαστικών δικαιωμάτων

Περαιτέρω, ζήτημα γεννάται ως προς τον χαρακτηρισμό ενός πραγματικού ισχυρισμού ως οψιγενούς στο πλαίσιο ενάσκησης των διαπλαστικών δικαιωμάτων. Κατά το ουσιαστικό δίκαιο, η νομική μεταβολή επέρχεται από και διά της ασκήσεως

331 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 191, υποσημ. 487.

332 βλ. προηγ. υποσημ., βλ. αντιθ. Αρβανιτάκη, Η συμβολή του Καθηγητή Νικολάου Νίκα στο δίκαιο των ενδίκων μέσων. Πρόσφατες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις στο πεδίο του *ius pönitentiae*, ιδίως σε σχέση με τους προνομιακούς ισχυρισμούς σε: «Η πολιτική δίκη σε κρίσιμη καμπή, Επιστημονικό Συμπόσιο προς τιμήν του Καθηγητή Ν. Νίκα, 2016», σελ. 72, κατά τον οποίο το πεδίο εφαρμογής της δεύτερης περίπτωσης καλύπτεται πλήρως από αυτό της πρώτης, με αποτέλεσμα η διατήρηση της εξαίρεσης αυτής να τυγχάνει πλεοναστική, αδικαιολόγητη και άνευ αντικειμένου.

333 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 97.

334 βλ. Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών, ο.π., σελ. 13-14.

του διαπλαστικού δικαιώματος³³⁵. Τούτου δοθέντος, ο ισχυρισμός, που βασίζεται σε διαπλαστικό δικαίωμα, θα πρέπει να θεωρείται γεννημένος με την εξωτερικήυση της σχετικής δηλώσεως βουλήσεως³³⁶. Κατά συνέπεια, εφόσον η δήλωση βουλήσεως εκδηλώνεται το πρώτον στο εφετείο, θα πρέπει να θεωρείται οψιγενής ο ισχυρισμός, που βασίζεται σε διαπλαστικό δικαίωμα³³⁷.

Ωστόσο, επικρατεί στην δικονομική θεωρία η άποψη, ότι αποφασιστικής σημασίας κριτήριο για τον χαρακτηρισμό μιας ενστάσεως, που εδράζεται επί διαπλαστικού δικαιώματος ως οψιγενούς δεν είναι ο χρόνος, που εξωτερικεύεται η δήλωση βουλήσεως του δικαιούχου, δηλαδή ο χρόνος της πραγματικής άσκησης του διαπλαστικού δικαιώματος, αλλά ο χρόνος, που δημιουργήθηκε αντικειμενικά η δυνατότητα άσκησής του³³⁸. Ειδικότερα, προς εμπέδωση της ασφάλειας δικαίου και της επίτευξης ταχείας επίλυσης των διαφορών, είναι επιβεβλημένο τα ουσιαστικά δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένων των διαπλαστικών δικαιωμάτων, να υποβάλλονται σε ιδιαίτερους κανόνες, όπως είναι οι κανόνες που σχετίζονται με την συγκέντρωση της διαδικασίας³³⁹. Κατά την άποψη αυτή³⁴⁰, κανείς λόγος δεν συντρέχει, εν προκειμένω, που να δικαιολογεί την διαφορετική αντιμετώπιση των ενστάσεων, που αποτελούν εν ταυτώ και ενάσκηση διαπλαστικών δικαιωμάτων, σε σχέση με τις υπόλοιπες ενστάσεις, αφού η αποτροπή παρέλκυσης της δίκης, που επιδιώκεται με τις ρυθμίσεις του συγκεντρωτικού συστήματος, συντρέχει και στην προκείμενη περίπτωση.

Επίσης, η εν λόγω άποψη, αναγνωρίζει, ότι οι ρυθμίσεις του συγκεντρωτικού συστήματος ενδέχεται να οδηγήσουν σε ανεπιεική για τους διαδίκους αποτελέσματα, όπως είναι ο αποκλεισμός λόγω καθυστερημένης προβολής ισχυρισμών, οι οποίοι είναι βάσιμοι κατά το ουσιαστικό δίκαιο³⁴¹. Άλλωστε, υπό την ισχύ του συγκεντρωτικού συστήματος, δεν αποκλείεται το δικονομικό δίκαιο να αποστερεί από

335 βλ. ενδεικτικά *Μπαλή*, Γενικά αρχαί του αστικού δικαίου, 8η έκδ., 1961, §128, σελ. 87 επ., για την ένσταση συμψηφισμού βλ. *Πολυζωγόπουλο* σε Γεωργιάδη/ Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 441, αριθ. 1-2.

336 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 93.

337 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σε λ. 93, πρβλ. και *Φραγκίστα* σε ΕρμΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 8, κατά τον οποίο η ένσταση του εξώδικου συμψηφισμού θα πρέπει να θεωρηθεί οψιγενής, όταν προτάθηκε μετά την πρώτη συζήτηση.

338 *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια του δεδικοσμένου, 1995, σελ. 116-121, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 94-97.

339 *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια του δεδικοσμένου, ο.π., σελ. 117, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95.

340 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95.

341 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95.

τον διάδικο δικαιώματα, που τού παρέχει το ουσιαστικό δίκαιο³⁴². Ωστόσο, οι ρυθμίσεις του συγκεντρωτικού συστήματος έχουν ως σκοπό της προάσπιση άλλων επικρατέστερων συμφερόντων, που σχετίζονται με την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα της ένδικης προστασίας³⁴³.

Πέραν τούτων, η de facto σύντηξη των προθεσμιών, που χορηγεί το ουσιαστικό δίκαιο για την ενάσκηση των διαπλαστικών δικαιωμάτων, η οποία σύντηξη επέρχεται με την εφαρμογή της αρχής του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι, δεν αποτελεί, κατά την άποψη αυτή, πειστικό επιχείρημα για την αποδοχή της αντίθετης λύσης³⁴⁴. Και τούτο, διότι, ο κίνδυνος απόρριψης μιας ένστασης ως απαράδεκτης λόγω καθυστερημένης προβολής, δεν περιορίζεται μόνο στα διαπλαστικά δικαιώματα, αλλά επεκτείνεται και σε άλλες ενστάσεις, οι οποίες κατά το ουσιαστικό δίκαιο δεν υπόκεινται σε κανέναν χρονικό περιορισμό³⁴⁵.

Έτσι, λ.χ., η ένσταση συμψηφισμού παραδεκτά προτείνεται στο εφετείο ως οψιγενής, χωρίς τον περιορισμό, που τίθενται από το άρθρο 442 ΑΚ, δηλαδή αυτόν της παραχρήμα αποδείξεως³⁴⁶, μόνον όταν ο συμψηφίζων απέκτησε την προς συμψηφισμό ανταπαίτησή του μετά την συζήτηση στον πρώτο βαθμό και όχι όταν απλώς πρότεινε στο μεταγενέστερο αυτό χρονικό σημείο προς συμψηφισμό μίαν ήδη υφιστάμενη ανταπαίτησή του³⁴⁷. Διαφοροποιείται, εντούτοις, η κατάσταση, όταν ο ενιστάμενος επικαλείται απόσβεση της απαιτήσεως με εξώδικη πρόταση συμψηφισμού, που έλαβε χώρα μετά την τελευταία συζήτηση στον πρώτο βαθμό. Στην περίπτωση αυτή, η ένσταση θα χαρακτηριστεί επίσης οψιγενής, μόνον όταν και η ανταπαίτηση γεννήθηκε στο μεταγενέστερο αυτό χρονικό σημείο³⁴⁸. Σε περίπτωση,

342 *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια του δεδικοσμένου, ο.π., σελ. 117, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95.

343 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95.

344 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95.

345 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95-96.

346 *Πολυζωγόπουλος* σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 15, *Φραγκίστας* σε ΕρμΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 10, ο οποίος υποστηρίζει, αφενός ότι το άρθρο 442 ΑΚ αποτελεί ειδικότερη εκδήλωση του συστήματος συγκεντρώσεως, αφετέρου, ότι σε περίπτωση, που η προς συμψηφισμό ανταπαίτηση αποκτήθηκε μετά την πρώτη συζήτηση, δεν δύναται η διάταξη του άρθρο 442 ΑΚ να στερεί από τον διάδικο μέσον υπερασπίσεως, το οποίο δεν θα μπορούσε να ασκήσει σε χρόνο προγενέστερο.

347 *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια του δεδικοσμένου, ο.π., σελ. 117, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 95, *Κεραμεύς*, ΑστΔικΔικ, σελ. 174, αριθ 65, υποσημ. 55, *Πολυζωγόπουλος* σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 15, *Φραγκίστας* σε ΕρμΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 10, πρβλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 96, ο οποίος υποστηρίζει, ότι η αποδοχή της άποψης, που θεωρεί κρίσιμο χρονικό σημείο την πραγματική άσκηση του διαπλαστικού δικαιώματος δεν θα ανταποκρινόταν στην ρύθμιση του άρθρου 442 ΑΚ.

348 *Κεραμεύς*, ΑστΔικΔικ, σελ. 174, αριθ 65, υποσημ. 55.

αντιθέτως, που η ανταπαίτηση του ενισταμένου γεννήθηκε σε προγενέστερο στάδιο, τότε θα προτείνεται στην έφεση μόνον υπό τους περιορισμούς του άρθρου 527³⁴⁹.

Υποστηρίχθηκε³⁵⁰, ωστόσο, στο πλαίσιο της ερμηνείας του άρθρου 330, ότι κρίσιμος δεν είναι ο χρόνος γέννησης, αλλά ο χρόνος άσκησης του διαπλαστικού δικαιώματος. Και τούτο διότι, κατά την άποψη αυτή, που χρησιμοποιείται ως επιχείρημα υπέρ της εξαίρεσης των διαπλαστικών δικαιωμάτων από την εμβέλεια του άρθρου 330, το διαπλαστικό αποτέλεσμα δύναται να προκληθεί είτε με μόνη την άσκηση του δικαιώματος (απλά διαπλαστικά δικαιώματα) είτε με την άσκηση του δικαιώματος και την έκδοση αντίστοιχης διαπλαστικής απόφασης (δικαιώματα δικαστικής διάπλασης)³⁵¹. Παρά το γεγονός, ότι η άποψη αυτή διατυπώθηκε στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 330, στο μέτρο, που αφορά το οψιγενές ή μη του πραγματικού ισχυρισμού, που αφορά ενάσκηση διαπλαστικού δικαιώματος, δύναται να χωρίσει και στην προκείμενη προβληματική³⁵².

349 πρβλ. και *Φραγκίστα* σε ΕρμΑΚ, άρθρο 442, αριθ. 8 και 9, κατά τον οποίο στην περίπτωση αυτή, η ένσταση συμψηφισμού θα προτείνεται υπό τον περιορισμό της παραχρήμα αποδείξεως, που θέτει το άρθρο 442 ΑΚ, διότι σε διαφορετική περίπτωση, εάν, δηλαδή, προβαλλόταν η ένσταση ελεύθερα ως οψιγενής ισχυρισμός, θα αντιμετωπιζόταν διαφορετικά η περίπτωση αυτή, από την περίπτωση της το πρώτον στην εκκρεμή δίκη προβολής του συμψηφισμού ανταπαίτησης γεννηθείσας σε προγενέστερο στάδιο, κάτι το οποίο δεν θα ανταποκρινόταν στον σκοπό του άρθρου 442 ΑΚ. Και τούτο διότι, μόνο στην δεύτερη περίπτωση, θα ήταν απαραίτητη η παραχρήμα απόδειξη της ανταπαίτησεως.

350 *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, ο.π., σελ. 722-724. Στην θεωρία του γερμανικού δικαίου και στο πλαίσιο του άρθρου 322 ZPO, υποστηρίχθηκε η άποψη, ότι κρίσιμος είναι ο χρόνος άσκησης του διαπλαστικού δικαιώματος, γι' αυτό και εκφεύγουν των ορίων του δεδικασμένου, βλ. ενδ. Musielak/Voit/Huber, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 322 αριθ. 39 επ., *Stein/Jonas/Leipold*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 322, αριθ. 241, βλ. όμως 242 επ. και *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 156, αριθ. 9, όπου γίνεται αναφορά στην κρατούσα στην νομολογία αντίθετη άποψη, βλ. αντιθ. Wierczorek/Schütze/Büscher, ZPO, 4^η έκδ., 2015, §322, αριθ. 179 επ., *Zöller/Vollkommer*, ZPO, 30^η έκδ., 2014, §322, αριθ. 65. Κατά την άποψη της νομολογίας, κρίσιμος είναι ο χρόνος άσκησης των διαπλαστικών δικαιωμάτων, εξαιρουμένων των περιπτώσεων, που από την φύση του δικαιώματος, ο διάδικος δύναται να αποφασίσει πότε θα το ασκήσει, όπως είναι λ.χ. το δικαίωμα προαίρεσεως, βλ. σχετ. BGH NJW 2004. 1252 επ., BGH NJW 1985, 2481 επ. βλ. και π.π. στις υποστηριχθείσες απόψεις στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου και την παλαιότερη και σύγχρονη γερμανική βιβλιογραφία και νομολογία σχετικά με το ζήτημα αυτό σε *Καλαβρό*, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, 4η έκδ., 2016, σελ. 722 υποσημ. 354.

351 *Καλαβρός*, Πολιτική Δικονομία, Γενικό Μέρος, ο.π., σελ. 722-723.

352 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 191, υποσημ. 488. Η σύνδεση αυτή γίνεται και από την θεωρία του γερμανικού δικαίου, ειδικότερα ενόψει της προβολής των διαπλαστικών δικαιωμάτων κατά το στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης, βλ. Prütting/Gehrlein/Oberheim, ZPO Kommentar, 9η έκδ., 2017, § 531 αριθ. 18, *Stein/Jonas/Leipold*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 41 επ., BGH, NJW-RR 2007, 494 (495), NJW-RR 2005, 1687 (1687), NJW-RR 2004, 167 (168), βλ. και *Rohlfing*, Präklusion des erstmals im Berufungsrechtzug ausgeübten Widerrufsrechts, NJW 2010. 1788, όπου σημειώνεται, ότι δεν πρόκειται για νέο ισχυρισμό, όταν οι ουσιαστικές προϋποθέσεις για την γέννηση ενός δικαιώματος γεννώνται κατά την διάρκεια του δικαστικού αγώνα, όπως συμβαίνει με τα διαπλαστικά δικαιώματα, τα οποία γεννώνται με την άσκησή τους. Και τούτο διότι, οι διατάξεις περί αποκλεισμού των βραδέως προβαλλόμενων ισχυρισμών αφορούν μόνο τους ισχυρισμούς, που βασίζονται σε δικαιώματα ήδη υπαρκτά, όχι μελλοντικά, βλ. όμως και *Jacoby*, Anmerkung zu BGHZ, Beschluss vom 23.7.2008, ZZP 2009. 361, όπου σημειώνεται, ότι η ανωτέρω άποψη της νομολογίας, η οποία στο πλαίσιο της εκτέλεσης θεωρεί κρίσιμο τον χρόνο γέννησης του διαπλαστικού δικαιώματος

Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή όσον αφορά το ζήτημα της παραδεκτής κατ' έφεση προβολής ισχυρισμών, που στηρίζονται σε διαπλαστικό δικαίωμα. Είναι μεν αληθές, ότι σύστημα συγκεντρώσεως και δεδικασμένο εξυπηρετούν εν μέρει κοινούς σκοπούς, όπως λ.χ. την αποτελεσματικότητα και την ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης. Δεν θα πρέπει, ωστόσο, η διαπίστωση αυτή να οδηγήσει στο συμπέρασμα, ότι όσοι ισχυρισμοί εκφεύγουν των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου εκφεύγουν ανεξαιρέτως και από το πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος. Και τούτο διότι, στην περίπτωση αυτή, ελλοχεύει ο κίνδυνος καταχρηστικής δικονομικής συμπεριφοράς εκ μέρους των διαδίκων. Ο διάδικος, που γνωρίζει, ότι δύναται, απεριόριστα να προβάλει έναν ισχυρισμό και μετά την επέλευση του δεδικασμένου, είναι πιθανόν να εφησυχάζει και να αναμένει την έκβαση της διαγνωστικής δίκης, προκειμένου, να προβάλει τον ισχυρισμό αυτόν κατά το στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης. Σκοπός, όμως, του συγκεντρωτικού συστήματος είναι η αποφυγή της καταχρηστικότητας κατά την άσκηση δικονομικών δικαιωμάτων, ο οποίος, όμως, δεν επιτυγχάνεται με την ανωτέρω ερμηνευτική λύση.

γ. Οψιγενείς-οψιφανείς ισχυρισμοί

Από τους οψιγενείς ισχυρισμούς, τέλος, θα πρέπει να διακρίνονται, σαφώς, οι οψιφανείς ισχυρισμοί, δηλαδή αυτοί, που στηρίζονται σε πραγματικά περιστατικά, που γεννήθηκαν μεν πριν από την τελευταία συζήτηση στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, πλην, όμως, δεν ήταν γνωστά για οποιονδήποτε λόγο στον διάδικο, που τα επικαλείται³⁵³. Οι ισχυρισμοί αυτοί μπορούν να προταθούν στην έκκλητη δίκη, μόνον εάν συντρέχει κάποια άλλη από τις περιπτώσεις του άρθρου 527³⁵⁴, όπως π.χ., όταν

δεν θα πρέπει να μεταφερθεί αυτούσια στο ζήτημα της προβολής νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη, διότι δεν μπορεί να θεωρηθεί υπαίτιος ο διάδικος, ο οποίος τηρεί τις ουσιαστικές προϋποθέσεις άσκησης ενός διαπλαστικού δικαιώματος.

353 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 98.

354 βλ. προηγ. υποσημ. Έτσι, επί διεκδικητικής αγωγής που αφορά κλήρο, ο οποίος προέρχεται από απαλλοτριωμένο ακίνητο και παραχωρείται στον δικαιούχο από το Δημόσιο με παραχωρητήριο, απαράδεκτως προβάλλεται εκ μέρους του εναγομένου ως οψιγενής η ένσταση ίδιας κυριότητας μη καταλυθείσα με την απαλλοτρίωση εξαιτίας της μη καταβολής αποζημιώσεως (ΑΠ 895/2002, Νόμος), επί αγωγής αποζημιώσεως θαλάσσιου φορτίου στηριζόμενη στην σύμβαση θαλάσσιας μεταφοράς, απαράδεκτως προτείνεται σε μεταγενέστερη συζήτηση ως οψιγενής η ένσταση του άρθρου 4 παρ.2 των Κανόνων Χάγης-Βίμπυ (ν.2107/1992), που προβλέπει απαλλαγή του μεταφορέα για απώλειες ή ζημιές που προέρχονται από αμέλεια του πλοιάρχου, ναυτικού και προστηθέντων του μεταφορέα σχετικά με τη διακυβέρνηση ή το χειρισμό του πλοίου. Το γεγονός, δε, ότι, στην περίπτωση αυτή, τα σχετικά πραγματικά προέκυψαν από την κατάθεση του μάρτυρος της ενάγουσας στο ακροατήριο, το οποίο επικαλείται η εναγομένη, δεν αρκεί για τον χαρακτηρισμό της ενστάσεως ως οψιγενούς, δεδομένου, ότι τα περιστατικά αυτά προϋπήρχαν της πρώτης συζήτησης ενώπιον του πρωτοβάθμιου

προτείνονται προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως³⁵⁵ ή όταν η καθυστερημένη προβολή τους οφείλεται σε δικαιολογημένη αιτία³⁵⁶.

IV. Οι προνομιακοί ισχυρισμοί (άρθρο 527 αριθ. 3)

α. Οι ισχυρισμοί, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως

ι. Η αυτεπάγγελτη έρευνα του δικαστηρίου

Η έννοια και το περιεχόμενο της αυτεπάγγελτης έρευνας αποτελεί προϊόν της θεωρίας και της νομολογίας, γι' αυτό και δεν είναι αρκούντως καθορισμένη³⁵⁷. Κατά κρατούσα άποψη στην δικονομική θεωρία, η αυτεπάγγελτη έρευνα δεν περιλαμβάνει την εξουσία του δικαστηρίου να αναζητήσει και να συγκεντρώσει τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, έστω και αν αυτά σχετίζονται με το δικονομικό αντικείμενο της δίκης, αλλά, αντιθέτως, η αναζήτηση και η συγκέντρωση του πραγματικού υλικού της δίκης παραμένει στην σφαίρα ευθύνης των διαδίκων³⁵⁸. Υποστηρίχθηκε μεμονωμένα στο πλαίσιο της θεωρίας³⁵⁹ η άποψη, ότι ο δικαστής προβαίνει ex officio στην συλλογή των πραγματικών περιστατικών, που δικαιολογούν την κήρυξη του απαραδέκτου. Η άποψη αυτή δεν επικράτησε, γίνεται, όμως, δεκτό, ότι το δικαστήριο συμβάλλει τρόπον τινά στην συγκέντρωση του πραγματικού υλικού μέσου του καθήκοντος καθοδήγησης των διαδίκων όσον αφορά τους ισχυρισμούς, που

δικαστηρίου (Εφ 289/2005, Νόμος = ΕΝαυτΔ 2005. 196 = ΠειρΝομ 2005. 338).

355 βλ. ΑΠ 1626/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2001. 710, η οποία επί προβολής ενστάσεως το πρώτον στο Εφετείο εκ μέρους του εφεσίβλητου-εναγομένου από τα άρθρα 1389, 1390, 1391 ΑΚ, προς περιορισμό της διατροφικής αξίωσης της ενάγουσας-εκκαλούσας, η οποία ένσταση βασιζόταν σε πραγματικά περιστατικά, που συνιστούσαν μεταβολή των οικονομικών δυνάμεων της ενάγουσας, η οποία μεταβολή έλαβε χώρα κατά το διάστημα από της εγέρσεως της αγωγής μέχρι τη συζήτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου (δεν επρόκειτο δηλαδή για οψιγενή, αλλά κατ' ουσίαν για οψιφανή ισχυρισμό), έκρινε αυτή παραδεκτή κατά το άρθρο 527 αριθ. 1, διότι προβλήθηκε ως άμυνα κατά της εφέσεως.

356 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 192, υποσημ. 490, κατά τον οποίο η περίπτωση της καθυστερημένης προβολής από δικαιολογημένη αιτία είναι σημαντική, ιδίως όταν οι διάδικοι ήταν αντικειμενικά αδύνατον να πληροφορηθούν τα πραγματικά περιστατικά επί των οποίων θεμελιώνονται οι οψιφανείς ισχυρισμοί. Στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, γίνεται ερμηνευτικά δεκτό, ότι πέραν των οψιγενών ισχυρισμών (nova producta), παραδεκτά προτείνονται κατά κανόνα το πρώτον στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο και οι οψιφανείς ισχυρισμοί (nova reperta), εκτός εάν συντρέχει στο πρόσωπο του διαδίκου οποιοδήποτε είδους υπαιτιότητα ως την έλλειψη της γνώσης των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, την έλλειψη της οποίας υπαιτιότητας οφείλει να αποδείξει ο διάδικος, που προβάλλει τον ισχυρισμό, βλ. Musielak/Voit/Huber, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 19, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 138, αριθ. 56, βλ. και *Meller-Hannich*, Zur Präklusion der Verjährungseinrede in der Berufungsinstanz, NJW 2006. 3387-3388.

357 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 99.

358 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 99.

359 *Καργάδος*, Το βάρος αποδείξεως, 1983, σελ. 21, υποσημ. 8, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 532, σελ. 2002.

προβάλλουν, και τα αποδεικτικά μέσα, που προσκομίζουν³⁶⁰.

ii. Ισχυρισμοί, που στηρίζουν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης

Γίνεται δεκτή, τόσο στην θεωρία³⁶¹ όσο και στην νομολογία³⁶² η άποψη, ότι αυτεπαγγέλτως εξετάζονται από το δικαστήριο οι δικονομικοί ισχυρισμοί, που αφορούν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης. Προϋπόθεση, ωστόσο, για την αποδοχή της ανωτέρω άποψης, είναι η παραδοχή, ότι οι δικονομικοί ισχυρισμοί, που αφορούν τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης καταλαμβάνονται από το συγκεντρωτικό σύστημα, όπως πράγματι δέχονται οι υποστηρικτές της ανωτέρω κρατούσας άποψης³⁶³.

Περαιτέρω, σημειώνεται³⁶⁴, ότι σε περίπτωση, που ο διάδικος έχει ήδη από τον πρώτο βαθμό προτείνει τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν το απαραδέκτο, ή αυτά προκύπτουν από τον φάκελο της δικογραφίας, τότε το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έχει την υποχρέωση να καταγνώσει την έννομη συνέπεια του απαραδέκτου ακόμη και χωρίς αίτημα ενός εκ των διαδίκων. Στην περίπτωση αυτή, η υποβολή αντίστοιχης «ενστάσεως» εκ μέρους του διαδίκου ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου δεν αποτελεί παρά «μια ευχή, μια υπόμνηση προς το δικαστήριο», της υποχρέωσής του για αυτεπάγγελτη δράση³⁶⁵. Κατά συνέπεια, παραδεκτώς προβάλλεται το πρώτον ενώπιον

360 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 100.

361 *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, άρθρο 269, αριθ. 7, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 101-102, *Κεραμέυς*, ΑσΔικΔικ, σελ. 173, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1167.

362 Παραδεκτά προτείνονται για πρώτη φορά στην κατ' έφεση δίκη ως αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι από το δικαστήριο ισχυρισμοί: η ένσταση αοριστίας της αγωγής (ΑΠ 786/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2007. 2159), η ένσταση δεδικασμένου (ΑΠ 1457/1987, ΕΕργΔ 1988.1632, ΕφΘεσ 123/2012, Νόμος = ΕΠολΔ 2012. 379, ΕφΘεσ 103/2005, Νόμος = Αρμ 2006. 1213, ΕφΛαρ 278/2001, Νόμος, ΕφΘεσ 810/1990, Αρμ 90. 334, ΠΠρΑθ 986/2010, Νόμος), η ένσταση έλλειψης δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων (ΑΠ 387/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ) οι ενστάσεις έλλειψης νομιμοποίησης και εννόμου συμφέροντος (ΑΠ 1016/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2006. 1106), η ένσταση νόμου αβασίμου της αγωγής (ΕφΘεσ 457/2011, Νόμος = Αρμ 2011. 1022) βλ. και ΑΠ 476/1993, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 1994. 1289, κατά την οποία επί αγωγής διανομής, παραδεκτά προτείνεται το πρώτον στο Εφετείο από τον εναγόμενο ως αμφισβήτηση της διαδικαστικής προϋπόθεσης του παραδεκτού της περί διανομής αγωγής (άρθρο 478 ΚΠολΔ) ο ισχυρισμός ότι, εκτός των αναφερομένων στην αγωγή ως συγκυρίων των διανεμητέων, υπάρχουν πρόσθετοι συγκύριοι, κατά των οποίων δεν απευθύνεται η αγωγή, καίτοι δεν εντάσσει την περίπτωση αυτή ρητά στην εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 3, βλ. και ΑΠ 284/2008, Νόμος, η οποία εξαιρεί μεν τον ισχυρισμό περί έλλειψης εννόμου συμφέροντος από το πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος, δέχεται, ωστόσο παράλληλα, ότι η ύπαρξη του εννόμου συμφέροντος ως διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο.

363 *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, άρθρο 269, αριθ. 7, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 66, *Κεραμέυς*, ΑσΔικΔικ, σελ. 173, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1167.

364 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 195.

365 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 101-102.

του εφετείου ισχυρισμός, με τον οποίο αμφισβητείται μία εκ των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης, ενώ παραδεκτώσ συγκεντρώνονται στο χρονικό αυτό σημείο και τα σχετικά πραγματικά περιστατικά³⁶⁶.

iii. Ισχυρισμοί, που στηρίζουν αυτεπάγγελτα εξεταζόμενους κανόνες ουσιαστικού δικαίου

Όσον αφορά τους πραγματικούς ισχυρισμούς, που στηρίζονται σε αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενους κανόνες του ουσιαστικού δικαίου, η αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψιν των ισχυρισμών αυτών προκύπτει ευθέως από τις σχετικές διατάξεις³⁶⁷. Ωστόσο, ζήτημα γεννάται, ως προς την δυνατότητα προβολής το πρώτον ενώπιον του εφετείου πραγματικών ισχυρισμών, που θεμελιώνονται σε κανόνες δημοσίας τάξεως και των καταχρηστικών ενστάσεων.

αα. Ισχυρισμοί, που θεμελιώνονται σε κανόνες δημοσίας τάξεως

Κατά μίαν άποψη, που υποστηρίχθηκε παλαιότερα στην θεωρία³⁶⁸, οι πραγματικοί ισχυρισμοί που θεμελιώνονται σε κανόνες δημοσίας τάξεως λαμβάνονται υπ' όψιν

366 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 102, βλ. και υποσημ. 98, όπου υποστηρίζεται, ότι δεν είναι δυνατή το πρώτον στο εφετείο η προβολή της ένστασης κατά τόπον αρμοδιότητας ή έλλειψης διεθνούς δικαιοδοσίας, όταν επήλθε στον πρώτο βαθμό σιωπηρή παρέκταση (άρθρα 42§2 και 263α), βλ. και Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, άρθρο 263, αριθ. 3, κατά την οποία η σιωπηρή παρέκταση θεμελιώνεται, όταν δεν προτείνονται οι ενστάσεις αυτές από τον εναγόμενο στην συζήτηση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, ΕφΑθ 7541/1985, ΕλλΔνη 1986. 318, 320 βλ. και Κεραμέα, ΑστΔικΔικ, σελ. 7-8, αριθ. 29 και 79-80, αριθ. 44.

367 Ενδεικτικά, πρόκειται για την πάροδο της αποσβεστικής προθεσμίας κατ' άρθρον 280 ΑΚ (ΑΠ 458/2008, Νόμος), κατ' άρθρον 148 ΚΙΝΔ, όχι, όμως και η διακοπή αυτής (ΑΠ 622/1994, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΔΕΕ 1995. 305 = ΕλλΔνη 1995. 830) και κατ' άρθρο 6§1 ν. 3198/1955 για την άσκηση αγωγής μισθωτού για κάθε αξίωση, που πηγάζει από άκυρη καταγγελία της σχέσης εργασίας, όχι, όμως, και η διακοπή αυτής (ΑΠ 359/2015, Νόμος), για την παραγραφή υπέρ του Δημοσίου εκ του άρθρου 48 παρ. 3 του ν.δ. 496/1974 (ΟΛΑΠ 22/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2006. 1087, ΟΛΑΠ 11/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2003. 410), εκ του άρθρου 96 εδ. γ' του ν.δ. 321/1969 (ΑΠ 1366/2012, Νόμος) και εκ του άρθρου 90 παρ.1 ν. 2362/1995 (ΑΠ 1279/2014, Νόμος), για την υπέρμετρη μεταβολή των συνθηκών κατά τα άρθρα 288 και 388 ΑΚ (ΕφΠειρ 169/2015, Νόμος = ΠειρΝομ 2015. 219, για την προδικασία, που έπρεπε να τηρήσει ο ενάγων το Δημόσιο αξιώνοντας δικαίωμα κυριότητας ή άλλο, πλην της νομής εμπράγατο δικαίωμα επί ακινήτου κατεχομένου υπό του Δημοσίου κατά το άρθρο 8 του ΑΝ 1539/1938, όπως αυτό ίσχυε μέχρι την τροποποίησή του με το άρθρο 24 του ν. 2732/1999 (ΑΠ 1738/2012, Νόμος). Δεν αποτελεί, ωστόσο, ισχυρισμό, που λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως η ένσταση εκ του άρθρου 19 παρ. 2 του ν. 489/1976 περί περιορισμού της ευθύνης του Επικουρικού Κεφαλαίου μέχρι του κατωτάτου ορίου του ασφαλιστικού ποσού της υποχρεωτικής ασφάλισης, που προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 5 του ν. 489/1976 (ΑΠ 388/2013, Νόμος = Επιδικία 2013. 301).

368 Παπακωνσταντίνου, Χρονικά όρια προβολής των αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενων «μέσων επιθέσεως και αμύνης», ΕΕΝ 1974. 275 επ.

αυτεπαγγέλτως³⁶⁹ και εξ αυτού του λόγου προτείνονται σε κάθε στάση της δίκης. Η άποψη αυτή υιοθετήθηκε και από μερίδα της σύγχρονης³⁷⁰, αλλά και παλαιότερης³⁷¹ νομολογίας. Αντιθέτως, στην σύγχρονη νομολογία επικρατεί η άποψη, ότι ο χαρακτηρισμός μιας διάταξης ως δημοσίας τάξης κατ' άρθρο 3 ΑΚ, έχει ως μόνη συνέπεια ότι η εφαρμογή της δεν μπορεί να αποκλεισθεί από την ιδιωτική βούληση και όχι ότι ο ισχυρισμός που στηρίζεται σ' αυτή μπορεί να προτείνεται σε κάθε στάση της δίκης και χωρίς τους περιορισμούς του άρθρου 527³⁷².

Αντίστοιχα, επικράτησε στην δικονομική θεωρία³⁷³ η άποψη, ότι οι ισχυρισμοί, που στηρίζονται σε ουσιαστικούς κανόνες δημοσίας τάξεως δεν δύνανται να προβληθούν σε κάθε στάση της δίκης, αλλά τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν τον ισχυρισμό, θα πρέπει να έχουν προταθεί από τον διάδικο, που τα επικαλείται, προκειμένου, να ληφθούν υπ' όψιν από το δικαστήριο.

Ειδικότερα, η αυτεπάγγελτη εξέταση από το δικαστήριο προϋποθέτει, ότι τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά θα πρέπει να έχουν προταθεί από τους διαδίκους³⁷⁴. Ενόψει της αρχής της συζητήσεως κατ' άρθρο 106, υποστηρίχθηκε, ότι δεν είναι δυνατόν να ληφθούν υπ' όψιν από το δικαστήριο μη προταθέντα πραγματικά περιστατικά³⁷⁵. Έτσι, δεδομένου, ότι δεν επιτρέπεται στο δικαστήριο να καταστήσει υλικό της δίκης μη προταθέντα στην πρώτη συζήτηση πραγματικό ισχυρισμό, δεν επιτρέπεται ούτε και στον διάδικο να το πράξει κατά τις επόμενες συζητήσεις³⁷⁶. Πέραν της διαδικασίας της εκούσιας δικαιοδοσίας, όπου βάσει της ρητής διάταξης του άρθρου 744 το δικαστήριο δύναται, στο πλαίσιο του ανακριτικού συστήματος, να λάβει υπ' όψιν και πραγματικά περιστατικά, που δεν έχουν προταθεί, ενώ δυνάμει του

369 βλ. και Γεωργιάδη σε Γεωργιάδη-Σταθόπουλο, Ερμηνεία ΑΚ, άρθρο 3, αριθ. 4.

370 βλ. ΑΠ 1037/2006, ΤΝΠ Νόμος, ΕφΑθ 3843/2014, ΔΕΕ 2014. 983, ΕφΑθ 5729/2012, ΔΕΕ 2013. 623, ΕφΘεσ 1762/2012, Αρμ 2013. 1841, ΕφΑθ 4155/2011, ΔΕΕ 2011. 1285, οι οποίες δέχθηκαν, ότι η ένσταση μείωσης μεσιτικής αμοιβής κατ' άρθρο 707 ΑΚ είναι δημόσιας τάξης και μπορεί να προταθεί σε κάθε στάση της δίκης.

371 βλ. παραπομπές στην παλαιότερη νομολογία σε Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 106-107, υποσημ. 111 και 112, η οποία έκρινε παγίως, ότι η ένσταση μείωσης υπέρμετρης ποινικής ρήτρας κατ' άρθρο 409 ΑΚ και η ένσταση μείωσης υπέρμετρου αρραβώνα στο προσήκον μέτρο μπορεί να προταθεί σε κάθε στάση της δίκης.

372 ΑΠ 523/2015, Νόμος, ΑΠ 2097/2009, Νόμος = ΧρΙΔ 2010. 768, ΑΠ 2043/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1594/2009, Νόμος, ΑΠ 1901/2007, Νόμος, ΑΠ 1846/2007, Νόμος = ΔΕΕ 2008. 342, ΑΠ 773/2007, Νόμος = ΧρΙΔ 2007. 889, ΝοΒ 2008. 72.

373 Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 129-131, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 102 επ., Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1166-1167.

374 Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1166-1167.

375 Μπέης, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1166-1167.

376 βλ. προηγ. σημ., και ιδίως σελ. 1167, όπου υποστηρίζει, ότι η επιφύλαξη του (ήδη καταργηθέντος) άρθρου 269§1 υπέρ των ισχυρισμών, που αφορούν την εφαρμογή κανόνων δημόσιας τάξεως έχει ως όριο την κατά το άρθρο 106 ισχύουσα αρχή της συζητήσεως.

άρθρου 765 νέοι ισχυρισμοί προτείνονται απεριόριστα στο εφετείο, η αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψιν ισχυρισμών είναι άγνωστη στην πολιτική δίκη³⁷⁷.

Έτι περαιτέρω, διακρίνεται η αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψη ενός ισχυρισμού από την δυνατότητα πρότασης αυτού σε κάθε στάση της δίκης, δεδομένου, ότι η αυτεπάγγελτη έρευνα δεν σχετίζεται με το ζήτημα της εισαγωγής του κρίσιμου υλικού στην δίκη, αλλά με την δυνατότητα αξιολόγησης αυτού από το δικαστήριο ανεξαρτήτως της βουλήσεως του διαδίκου, δηλαδή της δυνατότητας συναγωγής της έννομης συνέπειας³⁷⁸ και χωρίς αίτημα του διαδίκου³⁷⁹. Με άλλα λόγια, ως προς τους ισχυρισμούς, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, προϋποτίθεται ότι τα πραγματικά περιστατικά, επί των οποίων στηρίζονται οι ισχυρισμοί, έχουν προταθεί από τον διάδικο, ενώ, αντίθετα, ως προς τους ισχυρισμούς, που προτείνονται σε κάθε στάση της δίκης, τα αντίστοιχα πραγματικά περιστατικά δύναται να προταθούν οποτεδήποτε³⁸⁰. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρήθηκε³⁸¹, ότι οι κανόνες δημοσίας τάξεως δεν λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως στο σύνολό τους, όπως, συμβαίνει λ.χ. με την ένσταση μείωσης υπέρμετρης ποινικής ρήτρας κατ' άρθρο 409 ΑΚ, η οποία κατά νόμο απαιτεί την υποβολή σχετικού αιτήματος, προκειμένου, να ληφθεί υπ' όψιν³⁸², παρά το γεγονός, ότι στηρίζεται σε δημοσίας τάξεως διάταξη³⁸³.

Η κρατούσα ως άνω άποψη στην θεωρία και την σύγχρονη νομολογία θα πρέπει

377 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 104, βλ. και Σημαντήρα, ο.π., σελ. 86-87.

378 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 104 και 114.

379 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 199, βλ. και Κουσσούλη, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 130-131, κατά τον οποίο εκ της νομοθετικής διάταξης του πρώην άρθρου 269§2α και νυν 527 εδαφ. β', προκύπτει ευθέως, ότι το ζήτημα του χαρακτηρισμού μιας διάταξης ουσιαστικού δικαίου ως κανόνα δημοσίας τάξεως δεν θα πρέπει σε καμία περίπτωση να συνδέεται με το ζήτημα των αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενων ισχυρισμών, δεδομένου, ότι το πρώτο αφορά αξιολογήσεις και σταθμίσεις του ουσιαστικού ενώ το δεύτερο δικονομικού δικαίου, πρβλ. και Αρβανιτάκη, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1386, κατά τον οποίο ισχυρισμοί λαμβανόμενοι αυτεπαγγέλτως υπ' όψιν και ισχυρισμοί προτεινόμενοι σε κάθε στάση της δίκης αποτελούν τους ίδιους ισχυρισμούς, διαφέρουν, δε, ως προς τον τρόπο προσέγγισής τους, υπό την έννοια, ότι από την πλευρά του δικαστηρίου εκλαμβάνονται υπό την πρώτη έννοια, ενώ από την πλευρά του διαδίκου υπό την δεύτερη.

380 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 198-199.

381 Αρβανιτάκης σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/Αρβανιτάκης/Σοφιαλίδης, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, Θέματα εμβαθύνσεως, γ' εκδ., 2013, σελ. 82, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 105-106, βλ. και 104 επ., όπου αντικρούει συνολικά την άποψη, κατά την οποία, όπως συμβαίνει με τους ισχυρισμούς τους σχετικούς με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης (άρθρα 73 και 104), αλλά και με αυτούς, που βασίζονται σε δικονομικές διατάξεις δημοσίας τάξεως (άρθρο 160§3), οι οποίοι αμφότεροι κατά τις ανωτέρω διατάξεις λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, έτσι θα πρέπει να συμβαίνει και με τους ισχυρισμούς, που βασίζονται σε ουσιαστικούς κανόνες δημοσίας τάξεως λόγω κοινού δικαιολογητικού σκοπού με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης.

382 Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999, σελ. 220, Ταμπάκης σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 409, αριθ. 11, Σόντης, ΕρμΑΚ, άρθρο 409, αριθ. 9.

383 Γεωργιάδης, Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999, σελ. 219, Ταμπάκης σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 409, αριθ. 2, Σόντης, ΕρμΑΚ, άρθρο 409, αριθ. 11, βλ. και ΑΠ 2043/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ.

να επιδοκιμασθεί. Πράγματι, η αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψιν ενός ισχυρισμού θα πρέπει να διακρίνεται από την δυνατότητα προσβολής του σε κάθε στάση της δίκης. Άλλωστε, υπέρ της άποψης αυτής συνηγορεί και το γράμμα της διάταξης, το οποίο διακρίνει τις δύο περιπτώσεις. Εάν σκοπός του νομοθέτη ήταν οι διατάξεις, που στηρίζονται σε δημοσίας τάξεως κανόνες ουσιαστικού δικαίου να μπορούν να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης θα το όριζε ρητά. Αλλά ούτε και η αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψιν ενός ισχυρισμού επιτρέπει την προβολή των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών σε κάθε στάση της δίκης. Αντιθέτως, απαλλάσσει τον διάδικο από το βάρος επίκλησης της έννομης συνέπειας, όχι, όμως, και των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, τα οποία ο διάδικος θα πρέπει να εισφέρει στην δίκη έγκαιρα, προκειμένου να διαγνωσθεί η έννομη συνέπεια από το δικαστήριο.

ββ. Η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος

Περαιτέρω, όμως, οι ρυθμίσεις του συγκεντρωτικού συστήματος καταλαμβάνουν και τους ισχυρισμούς, που στηρίζονται σε διατάξεις δημοσίας τάξεως, οι οποίες λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, όπως είναι λ.χ. η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος κατά το άρθρο 281 ΑΚ. Ειδικότερα, με την νομοθετική μεταβολή, που επήλθε στο άρθρο 269§2α με το άρθρο 9 ν.δ. 470/1974, και η οποία μεταφέρθηκε μετά την κατάργηση του άρθρου 269 με τον ν.4335/2015 στο άρθρο 527 αριθ. 4 εδαφ. β', προστέθηκε ρητά η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος³⁸⁴.

Έκτοτε, και με αφετηρία την ΟΛΑΠ 472/1983³⁸⁵ επικρατεί παγίως³⁸⁶ στην νομολογία η άποψη, ότι για το παραδεκτό της προσβολής της ενστάσεως καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος κατ' άρθρο 281 ΑΚ, θα πρέπει να προβληθούν

384 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 110.

385 ΝοΒ 1984. 48-50.

386 ΑΠ 450/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1724/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1062/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1032/2014, Νόμος, ΑΠ 122/2014, Νόμος, ΑΠ 1119/2012, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 443/2011, Νόμος = ΝοΒ 2011. 2154, ΑΠ 986/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 2673, ΑΠ 128/2008, ΕλλΔνη 2009. 1021, ΑΠ 115/2007, ΝοΒ 2007. 1320 = ΕπισκΕμπΔ 2007. 1390 = Δ 2007. 568, ΑΠ 1430/1997, Νόμος = ΕλλΔνη 1999. 93 = Δ 1998. 123, ΑΠ 1106/1997, Νόμος = ΕλλΔνη 1999. 309, ΑΠ 15/1995 ΕλλΔνη 1996. 298, ΑΠ 457/1994, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕΝ 1995. 331, ΑΠ 649/1994 ΕλλΔνη 1995. 625, ΑΠ 184/1994 ΕλλΔνη 1995. 839, ΕφΘεσ 1491/2014, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2014. 584, ΕφΑθ 2747/1998, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 1998. 898. Παλαιότερα, υπό το πρίσμα της γενικής διατύπωσης της διάταξης του άρθρου 269§2α υποστηριζόταν στην νομολογία και η άποψη, ότι τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούσαν την ένσταση καταχρηστικότητας μπορούσαν να προβληθούν και σε μεταγενέστερες συζητήσεις ή και κατ' έφεση, βλ. παραπομπές στην παλαιότερη νομολογία σε Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 108 υποσημ. 116.

μέχρι την πρώτη συζήτηση όχι μόνον τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν την επικαλούμενη καταχρηστικότητα, αλλά και ρητό αίτημα περί απόρριψης της αγωγής κατά παραδοχή της ενστάσεως³⁸⁷. Η άποψη αυτή της νομολογίας στηρίχθηκε σε δύο βασικά επιχειρήματα, ένα τελολογικό και ένα δογματικό³⁸⁸. Αφενός, διαπιστώθηκε, ότι σκοπός της νομοθετικής μεταρρύθμισης, που επήλθε με το άρθρο 9 ν.δ. 490/1974, ήταν η αποφυγή παρελκύσεως της διαδικασίας μέσω της απεριόριστης χρονικά δυνατότητας προβολής των ενστάσεως του άρθρου 281 ΑΚ³⁸⁹. Αφετέρου, η απαίτηση περί υποβολής με την προβαλλόμενη ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος και αιτήματος απόρριψης της αγωγής προέκυψε ως λογικό επακόλουθο από τον χαρακτηρισμό της σχετικής ενστάσεως ως γνήσιας³⁹⁰ και κατ' επέκταση στην εφαρμογή του άρθρου 262§1³⁹¹.

387 βλ. *Αρβανιτάκη* σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/Αρβανιτάκης/Σοφιαλίδης, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, ο.π., σελ. 82, κατά τον οποίο από την ρητή υπαγωγή της ενστάσεως καταχρήσεως δικαιώματος στην διάταξη του (σ.σ. ήδη καταργηθέντος) άρθρου 269, δεν μπορεί να εξαχθεί ασφαλές συμπέρασμα, αν ο νομοθέτης ήθελε να υποβάλει στο πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος την προβολή μόνο των πραγματικών ισχυρισμών ή, επιπλέον, και την υποβολή ρητού αιτήματος απορρίψεως της αγωγής λόγω καταχρηστικής άσκησης του επίδικου δικαιώματος.

388 βλ. *Αρβανιτάκη* σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/Αρβανιτάκης/Σοφιαλίδης, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, ο.π., σελ. 82.

389 βλ. ωστόσο *Αρβανιτάκη* σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/Αρβανιτάκης/Σοφιαλίδης, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, ο.π., σελ. 83-84, ο οποίος επισημαίνει, ότι η άποψη αυτή της νομολογίας αντιτίθεται στον σκοπό του νόμου, δεδομένου, ότι υποβιβάζει την ένσταση καταχρήσεως δικαιώματος σε κοινή ένσταση και την υπάγει σε δυσμενέστερη μεταχείριση συγκριτικά με άλλες ενστάσεις, που θεμελιώνονται επίσης σε κανόνες δημοσίας τάξεως, όπως είναι λ.χ. η ένσταση μείωσης της ποινικής ρήτηρας ή του υπέρμετρου αρραβώνα στο προσήκον μέτρο και οι οποίες, σε αντίθεση με την ένσταση του άρθρου 281 ΑΚ (άρθρο 25§3 Σ), δεν θεμελιώνονται σε συνταγματικές διατάξεις.

390 βλ. ωστόσο *Αρβανιτάκη* σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/Αρβανιτάκης/Σοφιαλίδης, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, ο.π., σελ. 83, κατά τον οποίο ο χαρακτηρισμός της ενστάσεως ως γνήσιας δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένος, ενόψει και της αντίθετης άποψης, που υποστηρίζεται (ΑΠ 1017/2001, Νόμος = ΝοΒ 2002. 1104, ΕλλΔνη 2003. 431, ΕφΑθ 3135/2006, Νόμος = ΕλλΔνη 2008. 611, *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 462, υποσημ. 25). Παρατηρεί, περαιτέρω, ότι σε περίπτωση, που γίνει δεκτή η άποψη περί του χαρακτήρα της εκ του άρθρου 281 ΑΚ ενστάσεως ως καταχρηστικής, τότε η άποψη της νομολογίας θα συνεπάγεται υπαγωγή σε χρονικό περιορισμό προβολής όχι μόνο πραγματικών ισχυρισμών, αλλά και αιτημάτων, κάτι το οποίο θα έρχεται σε αντίθεση με την ουσία του συγκεντρωτικού συστήματος.

391 βλ. πάντως και την αγόρευση στην ανωτέρω ΟΛΑΠ 472/1983 του Εισαγγελέα ΑΠ *Φαφούτη* (ΝοΒ 1984. 49-50), κατά την οποία υποστήριξε, ότι ως προς το απαιτούμενο ειδικό αίτημα απόρριψης της αγωγής κατά παραδοχή της ενστάσεως καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος, που αξιώνεται από το άρθρο 262§1, δύναται να αναπληρωθεί και από το γενικό αίτημα του εναγομένου περί απόρριψης της αγωγής περιεχόμενο στις κατατιθέμενες υπ' αυτού προτάσεις. Η ίδια άποψη υποστηρίζεται τόσο στην σύγχρονη δικονομική θεωρία όσο και μεμονωμένα στην σύγχρονη νομολογία (Από την θεωρία βλ. *Μαργαρίτη-Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Θεωρία-Νομολογία, Ι, 2012, άρθρο 269, αριθ. 12, *Καλαβρό*, Παρατηρήσεις σε ΑΠ 496/2007 και ΑΠ 65/2005, ΕΠολΔ 2008. 66, *Γρόλλη*, ΑΚ 281: Η περιπέτεια μια μεγάλουπνοης διάταξης, Δ 2005. 566-567, βλ. ομοίως και *Αρβανιτάκη* σε Γέσιου-Φαλτσή/Απαλαγάκη/Αρβανιτάκης/Σοφιαλίδης, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, ο.π., σελ. 84, ο οποίος χαρακτηρίζει την απαίτηση της παλαιότερης νομολογίας περί προβολής ρητού αιτήματος απόρριψης της αγωγής κατά παραδοχή της ενστάσεως ως «ακραία τυπολατρική αντίληψη», βλ. και *Δελικωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., σελ. 421, ο οποίος δέχεται την άποψη αυτή, υπό την αυτονόητη προϋπόθεση, πάντως, ότι ο διάδικος θα πρέπει να επικαλείται την

Ωστόσο, υποστηρίχθηκε από μέρος της παλαιότερης νομολογίας³⁹² αλλά και από την θεωρία³⁹³ η άποψη, ότι η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος δύναται να ληφθεί υπ' όψιν αυτεπάγγελτα από το δικαστήριο σε κάθε στάση της δίκης, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι τα πραγματικά περιστατικά, που συγκροτούν την ένσταση έχουν προβληθεί κατά την πρώτη συζήτηση, με αποτέλεσμα να είναι δυνατή η επίκληση της έννομης συνέπειας, που επέρχεται από την ένσταση, το πρώτον στο εφετείο.

Κατά την άποψη αυτή, η νομοθετική μεταβολή του ήδη καταργηθέντος άρθρου 269 αποσκοπούσε όχι στην αλλοίωση του χαρακτήρα της ενστάσεως του άρθρου 281 ΑΚ ως δημοσίας τάξεως, που λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, αλλά στην πρόληψη των καταχρήσεων, η οποία, επιτυγχάνεται, σε κάθε περίπτωση, με την έγκαιρη επίκληση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών μέχρι την πρώτη συζήτηση³⁹⁴. Παράλληλα, υποστηρίχθηκε³⁹⁵, ότι η άποψη περί υποχρεωτικής προβολής αιτήματος των ανωτέρω ενστάσεων επεκτείνει ανεπίτρεπτα το συγκεντρωτικό σύστημα και πέραν των πραγματικών ισχυρισμών και στις αιτήσεις των διαδίκων.

Παρατηρήθηκε, πάντως, ότι ο χαρακτήρας της ανωτέρω ενστάσεως ως δημοσίας τάξεως δεν συνεπάγεται και την παροχή δικαστικής προστασίας εκ του άρθρου 281

κατάχρηση, που προκύπτει από τα προβαλλόμενα πραγματικά περιστατικά. Από την νομολογία βλ. ΑΠ 496/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΠολΔ 2008. 66, ΑΠ 65/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2006. 779).

392 Την άποψη αυτή υποστήριξε ισχυρά μειοψηφία στην ανωτέρω ΟΛΑΠ 472/1983, ενώ υποστηριζόταν και από μέρος της παλαιότερης νομολογίας (βλ. παραπομπές σε *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 108 υποσημ. 117).

393 *Σημαντήρας*, Γενικές Αρχές, 4^η εκδ., 1988, αριθ. 32, σελ. 233 επ., *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 114, *Μητσόπουλος*, σε «Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων στην Πάτρα 1988 – Βασικά Θέματα Από την Έφεση (Νέα αιτήματα – Νέοι ισχυρισμοί – Νέα αποδεικτικά μέσα)» σελ. 328 επ., *Απαλαγάκη*, Παρατηρήσεις σε ΕφΑθ 4101/1983, Αρμ 1984. 314, *Κεραμέυς*, ΑσΔικΔικ, αριθ. 65, σελ. 175, *Παπαντωνίου*, Γενικές Αρχές, 3^η εκδ., 1983, § 46, σελ. 223, *Γεωργιάδης* σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 281, αριθ. 33, *Ψαρράκης*, Περί των πραγματικών ισχυρισμών και αποδεικτικών μέσων εις την έκκλητον δίκην κατά τον ΚΠολΔ, Δνη 1973. 226, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1167, βλ. και *Γρόλλη*, ΑΚ 281: Η περιπέτεια μια μεγαλόπνοης διάταξης, Δ 2005. 566

394 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 112-113, κατά τον οποίο ούτε και η έλλειψη ρητής διάταξης περί αυτεπαγγέλτου εξέτασης της εν λόγω ενστάσεως αποτελεί επιχείρημα υπέρ της κρατούσας στην νομολογία απόψεως, δεδομένου, ότι με τον ν. 1478/1984 καταργήθηκε η προβλεπόμενη στο άρθρο 269 νομοθετική αξίωση περί ενστάσεων προτεινόμενων «κατά νόμον» σε κάθε στάση της δίκης βλ. και μειοψ. σε ΟΛΑΠ 472/1983, ο.π. αλλά και την αγόρευση του Εισαγγελέα ΑΠ *Φαρούτη* στην ίδια απόφαση, όπου υποστηρίχθηκε, ότι η εξάρτηση του επιτρεπτού της μεταγενέστερης προβολής των θεμελιωτικών της καταχρήσεως πραγματικών περιστατικών από την αναρτηκώς ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, απομακρύνεται ο κίνδυνος παρελκυστικής συμπεριφοράς.

395 *Κεραμέυς*, ΑσΔικΔικ, αριθ. 65, σελ. 175

ΑΚ και άκοντος του θιγόμενου διαδίκου³⁹⁶. Ως εκ τούτου, προκειμένου να συναχθεί η έννομη συνέπεια αυτεπαγγέλτως εκ μέρους του δικαστηρίου, δεν θα πρέπει να προκύπτει εκ της μη προβολής της ενστάσεως ρητή ή έστω σιωπηρή παραίτηση εκ μέρους του διαδίκου³⁹⁷.

γγ. Οι καταχρηστικές ενστάσεις

Εξάλλου, ζήτημα αναφύεται και με τις καταχρηστικές ενστάσεις, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως. Κατά κρατούσα στην νομολογία άποψη³⁹⁸, οι ενστάσεις αυτές προτείνονται παραδεκτώς όχι μέσω της προβολής των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και μόνον, αλλά απαιτείται, επιπλέον, και η υποβολή αιτήματος, σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 262§1. Από την διαπίστωση αυτή, οδηγείται κανείς αναπόδραστα στο συμπέρασμα, ότι οι ενστάσεις αυτές παραδεκτά προτείνονται το πρώτον ενώπιον του εφετείου, όχι κατ' επίκληση του χαρακτήρα τους ως αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι ισχυρισμοί, αλλά στο πλαίσιο κάποιας άλλης εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527³⁹⁹.

Κρατούσα, ωστόσο, στην θεωρία, είναι η άποψη, ότι παραδεκτά προτείνεται στον δεύτερο βαθμό η έννομη συνέπεια κανόνος δικαίου, στον οποίο στηρίζεται μια αυτεπαγγέλτως λαμβανομένη υπ' όψιν καταχρηστική ένσταση, όταν τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν την ένσταση έχουν ήδη προταθεί ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁴⁰⁰.

396 Γεωργιάδης σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 281, αριθ. 33, Μπαλής, Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου, Η' έκδοση, 1961, §166, σελ. 432.

397 Γεωργιάδης σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 281, αριθ. 33, Μπαλής, Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου, ο.π., §166, σελ. 432, κατά τον οποίο ελλείπει επίκλησης του άρθρου 281 ΑΚ δύναται να συνάχθει σιωπηρή βούληση παραιτήσεως, βλ. και Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 110, κατά τον οποίο στην περίπτωση αυτή τίθενται φραγμοί στην αυτεπάγγελτη δράση του δικαστηρίου ως προς την διάγνωση της έννομης συνέπειας.

398 Για την καταχρηστική ένσταση συντρέχοντος πταίσματος εκ του άρθρου 300 ΑΚ βλ. ΟΛΑΠ 472/1983, ο.π., ΑΠ 1540/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 131/2013, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1052/2012, Νόμος = ΕπισκεΕΔ 2012. 906, ΑΠ 1382/2011, Νόμος, ΑΠ 1731/2008, Νόμος = ΝοΒ 2008. 315, ΑΠ 1752/2003, Νόμος = ΕλλΔνη 2005. 1680, ΑΠ 763/2000, Νόμος = ΕλλΔνη 2001. 75, ΑΠ 464/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 943/1999, Νόμος, ΑΠ 1286/1998, ΤΝΠ ΔΣΑ. Για την καταχρηστική ένσταση εξόφλησης βλ. ΑΠ 1188/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 558/2008, Νόμος, βλ. και ΑΠ 355/2015, Νόμος, κατά την οποία απαιτείται η υποβολή αιτήματος για κάθε ένσταση, που αφορά κάθε ισχυρισμό, που επιφέρει ως έννομη συνέπεια, την παρακώλυση της γέννησης ή άσκησης ή κατάλυσης του ένδικου δικαιώματος σε μεταγενέστερο χρόνο.

399 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 200.

400 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 201-203, Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, άρθρο 269, αριθ. 5, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 114 επ., Κεραμέυς, ΑστΔικΔικ, αριθ. 65, σελ. 175, έτσι και ο Κουσουλής, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 28-29, ο οποίος, όμως,

Ενόψει των ανωτέρω, το ζήτημα της παραδεκτής χρονικά προβολής των καταχρηστικών ενστάσεων, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, τέμνεται με το ζήτημα της νομότυπης προβολής των ενστάσεων αυτών, και ειδικότερα με την προϋπόθεση της υποβολής σχετικού αιτήματος⁴⁰¹. Υπό το πρίσμα αυτό, η αποδοχή της κρατούσας στην νομολογία άποψης προϋποθέτει την παραδοχή της θέσης, ότι τόσο οι γνήσιες όσο και οι καταχρηστικές ενστάσεις εισφέρονται στην δίκη μέσω της διαδικαστικής πράξεως της ενστάσεως, για την νομότυπη προβολή της οποίας το άρθρο 262§1 επιτάσσει αδιακρίτως, πέραν της σαφούς έκθεσης των γεγονότων, που την στηρίζουν, και ορισμένη αίτηση⁴⁰². Αντιθέτως, εάν δεχθεί κανείς, ότι για την παραδεκτή προβολή μιας καταχρηστικής ένστασης, αρκεί η προβολή και μόνον των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, τότε αναγκαία οδηγείται στην άποψη, που επικρατεί στην θεωρία, ότι δηλαδή, για το παραδεκτό της προβολής μιας καταχρηστικής ένστασης το πρώτον στο εφετείο, αρκεί η επίκληση των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁴⁰³.

Ερωτάται, τέλος, εάν, είναι δυνατή η προβολή το πρώτον στο εφετείο των πραγματικών περιστατικών, που συνιστούν μια καταχρηστική ένσταση αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενη, σε περίπτωση, που δεχθεί κανείς την άποψη, κατά την οποία δεν είναι απαραίτητη η υποβολή σχετικού αιτήματος κατ' άρθρο 262§1⁴⁰⁴. Δεδομένου, ότι εκ του γράμματος του νόμου δεν προκύπτει ευθέως η υποχρέωση προβολής των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, θα μπορούσε να θεωρηθεί, ότι η διάταξη του άρθρου 527 αριθ. 3

θέτει την πρόσθετη προϋπόθεση, να μην θίγεται το δικαίωμα ακρόασης του αντιδίκου από την καθυστερημένη «μορφοποίηση σχετικού ισχυρισμού» εκ μέρους του ενιστάμενου διαδίκου.

401 Για το ζήτημα αυτό και τις υποστηριζόμενες απόψεις, βλ. αναλυτικότερα σε *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 487 επ.

402 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 200, υποσημ. 523, κατά τον οποίο όσον αφορά τις γνήσιες ενστάσεις, το αίτημα θεωρείται «ως η δικονομική έκφραση της βούλησης του φορέα του αντιδικαιώματος να το ασκήσει προκειμένου, να αμυνθεί κατά της επιθετικής διαδικαστικής πράξης της αγωγής», βλ. ομοίως και *Κουσουλή*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 126 επ., *Ποδηματά*, Δεδικασμένο, αντικειμενικά όρια ιδίως επί ενστάσεων, 1995, σελ. 221-222.

403 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 199 επ., ο οποίος, πάντως, παρατηρεί, ότι η παραδεκτή προβολή, στην περίπτωση αυτή, δεν στηρίζεται στο άρθρο 527 αριθ. 3 (βλ. και σελ. 202 υποσημ. 525). Ειδικότερα, εάν γίνει δεκτή η άποψη, που απαιτεί την υποβολή αιτήματος, τότε στην περίπτωση αυτή, δεν θα πρόκειται για ισχυρισμό, που λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, εάν, δε, γίνει δεκτή η άποψη, κατά την οποία δεν απαιτείται υποβολή αιτήματος, τότε η προβολή στον πρώτο βαθμό των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και μόνον, θα συνιστά παραδεκτή προβολή ενστάσεως κατά τις επιταγές του συγκεντρωτικού συστήματος, δεδομένου, ότι ο διάδικος θα έχει ανταποκριθεί στο μοναδικό βάρος, που έχει, δηλαδή αυτό της πρότασης των πραγματικών περιστατικών, με αποτέλεσμα να μην τίθεται στον δεύτερο βαθμό ζήτημα εφαρμογής κάποιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527.

404 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 201-203.

καταλαμβάνει ευρύτερα τους ισχυρισμούς, οι οποίοι, εάν είχαν προταθεί ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, θα λαμβάνονταν υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως⁴⁰⁵. Αλλά και ως προς τις ενστάσεις, που κατά ρητή νομοθετική επιταγή λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, η νομολογία δεν φαίνεται να απαιτεί την προβολή των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ήδη στον πρώτο βαθμό⁴⁰⁶.

Ωστόσο, η αποδοχή μιας τέτοιας απόψεως, που θα είχε ως αποτέλεσμα την καθολική κάμψη των περιορισμών του *ius nonorum*, δεν μπορεί να γίνει δεκτή⁴⁰⁷. Η απαίτηση της θεωρίας περί υποχρεωτικής προβολής των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών αποτελεί μια στενή ερμηνεία του άρθρου 527 αριθ. 3, κατά την οποία η αυτεπάγγελτη εξέταση του ισχυρισμού αφορά μόνο το βάρος επίκλησης της έννομης συνέπειας, με αποτέλεσμα να μην απαλλάσσεται ο διάδικος από το βάρος προβολής των πραγματικών περιστατικών ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁴⁰⁸. Η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται και στην βούληση του ιστορικού νομοθέτη, εάν ληφθεί υπ' όψιν και η ρητή μνεία στην ένσταση του άρθρου 281 ΑΚ⁴⁰⁹. Ορθά, τέλος, αποσυνδέθηκε η αυτεπάγγελτη εξέταση ενός ισχυρισμού από το βάρος επίκλησης των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, υπό την έννοια, ότι δεν δύναται να δικαιολογήσει την προβολή αυτών το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη, όπως, αντιθέτως, συμβαίνει με τις άλλες εξαιρέσεις του άρθρου 527, όπου η προβολή πραγματικών περιστατικών το πρώτον στο εφετείο δικαιολογούνται επαρκώς, όπως λ.χ. στην περίπτωση του οψιγενούς ή της δικαιολογημένης αιτίας⁴¹⁰. Συμπερασματικά, με την αποδοχή της ανωτέρω απόψεως, το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527 αριθ. 3 περιορίζεται σε μια απλή υπόδειξη προς το δευτεροβάθμιο δικαστήριο περί λήψης υπ' όψιν της έννομης συνέπειας, την οποία το πρωτοβάθμιο δικαστήριο παρέλειψε να αντλήσει από τα προβληθέντα εκ μέρους ενός εκ των διαδίκων κρίσιμα πραγματικά περιστατικά⁴¹¹.

405 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 201.

406 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 201, βλ. όμως και υποσημ. 524, όπου καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι βάσει της σχετικής νομολογίας δεν μπορεί να συναχθεί ασφαλές συμπέρασμα, δεδομένου, ότι στις πλείστες των περιπτώσεων, τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούν την ένσταση, θα έχουν προταθεί από τους διαδίκους ήδη στον πρώτο βαθμό.

407 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 201-203.

408 βλ. προηγ. υποσημ.

409 βλ. υποσημ. 407.

410 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 202.

411 βλ. προηγ. υποσημ.

iv. Το χρονικό σημείο προβολής ενός ισχυρισμού, που λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως μετά τον ν.4335/2015

Ζήτημα γεννάται ως προς τον χρονικό σημείο, που δύναται να ληφθεί υπ' όψιν ένας αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος πραγματικός ισχυρισμός ενόψει της κατάργησης του άρθρου 269 με τον ν.4335/2015. Ειδικότερα, μετά την κατάργηση της εν λόγω διάταξης και την μεταφορά των εξαιρέσεων, που αυτή προέβλεπε, στο άρθρο 527, ορίζεται, πλέον, ότι οι ισχυρισμοί αυτοί δύνανται να προβληθούν μόνο στο εφετείο και όχι σε προγενέστερα διαδικαστικά στάδια του πρώτου βαθμού, όπως είναι λ.χ. η τυπική συζήτηση και η εξέταση μαρτύρων στην τακτική διαδικασία, αλλά και η επαναλαμβανόμενη συζήτηση σε τακτική και ειδικές διαδικασίες. Στο πλαίσιο αυτό, παρατηρήθηκε⁴¹², ότι ο αποκλεισμός της προβολής των ισχυρισμών αυτών στα ανωτέρω διαδικαστικά στάδια στερείται νοήματος, δεδομένου, ότι οι ισχυρισμοί αυτοί λαμβάνονται υπ' όψιν ανεξαρτήτως της δικονομικής συμπεριφοράς του διαδίκου.

Ωστόσο, σημειώθηκε ανωτέρω, ότι όσον αφορά τους ισχυρισμούς, που στηρίζονται σε ουσιαστικούς κανόνες δικαίου, οι οποίοι λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, δεν απαλλάσσεται ο διάδικος από το βάρος επίκλησης των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, αλλά από το βάρος επίκλησης της έννομης συνέπειας. Συνεπώς, κατά την νέα διάταξη του άρθρου 527, ο διάδικος δεν δύναται να προτείνει σε επόμενο διαδικαστικό στάδιο του πρώτου βαθμού τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, ούτε, όμως, και την έννομη συνέπεια του επικαλούμενου κανόνα δικαίου. Σε όσες, λοιπόν, περιπτώσεις, απαιτείται η υποβολή αιτήματος, προκειμένου, ο ισχυρισμός αυτός να ληφθεί υπ' όψιν από το δικαστήριο, οι νέες διατάξεις αποκλείουν την αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψιν ενός ισχυρισμού, προτεινόμενου το πρώτον σε επόμενο διαδικαστικό στάδιο του πρώτου βαθμού.

Δεν συμβαίνει, ωστόσο, το ίδιο με τις διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης. Σημειώθηκε, ανωτέρω, ότι οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης εξετάζονται αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, χωρίς να απαιτείται αίτημα του διαδίκου. Τούτου δοθέντος, το δικαστήριο δεν εμποδίζεται να εξετάσει μία εκ των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης σε χρονικό σημείο που έπεται της λήξης της προθεσμίας για

412 *Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη*, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών, ο.π., σελ. 15, *Αρβανιτάκης*, Η συμβολή του Καθηγητή Νικολάου Νίκα στο δίκαιο των ενδίκων μέσων, ο.π., σελ. 71-72.

κατάθεση προτάσεων στην τακτική διαδικασία ή της συζήτησης στο ακροατήριο στις ειδικές διαδικασίες, όπως είναι λ.χ. η τυπική συζήτηση (άρθρο 237§4) ή η επαναλαμβανόμενη συζήτηση, που διατάσσεται κατ' άρθρο 254⁴¹³. Άλλωστε, όπως προκύπτει και από το άρθρο 73, οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης εξετάζονται σε κάθε στάση της δίκης⁴¹⁴. Από την ρύθμιση αυτή, σε συνδυασμό με την διαπίστωση, ότι για την εξέταση των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης δεν απαιτείται αίτημα του διαδίκου, οδηγείται κανείς στο συμπέρασμα, ότι η κατάργηση του άρθρου 269 δεν εμποδίζει την εξέταση των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης από το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως και σε κάθε στάση της δίκης.

β. Οι ισχυρισμοί, που προτείνονται σε κάθε στάση της δίκης

Η εξαίρεση αυτή καταλαμβάνει και τους ισχυρισμούς, που δύνανται να προταθούν σε κάθε στάση της δίκης, όπως είναι π.χ., η ένσταση συμψηφισμού, εάν η απαίτηση αποδεικνύεται παραχρήμα (άρθρο 442 ΑΚ)⁴¹⁵ και η ένσταση ευπορίας κατ' άρθρο 501 ΑΚ⁴¹⁶. Στην εξαίρεση αυτή εντάσσονται και οι διαδικαστικές προϋποθέσεις της δίκης⁴¹⁷. Μάλιστα, όπως σημειώθηκε αμέσως ανωτέρω, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι οι ισχυρισμοί αυτοί εξετάζονται σε κάθε στάση της δίκης από το δικαστήριο, παρά την κατάργηση του άρθρου 269.

γ. Ειδικότερα, η ένσταση πλαστότητας

Περαιτέρω, δε, στους προνομιακούς ισχυρισμούς εντάσσεται και η ένσταση πλαστότητας, όταν η πλαστογραφία αποδίδεται σε ορισμένο πρόσωπο (άρθρο 461)⁴¹⁸.

413 Για την δυνατότητα εξέτασης των διαδικαστικών προϋποθέσεων της δίκης κατά την επαναλαμβανόμενη συζήτηση, βλ. ΠΠρΘεσ 672/2013, Νόμος = Αρμ 2013. 1496.

414 βλ. και αμέσως κατωτέρω υπό Ε.Π.β.

415 ΑΠ 636/2015, Νόμος = ΕΕμπΔ 2015. 585, ΑΠ 1281/2014, Νόμος, ΑΠ 1205/2013, Νόμος, ΑΠ 1690/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 723, ΑΠ 343/2009 ΕλλΔνη 51. 471, ΑΠ 1500/2007 ΕλλΔνη 48. 144, ΑΠ 1187/2003 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1765/2002 ΕλλΔνη 45. 172, ΑΠ 1251/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 324/2016, Νόμος, ΕφΔυτΣτΕλλαδ 7/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 436/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 476/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 532/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 644/2015, Νόμος, ΕφΑθ 479/2012, Νόμος = ΕλλΔνη 2013. 200,206, ΕφΛαρ 627/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΘεσ 1275/2008 ΤΝΠ ΔΣΑ ΕφΛαρ 86/2005 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΠΠρΑθ 2297/2010, Νόμος.

416 *Μαργαρίτης-Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Ι, άρθρο 269, αριθ. 13.

417 Ενδεικτικά, πρόκειται για τις ενστάσεις έλλειψης δικαιοδοσίας των πολιτικών δικαστηρίων (ΑΠ 387/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ), έλλειψης νομιμοποίησεως και εννόμου συμφέροντος (ΑΠ 1016/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2006. 1106).

418 ΑΠ 1881/2013, Νόμος, ΑΠ 760/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2014. 303, ΑΠ 1756/2012, Νόμος, ΑΠ 1850/2009, Νόμος, ΑΠ 31/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 56/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕργΔ 2005. 578, ΕφΑθ

Υποστηρίζεται, μάλιστα, ότι το πρόσωπο, στο οποίο θα πρέπει να αποδίδεται η πλαστογραφία, δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνον στον φυσικό αυτουργό ή σε τυχόν συναυτουργούς της πράξεως (εξαιρουμένων σε κάθε περίπτωση των απλών αυτουργών), αλλά να επεκτείνεται και σε πρόσωπα, που κατά την θεωρία του ποινικού δικαίου υπέχουν αυτοτελή ποινική ευθύνη για το έγκλημα της πλαστογραφίας ή της χρήσης πλαστού εγγράφου, όπως είναι π.χ. ο ηθικός αυτουργός⁴¹⁹. Και τούτο, διότι, κατά την ίδια άποψη, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι, κατά τελλολογική ερμηνεία, η έννοια του «προσώπου» κατά το άρθρο 461 καλύπτει όχι μόνον το φυσικό αυτουργό, αλλά και κάθε άλλον ποινικώς υπεύθυνο αυτουργό, ακόμα και σε περίπτωση, που παραμένει άγνωστος ο φυσικός αυτουργός, δεδομένης και της ομοιότητας της ένστασης προς την ποινική διάσταση του συγκεκριμένου ισχυρισμού⁴²⁰.

Αντιθέτως, σε περίπτωση, που η πλαστογραφία δεν αποδίδεται σε κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο, τότε η ένσταση χάνει τον προνομιακό της χαρακτήρα και θα πρέπει κατά το άρθρο 464 να προτείνεται στην συζήτηση, κατά την οποία προσκομίσθηκε το πρώτον το έγγραφο⁴²¹. Η παραδεκτή πρόταση της ένστασης σε μεταγενέστερη συζήτηση προϋποθέτει είτε την συνδρομή κάποιας εκ των περιπτώσεων του άρθρου 527⁴²², λόγω της υπαγωγής της στο πεδίο ισχύος του συγκεντρωτικού συστήματος, είτε την αναφορά του πλαστογράφου, οπότε, στην περίπτωση αυτή, η ένσταση αναλαμβάνει τον προνομιακό της χαρακτήρα⁴²³.

Πέραν, δε, τούτων, υποστηρίζεται⁴²⁴, ότι η συνδρομή του προνομιακού

1534/2010, Νόμος = ΕφΑΔ 2010. 1221.

419 *Αρβανιτάκης*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1382-1383, αντιθ. ΕφΘεσ 810/2000, Αρμ 2001, 319 = ΑρχΝ 2001. 508.

420 βλ. *Αρβανιτάκης*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1383, κατά τον οποίο εφόσον με την ένσταση πλαστότητας κατονομάζεται το πρόσωπο, το οποίο ουσιαστικά ευθύνεται για την πλαστογραφία, δηλαδή ο ηθικός αυτουργός, δεν υπάρχει κανένας λόγος, που να δικαιολογεί την ανάγκη να κατονομάζεται και ο φυσικός αυτουργός, ο οποίος και ενδεχομένως να προέβη στην πράξη εν αγνοία του. Για την ποινική διάσταση του εν λόγω ισχυρισμού βλ. σελ. 1384, όπου σημειώνει, ότι ο ισχυρισμός περί πλαστότητας επιτελεί «την λειτουργία ενός ιδιόρρυθμου μέσου υποβολής μηνύσεως ή αναλόγως, εγκλήσεως».

421 ΑΠ 1756/2012, Νόμος, ΑΠ 31/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ.

422 βλ. *Αρβανιτάκης*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1383, ΑΠ 1850/2009, Νόμος, ΑΠ 31/2006, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 56/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕργΔ 2005. 578, ΕφΘεσ 1067/2010, Νόμος = Αρμ 2011. 600. Μετά την κατάργηση του άρθρου 269 με τον ν. 4335/2015, η παραδεκτή πρόταση της ένστασης πλαστότητας, όταν δεν κατονομάζεται ο πλαστογράφος, θα δύναται να λάβει χώρα, κατ' ουσίαν, μόνο στο πλαίσιο του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου.

423 ΑΠ 760/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2014. 303, ΑΠ 1756/2012, Νόμος.

424 *Τέντες* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, 2000, άρθρο 461, αριθ. 3. Η άποψη αυτή υποστηριζόταν και υπό την ισχύ της ΠολΔ/1835 στο πλαίσιο του άρθρου 454, που αντιστοιχούσε στο άρθρο 461 ΚΠολΔ, βλ. παραπομπές στην παλαιότερη θεωρία και νομολογία σε *Αρβανιτάκης*, Η

ισχυρισμού της ένστασης πλαστότητας προϋποθέτει την δυνατότητα *in concreto* ποινικής καταδίκης του προσώπου, στο οποίο αποδίδεται η πλαστογραφία. Σε περίπτωση, ωστόσο, που συντρέχουν λόγοι υποκειμενικοί, π.χ. ο φερόμενος ως πλαστογράφος έχει αποβιώσει⁴²⁵, ή αντικειμενικοί, π.χ. το αδίκημα έχει υποπέσει σε παραγραφή⁴²⁶, οι οποίοι εμποδίζουν την έναρξη ή την πρόοδο της ποινικής διαδικασίας, τότε ο σχετικός ισχυρισμός παύει να φέρει χαρακτήρα προνομιακό και εξομοιούται προς την περίπτωση της μη αποδιδόμενης σε κάποιο πρόσωπο ένστασης πλαστότητας. Κατά συνέπεια, στην περίπτωση αυτή, ακόμα και αν η πλαστογραφία αποδίδεται σε ορισμένο πρόσωπο, η σχετική ένσταση θα πρέπει να προτείνεται επί ποινή απαραδέκτου, κατά την συζήτηση κατά την οποία προσήχθη το έγγραφο⁴²⁷. Και τούτο, διότι, όπως σημειώνεται⁴²⁸, η πρόταση της ένστασης αποτελεί, ουσιαστικά, μήνυση για πλαστογραφία, η οποία όμως, λόγω της παραγραφής, κατέστη ανέγκλητη και έτσι εξέλιπαν οι ποινικές συνέπειες, οι οποίες ενδιαφέρουν την δημοσία τάξη και επέβαλαν την ρύθμιση του άρθρου 461.

V. Οι ισχυρισμοί που δεν προβλήθηκαν έγκαιρα από δικαιολογημένη αιτία (άρθρο 527 αριθ. 4)

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 527 αριθ. 4, είναι παραδεκτή η προβολή ενός νέου ισχυρισμού στο εφετείο, εάν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κρίνει, ότι δεν προβλήθηκαν ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου εγκαίρως με τις προτάσεις από δικαιολογημένη αιτία, ενώ ρητή αναφορά γίνεται στην ένσταση κατάχρησης δικαιώματος (ΑΚ 281)⁴²⁹.

Σε αντίθεση με τις υπόλοιπες περιπτώσεις του άρθρου 527, όπου αποφασιστικής σημασίας είναι τα αντικειμενικά στοιχεία, στην συγκεκριμένη περίπτωση σημαντικότερα αναδεικνύονται τα υποκειμενικά στοιχεία⁴³⁰. Ειδικότερα, πρόκειται για εξαίρεση με ευρύ πεδίο εφαρμογής, το οποίο καθορίζεται από την οριοθέτηση της έννοιας της «δικαιολογημένης αιτίας», η οποία αφενός μεν δεν καθορίζεται

ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1384, υποσημ. 32.

425 *Αρβανιτάκης*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1384.

426 ΑΠ 370/2015, Νόμος, ΑΠ 1881/2013, Νόμος, ΑΠ 979/2010, Νόμος, ΑΠ 1034/1995, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕΝ 1997. 20.

427 ΑΠ 1881/2013, Νόμος, ΑΠ 979/2010, Νόμος, ΑΠ 1034/1995, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕΝ 1997. 20.

428 ΑΠ 1881/2013, ο.π., ΑΠ 979/2010, ο.π.

429 Η σημασία της ρητής αυτής αναφοράς φαίνεται εναργέστερα στην περίπτωση του άρθρου 527 αριθ. 3, για την οποία βλ. ανωτέρω υπό Ε.ΙΙΙ.α.iii.2.

430 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 131.

νομοθετικά⁴³¹, αφετέρου δε τα κριτήρια που συμβάλουν στην εξειδίκευσή της κρίνονται ανεπαρκή, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται «περιθώρια καταστρατηγήσεως του αξιώματος του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι»⁴³². Ιδιαίτερα ενόψει της νομοθετικής μεταβολής, που επήλθε με τον ν.4335/2015 στο σύστημα συγκεντρώσεως στην πολιτική δίκη, έννοια της δικαιολογημένης αιτίας χρήζει επανακαθορισμού. Για τους λόγους αυτούς, σκόπιμη κρίνεται η ειδικότερη οριοθέτηση της κεντρικής για την συγκεκριμένη εξαίρεση αόριστης νομικής έννοιας της «δικαιολογημένης αιτίας».

α. Η εξάρτηση της έννοιας της δικαιολογημένης αιτίας από την συμπεριφορά του διαδίκου-Υποστηρικθείσες απόψεις

Στην αρχική μορφή του ΚΠολΔ, οριζόταν στο άρθρο 279⁴³³, εδαφ. β', ότι το δικαστήριο μπορούσε να επιτρέψει την προβολή μέσων επιθέσεως και άμυνας και μετά την πρώτη επ' ακροατηρίου συζήτηση, εάν κατά την κρίση του δεν προβλήθηκαν αυτά εγκαίρως από δικαιολογημένη αιτία και όχι από πρόθεση στρεψοδικίας ή από βαριά αμέλεια και δεν επιβραδύνεται η περάτωση της δίκης. Με αφορμή την εν λόγω ρύθμιση, υποστηρίχθηκε⁴³⁴, ότι η πρόθεση του ιστορικού νομοθέτη ήταν να συνδέσει το ζήτημα του παραδεκτού των βραδέως προβαλλόμενων ισχυρισμών τόσο με το υποκειμενικό στοιχείο της συμπεριφοράς του διαδίκου, όσο και με το αντικειμενικό στοιχείο της επιβράδυνσης της δίκης. Περαιτέρω, κατά την ίδια άποψη, «υπό την ισχύ του ΚΠολΔ/1968, ο όρος δικαιολογημένη αιτία αποτελούσε συνάρτηση της υπαιτιότητας του διαδίκου και μάλιστα του δόλου ή της βαρείας του αμέλειας»⁴³⁵.

Ωστόσο, με την εισαγωγή του ν.δ. 958/1971 επήλθε κάποια χαλάρωση του συστήματος συγκεντρώσεως⁴³⁶, αφού βάσει του εν λόγω ν.δ. καταργήθηκε η προϋπόθεση της μη επιβραδύνσεως της δίκης⁴³⁷ και αποσυνδέθηκε η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας από την συνδρομή της πρόθεσης στρεψοδικίας ή βαρείας

431 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 203.

432 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 132.

433 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 133, Κεραμεύς, ΑστΔικΔικ, αριθ. 65, σελ. 168.

434 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 133-134.

435 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 134.

436 Κεραμεύς, ΑστΔικΔικ, αριθ. 65, σελ. 168-169.

437 πρβλ. και Βαρβιτσιώτη, Η εσπευσμένη προβολή ισχυρισμών στην πολιτική δίκη, ο.π., Δ 1984. 491 επ., κατά τον οποίο η απάλειψη της προϋποθέσεως της μη επιβραδύνσεως της δίκης από το κείμενο του νόμου ήταν αντισυνταγματική.

αμέλειας, ενώ αναριθμήθηκε το άρθρο 279 του ΚΠολΔ/1968 σε 269 κατά την κωδικοποίηση των διατάξεων του ΚΠολΔ με το υπ' αριθ. 657/1971 β.δ.⁴³⁸.

Η διαγραφή της προϋποθέσεως της μη επιβραδύνσεως της δίκης κατέστη αναγκαία λόγω των πολλών ζητημάτων, που ανέκυψαν κατά την εφαρμογή της προκείμενης διατάξεως⁴³⁹, αλλά και λόγω των ανεπιεικών αποτελεσμάτων, στα οποία συχνά κατέληγε⁴⁴⁰. Ωστόσο, υποστηρίχθηκε⁴⁴¹, ότι και μετά την ανωτέρω τροποποίηση της διατάξεως, το ζήτημα της επιβραδύνσεως ή όχι της δίκης δεν αποσυνδέθηκε εντελώς από το ζήτημα των εξαιρέσεων του συστήματος συγκεντρώσεως, καθώς διατηρήθηκε στην εξαίρεση των ισχυρισμών, που αποδεικνύονται με έγγραφο ή ομολογία υπό την έννοια, ότι η παραχρήμα απόδειξη των ισχυρισμών αυτών δεν προκαλεί καθυστέρηση της δίκης⁴⁴².

Κατά μίαν άποψη, η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας, αποτελούσα την σημαντικότερη εξαίρεση του συγκεντρωτικού συστήματος, επιτρέπει στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο να κρίνει επί της ουσίας της διαφοράς λαμβάνοντας υπ' όψιν έναν νέο πραγματικό ισχυρισμό χωρίς δικονομικούς περιορισμούς, και ειδικότερα εξ απόψεως χρόνου προβολής⁴⁴³.

Κατ' άλλην άποψη, η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας θα πρέπει να αποσυνδεθεί από την έννοια της υπαιτιότητας, διότι διαφορετικά περιορίζεται εν

438 Β. Διάταγμα υπ' αριθ. 657/1971 περί κωδικοποιήσεως των διατάξεων του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας και του εισαγωγικού αυτού νόμου μετά της εισηγητικής εκθέσεως επί του υπ' αριθ. 958/1971 ν.δ. "Περί τροποποιήσεως των διατάξεων του Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας και του εισαγωγικού αυτού νόμου", 1971, σελ. 78.

439 Το γεγονός αυτό αποτέλεσε διαπίστωση της Επιτροπής υπό της προεδρία του Εισαγγελέως Αρείου Πάγου *Θανόπουλου*, η οποία συγκροτήθηκε με σκοπό την υπόδειξη των αναγκαίων τροποποιήσεων του ΚΠολΔ/1968 (βλ. Αρμ 1971. 180), πρβλ. ωστόσο και *Ράμμο*, *Εγχειρίδιον* Ι, ο.π., §136, σελ. 327, υποσημ. 2, ο οποίος θεωρεί εσφαλμένη την διαγραφή της προκείμενης προϋποθέσεως.

440 *Μπέης*, ενημ. σημ. υπό ΑΠ 564/1969 (περίλ.), Δ 1970. 228-229, βλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 135, ο οποίος χαρακτηρίζει την ρύθμιση ως είχε υπό την ισχύ του ΚΠολΔ/1968 «υπερβολικά αυστηρή», ενώ διαπιστώνει δυσχέρεια στο ζήτημα οριοθέτησης της έννοιας της επιβράδυνσης της δίκης. Για τις αντίστοιχες ερμηνευτικές δυσχέρειες, που εντοπίζονται στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, βλ. κατωτέρω υποσημ. 465.

441 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 135.

442 βλ. και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 205, υποσημ. 534, ο οποίος δέχεται μεν ως ορθή την διαπίστωση αυτή, επισημαίνει, δε, ότι αφενός με την κρίσιμη τροποποίηση η προϋπόθεση της μη επιβράδυνσης της διαδικασίας αποσυνδέθηκε από την έννοια της δικαιολογημένης αιτίας, αφετέρου, ότι η προϋπόθεση της μη επιβράδυνσης της διαδικασίας έχει εν δυνάμει ευρύτερο πεδίο εφαρμογής από την απόδειξη του ισχυρισμού με έγγραφο ή με ομολογία, δεδομένου, ότι είναι δυνατόν η εξέταση ενός νέου ισχυρισμού να μην επιβραδύνει την διαδικασία, ακόμα και αν αποδεικνύεται με άλλα αποδεικτικά μέσα, πλην των εγγράφων ή της ομολογίας.

443 *Kerameus*, *Neuere Entwicklungen des Zivilprozessrechts in Griechenland*, στον τόμο *Griechisches Recht im Wandel*, 1987, σελ. 17 επ., 23, βλ. όμως κριτική της άποψης αυτής σε *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 203-204 και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 136.

πολλοίς το πεδίο ισχύος της συγκεκριμένης εξαίρεσης⁴⁴⁴. Ειδικότερα, κατά την άποψη αυτή, η έλλειψη οποιασδήποτε μορφής υπαιτιότητας συνεπάγεται και την συνδρομή δικαιολογημένης αιτίας, δεν συμβαίνει, ωστόσο, και το αντίθετο⁴⁴⁵. Έτσι, κρίσιμη κατά την άποψη αυτή είναι η στάθμιση κατά το δικονομικό δίκαιο, υπό την έννοια της επίδρασης του ισχυρισμού επί της διαδικασίας⁴⁴⁶. Έτσι, υπό την έννοια αυτή, σε περίπτωση, που προβάλλεται ένας ισχυρισμός το πρώτον στο εφετείο εκ μέρους διαδίκου, στο πρόσωπο του οποίου συντρέχει ελαφρά αμέλεια, αλλά ο ισχυρισμός δεν προκαλεί καθυστέρηση στην εξέλιξη της διαδικασίας, σύμφωνο προς τον σκοπό της πολιτικής δίκης είναι να ληφθεί υπ' όψιν ο ισχυρισμός, παρά την ύπαρξη αμέλειας⁴⁴⁷.

Επικρατεί, ωστόσο, στην δικονομική θεωρία η άποψη, ότι η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας συνέχεται άμεσα με την συμπεριφορά του διαδίκου⁴⁴⁸. Κατά την εν λόγω θέση, υπέρ της σύνδεσης αυτής συνηγορεί η ιστορική αναδρομή της προκείμενης διάταξης. Πέραν τούτου, δε, από το γράμμα της διάταξης προκύπτει, ότι πρόθεση του νομοθέτη ήταν να συνδέσει την έννοια της δικαιολογημένης αιτίας με κάποια μορφή μεμπτής συμπεριφοράς του διαδίκου και συγκεκριμένα με την παράλειψή του να προβάλλει τον κρίσιμο ισχυρισμό στον παρελθόν, όταν και όφειλε να τον προβάλλει⁴⁴⁹.

Άλλωστε, και στις περιπτώσεις, που ο νομοθέτης θέλησε την αποσύνδεση των βραδέως προβαλλόμενων ισχυρισμών από την συμπεριφορά του διαδίκου το προέβλεψε ρητά⁴⁵⁰, όπως λ.χ. στις υπόλοιπες εξαιρέσεις του άρθρου 527. Εξάλλου, η απόρριψη ενός ισχυρισμού ως απαραδέκτου, λόγω μη συνδρομής δικαιολογημένης αιτίας για την βραδεία προβολή του, δεν επηρεάζεται από την ενδεχόμενη συνεισφορά του ισχυρισμού αυτού στην ορθότερη κρίση επί της ουσίας της

444 Γεωργιάδης σε «Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων στην Πάτρα 1988 – Βασικά Θέματα Από την Έφεση (Νέα αιτήματα – Νέοι ισχυρισμοί – Νέα αποδεικτικά μέσα)», σελ. 363-366, *Γέσιου-Φαλτσή* σε «Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων στην Πάτρα 1988 – Βασικά Θέματα Από την Έφεση (Νέα αιτήματα – Νέοι ισχυρισμοί – Νέα αποδεικτικά μέσα)», σελ. 381.

445 Γεωργιάδης σε «Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου», ο.π., σελ. 366.

446 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 204.

447 βλ. όμως και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 204, υποσημ. 532, ο οποίος ορθά παρατηρεί, ότι μία τέτοιου είδους θεώρηση λειτουργεί και αντιστρόφως, υπό την έννοια, ότι δύναται να απορριφθεί ένας πραγματικός ισχυρισμός, όταν άγει σε καθυστέρηση της διαδικασίας, καίτοι δεν συντρέχει στο πρόσωπο του διαδίκου καμία μορφή υπαιτιότητας ως προς την καθυστερημένη προβολή.

448 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 204 επ., *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 131 επ.

449 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 136.

450 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 137.

διαφοράς⁴⁵¹. Ο νομοθέτης ανέχεται το ενδεχόμενο μια δικαστική απόφαση, να μην ανταποκρίνεται στην ουσιαστική αλήθεια, όταν μεσολαβεί απόρριψη ως απαράδεκτου ενός πραγματικού ισχυρισμού, με σκοπό την ταχεία παροχή δικαστικής προστασίας⁴⁵².

Παρ' όλα αυτά, η ελληνική νομολογία σπανίως εντάσσει την προβολή ενός νέου ισχυρισμού στην εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 4 και πάντως χωρίς να προβαίνει σε «μαξιμαλιστικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις»⁴⁵³, που θα διεύρυναν το πεδίο εφαρμογής της προκειμένης εξαίρεσης. Ενδεικτικά, η εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 4 χρησιμοποιείται, προκειμένου να καλυφθούν οι μη δυνάμενοι να ενταχθούν στις εξαιρέσεις του άρθρου 527 αριθ. 2 και 5 οψιφανείς ισχυρισμοί⁴⁵⁴, τα πραγματικά περιστατικά των οποίων δεν ήταν σε θέση να πληροφορηθεί ο διάδικος είτε καθόλου είτε μερικώς μόνον⁴⁵⁵.

β. Η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας μετά τον ν.4335/2015

Μετά την νομοθετική μεταβολή, που επέφερε ο ν.4335/2015 και την

451 *Baumbach/Lauterbach/Albers/Hartmann*, Zivilprozessordnung, 76^η εκδ., 2018, §296, αριθ. 4.

452 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 137.

453 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 206.

454 βλ. ανωτέρω υπό Ε.ΙΙΙ.γ.

455 βλ. Εφαθ 3313/1988, ΕλλΔνη 1989. 832, η οποία έκρινε, ότι συνιστά δικαιολογημένη αιτία η αντικειμενική αδυναμία γνώσης του εργοδότη σχετικά με την απασχόληση του ενάγοντος εργαζομένου σε έτερο εργοδότη σε συνδυασμό με την εκδίκαση της αγωγής σε εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα από την απόλυση του ενάγοντος, με αποτέλεσμα να προτείνεται παραδεκτά το πρώτον ενώπιον του εφετείου εκ μέρους του εναγόμενου εργοδότη η ένσταση των αλλαχού κερδηθέντων εκ του άρθρου 656 εδαφ. β'. Άλλα παραδείγματα από την νομολογία: Δεν συνιστά δικαιολογημένη αιτία η αμφιβολία του εναγομένου, εάν η απαίτηση του ενάγοντος-εφεσίβλητου υπαγόταν στους όρους της συμφωνίας, που είχε συνάψει ο εναγόμενος με τους πιστωτές του, λόγω της οποίας αμφοβολίας δεν προέβαλε εγκαίρως τον ισχυρισμό περί υπαγωγής της επίδικης απαίτησης στις διατάξεις των άρθρων 44 επ. ν.1892/1990 (ΑΠ 1043/2014, Νόμος = Αρμ 2015. 14), δεν αποτελεί δικαιολογημένη αιτία για την προβολή αυτοτελούς ισχυρισμού το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη η μεταστροφή της νομολογίας (ΕφΏαν 221/2009, Νόμος = Αρμ 2010. 1688, ΕφΏαν 137/2006, Αρμ 2007. 712), διότι η νομολογιακή μεταβολή επί νομικού ζητήματος, του οποίου η λύση προϋποθέτει την ερμηνεία κανόνα δικαίου είναι αντικειμενικώς πάντοτε ενδεχόμενη ανεξαρτήτως της τυχόν διαφαινόμενης παγίωσης συγκεκριμένης γνώμης (ΑΠ 868/2010, Νόμος = ΝοΒ 2010. 2028), δεν αποτελεί δικαιολογημένη αιτία για την παράλειψη προβολής ένστασης συμψηφισμού βασιζόμενη σε αξίωση συμμετοχής στα αποκτήματα κατ' άρθρο 1400 ΑΚ, προς απόρριψη αγωγής βασιζόμενης στην ίδια αξίωση του ενάγοντος, το γεγονός, ότι για την αξίωση, που προτείνεται προς συμψηφισμό είχε ασκηθεί αντίθετη προς την ένδικη αγωγή, η οποία απερρίφθη από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ως παραγεγραμμένη (ΑΠ 1690/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 723), δεν αποτελεί δικαιολογημένη αιτία για την παράλειψη προβολής της ένστασης εκ του άρθρου 281 ΑΚ, συνιστάμενη στην άσκηση του δικαιώματος εκ μέρους της ενάγουσας για λόγους εκδίκασης ένεκα της προ δεκαετίας διακοπής της ερωτικής σχέσης μεταξύ των μερών, οι επικαλούμενοι εκ του εκκαλούμενου - εναγομένου λόγοι ηθικής τάξης και μη προσβολής εκ μέρους του οικογενειακού και συζυγικού δεσμού της εφεσίβλητης, σεβόμενος τόσο την ίδια όσο και τον οικογενειακό περίγυρο της. Τούτο, δε, ενόψει και του γεγονότος, ότι τα περιστατικά της ερωτικής σχέσης των διαδίκων κατά τον χρόνο της επίδικης σύμβασης ήταν γνωστά και ετέθησαν υπ' όψιν του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου (ΕφΘεσ 1491/2014, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2014. 584).

αυστηροποίηση του συγκεντρωτικού συστήματος στον πρώτο βαθμό, η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας αποκτά βαρύνουσα σημασία όσον αφορά την προβολή νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη. Όπως σημειώθηκε ανωτέρω, πρόκειται για την μόνη εξαίρεση του άρθρου 527, στην οποία ενυπάρχουν υποκειμενικά στοιχεία. Έτσι, δίνεται η ευχέρεια στο δικαστήριο, στο πλαίσιο ερμηνείας και εφαρμογής ανά περίπτωση της έννοιας της δικαιολογημένης αιτίας, να κρίνει παραδεκτό έναν βραδέως προβαλλόμενο πραγματικό ισχυρισμό απονέμοντας κατ' αυτόν τον τρόπο ουσιαστική και όχι τυπική δικαιοσύνη.

Εντός ενός συστήματος ασφυκτικών προθεσμιών, το οποίο εισήχθη με τον ν.4335/2015, ιδιαιτέρως στην τακτική διαδικασία, ο χρόνος, που έχει στην διάθεσή του ο διάδικος για να συλλέξει το κρίσιμο πραγματικό υλικό και να προτείνει τους ισχυρισμούς του οριοθετείται τόσο στην τακτική όσο και στις ειδικές διαδικασίες από την άσκηση της αγωγής μέχρι την λήξη της προθεσμίας προς κατάθεση προτάσεων ή την προφορική συζήτηση αντίστοιχα.

Όσον αφορά την τακτική διαδικασία, η προθεσμία των 100 ή 130 ημερών για κάτοικο αλλοδαπής ή αγνώστου διαμονής καθιστά πράγματι δυσχερή την αποτελεσματική προετοιμασία του διαδίκου για την προβολή του συνόλου των ισχυρισμών του με τις προτάσεις του. Τούτο, μάλιστα, σε συνδυασμό με το γεγονός, ότι, πλέον, δεν τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 241, με αποτέλεσμα να μην χορηγείται αναβολή κατά την τυπική συζήτηση (άρθρο 237§4). Το πρόβλημα γίνεται οξύτερο όσον αφορά τον εναγόμενο, ο οποίος αφενός θα πρέπει εντός της ως άνω προθεσμίας να προβάλει το σύνολο των αμυντικών του ισχυρισμών από κοινού με τα αποδεικτικά μέσα, που άγουν σε απόδειξη της ουσιαστικής τους βασιμότητας, αφετέρου θα έχει στην διάθεσή του λιγότερες από 100 ή 130 ημέρες, δεδομένου, ότι η άσκηση της αγωγής, χρονικό σημείο από το οποίο ξεκινά η ως άνω προθεσμία, στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν συμπίπτει χρονικά με την επίδοση της αγωγής, η οποία και έπεται. Αντιθέτως, ο ενάγων έχει την δυνατότητα να προετοιμάσει πλήρως την βάση της αγωγής του και να συλλέξει το κρίσιμο πραγματικό υλικό ήδη πριν από την άσκηση της αγωγής. Κατά συνέπεια, ιδίως όσον αφορά τον εναγόμενο, η αδυναμία του να προτείνει κάποιον πραγματικό ισχυρισμό εντός της προθεσμίας προς κατάθεση προτάσεων στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, θα πρέπει να συνιστά κατά κανόνα δικαιολογημένη αιτία προβολής του ισχυρισμού αυτού το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη. Έτσι, ακόμα και αν η καθυστερημένη προβολή του ισχυρισμού δεν δύναται να

υπαχθεί σε καμία άλλη εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527, θα πρέπει να κρίνεται παραδεκτή. Σε διαφορετική περίπτωση, εάν δηλαδή η αδυναμία τήρησης των ως άνω ασφυκτικών προθεσμιών δεν θεωρηθεί δικαιολογημένη αιτία για την παράλειψη προβολής ενός ισχυρισμού, είναι πρόδηλη η αντίθεση στο δικαίωμα δικαστικής ακρόασης και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας του διαδίκου, υπό την έννοια, ότι στερείται του δικαιώματος να αμυνθεί αποτελεσματικά και να αντικρούσει την εναντίον του ασκούμενη αγωγική αξίωση.

Αντιθέτως, στις ειδικές διαδικασίες, το ανωτέρω ζήτημα δεν εντοπίζεται στην ίδια έκταση. Και τούτο, διότι, η προθεσμία, που έχει στην διάθεσή του ο εναγόμενος για την αποτελεσματική πρόταση των αμυντικών του ισχυρισμών δεν διαφοροποιείται συγκριτικά με το παλαιό νομοθετικό καθεστώς. Απομένει, βέβαια, η περίπτωση, που το δικαστήριο ορίζει ημερομηνία συζήτησης σε σύντομο χρόνο από την κατάθεση της αγωγής. Στην περίπτωση αυτή, η οποία θα μπορούσε να εμφανισθεί και υπό το προϋσχύσαν δίκαιο, η αδυναμία του εναγομένου να προτείνει έναν ισχυρισμό ενδέχεται να αποτελεί δικαιολογημένη αιτία προβολής του το πρώτον ενώπιον του εφετείου⁴⁵⁶. Το ζήτημα θα πρέπει, πάντως, να κρίνεται ανά περίπτωση, δεδομένου, ότι στις ειδικές διαδικασίες, σε αντίθεση με την τακτική, είναι δυνατή η χορήγηση αναβολής κατ' άρθρο 241. Επομένως, δεν αποκλείεται η παράλειψη του διαδίκου να υποβάλει αίτημα αναβολής κατά την αρχικώς ορισθείσα συζήτηση, προκειμένου, να προετοιμάσει την αποτελεσματική προβολή ενός πραγματικού ισχυρισμού του, να συνιστά υπαιτιότητα αυτού ως προς την παράλειψη προβολής του ισχυρισμού.

γ. Το είδος της υπαιτιότητας

Πέραν τούτων, δε, υποστηρίχθηκε, ότι η συνδρομή δικαιολογημένης αιτίας αποκλείεται, όταν συντρέχει οποιαδήποτε μορφή αμέλειας, δηλαδή όχι μόνο βαρεία, αλλά και ελαφρά αμέλεια⁴⁵⁷. Και τούτο διότι, η κρίση περί της συνδρομής δικαιολογημένης αιτίας επηρεάζεται μεν άμεσα από την κρίση περί της συνδρομής

456 πρβλ. και *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, *Zivilprozessrecht*, 17η έκδ., 2010, § 64, αριθ. 10, σελ. 360, όπου σημειώνεται, ότι στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, όταν η αδυναμία του διαδίκου να προβάλει έναν πραγματικό ισχυρισμό οφείλεται σε σφάλμα του δικαστηρίου, τότε εκλείπει στο πρόσωπο του διαδίκου οποιοδήποτε στοιχείο υπαιτιότητας. Ως παράδειγμα, δε, σφάλματος του δικαστηρίου, αναφέρεται ο ορισμός συζήτησης σε σύντομο χρόνο, ο οποίος στερεί από τον διάδικο την δυνατότητα να προτείνει έναν ισχυρισμό του.

457 *Νίκας*, *Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί*, ο.π., σελ. 139 επ.

υπαιτιότητας στο πρόσωπο του διαδίκου⁴⁵⁸, αλλά είναι ασυμβίβαστη προς κάθε μορφή υπαιτιότητας, δηλαδή ακόμα και προς την ελαφρά αμέλεια⁴⁵⁹. Η άποψη αυτή ακολουθείται και στην νομολογία⁴⁶⁰.

Περαιτέρω, δε, με την νομοθετική μεταβολή, που επήλθε με το ν.δ. 958/1971, η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας αποσυνδέθηκε πλήρως από τις δύο βαρύτερες μορφές υπαιτιότητας, ήτοι τον δόλο και την βαρεία αμέλεια⁴⁶¹, με αποτέλεσμα να μην αρκεί εφεξής η συνδρομή ελαφράς αμέλειας, για να δικαιολογήσει την καθυστέρηση της προβολής ενός ισχυρισμού⁴⁶². Ούτε μπορεί ελλείψει σχετικής νομοθετικής ρύθμισης να υποστηριχθεί ερμηνευτικά οποιαδήποτε σχέση της δικαιολογημένης αιτίας με την επίδραση, που τυχόν έχει ο νέος ισχυρισμός επί της διαδικασίας⁴⁶³. Άλλωστε, στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, όπου το παραδεκτό ενός καθυστερημένου ισχυρισμού εξαρτάται και από την τυχόν καθυστέρηση της διαδικασίας λόγω της καθυστερημένης προβολής, η προϋπόθεση αυτή προβλέπεται ρητά⁴⁶⁴. Ωστόσο, η πρόβλεψη αυτή δημιουργεί ερμηνευτικά ζητήματα, ιδίως ενόψει του γεγονότος, ότι δεν δύναται να προσδιορισθεί το μέγεθος της καθυστέρησης με ασφάλη και εκ των προτέρων καθορισμένα κριτήρια⁴⁶⁵.

458 Για την σύνδεση του επιτρεπτού της προβολής νέων ισχυρισμών στο εφετείο με το στοιχείο της υπαιτιότητας του διαδίκου βλ. και *Καργάδο*, Το βάρος αποδείξεως, ο.π., σελ. 107 και *Μπέη*, Παρατηρήσεις υπό Πλειοψηφία 122/1980, Δ 1980. 370 επ. (375).

459 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 206, κατά τον οποίο «και η ελαφρά ακόμα αμέλεια δεν μπορεί ποτέ να θεωρείται δικαιολογημένη».

460 ΕφΑθ 4769/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2014. 417.

461 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 139, βλ. πάντως και *Ράμμο*, Εγχειρίδιον Ι, ο.π., §136, σελ. 327, υποσημ. 2, κατά τον οποίο στην έννοια της δικαιολογημένης αιτίας θα μπορούσε να ενταχθεί η πρόθεση στρεψοδικίας ή η βαρεία αμέλεια, προϋποθέσεις, οι οποίες προβλέπονταν υπό την ισχύ της ΚΠολΔ/1968, ήτοι πριν την νομοθετική μεταβολή με το ν.δ. 958/1971, βλ. επίσης και *Σταματόπουλο*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 1389/1985, Δ 1985. 218, κατά τον οποίο θα πρέπει να αποκλείεται η καθυστερημένη προβολή πραγματικών ισχυρισμών, όταν αυτή οφείλεται σε παρελκυστική τακτική ή ιδιαίτερα βαρεία αμέλεια.

462 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 206.

463 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 206, ο οποίος επισημαίνει τα ανεπιεική αποτελέσματα, στα οποία οδηγεί η παραδοχή μιας τέτοιου είδους σχέσης. Άλλωστε, οι ανεπιεικείς λύσεις, στις οποίες συχνά κατέληγε η σχετική ρύθμιση υπό την ισχύ του ΚΠολΔ/1968, ήταν ένας από τους λόγους της απάλειψης της αντίστοιχης προϋπόθεσης με το ν.δ. 958/1971, βλ. αναλυτικότερα ανωτέρω υπό Ε. V. α.

464 βλ. § 296 I, II ZPO, βλ. ωστόσο και *Schneider*, Verspätungsrecht im Berugungsverfahren, NJW 2003. 1435, όπου σημειώνεται, ότι η διάταξη, που προβλέπει την τρίτη εξαίρεση προβολής νέων ισχυρισμών στο εφετείο (§ 531. II Nr. 3), η οποία περιλαμβάνει τους ισχυρισμούς, που δεν προβλήθηκαν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, χωρίς να συντρέχει στο πρόσωπο του διαδίκου υπαιτιότητα ως προς την παράλειψη, ελέγχεται ως αντισυνταγματική στο βαθμό, που καλύπτει και τους ισχυρισμούς, η εξέταση των οποίων δεν θα είχε ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση της δίκης, βλ. και *Hünkel/Dübbers*, Anregung zur konkreten Normenkontrolle des § 531 Abs. 2 Nr. 3 ZPO NJ 2002. 185-186.

465 Για τα ερμηνευτικά αυτά ζητήματα, βλ. αναλυτικότερα *Prütting/Gehrlein/Deppenkemper*, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 14, *Musielak/Voit/Huber*, ZPO, 14^η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 21 επ., *Stein/Jonas/Leipold*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22^η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 56 επ., βλ.

Ωστόσο, κατά την άποψη αυτή, σε αντίθεση με το ουσιαστικό δίκαιο, στο πλαίσιο του οποίου επικρατεί η τάση να προσδιορίζεται η αμέλεια αντικειμενικά (άρθρο 330§2 ΑΚ)⁴⁶⁶, όταν πρόκειται για δικονομικής φύσεως βάρη και υποχρεώσεις, η επιμέλεια του διαδίκου θα πρέπει να κρίνεται με κριτήρια υποκειμενικά⁴⁶⁷. Στο ίδιο πλαίσιο, κριτήρια αντικειμενικά, όπως αυτά, που χρησιμοποιούνται για τον καθορισμό της επιμέλειας στις συναλλαγές, δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθούν, στην περίπτωση της προπαρασκευής και συγκέντρωσης του πραγματικού υλικού της δίκης⁴⁶⁸. Άλλωστε, οι αρχές της επιείκειας και της δικαιοσύνης επιβάλλουν να μην στερείται των δικαιωμάτων του ο διάδικος, ο οποίος για υποκειμενικούς λόγους δεν είναι σε θέση να διεξάγει την δίκη κατά τέτοιο τρόπο, όπως ο μέσος συνετός και ευσυνείδητος διάδικος⁴⁶⁹.

Εξάλλου, συναφής με την έννοια της δικαιολογημένης αιτίας είναι η έννοια της ανωτέρας βίας, η οποία απαντάται με το ίδιο περιεχόμενο⁴⁷⁰ στους θεσμούς της επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (άρθρα 152 επ.), της ανακοπής ερημοδικίας (άρθρα 501 επ.) και της αναψηλάφησης λόγω ανεύρεσης νέου εγγράφου (άρθρο 544 αριθ. 7)⁴⁷¹. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, η συνδρομή της ανωτέρας βίας

και MünchKomm/Prütting, 5η εκδ., 2016, § 296 αριθ. 75 επ.: «Wann eine Verzögerung des Rechtsstreits vorliegt, war höchst umstritten».

466 Η τάση αυτή επικρατεί στον χώρο του αστικού δικαίου ήδη από πολλά έτη, βλ. ενδεικτικά Μπαλή, Γενικά Αρχαία του Αστικού Δικαίου, §177, σελ. 461, Ζέπο, Ενοχικόν Δίκαιον, Α' μέρος Γενικών, Β' έκδ., 1955, §29, σελ. 507, οι οποίοι υιοθέτησαν το αμιγώς αντικειμενικό κριτήριο της επιμέλειας, που απαιτείται από τον μέσο άνθρωπο εν γένει στις συναλλαγές, βλ. όμως και Σταθόπουλο σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 330, αριθ. 33, Μιχαηλίδη-Νουάρο, ΕρμΑΚ, άρθρο 330, αριθ. 34 επ., οι οποίοι υιοθέτησαν ενδιάμεση άποψη, κατά την οποία κριτήριο για τον ορισμό της αμέλειας είναι ο μέσος εκπρόσωπος του εκάστοτε συγκεκριμένου κύκλου ανθρώπων.

467 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 139 επ., πρβλ. και Deubner, Zurückweisung verspäteten Vorbringens nach der Vereinfachungs novelle, NJW 1977. 924, ο οποίος αιτιολογεί την άποψη αυτή σημειώνοντας, ότι, στο γερμανικό δίκαιο, το αντικειμενικό στοιχείο λαμβάνεται υπ' όψιν στην κρίση περί καθυστέρησης της διαδικασίας.

468 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 140. Κατά την άποψη αυτή, κριτήρια διαφοροποίησης του δικαστικού αγώνα συγκριτικά με τον χώρο των συναλλαγών, είναι αφενός το γεγονός, ότι ο συναλλασσόμενος μετέχει σε αυτόν οικειοθελώς, σε αντίθεση με την δίκη, στην οποία συχνά ο διάδικος εξαναγκάζεται να μετάσχει, γι' αυτό και η προστασία των συναλλακτικών σχέσεων απαιτεί την υιοθέτηση αντικειμενικών κριτηρίων, αφετέρου, ότι στο πλαίσιο διεξαγωγής μιας δίκης δεν συντρέχει η ανάγκη προστασίας των συμφερόντων του αντιπάλου, όπως συμβαίνει στο χώρο των ιδιωτικών συναλλαγών, η οποία προστασία, επιβάλλει την αντικειμενική θεώρηση της έννοιας της αμέλειας (βλ. και Σταθόπουλο σε Γεωργιάδη/Σταθόπουλο, ΑΚ, άρθρο 330, αριθ. 34).

469 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 140.

470 Πανταζόπουλος Στ., Αναψηλάφηση της απόφασης λόγω ανεύρεσης νέου εγγράφου (Άρθρο 544 αρ. 7 ΚΠολΔ), Αθήνα, 2005, σελ. 155, 159-160.

471 Παρά το γεγονός, ότι στην νομολογία διακρίνεται μια τάση ταύτισης της ανωτέρας βίας με την έλλειψη υπαιτιότητας (βλ. ενδεικτ. ΑΠ 1250/2005, ΕλλΔνη 2007. 1062), εντούτοις θα πρέπει αυτές οι δύο έννοιες να διακρίνονται, βλ. Ορφανίδη, Η έννοια της ανώτερης βίας στην ανεύρεση του εγγράφου ως λόγου αναψηλάφησης (άρθρ. 544 αριθ. 7 ΚΠολΔ), ΕλλΔνη 2002. 961-962 και 976. Για την σχέση της ανωτέρας βίας με την υπαιτιότητα πρβλ. και Πανταζόπουλο Στ., Αναψηλάφηση της απόφασης λόγω ανεύρεσης νέου εγγράφου, ο.π., σελ. 159, κατά τον οποίο ειδικά για την περίπτωση της αναψηλάφησης

εξετάζεται όχι με μέτρο την συνήθη επιμέλεια του μέσου διαδίκου, δηλαδή αντικειμενικά, αλλά με μέτρο την επιμέλεια, που θα έπρεπε και θα μπορούσε να επιδείξει ο διάδικος στην συγκεκριμένη περίπτωση, δηλαδή με υποκειμενικά κριτήρια⁴⁷².

Στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, η έννοια της υπαιτιότητας εμφανίζεται κατά την προβολή νέων ισχυρισμών ενώπιον τόσο του πρωτοβάθμιου όσο και του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου. Ειδικότερα, στον πρώτο βαθμό, προβλέπεται, ότι παραδεκτά προτείνονται μετά την προφορική συζήτηση μέσα επίθεσης και άμυνας, όταν δεν βαρύνει τον διάδικο, που προβάλλει τον ισχυρισμό, τουλάχιστον βαρεία αμέλεια⁴⁷³. Παράλληλα, και ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, συγχωρείται η καθυστερημένη προβολή ισχυρισμών, μόνον όταν απουσιάζει στο πρόσωπο του διαδίκου οποιαδήποτε μορφής υπαιτιότητα⁴⁷⁴. Όσον αφορά, δε, την οριοθέτηση της αμελούς συμπεριφοράς του διαδίκου, υποστηρίζεται, ότι δεν είναι δυνατόν να υιοθετηθούν αντικειμενικά κριτήρια, προκειμένου, δεδομένου, ότι το πρόσωπο αυτό δεν υπέχει κάποια επαγγελματική υποχρέωση⁴⁷⁵.

λόγω ανεύρεσης νέου εγγράφου, «Η επιλογή της αυστηρότερης προϋπόθεσης της ανωτέρας βίας κατ' αποκλεισμό της υπαιτιότητας, ελαφριάς ή βαρείας, τελεί σε τελολογική ακολουθία με την ανατροπή του δεδικασμένου, ως συνέπεια της τελεσίδικης δικαστικής απόφασης, ενώ η επιεικέστερη αντιμετώπισή της αναμνήλαφησης σε σχέση με τον πρώτο και τον δεύτερο βαθμό και τις σχετικές ρυθμίσεις των άρθρων 269 (σ.σ. εννοώντας προφανώς την περίπτωση της έγγραφου αποδείξεως, όπου κατά το τότε ισχύον δίκαιο προβλεπόταν ο περιορισμός της έλλειψης γνώσης εκ μέρους του προτείνοντος τον νέο ισχυρισμό διαδίκου ή της αδυναμίας πληροφόρησής του όσον αφορά την ύπαρξη του εγγράφου, βλ. αναλυτικότερα κατωτέρω υπό Ε. VI. α.) και 529 ΚΠολΔ, δεν θα ήταν συνεπής λύση». Τούτου δοθέντος, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι σε όσες περιπτώσεις καταφάσκει η συνδρομή ανωτέρας βίας θα συντρέχει πολύ περισσότερο και δικαιολογημένη αιτία για την προβολή ενός νέου ισχυρισμού.

472 *Ορφανίδης*, Η έννοια της ανώτερης βίας, ο.π., ΕλλΔνη 2002. 977, ο ίδιος σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ I, άρθρο 152, αριθ. 3, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 152, σελ. 784 επ., *Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης*, Πολιτική Δικονομία, II, άρθρο 154, σελ. 9. Για την συνάφεια της έννοιας της υπαιτιότητας με την αίτηση επαναφοράς των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου πρβλ. *Musielak/Voit/Huber*, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 25, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 68, αριθ. 39.

473 βλ. § 296 Abs. 2 ZPO. Σε αντίθεση με την περίπτωση της έλλειψης υπαιτιότητας, η έλλειψη βαρείας αμέλειας δεν τεκμαίρεται, βλ. *Prütting/Gehrlein/Deppenkemper*, ZPO Kommentar, 9η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 47, *Musielak/Voit/Huber*, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 32, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 68, αριθ. 45.

474 § 531 Abs. 2 S. 1 Nr. 3. Η ελαφρά αμέλεια απολείει την προβολή του νέου ισχυρισμού, βλ. *Prütting/Gehrlein/Oberheim*, ZPO Kommentar, 9η εκδ., 2017, § 531 αριθ. 16, *Stein/Jonas/Althammer*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 530, αριθ. 17-19, BGH NJW 2004, 2825. 2827, BGHZ 159,245,253 = NJW 2004, 2025. Πρόκειται για αυστηρή ρύθμιση, η οποία αντικατοπτρίζει την βούληση του νομοθέτη να ελαφρύνει την ύλη των δευτεροβάθμιων δικαστηρίων, παράλληλα, όμως, καθίσταται αναγκαία ενόψει του καθήκοντος προώθησης της διαδικασίας εκ μέρους των μερών, ενώ έχει κριθεί, ότι είναι συμβατή προς την απαίτηση για αποτελεσματική δικαστική προστασία, βλ. *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 138, αριθ. 54, BVerfG NJW 2005, 1768, 1769, NJW 2003, 1434, 1435, βλ. κριτική της ρύθμισης αυτής σε *Hünkel/Dübbbers*, Anregung zur konkreten Normenkontrolle des § 531 Abs. 2 Nr. 3 ZPO NJ 2002. 184-185.

475 *Prütting/Gehrlein/Deppenkemper*, ZPO Kommentar, 9η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 30, MünchKomm/

δ. Το πταίσμα του πληρεξουσίου δικηγόρου

Σε αντίθεση με την αμέλεια του διαδίκου, η οποία, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, κρίνεται με υποκειμενικά κριτήρια, δεν συμβαίνει το ίδιο και με την αμέλεια του πληρεξουσίου δικηγόρου, η οποία κρίνεται με αντικειμενικά κριτήρια⁴⁷⁶. Μάλιστα, στο πλαίσιο του οργανωτικού καθήκοντος του πληρεξουσίου δικηγόρου (*Organisationspflicht*), που ανάγεται στην εν γένει οργάνωση του δικηγορικού του γραφείου, τυχόν υπαιτιότητα των συνεργατών του καταλογίζεται στον ίδιο⁴⁷⁷. Αξίζει να σημειωθεί, δε, ότι το πταίσμα του πληρεξουσίου δικηγόρου καταλογίζεται στον ίδιο τον διάδικο⁴⁷⁸.

Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, παρ' ημίν η άποψη, ότι το πταίσμα του δικηγόρου δεν θα πρέπει να ταυτίζεται απολύτως με το πταίσμα του εντολέως του, ιδίως λόγω της ανεξαρτησίας του, η οποία προκύπτει εκ της θέσεώς του ως άμισθος δημόσιος λειτουργός⁴⁷⁹. Ωστόσο, προς αποφυγή καταχρήσεων και φαινομένων στρεψοδικίας, συνεπέστερο είναι να γίνει δεκτό, ότι το πταίσμα του πληρεξουσίου δικηγόρου καταλογίζεται στον διάδικο. Άλλωστε, η ταύτιση του πταίσματος του πληρεξουσίου δικηγόρου με το πταίσμα του διαδίκου δεν είναι άγνωστη στον ΚΠολΔ⁴⁸⁰.

Rimmelspacher, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 28, *Musielak/Voit/Huber*, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 296 αριθ. 25, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, *Zivilprozessrecht*, 17η έκδ., 2010, § 68, αριθ. 39, *Stein/Jonas/Leipold*, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 112: «*Ein objektiver Maßstab erscheint nicht gerechtfertigt, da die Partei mit der Prozessführung keine besondere Einstandspflicht oder berufliche Sorgfaltspflicht übernimmt*», *Weth*, *Die Zurückweisung verspäteten Vorbringens*, ο.π., σελ. 270-271, *Leipold*, *Prozeßförderungspflicht der Parteien und richterliche Verantwortung*, ZZP 1980. 254.

476 Η άποψη αυτή επικρατεί στο γερμανικό δίκαιο, βλ. σχετ. *Prütting/Gehrlein/Deppenkemper*, ZPO Kommentar, 9η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 30, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, *Zivilprozessrecht*, 17η έκδ., 2010, § 69, αριθ. 10 επ., *Stein/Jonas/Leipold*, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 113, *Weth*, *Die Zurückweisung verspäteten Vorbringens*, ο.π., σελ. 270-271, υποστηρίζεται, δε, και στο ελβετικό δίκαιο, βλ. σχετ. *Leuenberger* in *Sutter-Somm/Hasenböhler/Leuenberger* (Hrsg.), *Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO)*, Art. 229, σελ. 1321: «*Bei anwaltiger Vertretung ist jedoch ein rein objektiver Massstab der Sorgfalt anzuwenden*».

477 βλ. *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, *Zivilprozessrecht*, 17η έκδ., 2010, § 69, αριθ. 11 επ.

478 *Prütting/Gehrlein/Deppenkemper*, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 30, *MünchKomm/Prütting*, 5η εκδ., 2016, § 296 αριθ. 149, *MünchKomm/Rimmelspacher*, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 28, *Rosenberg/Schwab/Gottwald*, *Zivilprozessrecht*, 17η έκδ., 2010, § 68, αριθ. 21, § 69, αριθ. 10, § 138 αριθ. 57. 58, *Leipold*, *Prozeßförderungspflicht der Parteien und richterliche Verantwortung*, ZZP 1980. 255, BGH NJW 2009, 1209, 1211, BGHZ 159, 245, 253 = NJW 2004, 2825. Από την νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων, βλ. Εφαθ 4769/2013, Νόμος = ΕφαΔ 2014. 417, η οποία έκρινε, ότι δεν συνιστά δικαιολογημένη αιτία για την παράλειψη προβολής πραγματικού ισχυρισμού η υπαιτιότητα της πληρεξουσίας δικηγόρου της ενάγουσας ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

479 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 152 επ., ο οποίος προτείνει, πάντως, την επίδειξη επιείκειας εκ μέρους του δικαστηρίου σε περίπτωση, που η καθυστέρηση οφείλεται αποκλειστικά σε πταίσμα του πληρεξουσίου δικηγόρου, όπως ακριβώς και σε περίπτωση, που οφείλεται σε πταίσμα του ίδιου του διαδίκου.

480 πρβλ. άρθρο 152§2.

Εξάλλου, η ελαφρά αμέλεια του δικηγόρου κρίνεται με κριτήριο το επίπεδο του μέσου δικηγόρου⁴⁸¹. Στο πλαίσιο αυτό, πάντως, είναι δυνατόν το δικαστήριο κατά την διαμόρφωση της κρίσης του να λάβει υπ' όψιν και ελαφρυντικές περιστάσεις, όπως λ.χ. ιδιαίτερες δυσκολίες κατά την συλλογή του αποδεικτικού υλικού⁴⁸², ιδίως όταν αυτό εξαρτάται και από την συνδρομή τρίτων⁴⁸³. Δεν μπορεί, ωστόσο, να θεωρηθεί, ως ελαφρυντικό στοιχείο η καθυστερημένη ανάθεση της υπόθεσης⁴⁸⁴ ή η ελλιπής πληροφόρησή του δικηγόρου από τον εντολέα του αναφορικά με την υπόθεση⁴⁸⁵, ούτε, όμως, και η υπερβολική επιβάρυνση του δικηγόρου με μεγάλο όγκο υποθέσεων⁴⁸⁶. Τέλος, δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί η συνδρομή δικαιολογημένης αιτίας σε περίπτωση ασθένειας του πληρεξουσίου δικηγόρου. Ωστόσο, προϋποτίθεται, ότι οι εκάστοτε συγκεκριμένες περιστάσεις, αποτέλεσαν εμπόδιο για την προβολή ενός πραγματικού ισχυρισμού ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁴⁸⁷.

ε. Το πταίσμα του παρεμβαίνοντος

Ζήτημα γεννάται όσον αφορά τον καταλογισμό του πταίσματος του προσθέτως παρεμβαίνοντος στον υπέρ ου η παρέμβαση κύριο διάδικο. Έχει υποστηριχθεί στην θεωρία η άποψη⁴⁸⁸, ότι οι προϋποθέσεις του αποκλεισμού κατά την προβολή ενός ισχυρισμού αφορούν αποκλειστικά και μόνον το πρόσωπο του κυρίου διαδίκου υπέρ του οποίου γίνεται η παρέμβαση. Κατά συνέπεια, σε κάθε περίπτωση ο προσθέτως παρεμβάς θα πρέπει να υπομένει τον αποκλεισμό ενός βραδέως προτεινόμενου ισχυρισμού λόγω υπαιτιότητας του κυρίου διαδίκου, δεδομένης και της σχετικής ρύθμισης του άρθρου 82§1, η οποία τον υποχρεώνει να δεχθεί την δίκη στην θέση,

481 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 205, υποσημ. 536, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 153

482 βλ. Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 116.

483 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 153, πρβλ. και Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 96-98.

484 Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 115.

485 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 153.

486 βλ. Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 69, αριθ. 10, Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 115, BGH NJW 1996, 1540 487 Στο πλαίσιο του άρθρου 152, υποστηρίζεται στην νομολογία η άποψη, ότι για την συνδρομή ανωτέρας βίας, θα πρέπει να πρόκειται για σοβαρή και αιφνίδια ασθένεια του πληρεξουσίου δικηγόρου, βλ. ενδεικτ. ΑΠ 694/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ, πρβλ. BGH NJW 2008. 3571.

488 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 154 επ. Η άποψη αυτή υποστηρίζεται και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, βλ. σχετ. Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 110: «Bei verspätetem Vorbringen eines Streithelfers (Neben-interventienten) ist auf das Verschulden in der Person der unterstützten Partei abzustellen, ...», Schultze, Verspätetes Vorbringen durch den Streithelfer, NJW 1981. 2664.

που βρίσκεται κατά τον χρόνο της παρέμβασής του⁴⁸⁹. Αντίστοιχα, τυχόν πταίσμα του προσθέτως παρεμβάντος δεν επηρεάζει την προβολή του νέου ισχυρισμού εκ μέρους του κυρίου διαδίκου, όταν καταφάσκει η συνδρομή δικαιολογημένης αιτίας στο πρόσωπό του⁴⁹⁰.

Ορθό και συνεπές προς την ρύθμιση του άρθρου 527 αριθ. 1 είναι να γίνει διάκριση ανάμεσα στην απλή και την αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση. Σημειώθηκε ανωτέρω, ότι στο πλαίσιο της εξαίρεσης του άρθρου 527 αριθ. 1, η αδυναμία του κυρίου διαδίκου να προτείνει έναν ισχυρισμό, δεν θα πρέπει να στερεί από τον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβάντα να προβάλει τον ισχυρισμό αυτόν. Τούτο δε, στην περίπτωση που ασκεί αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση το πρώτον στο εφετείο. Ομοίως, και στην περίπτωση της δικαιολογημένης αιτίας, θα πρέπει να γίνει δεκτό, ότι η ύπαρξη πταίσματος στο πρόσωπο του κυρίου διαδίκου, δεν θα πρέπει να στερεί στον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβαίνοντα την δυνατότητα να προτείνει έναν ισχυρισμό, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι ελλείπει στο πρόσωπό του η συνδρομή υπαιτιότητας. Τούτο, δε, ενόψει της επέκτασης των εννόμων συνεπειών της απόφασης κατ' αυτού.

στ. Η παράβαση της υποχρέωσης του δικαστηρίου προς καθοδήγηση του διαδίκου ως δικαιολογημένη αιτία

Στο άρθρο 236 προβλέπεται το καθήκον του δικαστηρίου να καθοδηγεί τον διάδικο προς διασάφηση ή συμπλήρωση των προτεινόμενων εξ αυτού πραγματικών

489 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 154-155, ο οποίος επισημαίνει, ότι ο προσθέτως παρεμβαίνων δεσμεύεται από την κατάσταση, που δημιούργησε ο κύριος διάδικος τόσο πριν όσο και μετά την παρέμβασή του. βλ. επίσης και Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 110, Schultze, Verspätetes Vorbringen durch den Streithelfer, NJW 1981. 2664, αντιθ. Fuhrmann, Verspätetes Vorbringen des Streithelfers, NJW 1982. 979.

490 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 155, κατά τον οποίο ο καταλογισμός του πταίσματος του προσθέτως παρεμβαίνοντος στο πρόσωπο του κύριου διαδίκου θα ήταν παρακινδυνευμένος παρά τον κίνδυνο παρεκκύσεως της δίκης λόγω συμπαιγνίας προσθέτως παρεμβαίνοντος και κυρίου διαδίκου, που ελλοχεύει, βλ. και Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 110: «Das Verschulden des Streithelfers wird der Partei nicht zugerechnet, doch kann ein Verschulden der Partei darin liegen, dass sie sich selbst nicht im erforderlichen Maße um den Prozess gekümmert hat. Dies gilt sowohl bei verspätetem eigenem Vortrag als auch bei verspätetem Vortrag des Streithelfers», ομοίως και Schultze, Verspätetes Vorbringen durch den Streithelfer, NJW 1981. 2664-2665, ο οποίος, όμως, περαιτέρω, διακρίνει την περίπτωση εκείνη, που ο παρεμβάς διαθέτει ιδιαίτερες γνώσεις ή γνωρίζει καλύτερα τα πραγματικά περιστατικά απ' ότι ο κύριος διάδικος. Στην περίπτωση αυτή, το πταίσμα του παρεμβάντος δεν δύναται να καταλογισθεί στον κύριο διάδικο, διότι ο τελευταίος δεν είχε την δυνατότητα να ελέγξει τρόπον τινά την δικονομική συμπεριφορά του παρεμβάντος λόγω ελλειπών γνώσεων.

ισχυρισμών⁴⁹¹. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από την διατύπωση του άρθρου 236, αλλά και από την βούληση του ιστορικού νομοθέτη⁴⁹², το καθήκον αυτό περιλαμβάνει την θεραπεία της πραγματικής μόνον και όχι της νομικής αοριστίας⁴⁹³. Ωστόσο, η καθοδηγητική αυτή λειτουργία του δικαστηρίου δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να φθάσει στο σημείο να προσκαλέσει τον διάδικο να προτείνει το πρώτον νέο ισχυρισμό, τον οποίο παρέλειψε εξ ολοκλήρου να προτείνει⁴⁹⁴.

Στο πλαίσιο αυτό, υποστηρίζεται, ότι η παράλειψη του δικαστηρίου να καθοδηγήσει τον διάδικο προς διασάφηση ή συμπλήρωση των προταθέντων υπ' αυτού πραγματικών ισχυρισμών συνιστά δικαιολογημένη αιτία για την κατ' έφεση προβολή των ισχυρισμών αυτών⁴⁹⁵.

Η άποψη αυτή γίνεται δεκτή και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου⁴⁹⁶. Ειδικότερα όσον αφορά την προβολή νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη, γίνεται δεκτό, ότι σε περίπτωση παράλειψης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου να καθοδηγήσει τον διάδικο, δεν δύναται το δευτεροβάθμιο δικαστήριο να απορρίψει τον ισχυρισμό

491 Ήδη με το άρθρο 22§5 ν. 3994/2011, η απλή δυνατότητα του δικαστηρίου προς καθοδήγηση των διαδίκων έλαβε εκ νέου τον χαρακτήρα καθήκοντος, ενώ, με την §1 του ίδιου άρθρου προστέθηκε στο άρθρο 224 ΚΠολΔ εδαφ. β' η δυνατότητα συμπλήρωσης, διευκρίνισης, διόρθωσης των ισχυρισμών του ενάγοντος όχι μόνον με τις προτάσεις, όπως ίσχυε, αλλά και με προφορική δήλωση καταχωριζόμενη στα πρακτικά. Παράλληλα, χάριν της αρχής της ισότητας των διαδίκων (ΑιτΕκθ ν.3994/2011, υπό το άρθρο 25), προστέθηκε στο άρθρο 262 ΚΠολΔ η αντίστοιχη δυνατότητα και για τον εναγόμενο όσον αφορά τις προβαλλόμενες εξ αυτού ενστάσεις. Για την ερμηνεία της διάταξης αυτής, καθώς και για την ιστορική της αναδρομή, βλ. *Διαμαντόπουλο*, Η κατ' άρθρο 236 ΚΠολΔ καθοδηγητική εξουσία του δικαστή στην πολιτική δίκη, ΕλλΔνη 2014. 680 επ., *Ποδηματά*, Καθήκον δικαστικής καθοδήγησης και συζητητικό σύστημα, ΕΠολΔ 2013. 15 επ. *Ρήγα*, Η καθοδηγητική λειτουργία του δικαστηρίου προς συμπλήρωση της αοριστίας αγωγής, ισχυρισμών, ένδικων μέσων κ.λ.π., κατά το άρθρο 236 ΚΠολΔ, μετά την τροποποίησή του διά του ν.3994/2011, ΝοΒ 2011. 1793επ., *Μακρίδου*, Ένα πολύτιμο όπλο στα χέρια των δικαστών - Η δικαστική καθοδήγηση του άρθρου 236 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2011. 953 επ, από την παλαιότερη δικονομική θεωρία βλ. περαιτέρω *Μητσόπουλο*, Το καθήκον του δικαστηρίου, ο.π., ΝοΒ 1986. 753 επ.

492 βλ. ΑιτΕκθ ν.3994/2011, υπό το άρθρο 22.

493 Για τον ορισμό και την διάκριση των εννοιών αυτών, βλ. αναλυτικά σε *Ποδηματά*, Καθήκον δικαστικής καθοδήγησης, ο.π., σελ. 18 επ με π.π. στην δικονομική θεωρία και σύγχρονη νομολογία, *Ρήγα*, Η καθοδηγητική λειτουργία του δικαστηρίου προς συμπλήρωση της αοριστίας αγωγής, ο.π., σελ. 1797 με π.π. στην δικονομική θεωρία και σύγχρονη νομολογία, *Μακρίδου*, Ένα πολύτιμο όπλο στα χέρια των δικαστών, ο.π., σελ. 958-959 με π.π. στην δικονομική θεωρία και σύγχρονη νομολογία, *την ίδια*, Η αοριστία της αγωγής, ο.π., σελ. 263 επ.

494 *Ρήγα*, Η καθοδηγητική λειτουργία του δικαστηρίου προς συμπλήρωση της αοριστίας αγωγής, ο.π., σελ. 1797, *Νίκας*, ΠολΔικ, Ι, §42 IV, αριθ. 22, σελ. 495.

495 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 153-154, κατά τον οποίο αυτό θα πρέπει να γίνει δεκτό, ακόμα και αν η παράλειψη προβολής οφείλεται σε αμέλεια του διαδίκου.

496 Prütting/Gehrlein/Deppenkemper, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 296 αριθ. 22 επ., Stein/Jonas/Leipold, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 89 επ., Heiderhoff, Die Tatsachenbindung des Berufungsgerichts nach der ZPO-Reform, JZ 2003. 495-496, Schneider, Präklusionsrecht-Gefahrenstellen und Abwehrstrategien im Überblick, MDR 2002. 685, Deubner, Zurückweisung verspäteten Vorbringens nach der Vereinfachungs-Novelle, NJW 1977. 924-925, ομοίως και στο πλαίσιο του ελβετικού δικαίου, βλ. *Reetz/Hilber in Sutter-Somm/ Hasenböhler/ Leuenberger* (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), Art. 317, σελ. 2034.

με την αιτιολογία, ότι ο διάδικος μπορούσε να προτείνει τον ισχυρισμό πρωτοδίκως⁴⁹⁷. Μάλιστα, έχει κριθεί, ότι η παράλειψη του δικαστηρίου να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την αποφυγή της καθυστερημένης προβολής ενός ισχυρισμού και η ένεκα του λόγου αυτού απόρριψή του συνιστούν παραβίαση του δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως του διαδίκου⁴⁹⁸.

Πράγματι, επί παραλείψεως του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου να επιτελέσει το καθοδηγητικό του καθήκον, θα πρέπει να καταφάσκεται δικαιολογημένη αιτία, προκειμένου ο ισχυρισμός του διαδίκου να προτείνεται παραδεκτά κατ' έφεση. Τούτο, δε, διότι μετά και την τελευταία νομοθετική μεταβολή, το άρθρο 236 προβλέπει ρητώς «καθήκον» και όχι ως απλή «ευχέρεια» του δικαστηρίου. Θα πρέπει, ωστόσο, να γίνουν οι ακόλουθες διευκρινίσεις.

Δεδομένου, ότι, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, η άσκηση του καθήκοντος του δικαστηρίου στο πλαίσιο του άρθρου 236 δεν μπορεί να οδηγήσει στην προβολή το πρώτον νέου ισχυρισμού στο εφετείο, τότε η δικαιολογημένη αιτία περιορίζεται αποκλειστικά και μόνον στην επαναφορά ενός αόριστου πραγματικού ισχυρισμού, ο οποίος είχε ήδη προταθεί ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, όχι, όμως, και στην προβολή το πρώτον ενός νέου ισχυρισμού⁴⁹⁹.

Περαιτέρω, δε, η δυνατότητα επαναφοράς ενός αορίστως προταθέντος πραγματικού ισχυρισμού με επίκληση δικαιολογημένης αιτίας στηριζόμενης στην παράλειψη καθοδήγησης εκ μέρους του δικαστηρίου δεν θα πρέπει να είναι

497 Musielak/Voit/Ball, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 531, αριθ. 17, βλ. και MünchKomm/Rimmelspacher, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 19, 22, Stein/Jonas/Althammer, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 531, αριθ. 14-16, Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 138, αριθ. 51- 52, όπου σημειώνεται, ότι κατά την εφαρμογή της πρώτης εξαίρεσης για την προβολή νέου ισχυρισμού στην κατ' έφεση δίκη (§ 531 Abs. II S. 1 Nr. 1 ZPO), η οποία συνιστάται στην διαφορετική ουσιαστική εκτίμηση της διαφοράς από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, θα πρέπει, ενόψει της διαφορετικής κρίσης, να δίδεται η δυνατότητα στον διάδικο, κατ' εφαρμογή του καθήκοντος καθοδήγησης από το δικαστήριο, να προτείνει νέους ισχυρισμούς. Σκοπός της ρύθμισης αυτής είναι να μην αναγκάζεται ο διάδικος να προτείνει ισχυρισμούς, τους οποίους το ίδιο δικαστήριο δεν θεωρεί κρίσιμους για την έκβαση του δικαστικού αγώνα (BGH, NJW-RR 2006, 1292, BT-Drucksache 14/4722, 101). Παράλληλα, κατά την δεύτερη εξαίρεση (§ 531 Abs. II S. 1 Nr. 2 ZPO), η οποία αφορά την παράλειψη παραδεκτής προβολής ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου λόγω επέλευσης δικονομικής ακυρότητας, γίνεται δεκτό, ότι η παράλειψη του δικαστηρίου να καθοδηγήσει τον διάδικο συνιστά διαδικαστικό ελάττωμα, το οποίο δικαιολογεί την προβολή νέου ισχυρισμού.

498 BGH NJW 2005, 2624, NJW-RR 2006, 755, NJW-RR 2009, 332, NJW 2008, 3361 = NZG 2008, 751 = ZIP 2008, 1675, βλ. και Fellner, Berücksichtigung eines neuen Sachvortrags mit neuen Angriffs- und Verteidigungsmitteln und die Folgen in der Berufungsinstanz, MDR 2004, 242.

499 βλ. Διαμαντόπουλο, Η κατ' άρθρο 236 ΚΠολΔ καθοδηγητική εξουσία του δικαστή στην πολιτική δίκη, ΕλλΔνη 2014, 700. Στην περίπτωση αυτή, αυτονόητο είναι, ότι με την προβολή ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, θα πρέπει να έχει αρθεί το ελάττωμα της αοριστίας, βλ. αναλυτικότερα κατωτέρω υπό ΣΤ.Ι.

απεριόριστη. Έτσι, θα πρέπει ακριβώς η παράλειψη της άσκησης του καθήκοντος του δικαστηρίου να ήταν αυτή, που οδήγησε στην απόρριψη του ισχυρισμού πρωτοδίκως. Με άλλα λόγια, θα πρέπει σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση να κρίνεται, ότι η τυχόν άσκηση του καθήκοντος εκ του άρθρου 236 πρωτοδίκως θα είχε οδηγήσει στην άρση της αοριστίας του συγκεκριμένου ισχυρισμού⁵⁰⁰. Έτσι, δεν θα πρέπει, λ.χ., να γίνει δεκτή η κατ' έφεση επαναφορά ενός πρωτοδίκως προταθέντος αόριστου ισχυρισμού, όταν με την κατ' έφεση προβολή του συμπληρώνεται η νομική και όχι η πραγματική αοριστία αυτού. Και τούτο, διότι, όπως γίνεται δεκτό, στο πλαίσιο του άρθρου 236 είναι δυνατή η θεραπεία της πραγματικής, όχι όμως και της νομικής αοριστίας ενός ισχυρισμού⁵⁰¹.

VI. Οι ισχυρισμοί που αποδεικνύονται εγγράφως ή με δικαστική ομολογία (άρθρο 527 αριθ. 6)

α. Περιπτωσιολογία

Κατά την διάταξη του άρθρου 527 αριθ.6, η οποία αποτελεί κατ' ουσίαν μεταφορά της ήδη καταργηθείσας με τον ν.4335/2015 διάταξης του άρθρου 269§2γ', είναι δυνατή η προβολή νέων ισχυρισμών το πρώτον στο εφετείο, εάν αυτοί αποδεικνύονται παραχρήμα⁵⁰², δηλαδή εγγράφως⁵⁰³ ή με δικαστική ομολογία⁵⁰⁴.

500 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 205-206, υποσημ. 536, ο οποίος αναφερόμενος στην διακοπή της αιτιούδου σχέσης, που θα πρέπει να συντρέχει, μεταξύ της παράλειψης προβολής και της αμέλειας του διαδίκου, η οποία καθίσταται εξ αυτού του λόγου αδιάφορη, εννοεί προφανώς, την περίπτωση αυτή, πρβλ. Musielak/Voit/Ball, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 531, αριθ. 17.

501 βλ. ανωτέρω υποσημ. 491.

502 Για την έννοια της παραχρήμα αποδείξεως βλ. ΟΛΑΠ 10/1993, ΤΝΠ ΔΣΑ.

503 Έτσι, παραδεκτά προτείνονται το πρώτον ενώπιον του Εφετείου, εάν αποδεικνύονται εγγράφως: η ένσταση συμψηφισμού (ΑΠ 1061/2008, Νόμος, ΑΠ 1500/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 401, βλ. και ΕφΔυτΜακ 251/2002, Νόμος = ΑρχΝ 2004. 401, όπου τα περιστατικά, που συνιστούσαν την ένσταση συμψηφισμού αποδεικνύονταν όχι μόνον εγγράφως αλλά και με δικαστική ομολογία του αντιδίκου), η ένσταση περί ελαττωμένης διατροφής του δικαιούχου (ΑΠ 53/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 1164 = Δ 2009. 639, ΑΠ 2070/2007, Νόμος = ΧρΙΔ 2008. 707 = ΝοΒ 2008. 890), η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος (ΑΠ 864/2015, Νόμος, βλ. και ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703, η οποία, ωστόσο, απορρίπτει ως απαράδεκτο τον σχετικό ισχυρισμό, διότι δεν γίνεται επίκληση της έγγραφης απόδειξης αυτού, ομοίως και ΕφΠειρ 143/2015, Νόμος, βλ. και ΑΠ 1337/2014, Νόμος, η οποία έκρινε ως απαράδεκτη την προβολή της ένστασης του άρθρου 281 ΑΚ το πρώτον στο εφετείο, διότι δεν αποδεικνύονταν εγγράφως όλα τα επικαλούμενα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούσαν την καταχρηστικότητα), η ένσταση ίδιας κυριότητας (βλ. ΑΠ 886/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 1636, η οποία, ωστόσο, απορρίπτει ως απαράδεκτη την ένσταση, διότι δεν αποδείχθηκαν εγγράφως όλα τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούσαν την ένσταση), η ένσταση εξαίρεσης του επίδικου ακινήτου από την δυνατότητα κτήσης κυριότητας επ' αυτού λόγω χρησικτησίας, που αναφέρεται στο νόμο βάσιμο της αγωγής, η οποία, σε κάθε περίπτωση, λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως (ΑΠ 221/2015, Νόμος), η ένσταση παραγραφής της επίδικης αξιώσεως (ΑΠ 1145/2015, Νόμος, ΑΠ 90/2002, Νόμος, ΕφΔωδ 44/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 503/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 545/2015, Νόμος, ΕφΘεσ 46/2014, Νόμος, ΕφΠατρ 952/2008, Νόμος) και η αντένσταση διακοπής αυτής (ΑΠ 2155/2014,

Ιδίως όσον αφορά την έγγραφη απόδειξη, γίνεται δεκτό, ότι οι νέοι ισχυρισμοί θα πρέπει να αποδεικνύονται με δημόσιο ή ιδιωτικό αποδεικτικό έγγραφο⁵⁰⁵, χωρίς να

ΕφΑρ 40/2015, Νόμος = Δικογραφία 2016. 282) ή αναστολής της ένστασης παραγραφής εν επιδικία (ΕφΘεσ 1505/2013, Νόμος), η ένσταση συντρέχοντος πταίσματος κατ' άρθρο 300 ΑΚ (ΕφΠειρ 471/2015, Νόμος), η ένσταση παρακράτησης της επικαρπίας επί του επίδικου ακινήτου προς απόρριψη διεκδικητικής αγωγής του ενάγοντος ψιλού κυρίου (ΑΠ 445/2011, Νόμος), η αντένσταση συμφωνίας επίτασης της εγγυητικής ευθύνης του εναγόμενου πωλητή ακινήτου σχετικά με την ύπαρξη ρυμοτομικού βάρους επί του μεταβιβασθέντος ακινήτου (ΑΠ 514/2016, Νόμος), η ένσταση των αλλαχού κερδηθέντων εκ του άρθρου 656 εδαφ. β' (ΑΠ 960/2013, Νόμος = ΔΕΕ 2014. 730, ΕφΔωδ 90/2014, Νόμος), η ένσταση επέλευσης εξώδικου συμβιβασμού (ΑΠ 586/2017, Νόμος, ΕφΠειρ 680/2014, Νόμος), η ένσταση εξόφλησης (ΑΠ 598/2017, Νόμος).

504 Παραδεκτά προτείνεται το πρώτον ενώπιον του Εφετείου, εάν αποδεικνύονται με δικαστική ομολογία του αντιδίκου: η ένσταση μερικής εξόφλησης (ΑΠ 1386/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 167, ΑΠ 56/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕΕργΔ 2005. 578, ΑΠ 1765/2002, ΕλλΔνη 2004. 172), η ένσταση καταχρηστικής άσκησης δικαιώματος (βλ. ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703, η οποία, ωστόσο, απορρίπτεται ως απαράδεκτο τον σχετικό ισχυρισμό, διότι, ενώ προτείνεται με πρόσθετο λόγο έφεσης περιεχόμενο στις κατατεθειμένες προτάσεις, η επίκληση της απόδειξης με δικαστική ομολογία του αντιδίκου γίνεται με την προσθήκη, ΕφΑθ 5588/2001, Νόμος = ΑρχΝ 2003. 577), η ένσταση συνεισφοράς άλλου γονέα στην διατροφή του τέκνου (ΕφΔωδ 195/2013, Νόμος, ΕφΔωδ 382/2009, Νόμος, ΕφΘεσ 2890/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = Αρμ 2005. 540), η ένσταση παραγραφής της επιδικής αξιώσεως, όταν τα θεμελιωτικά της ενστάσεως πραγματικά περιστατικά αναφέρονται στο δικόγραφο της αγωγής (ΕφΠειρ 545/2015, Νόμος, ΕφΑθ 1008/2015, Νόμος = ΕφΑΔ 2015. 426, ΕφΑθ 4776/2009, Νόμος), η ένσταση περί μη υποχρέωσης ασφαλιστικής κάλυψης εκ μέρους του ασφαλιστή λόγω δόλιας επέλευσης της ζημίας του ασφαλισμένου κατ' άρθρο 25 εδ. β' ν. 2496/1997 (ΕφΑρ 85/2014, Νόμος = Δικογραφία 2014. 826, η οποία συνήγαγε δικαστική ομολογία από την εξέταση του διαδίκου ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου). Στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, καίτοι δεν απαντάται ρητή εξαίρεση για τους ομολογημένους ισχυρισμούς, εντούτοις υποστηρίζεται, ότι οι διατάξεις, που ρυθμίζουν την κατ'εξαίρεση προβολή ισχυρισμών στην έκκλητη δίκη, δεν καταλαμβάνουν τους ισχυρισμούς, οι οποίοι δεν αμφισβητούνται από τον αντίδικο, διότι η παραδοχή των ισχυρισμών δεν οδηγούν σε καθυστέρηση, αλλά, αντιθέτως, σε επιτάχυνση της διαδικασίας, βλ. MünchKomm/Rimmelspacher, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 14, Musielak/Voit/Ball, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 531 αριθ. 10, Jacoby, Σημείωση σε BGHZ, ZZZ 2009. (358-363) 361, Fellner, Berücksichtigung eines neuen Sachvortrags mit neuen Angriffs- und Verteidigungsmitteln und die Folgen in der Berufungsinstanz, MDR 2004. 241, BGH NJW 2005, 291 (292 f.), BGH v. 18.11.2004 – IX ZR 229/03, MDR 2005, 527 f., BGH v. 31.1.1980-VII ZR 96/79, BGHZ 76, 133 (141) = MDR 1980, 393, Würfel, ZPO-Reform-Verspätetes aber unstreitiges Vorbringen in der Berufungsinstanz, MDR 2003. 1212-1214, ομοίως και Noethen, Zulässigkeit einer erstmals im Berufungsrechtzug erhobenen Verjährungseinrede, MDR 2006. 1024-1026, κατά τον οποίο η ερμηνευτική αυτή λύση θα πρέπει να γίνει δεκτή υπό το φως της απονομής ουσιαστικής δικαιοσύνης και όχι διότι οι ισχυρισμοί αυτοί δεν προκαλούν καθυστέρηση στην πρόοδο της διαδικασίας, βλ. και Crückeberg, Unstreitige neue Tatsachen in zweiter Instanz, MDR 2003. 10-11, όπου κρίνεται μεν ορθή η άποψη υπό την διευκρίνιση, ωστόσο, ότι η προβολή του νέου ισχυρισμού, που δεν αμφισβητείται, δεν θα πρέπει να οδηγεί στην εκ νέου διεξαγωγή αποδείξεων, ιδίως στην περίπτωση, που ο ισχυρισμός αυτός προβάλλεται προς αντίκρουση ενός ήδη προβληθέντος από τον αντίδικο ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου ισχυρισμού, έτσι και Kropfenberg, Verjährungseinrede in der Berufungsinstanz bei unstreitiger Tatsachengrundlage, NJW 2009. 642-644, αντιθ. Ostermeier, Alte und neue Probleme des Präklusionsrechts nach der ZPO-Reform, ZZZ 2007. 220 επ.

505 Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, Ερμηνεία ΚΠολΔ Ι, άρθρο 269, αριθ. 13, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 121-122, βλ. και Μπέη, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 269, σελ. 1169, κατά τον οποίο η προσβολή του εγγράφου ως πλαστού δεν εμποδίζει την εφαρμογή της εξαίρεσης του άρθρου 527 αριθ. 6, ΕφΠειρ 545/2015, Νόμος, βλ. και ΑΠ 514/2016, Νόμος, η οποία αναφέρει το παράδειγμα των δημοσίων εγγράφων, που συντάσσονται σύμφωνα με τα άρθρα 438 και 439 για τη σύσταση ή βεβαίωση δικαιοπραξίας και τα οποία κατά την διάταξη του άρθρου 441§1 αποτελούν πλήρη απόδειξη για όλους ως προς το περιεχόμενο των δικαιπρακτικών δηλώσεων των μερών, με δυνατότητα πάντως ανταπόδειξης, βλ. και ΑΠ 999/2010, Νόμος = ΝοΒ 2010. 2497 = ΕφΑΔ 2011. 79, κατά την οποία έγγραφη απόδειξη, κατά την έννοια του (ήδη καταργηθέντος) άρθρου 269§2 δ', αποτελεί το δημόσιο ή ιδιωτικό έγγραφο και όχι η εισηγητική έκθεση ως προς τις περιεχόμενες σε αυτή

αρκεί η αρχή εγγράφου αποδείξεως⁵⁰⁶, ενώ ο ισχυρισμός θα πρέπει να αποδεικνύεται άμεσα από το έγγραφο και όχι σε συνδυασμό με τεκμήρια⁵⁰⁷.

Το περιεχόμενο του άρθρου 527 αριθ. 6 προβλέφθηκε υπό την σημερινή του διατύπωση ήδη από την εισαγωγή του ΚΠολΔ με εξαίρεση το χρονικό διάστημα, που μεσολάβησε ανάμεσα στους νόμους 2915/2001 και 3994/2011. Ειδικότερα, με τον ν.2915/2001 εισήχθη στο παλαιό άρθρο 269§2 γ' η επιπλέον προϋπόθεση της έλλειψης γνώσης εκ μέρους του προτείνοντος τον νέο ισχυρισμό διαδίκου ή της αδυναμίας πληροφόρησής του όσον αφορά την ύπαρξη του εγγράφου, που αποδείκνυε τον νέο ισχυρισμό⁵⁰⁸. Ο περιορισμός αυτός καταργήθηκε ήδη με τον ν. 3994/2011⁵⁰⁹, με αποτέλεσμα να μην απαιτείται πλέον, για το παραδεκτό της προβολής του νέου ισχυρισμού η επιπρόσθετη αυτή προϋπόθεση⁵¹⁰.

καταθέσεις μαρτύρων.

506 ΑΠ 514/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ, *Νίκας*, ΠολΔικ, Ι, σελ. 512 υποσημ. 45.

507 ΑΠ 780/2015, Νόμος, ΑΠ 98/2015, Νόμος, ΑΠ 2259/2014, Νόμος, ΑΠ 960/2013, Νόμος = ΔΕΕ 2014. 730, ΑΠ 752/2011, Νόμος, ΑΠ 443/2011, Νόμος = ΝοΒ 2011. 2154, ΑΠ 1255/2010, Νόμος, ΑΠ 1735/2008, Νόμος, ΑΠ 1990/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 604/1992, ΕλλΔνη 1994. 82 επ. (84), ΕφΠειρ 545/2015, Νόμος, βλ. και ΑΠ 1337/2014, Νόμος, ΑΠ 886/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 1636, κατά τις οποίες παραχρήμα απόδειξη απαιτείται για το σύνολο των προβαλλόμενων ουσιαστών περιστατικών του ισχυρισμού, βλ. επίσης και ΑΠ 1606/2003, ΧρΙΔ 2004. 316, η οποία απέρριψε ως απαράδεκτη λόγω βραδείας προβολής την προβληθείσα στην δεύτερη συζήτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου συμπλήρωση της ήδη προταθείσας κατά την πρώτη συζήτηση ενώπιον του ίδιου δικαστηρίου ένστασης εικονικότητας, δεδομένου, ότι τα πραγματικά περιστατικά, που συνιστούσαν την συμπλήρωση δεν αποδεικνύονταν εγγράφως.

508 βλ. ΑΠ 1145/2015, Νόμος, ΑΠ 1670/2013, ΔΕΕ 2014. 350, ΑΠ 960/2013, Νόμος = ΔΕΕ 2014. 730, ΑΠ 1787/2011, Νόμος = ΕφΑΔ 2012. 398, ΑΠ 462/2008, Νόμος = Δ 2008. 850 = ΑρχΝ 2009. 472, ΑΠ 1427/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1132/2011, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2011. 1050, ΕφΑθ 660/2009, Νόμος = ΕλλΔνη 2011. 240, ΕφΘεσ 2944/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = Αρμ 2006. 581, ΕφΘεσ 2926/2005, ΤΝΠ ΔΣΑ = Αρμ 2006. 273, κατά τις οποίες, υπό την ισχύ του παλαιού νομοθετικού καθεστώτος, για το παραδεκτό ενός εγγράφως αποδεικνυόμενου νέου ισχυρισμού, ο διάδικος θα έπρεπε όχι μόνο να επικαλεστεί και προσκομίσει τα έγγραφα, από τα οποία αποδεικνυόταν ο νέος πραγματικός ισχυρισμός αλλά επιπλέον να επικαλεστεί και αποδείξει, ότι δεν γνώριζε ούτε μπορούσε να πληροφορηθεί εγκαίρως την ύπαρξη τους.

509 Κατά την ΑιτΕκθ ν.3994/2011, η επαναφορά του άρθρου 269, ως είχε προ της εισαγωγής του ν. 2915/2001, υπαγορεύθηκε από την εξής διαπίστωση: «*Η ρύθμιση αυτή (σ.σ. η προϋπόθεση της έλλειψης γνώσης ή της αδυναμίας πληροφόρησής όσον αφορά την ύπαρξη του εγγράφου) αντιστρατεύεται ευθέως το βαθύτερο σκοπό, που επιδιώκεται με την αρχή της συγκεντρώσεως. Αν η εξέλιξη της δίκης δεν καθυστερεί με τη βραδεία προβολή ενός ισχυρισμού, δεν υπάρχει κανείς αποχρών λόγος αποκλεισμού του. Τα έγγραφα αποτελούν αυξημένης αποδεικτικής δυνάμεως μέσα και κανείς δικαστής δεν μπορεί, υπό το πρόσχημα μιας παράτυπης διαδικαστικής διαγωγής, να κλείσει τα μάτια του μπροστά στην ουσιαστική αλήθεια και να απορρίψει τον εγγράφως αποδεικνυόμενο ισχυρισμό. Εφόσον η τιμωρία του διαδίκου βρίσκεται έξω από τη λογική των κυρώσεων από την παραβίαση του συγκεντρωτικού συστήματος και η απόδειξη με έγγραφα δεν οδηγεί σε επιβράδυνση της δίκης, είναι συνεπής η επαναφορά της ρυθμίσεως, που προϋπήρχε του ν. 2915/2001*».

510 βλ. ΑΠ 586/2017, Νόμος, ΑΠ 1143/2015, Νόμος.

β. Σχέση των άρθρων 527 αριθ. 6 και 529§2

Εξάλλου, ζήτημα γεννάται ως προς την σχέση των άρθρων 527 αριθ. 6 και 529§2. Το ζήτημα αυτό αποτέλεσε αντικείμενο επιστημονικού διαλόγου και υπό την ισχύ της ΠολΔ⁵¹¹. Ωστόσο, δεδομένης της διαφορετικής νομοθετικής ρύθμισης των ανωτέρω διατάξεων της ΠολΔ συγκριτικά με τις σύγχρονες ρυθμίσεις του ΚΠολΔ, πολλώ, δε, μάλλον με τις αντίστοιχες ρυθμίσεις, όπως έχουν στην τωρινή τους μορφή, δεν είναι δυνατή η συναγωγή ασφαλών συμπερασμάτων από τις υποστηρικθείσες απόψεις⁵¹². Παράλληλα, δε, και υπό την ισχύ του άνω αναφερόμενου πρόσθετου περιορισμού περί έλλειψης γνώσης ή αδυναμίας πληροφόρησης του εγγράφου, η σημασία της ρύθμισης του άρθρου 529§2 για το εδώ συζητούμενο ζήτημα ατόνησε⁵¹³.

Αρχικά, παρατηρείται⁵¹⁴, ότι το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527 αριθ. 6 διαφέρει εκείνου του άρθρου 529§2, δεδομένου, ότι ένας νέος ισχυρισμός δεν αποδεικνύεται πάντοτε από ένα νέο έγγραφο, αλλά ενίοτε από έγγραφο, το οποίο έχει προσκομιστεί ήδη στον πρώτο βαθμό προς απόδειξη άλλων ισχυρισμών και προσκομίζεται εκ νέου προς απόδειξη του νέου ισχυρισμού. Πέραν τούτου, το έγγραφο αυτό ενδέχεται να

511 Υπό το παλαιό νομοθετικό καθεστώς, ζήτημα προέκυψε σχετικά με την σχέση των άρθρων 160, 250, 746 και ΠολΔ, τα οποία αντιστοιχούσαν στα άρθρα 269 (ήδη καταργηθέν), 529 και 527 ΚΠολΔ αντίστοιχα. Κατά μίαν άποψη [Μητσόπουλος, Προβολή ενστάσεων και προσκομιδή εγγράφων εν των πρώτω και δευτέρω βαθμών, ΝοΒ 1954. 337 επ., Ράμμος, Το αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι εις την έκκλητον δίκην (Σχέσεις των άρθρων 160 και 747 της Πολ. Δικ.), ΝΔ 1950. 541 επ.], το παραδεκτό της εκ των υστέρων προβολής ενός ισχυρισμού δεν κρινόταν μόνον βάσει της έγγραφης παραχρήμα απόδειξης του, αλλά και βάσει της πιθανολόγησης του δικαιολογημένου της μη έγκαιρης προσκομιδής του εγγράφου, όπως απαιτούσε το άρθρο 250 ΠολΔ, το οποίο όριζε τον κανόνα της προαπόδειξης των ισχυρισμών. Διότι εάν τούτο δεν ίσχυε, θα βρισκόταν σε ευνοϊκότερη θέση ο διάδικος, που δεν πρότεινε έγκαιρα τον ισχυρισμό και ο οποίος θα μπορούσε ελεύθερα να τον προτείνει στο εφετείο, από τον διάδικο, που τον πρότεινε μεν, αλλά δεν προσκόμισε έγκαιρα το σχετικό αποδεικτικό έγγραφο στον πρώτο βαθμό. Άλλωστε, κατά την ίδια άποψη, οι λόγοι καθιέρωσης της προαποδείξεως ήταν κοινοί με αυτούς της καθιέρωσης του συστήματος συγκεντρώσεως και συνίσταντο στην μη παρέκλυση της δίκης «άνευ αποχρόντος λόγου». Κατά την αντίθετη άποψη (Λιβαθηνός, Πρότασις ενστάσεων και επίκλησις εγγράφων κατά την πρωτόδικον και έκκλητον δίκην, ΝοΒ 1953. 841 επ.), η παραδοχή της ανωτέρω θέσης θα μπορούσε να οδηγήσει στο άτοπο, να απαιτείται η προσαγωγή προαποδεικτικώς εγγράφων προς απόδειξη ισχυρισμού, που δεν προτάθηκε, κάτι το οποίο δεν ανταποκρινόταν στην βούληση του νομοθέτη, αλλά και στο σύστημα της διαδικασίας αποδείξεως στο σύνολό του. Έτι περαιτέρω, θα μπορούσε η αντίθετη άποψη να οδηγήσει και σε άλλα άτοπα, όπως λ.χ. να μην είναι παραδεκτά έγγραφα, που προσκομίζονται καθυστερημένα, προς απόδειξη, όμως, μιας προνομακικής ενστάσεως ή να υποχρεώνεται ο διάδικος να προσκομίσει ήδη από την πρώτη συζήτηση έγγραφα προς ανταπόδειξη των πιθανόν μελλοντικώς προβαλλόμενων από τον αντίδικό του ισχυρισμών

512 βλ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 124, κατά τον οποίο, οι βασικές διαφορές των παλαιότερων ρυθμίσεων συνίστανται στις εξής: α) η ρύθμιση περί παραδεκτών αποδεικτικών μέσων στο εφετείο περιοριζόταν μόνον στα έγγραφα και όχι στο σύνολο των αποδεικτικών μέσων, όπως συμβαίνει με το άρθρο 529 ΚΠολΔ και β) κατά το άρθρο 250 ΠολΔ, το παραδεκτό της καθυστερημένης προσκομιδής νέων αποδεικτικών μέσων τελούσε σε εξάρτηση από την πιθανολόγηση, ότι δικαιολογημένα δεν προσήχθησαν τα κρίσιμα έγγραφα στην πρώτη συζήτηση ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

513 βλ. Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 211.

514 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 211.

έχει προσκομιστεί από τον αντίδικο, ώστε βάσει της αρχής της κοινότητας των αποδεικτικών μέσων, ο διάδικος, που προβάλλει τον νέο ισχυρισμό, να είναι σε θέση να το προσκομίσει και επικαλεσθεί προς όφελός του στο εφετείο⁵¹⁵.

Τούτων δοθέντων, προκύπτει, ότι η διάταξη του άρθρου 527 αριθ. 6, που αναφέρεται στους νέους ισχυρισμούς παρουσιάζει αυτοτέλεια σε σχέση με εκείνη του άρθρου 529§2, η οποία αναφέρεται σε νέα αποδεικτικά μέσα, τέμνονται, ωστόσο, οι δύο διατάξεις ακριβώς στο σημείο, που η πρώτη θεμελιώνει το παραδεκτό του νέου ισχυρισμού στην προσκομιδή του νέου εγγράφου, το παραδεκτό της οποίας ρυθμίζεται από την δεύτερη⁵¹⁶. Στην περίπτωση αυτή, τίθεται το ερώτημα, εάν ένας παραδεκτά προβαλλόμενος ισχυρισμός το πρώτον στο εφετείο ως αποδεικνυόμενος εγγράφως με έγγραφο προσκομισθέν επίσης το πρώτον στην έκκλητη δίκη, δύναται να παραμείνει αναπόδεικτος λόγω απόρριψης του εγγράφου ως νέου αποδεικτικού μέσου κατά το άρθρο 529§2.

Κατά μίαν άποψη⁵¹⁷, το παραδεκτό του αποδεικτικού μέσου εξαρτάται από το παραδεκτό του προβαλλόμενου νέου ισχυρισμού, αλλά δεν συμβαίνει και το αντίστροφο, με αποτέλεσμα, το παραδεκτό της προβολής του νέου ισχυρισμού να μην εξαρτάται από το παραδεκτό της προσκομιδής του νέου αποδεικτικού μέσου. Με άλλα λόγια, το παραδεκτό του νέου ισχυρισμού είναι αυτό που καθορίζει και το παραδεκτό του αποδεικτικού μέσου, που προσκομίζεται το πρώτον στο εφετείο προς απόδειξή του⁵¹⁸. Κατά την ίδια άποψη, σε περίπτωση, που η εξέλιξη της δίκης δεν καθυστερεί με την βραδεία προβολή ενός ισχυρισμού, δεν συντρέχει λόγος αποκλεισμού ενός ισχυρισμού, δεδομένου, ότι ένας από τους βασικότερους σκοπούς, που εξυπηρετεί το σύστημα συγκεντρώσεως είναι η αποτροπή επιβραδύνσεως της

515 βλ. προηγ. υποσημ.

516 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 212.

517 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 211-212, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 125 επ. Η άποψη αυτή φαίνεται να γίνεται δεκτή και από την νομολογία, βλ. ΑΠ 1143/2015, Νόμος, η οποία απορρίπτει τον αναιρετικό λόγο εκ του άρθρου 559 αριθ. 11 περ. β', ότι το Εφετείο έλαβε υπόψη του έγγραφα που η εναγομένη - εκκαλούσα अपαράδεκτα για πρώτη φορά επικαλέσθηκε και προσκόμισε στην έκκλητη δίκη και επί των οποίων βασιζόταν νέος πραγματικός ισχυρισμός εγγράφως αποδεικνυόμενος με την αιτιολογία, ότι «οι ισχυρισμοί που στηρίζονται σε έγγραφα ή σε ομολογία παραδεκτά προτείνονται από τους διαδίκους για πρώτη φορά στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο και κατά συνέπεια και τα έγγραφα που αποδεικνύουν τους ισχυρισμούς αυτούς παραδεκτά προσκομίζονται από τους διαδίκους για πρώτη φορά στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο, χωρίς να χρειάζεται κρίση από το δικαστήριο ότι οι ισχυρισμοί δεν προτάθηκαν ή τα έγγραφα δεν προσκομίσθηκαν εγκαίρως στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο από δικαιολογημένη αιτία με επίκληση συνδρομής των προϋποθέσεων του άρθρου 527 ΚΠολΔ». Τούτο, δε, ενόψει και της κατάργησης της πρόσθετης προϋπόθεσης ο προτείνων τον ισχυρισμό διάδικος να μη γνώριζε ή να μη μπορούσε πληροφορηθεί εγκαίρως την ύπαρξη των εγγράφων με τον ν.3994/2011.

518 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 212, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 125.

δίκης⁵¹⁹.

Παράλληλα, επιχείρημα υπέρ της άποψης αυτής, αποτέλεσε και το γεγονός, ότι ο νομοθέτης αντιμετωπίζει αυστηρότερα το ζήτημα της προβολής νέων ισχυρισμών συγκριτικά με αυτό της προβολής νέων αποδεικτικών μέσων⁵²⁰, ώστε δεν θα πρέπει να θεωρήσουμε, ότι για την εφαρμογή μιας εκ των ήδη αυστηρών εξαιρέσεων του άρθρου 527, τίθενται και επιπλέον προϋποθέσεις. Πέραν τούτων, η απόρριψη ως απαραδέκτου ενός νέου ισχυρισμού λόγω καθυστερημένης προσκομιδής του αποδεικτικού μέσου, που τον αποδεικνύει, οδηγεί, κατά την άποψη αυτή, σε απονομή τυπικής δικαιοσύνης και όχι στην ανεύρεση της ουσιαστικής αλήθειας, με αποτέλεσμα να υποβιβάζεται το κύρος της δικαιοδοτικής λειτουργίας⁵²¹.

Επιπροσθέτως, η άποψη αυτή βασίζεται και στο ίδιο το άρθρο 529§2, το οποίο σε αντίθεση με την μορφή του υπό την ισχύ της ΠολΔ δεν προϋποθέτει την αιτιολόγηση εκ μέρους του διαδίκου της καθυστερημένης προσαγωγής του αποδεικτικού μέσου, ενώ και ο ίδιος ο σκοπός του άρθρου 529 ήταν η αποφυγή νέων αποδείξεων για ζητήματα, που αποτέλεσαν αντικείμενο αποδείξεως ήδη στον πρώτο βαθμό, όχι για θέματα, που δεν διερευνήθηκαν καθόλου⁵²². Κατά την άποψη αυτή, τέλος, προς την ερμηνεία αυτή συνηγορεί και η βούληση του σύγχρονου νομοθέτη, δεδομένου, ότι από την κατάργηση του περιορισμού της γνώσης ή της ανυπαίτιας άγνοιας με τον ν.3994/2011, που εισήχθη με τον ν.2915/2001, συνάγεται ο σκοπός της πλήρους απεξάρτησης του παραδεκτού του ισχυρισμού από το πταίσμα του διαδίκου σχετικά με την προσκομιδή του αποδεικτικού μέσου⁵²³.

Στο ίδιο ως άνω πλαίσιο, υποστηρίχθηκε η άποψη, ότι δεδομένης της διάστασης του πεδίου εφαρμογής των δυο διατάξεων, αυτές λειτουργούν αυτοτελώς⁵²⁴, δίχως η μία να αναιρεί την άλλη. Ωστόσο, και η άποψη αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα, ότι

519 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 126 επ., ο οποίος απορρίπτει τον χαρακτήρα της ποινής του απαραδέκτου των καθυστερημένα προβαλλόμενων ισχυρισμών ως μορφής κατά της συμπεριφοράς του διαδίκου, με αποτέλεσμα κανείς επιπρόσθετος λόγος πέραν της επιβράδυνσης της δίκης να μην δικαιολογεί την απόρριψη ενός αποδεικνυόμενου με έγγραφα ισχυρισμού λόγω μη έγκαιρης προσκομιδής των εγγράφων εκ μέρους του διαδίκου.

520 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 127.

521 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 128.

522 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 128-129, βλ. πάντως και σελ. 129-130, όπου αναγνωρίζει το ενδεχόμενο να προκύψουν υπό την υποστηριζόμενη ερμηνεία φαινόμενα στρεψοδικίας και παρέλκυσης της δίκης εκ μέρους των διαδίκων, εκτιμά, ωστόσο, ότι στην πράξη θα αποτελέσουν την εξαίρεση και όχι τον κανόνα.

523 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 212.

524 *Δελγκωστόπουλος*, Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, 2016, σελ. 72-73, ο ίδιος, Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων από τον δικαστή στην πολιτική δίκη, 2004, σελ. 192, υποσημ. 77.

δεν είναι δυνατόν ένας κατ' αρχήν παραδεκτός νέος ισχυρισμός να κρίνεται τελικά ουσία αβάσιμος λόγω απόρριψης του αποδεικτικού μέσου, που προσκομίζεται προς απόδειξή του⁵²⁵. Για τον λόγο αυτό, κατά την ίδια άποψη, προς την σωστή κατεύθυνση είναι η μέση λύση, να έχει, δηλαδή, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο την δυνατότητα να απορρίψει κρίσιμα αποδεικτικά μέσα, αλλά περιορισμένα, χωρίς, δηλαδή, να φτάνει στο σημείο ο πραγματικός ισχυρισμός να μένει αναπόδεικτος λόγω έλλειψης αποδεικτικού μέσου, κάτι το οποίο, πάντως, δεν συμβαίνει, αν λ.χ. ο νέος ισχυρισμός αποδεικνύεται παραχρήμα από άλλα αποδεικτικά μέσα μη αποκλειόμενα⁵²⁶.

Σκοπός του συστήματος συγκεντρώσεως είναι η ταχεία, αλλά παράλληλα και ορθή εκδίκαση της διαφοράς. Παρά το γεγονός, ότι όπως εκτέθηκε και ανωτέρω, η καθυστέρηση, που επιφέρει η εξέταση ενός ισχυρισμού στην εξέλιξη της διαδικασίας απαλείφθηκε από το κείμενο του άρθρου 269 ήδη από τα πρώτα χρόνια ισχύος του ΚΠολΔ, δύναται να υποστηριχθεί, ότι αποτελεί τον δικαιολογητικό λόγο θέσπισης της εξαίρεσης των παραχρήμα αποδεικνυόμενων πραγματικών ισχυρισμών. Πράγματι, εκ πρώτης όψεως, δεν υπάρχει κανένας λόγος, που να δικαιολογεί τον αποκλεισμό ενός εγγράφως αποδεικνυόμενου πραγματικού ισχυρισμού, δεδομένου, ότι στις περισσότερες των περιπτώσεων δεν προκαλεί καθυστέρηση στην εξέλιξη της διαδικασίας μέσω της διεξαγωγής περαιτέρω αποδείξεων⁵²⁷.

Παράλληλα, οι διατάξεις του συγκεντρωτικού συστήματος αποσκοπούν στην αποτροπή της καταχρηστικής συμπεριφοράς του διαδίκου, που εκδηλώνεται μέσω της αποσπασματικής πρότασης των ισχυρισμών διαρκούσης της διαδικασίας. Είναι μεν αληθές, ότι βούληση του νομοθέτη ήταν να αποσυνδέσει την παραχρήμα απόδειξη από το υποκειμενικό στοιχείο της γνώσης ως προς την ύπαρξη του εγγράφου. Δεν θα πρέπει, ωστόσο, να θεωρηθεί, ότι η προδήλως καταχρηστική συμπεριφορά του διαδίκου παραμένει αδιάφορη στο πλαίσιο της καθυστερημένης προβολής ισχυρισμών. Στην περίπτωση, δε, της έγγραφης απόδειξης, η πρόληψη της καταχρηστικότητας αυτής είναι δυνατή μόνο μέσω της εξέτασης του άρθρου 529§2

525 βλ. προηγ. υποσημ.

526 Δεληκωστόπουλος, Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, ο.π., σελ. 73-74, ο ίδιος, Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων από τον δικαστή στην πολιτική δίκη, ο.π., σελ. 192, υποσημ. 77, βλ. όμως και Βαθρακοκόλλη, Ερμηνεία ΚΠολΔ Γ', άρθρο 529, αριθ. 8, σελ. 344, ο οποίος προκρίνει ως ορθότερη την λύση να μην ισχύουν οι από το άρθρο 529 περιορισμοί ως προς το παραδεκτό των νέων αποδεικτικών μέσων στην κατ' έφεση δίκη για την περίπτωση της επιτρεπτής υποβολής νέων ισχυρισμών σε αυτήν.

527 βλ. ΑιτΕκθ ν.3994/2011, υπό το άρθρο 27.

και την κρίση περί ύπαρξης πρόθεσης στρεψοδικίας ή βαρειάς αμέλειας εκ μέρους του διαδίκου. Και τούτο, διότι, αν η πρόταση νέου ισχυρισμού εγγράφως αποδεικνυόμενου επιτραπεί χωρίς περιορισμό, τυχόν κατάχρηση της δυνατότητας αυτής εκ μέρους του διαδίκου δεν δύναται να αποτραπεί.

Περαιτέρω, όμως, θα πρέπει ακριβώς η πρόθεση στρεψοδικίας ή η βαρεία αμέλεια να οδηγεί σε καθυστέρηση της διαδικασίας. Άλλωστε, πρόθεση του νομοθέτη του ν.3994/2011, που κατήργησε την πρόσθετη προϋπόθεση της έλλειψης γνώσης περί της ύπαρξης του εγγράφου ή της βαρειάς αμέλειας για την έλλειψη αυτή, ήταν να επιτρέψει την προβολή των εγγράφως αποδεικνυόμενων ισχυρισμών όχι ανεξαιρέτως, αλλά μόνον όταν αυτοί δεν οδηγούν σε καθυστέρηση της διαδικασίας⁵²⁸. Αυτό θα συμβαίνει ιδίως στην περίπτωση, που λόγω της προβολής ενός εγγράφως αποδεικνυόμενου ισχυρισμού το δικαστήριο διατάσσει επανάληψη της συζήτησης, προκειμένου, να αποδειχθεί η ουσιαστική του βασιμότητα. Πρόκειται, πάντως, για ακραίες περιπτώσεις, που σπανίως εμφανίζονται στην πράξη. Η εφαρμογή, όμως, του άρθρου 529§2 σε συνδυασμό με την πρόκληση καθυστέρησης της διαδικασίας, αποτελεί το μόνο τρόπο αποτροπής της προδήλως καταχρηστικής συμπεριφοράς του διαδίκου στις περιπτώσεις αυτές.

528 βλ. ΑιτΕκθ ν.3994/2011, υπό το άρθρο 27.

ΣΤ. Πραγματικοί ισχυρισμοί, που απορρίφθηκαν ή δεν εξετάσθηκαν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο

Κατά το γράμμα του άρθρου 527, το πεδίο εφαρμογής της διάταξης καταλαμβάνει τους πραγματικούς ισχυρισμούς, που δεν προτάθηκαν στην πρωτοβάθμια δίκη. Στο πλαίσιο αυτό, τίθεται το ερώτημα, εάν στην έννοια των νέων ισχυρισμών εμπίπτουν και οι ισχυρισμοί, που προτάθηκαν μεν, αλλά απορρίφθηκαν ως απαράδεκτοι λόγω εκπρόθεσμης προβολής ή αοριστίας, ακόμα, δε, και λόγω αντιφατικότητας.

I. Ο καθορισμός της έννοιας «νέος ισχυρισμός»

Υποστηρίχθηκε⁵²⁹ μεμονωμένα στην παλαιότερη δικονομική θεωρία, η άποψη, ότι όταν ο ισχυρισμός προβλήθηκε ήδη ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, αλλά απορρίφθηκε ως απαράδεκτος, δεν θεωρείται νέος. Κατά συνέπεια, δεν δύναται και να επαναφερθεί στο εφετείο, ακόμα και αν εμπίπτει σε κάποια από τις εξαιρέσεις του *ius novum* κατά το άρθρο 527. Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν επικράτησε, γιατί θεωρήθηκε, ότι αντιτίθεται προς το πνεύμα της διάταξης του άρθρου 527, ενώ και η υιοθέτησή της θα οδηγούσε σε ανεπιεικείς λύσεις⁵³⁰. Περαιτέρω, η αποδοχή της ανωτέρω απόψεως θα είχε ως συνέπεια, να τίθεται σε χειρότερη θέση ο διάδικος, που προέβαλε τον ισχυρισμό, καίτοι κατά τρόπο απαράδεκτο, από τον διάδικο, που δεν τον προέβαλε καθόλου⁵³¹.

Ούτε και η λύση, όμως, της πλήρους εξαίρεσης των ισχυρισμών αυτών από τους περιορισμούς του άρθρου 527 θα μπορούσε να υποστηριχθεί⁵³². Η παραδοχή αυτή θα είχε ως συνέπεια, οι απορριφθέντες ισχυρισμοί να μπορούν να προβάλλονται ανεμπόδιστα στο εφετείο, ενώ με μόνη την εκ νέου προβολή τους θα εξαφανιζόταν

529 *Βαρβιτσιώτης*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 2726/1984 (περλ.). Δ 1985. 47 επ. (48), ο ίδιος, Η εσπευσμένη προβολή ισχυρισμών στην πολιτική δίκη ως καταχρηστική άσκηση της αξίωσης προς παροχή έννομης προστασίας και δικαστικής ακρόασης, Δ 1984. 465 επ. (487-489), ο οποίος χαρακτηρίζει τους απορριφθέντες πρωτοδίκως λόγω απαράδεκτου ισχυρισμούς ως «οιονεί παλιό υλικό».

530 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 157-158, κατά τον οποίο δεν είναι δυνατόν η προβολή εκ νέου στο εφετείο του απορριφθέντος στον πρώτο βαθμό ισχυρισμού, που αποδεικνύεται μεταγενέστερα εγγράφως, να θεωρείται απαράδεκτη, την ίδια στιγμή, που η ύπαρξη του κρίσιμου εγγράφου θεμελιώνει την άσκηση αναηλάφησης εκ μέρους του διαδίκου (άρθρο 544 αριθ.7).

531 βλ. και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 216, ο οποίος χαρακτηρίζοντας το ενδεχόμενο αυτό ως τελολογικό άτοπο, επισημαίνει χαρακτηριστικά: «*Η προβολή απαράδεκτου ισχυρισμού δεν μπορεί να επιβραβεύεται ούτε με παροχή πλεονεκτήματος, ούτε όμως και αντίστροφα να μειονεκτεί έναντι της παντελούς έλλειψης προβολής του*».

532 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 215-216.

άνευ ετέρου τινός η απορριπτική κρίση του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου⁵³³. Άλλωστε, ο πραγματικός ισχυρισμός παραμένει ο ίδιος, ακόμα και στην περίπτωση της άρσης του απαραδέκτου ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υποστηριχθεί, ότι ο ισχυρισμός απαλλαγμένος από το απαράδεκτο δεν αντιτίθεται πλέον προς την εκκαλουμένη και συνεπώς ελεύθερα μπορεί πλέον να προτείνεται στο εφετείο⁵³⁴.

Πέραν, δε, τούτου, παρατηρήθηκε, ότι η τυχόν αποδοχή της απόψεως αυτής, θα δημιουργούσε στον διάδικο εκείνον, που για οποιονδήποτε λόγο δεν δύναται να συγκεντρώσει όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την ορισμένη προβολή του ισχυρισμού του, το εσφαλμένο κίνητρο να προβεί στην προβολή του ισχυρισμού ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, έστω και απαραδέκτως⁵³⁵. Στην περίπτωση αυτή, θα είναι σε θέση να καταστήσει παραδεκτό τον ισχυρισμό του συμπληρώνοντας αυτόν ανεμπόδιστα στο εφετείο, ενώ αντιθέτως, στην περίπτωση, που δεν προβεί καθόλου στην προβολή του ισχυρισμού πρωτοδίκως φοβούμενος την τυχόν απόρριψή του λόγω αοριστίας, τότε θα είναι αναγκασμένος να εντάξει την προβολή του νέου ισχυρισμού στην εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 4 περί συνδρομής δικαιολογημένης αιτίας⁵³⁶. Τούτο, δε, θα συμβαίνει, όταν ελλείψει επιπρόσθετων στοιχείων δεν θα τυγχάνουν εφαρμογής οι λοιπές εξαιρέσεις του άρθρου 527.

Αντιθέτως, επικρατεί τόσο στην θεωρία⁵³⁷ όσο και στην νομολογία⁵³⁸ η άποψη,

533 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 215

534 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 215, ο οποίος παρατηρεί, ότι το ζήτημα της ταυτότητας του ισχυρισμού δεν τίθεται καν στην περίπτωση του εκπροθέσμως προβληθέντος ισχυρισμού, διότι το συγκεκριμένο ελάττωμα δεν δύναται να αρθεί με την εκ νέου προβολή του.

535 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 215-216, ο οποίος χαρακτηρίζει, επίσης, το ενδεχόμενο αυτό ως τελολογικό άτοπο, δεδομένου, ότι παρέχει χωρίς δικαιολογητική βάση σημαντικό πλεονέκτημα στον διάδικο, που παραβιάζει δικονομικούς κανόνες, όπως λ.χ. την διάταξη του άρθρου 237, που καθορίζει την εμπρόθεσμη προβολή των ισχυρισμών στην τακτική διαδικασία ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου θέτοντας σχετικές προθεσμίες.

536 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 216, κατά τον οποίο για την θεμελίωση της προκειμένης εξαίρεσης θα πρέπει να αποδείξει ο διάδικος, ότι για αντικειμενικούς λόγους η συγκέντρωση των απαραίτητων στοιχείων αναφορικά με τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά ήταν αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερής. Περαιτέρω, προτείνει την ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 527 αριθ. 4 ως παρέχουσα την δυνατότητα στον διάδικο να επιφυλαχθεί να προτείνει τον ισχυρισμό σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο, όταν δηλαδή θα μπορεί αυτός να μπορεί να προταθεί παραδεκτά.

537 *Μαργαρίτης* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ Ι, άρθρο 527, αριθ. 4, *Μπέης*, Πολιτική Δικονομία, ο.π., άρθρο 527, σελ. 1991.

538 ΑΠ 728/2016, Νόμος, ΑΠ 443/2011, Νόμος = ΝοΒ 2011. 2154, ΑΠ 1297/2010, Νόμος, ΑΠ 999/2010, Νόμος = ΝοΒ 2010. 2497 = ΕφΑΔ 2011. 79, ΑΠ 488/2008, Νόμος = ΕλλΔνη 2009. 143, ΑΠ 886/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 1636, ΑΠ 1058/1998, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δ 1999. 396, ΑΠ 1712/1991, ΕλλΔνη 1992. 1607, ΕφΠειρ 50/2015, Νόμος, ΕφΘεσ 1491/2014, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2014. 584, ΕφΠατρ 471/2011, Νόμος = ΑχΝομ 2012. 294, ΕφΑθ 6018/2009, Νόμος = ΕφΑΔ 2011. 286, ΕφΑθ 1575/1992, Δ 1992. 91, ΠΠρΑθ 1784/2010, Νόμος. Περίπτωση απαραδέκτου κατά την προβολή πρωτοδίκως πραγματικού ισχυρισμού είναι η συχνά εμφανιζόμενη στην πράξη παράλειψη προφορικής

ότι οι αυτοτελείς ισχυρισμοί, που προτάθηκαν από τους διαδίκους αλλά απορρίφθηκαν ως απαράδεκτοι από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο καταλαμβάνονται μεν από το πεδίο εφαρμογής του *ius novum*, αλλά δύνανται να προταθούν ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου ως νέοι ισχυρισμοί, υπό την προϋπόθεση πάντως, ότι εκλείπει πλέον ο λόγος του απαραδέκτου. Η άποψη αυτή θεμελιώνεται στην εξομοίωση των απαραδέκτως προταθέντων ισχυρισμών προς τους μη προταθέντες ισχυρισμούς στο πλαίσιο ερμηνείας και εφαρμογής του αναιρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 8⁵³⁹.

Η έννοια του «νέου ισχυρισμού» προκαλεί ερμηνευτικά ζητήματα και στο γερμανικό δίκαιο. Ειδικότερα, ρητώς προβλέπεται, ότι ισχυρισμοί, που προτάθηκαν ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου δεν δύνανται να προβληθούν ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου⁵⁴⁰. Γίνεται, μάλιστα, δεκτό, ότι από την απαγόρευση αυτή καταλαμβάνονται και οι ισχυρισμοί, που απορρίφθηκαν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο ως βραδέως προβαλλόμενοι⁵⁴¹. Περαιτέρω, δε, είναι αδιάφορο, εάν η

προβολής του ισχυρισμού και καταχώρισης αυτού στα πρακτικά της πρωτοβάθμιας δίκης, βλ. σχετ. ανωτέρω υπό Ε.Ι., υποσημ. 294. Πέραν της ανωτέρω αναφερόμενης νομολογίας, που αφορά αποκλειστικά την περίπτωση των ισχυρισμών, που εμπίπτουν στην περ. 1 του άρθρου 527, βλ. περαιτέρω και ΑΠ 598/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 757/2015, Νόμος, ΑΠ 183/2015, Νόμος, ΑΠ 1144/2015, Νόμος, ΑΠ 156/2014, Νόμος, ΑΠ 98/2015, Νόμος, ΑΠ 1166/2014, Νόμος, ΑΠ 817/2014, Νόμος, ΑΠ 1337/2014, Νόμος, ΑΠ 190/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2011. 1888, ΑΠ 585/2011, Νόμος = ΔΕΕ 2012. 1054, ΑΠ 409/2011, Νόμος, ΑΠ 341/2011, Νόμος, ΑΠ 944/2010, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 2493, ΑΠ 1423/2010, Νόμος = Αρμ 2011. 715 = ΕλλΔνη 2011. 427, ΑΠ 89/2009, Νόμος, ΕφΠειρ 76/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 353/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 484/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 559/2015, Νόμος, ΑΠ 162/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 105/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 772/2014, Νόμος, ΕφΘεσ 1491/2014, Νόμος = ΕπισκΕμπΔ 2014. 584, ΕφΠειρ 31/2013, Νόμος = ΠειρΝομ 2013. 108, ΕφΠειρ 52/2012, Νόμος = ΕΝαυτΔ 2012. 181, ΠΠρΑθ 245/2011, Νόμος, ΠΠρΑθ 52/2011, Νόμος, ΠΠρΑθ 7/2010, Νόμος, ΠΠρΑθ 1840/2010, Νόμος, βλ. και ΑΠ 993/2017, Νόμος, που δέχεται την απαίτηση περί προφορικής προβολής και καταχώρισης στα πρακτικά και της αντένστασης, εφόσον αυτή προκύπτει από έγγραφα προγενεστέρου χρόνου.

539 Καλαβρός, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, β' εκδ., 2012, σελ. 277, βλ. πάντως και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 213-214, ο οποίος συμφωνεί με το συμπέρασμα, στο οποίο καταλήγει η κρατούσα άποψη, διαφωνεί, ωστόσο, με την θεμελίωση. Ειδικότερα, υποστηρίζει, ότι η κατά τα άλλα ορθή εξομοίωση των μη προταθέντων με τους απαραδέκτως προταθέντες πραγματικούς ισχυρισμούς στο πλαίσιο του αναιρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 8 δεν δύναται να αποτελέσει τον κανόνα για κάθε ρύθμιση του δικονομικού δικαίου. Επισημαίνει δε, την αντίθεση της ερμηνευτικής αυτής εκδοχής στο γράμμα της διάταξης του άρθρου 527, το οποίο αναφέρεται σε πραγματικούς ισχυρισμούς, «που δεν προτάθηκαν στην πρωτόδικη δίκη». Αντιθέτως, η δυνατότητα προβολής ενός απαραδέκτως προταθέντος πρωτοδίκως ισχυρισμού παρέχεται στο πλαίσιο ενός συστήματος πλήρους εφέσεως, εντός του οποίου οι διάδικοι δύνανται να διορθώνουν τα δικονομικά τους σφάλματα, με σκοπό την έκδοση ορθότερης επί της ουσίας απόφασης από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο.

540 βλ. § 531 Abs. 1.

541 Musielak/Voit/Ball, ZPO, 14η έκδ., 2017, § 531, αριθ. 4a, Prütting/Gehrlein/Oberheim, ZPO Kommentar, 9^η εκδ., 2017, § 531 αριθ. 6, MünchKomm/Rimmelspracher, 5η εκδ., 2016, § 531 αριθ. 4, Fellner, Berücksichtigung eines neuen Sachvortrags mit neuen Angriffs- und Verteidigungsmitteln und die Folgen in der Berufungsinstanz, MDR 2004. 241.

εξέταση του ισχυρισμού δεν οδηγεί σε καθυστέρηση της διαδικασίας⁵⁴². Υποστηρίζεται η άποψη⁵⁴³, ότι στην έννοια των νέων μέσων επίθεσης και άμυνας δυνάμενων να προβληθούν παραδεκτά το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη δεν συγκαταλέγονται οι ισχυρισμοί, που αμφισβητούνται και εξ αυτού του λόγου χρήζουν αποδείξεως. Αντιθέτως, γίνεται ερμηνευτικά δεκτό, ότι οι ισχυρισμοί, που προτάθηκαν μεν αλλά αγνοήθηκαν από το δικαστήριο θεωρούνται νέοι και δύνανται να προβληθούν εκ νέου στην κατ' έφεση δίκη⁵⁴⁴. Πάντως, γίνεται δεκτό, ότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο οφείλει να εξετάσει αυτεπαγγέλτως τον λόγο της απόρριψης⁵⁴⁵ και σε περίπτωση, που κρίνει, ότι λανθασμένα απερρίφθη, να εξετάσει την δυνατότητα ένταξής του σε κάποια εκ των εξαιρέσεων, προκειμένου, να θεωρηθεί παραδεκτά προβαλλόμενος⁵⁴⁶.

II. Η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 527

Υποστηρίχθηκε στην θεωρία⁵⁴⁷ η άποψη, ότι η ένταξη των απορριφθέντων πρωτοδίκως ισχυρισμών στο πεδίο εφαρμογής του συγκεντρωτικού συστήματος δεν δύναται να θεμελιωθεί στην ευθεία αλλά στην αναλογική εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 527. Παρά τις ενδεχόμενες αντιρρήσεις σχετικά με την αναλογική εφαρμογή των διατάξεων, που αφορούν την προβολή καθυστερημένων ισχυρισμών⁵⁴⁸, στην προκείμενη περίπτωση η αναλογική εφαρμογή δεν οδηγεί στην επέκταση, αλλά στον περιορισμό του απαραδέκτου⁵⁴⁹, δεδομένου, ότι χωρίς την μέθοδο της αναλογίας, η προβολή των ισχυρισμών αυτών θα αποκλείονταν άπαξ διά παντός στο πλαίσιο της διαγνωστικής δίκης, με μόνο το ενδεχόμενο της προβολής τους στο πλαίσιο της εκτελεστικής διαδικασίας.

542 Stein/Jonas/Althammer, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 531, αριθ. 5.

543 Stackmann, Der Angriff auf defizitäre Feststellungen im zivilprozessualen Ersturteil, NJW 2013. 2931.

544 Η ανωτέρω ερμηνευτική λύση έγινε δεκτή όχι στο πλαίσιο του άρθρου 531 παρ. 2, αλλά του άρθρου 529 παρ. 1 γερμΚΠολΔ. Τούτο διότι, ως ήδη προβληθέντες δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ως νέοι ισχυρισμοί κατά την πρώτη ως άνω διάταξη. Παράλληλα, δε, στο πλαίσιο της δεύτερης, η οποία ορίζει ότι το αντικείμενο ελέγχου από το εφετείο αποτελούν οι προβληθέντες πραγματικοί ισχυρισμοί, θεωρήθηκε, ότι η μη αναφορά των ισχυρισμών αυτών αποτελεί νομοθετική παράβλεψη και εξ αυτού του λόγου οι προταθέντες και μη εξετασθέντες ισχυρισμοί θα έπρεπε να ενταχθούν ερμηνευτικά στο αντικείμενο ελέγχου και κατ' επέκταση να καταφαθεί η δυνατότητα προβολής τους στο εφετείο, βλ. Grunsky, Zum Tatsachenstoff im Berufungsverfahren nach der Reform der ZPO, NJW 2002. 800 επ.

545 Prütting/Gehrlein/Oberheim, ZPO Kommentar, 9^η έκδ., 2017, § 531 αριθ. 5, Stein/Jonas/Althammer, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 531, αριθ. 5.

546 Rosenberg/Schwab/Gottwald, Zivilprozessrecht, 17η έκδ., 2010, § 64, αριθ. 10, § 138, αριθ. 60.

547 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 217, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 159-160.

548 βλ. Βαρβιτσιώτη, Η εσπευσμένη προβολή ισχυρισμών στην πολιτική δίκη, ο.π., Δ 1984. 472 επ.

549 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 159-160.

Εξάλλου, εκ της ελλείψεως αναφοράς των ισχυρισμών αυτών στην διάταξη του άρθρου 527, δεν μπορεί να συναχθεί πρόθεση αποκλεισμού τους ούτε από την δυνατότητα προβολής τους στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο⁵⁵⁰ ούτε, όμως, και από την απεριόριστη δυνατότητα προβολής τους, ανεξάρτητα, δηλαδή, από τις εξαιρέσεις του άρθρου αυτού⁵⁵¹. Η έλλειψη ειδικής αναφοράς στο άρθρο 527 σε συνδυασμό με την έλλειψη άλλης ειδικής ρύθμισης συνιστούν το νομοθετικό κενό, το οποίο θα πρέπει να πληρωθεί βάσει της αναλογικής εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 527 και για τους ισχυρισμούς, που προτάθηκαν και απορρίφθηκαν ως απαράδεκτοι στον πρώτο βαθμό⁵⁵². Όσον αφορά, δε, την ομοιότητα των δύο περιπτώσεων, αυτή προκύπτει από την προβολή των ισχυρισμών αυτών στο πλαίσιο της κατ' έφεση δίκης, αλλά και από τους σκοπούς, που εξυπηρετεί το συγκεντρωτικό σύστημα εν γένει⁵⁵³.

III. Συμπεράσματα

Συνεπές προς τους σκοπούς του συγκεντρωτικού συστήματος είναι να θεωρηθούν οι απαράδεκτως προβαλλόμενοι πρωτοδίκως ισχυρισμοί λόγω εκπροθέσμου ή αοριστίας ως νέοι ισχυρισμοί προβαλλόμενοι παραδεκτά στην κατ' έφεση δίκη, εάν εμπίπτουν σε κάποια εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527. Πέραν, δε, των ισχυρισμών αυτών, το αυτό θα πρέπει να ισχύσει και για τους ισχυρισμούς, που απορρίπτονται από το πρωτοβάθμιο ως αντιφατικώς προβαλλόμενοι. Έτσι, δύνανται και οι ισχυρισμοί αυτοί να προταθούν παραδεκτά στην κατ' έφεση δίκη κατ' εφαρμογή κάποιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527, υπό την προϋπόθεση, πάντως, ότι αίρεται από τον διάδικο η αντίφαση του ισχυρισμού.

Περαιτέρω, δε, ως προς την θεμελίωση της δυνατότητας το πρώτον προβολής των απαράδεκτως προβαλλόμενων ισχυρισμών, δεν συντρέχει, κατ' εμέ, λόγος αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 527. Όπως συμβαίνει και στο πλαίσιο του άρθρου 559 αριθ. 8, όπου με τους μη προταθέντες ισχυρισμούς εξομοιώνονται και οι απαράδεκτως προταθέντες, το ίδιο θα πρέπει να συμβεί και στην προκείμενη περίπτωση. Η διαστολή της έννοιας του «νέου ισχυρισμού» δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ανέφικτη. Τούτο, δε, ενόψει του συστήματος εφέσεως, που προβλέπει το

550 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 217, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 160.

551 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 217

552 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 217

553 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 217, κατά τον οποίο δεν μπορεί, εν προκειμένω, να υποστηριχθεί η ύπαρξη αντίθεσης μεταξύ των δύο περιπτώσεων

ελληνικό δικονομικό δίκαιο, το οποίο εμπεριέχει στοιχεία πλήρους εφέσεως. Σε αντίθεση με το γερμανικό δίκαιο, όπου, πλέον, η έφεση επιτελεί ελεγκτικό κυρίως ρόλο, το ελληνικό σύστημα εφέσεως άγει κυρίως σε αναδίκαση της διαφοράς. Εντός του συστήματος αυτού, η έννοια του «νέου ισχυρισμού» ασφαλώς και διαφοροποιείται. Στην περίπτωση αυτή, νέος θα πρέπει να θεωρείται ο ισχυρισμός, ο οποίος καμία σχέση δεν παρουσιάζει με το υλικό της πρωτοβάθμιας δίκης. Αντιθέτως, σε ένα σύστημα πλήρους εφέσεως ή έστω μικτού συστήματος εφέσεως, δεν αποκλείεται ως νέος ισχυρισμός να θεωρηθεί ισχυρισμός ήδη προταθείς αλλά απαλλαγμένος από τυχόν διαδικαστικά ελαττώματα. Τούτων δοθέντων, η διασταλτική ερμηνεία του όρου «νέος ισχυρισμός», προκειμένου να συμπεριλάβει και τους απαραδέκτως προταθέντες ισχυρισμούς, δεν μοιάζει αδύνατη και πάντως, όχι ασυμβίβαστη προς ένα σύστημα, στο οποίο ενυπάρχουν στοιχεία πλήρους εφέσεως. Αντιθέτως, η αναλογική ερμηνεία, η οποία ιδιαίτερος όσον αφορά τις διατάξεις του συγκεντρωτικού συστήματος καθίσταται προβληματική ενόψει του κινδύνου αδικαιολόγητης επέκτασης του απαραδέκτου⁵⁵⁴, θα πρέπει να αποφεύγεται, όταν μία περίπτωση δύναται να αντιμετωπισθεί με διαφορετική ερμηνευτική μέθοδο.

554 βλ. *Βαρβιτσιώτη*, Η εσπευσμένη προβολή ισχυρισμών, ο.π., Δ 1984. 472 επ.

Z. Οι νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι εφέσεως κατά της εκκαλουμένης

Η δυνατότητα προβολής των νέων ισχυρισμών ως λόγοι εφέσεως κατά της εκκαλουμένης συνέχεται άμεσα με την προβληματική της λειτουργίας του ενδίκου μέσου της εφέσεως⁵⁵⁵. Ωστόσο, χρήσιμη αναδεικνύεται η διερεύνησή του και στο πλαίσιο της παρούσας προβληματικής.

Ειδικότερα, υποστηρίχθηκε μεμονωμένα στην δικονομική θεωρία η άποψη, ότι η ευχέρεια διόρθωσης σφαλμάτων εκ μέρους του εκκαλούντος μέσω της προβολής νέων ισχυρισμών στο εφετείο προϋποθέτει, ότι έχει ήδη εκκινήσει η κατ' έφεση δίκη μέσω της εξαφάνισης της εκκαλουμένης κατά παραδοχή κάποιου άλλου λόγου εφέσεως, καθώς η προβολή νέων ισχυρισμών δεν δύναται να αποτελέσει αυτή καθ' αυτή λόγο έφεσης⁵⁵⁶. Παρά το γεγονός, ότι η άποψη αυτή διατυπώθηκε, προς διερεύνηση της δυνατότητας επίκλησης της ρύθμισης του *ius novum* εκ μέρους του πρωτοδίκως ερημοδικασθέντος διαδίκου, με σκοπό την ανατροπή του τεκμηρίου ομολογίας κατ' έφεση, εντούτοις η άποψη αυτή μπορεί να εννοηθεί καθ' όλη την έκταση της λειτουργίας της έφεσης⁵⁵⁷.

Αντιθέτως, γίνεται δεκτό, κατά κρατούσα άποψη στην θεωρία⁵⁵⁸, ότι η προβολή των νέων ισχυρισμών δεν επιφυλάσσεται στους διαδίκους μόνον κατά το στάδιο της εξέτασης κατ' ουσίαν της αγωγής, δηλαδή μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης

555 Για τον συσχετισμό των δύο ζητημάτων, βλ. αναλυτικότερα σε *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 217 επ.

556 Την άποψη αυτή υποστήριξε ο *Μητσόπουλος* κατά μαρτυρία του *Μπέη*, Παρατηρήσεις υπό Πλειοψηφία 122/1980, Δ 1980. 370 επ. (375), όπως επίσης αρχικά και ο ίδιος ο *Μπέης*, σημείωμα υπό ΠΠρΑθ 2197/1969, ΝοΒ 1969. 584, βλ. όμως τον *ίδιο*, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 527, σελ. 1992, αριθ. 4, τον *ίδιο*, Σκέψεις περί των λόγων της εφέσεως, Δ 1974. 660, όπου φαίνεται να εγκαταλείπει την προγενεστερώς υποστηριχθείσα άποψή του, βλ. ομοίως τον *ίδιο*, Παρατηρήσεις υπό Πλειοψηφία 122/1980, Δ 1980. 370 επ. (375-376), ο οποίος υποστηρίζει, ότι σε περίπτωση, που δεν επιτραπεί η προβολή ενός νέου ισχυρισμού με λόγο έφεσης με σκοπό την εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή του λόγου αυτού, τότε περιορίζεται σε μεγάλο βαθμό το δικαίωμα δικαστικής ακροάσεως κατ' άρθρο 20§1 Σ.

557 βλ. *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 218-219.

558 *Αρβανιτάκης*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, 2001, σελ. 53, *Μαργαρίτης* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ Ι, άρθρο 527, αριθ. 16, *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 40 επ., *Δημητρίου*, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, ο.π., σελ. 121 επ., *Μπακόπουλος*, Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, ΕλλΔνη 1992. 1138 Π, *Καργάδος*, Περί τας σχέσεις, ο.π., σελ. 13-14, *Ματθίας*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 766 επ., *Ράμμος*, Εγχειρίδιον, Β', ο.π., σελ. 998, έτσι και *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 655 επ., ο οποίος διερευνώντας το ζήτημα του χρόνου και τρόπου προβολής των αυτοτελών ισχυρισμών εκ μέρους του εκκαλούντος, δέχεται εμμέσως την δυνατότητα προβολής ενός νέου ισχυρισμού με λόγο έφεσης προς τον σκοπό εξαφάνισης της εκκαλουμένης, πρβλ. όμως *Τσικρικά*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα, ο.π., σελ. 81, υποσημ. 93, ο οποίος υποστηρίζει, ότι η προσβολή της πρωτόδικης αποφάσεως με έφεση δύναται να στηρίζεται αποκλειστικά σε νέους πραγματικούς ισχυρισμούς, όταν πρόκειται για ονιγενείς ισχυρισμούς ή για ισχυρισμούς, που δεν προβλήθηκαν στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο από δικαιολογημένη αιτία. Και τούτο, διότι στις περιπτώσεις αυτές ο ηττηθείς διάδικος μόνο μέσω της άσκησης της εφέσεως, θα έχει την δυνατότητα προβολής των κρίσιμων νέων ισχυρισμών ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας.

κατά παραδοχή κάποιου άλλου λόγου εφέσεως, αλλά για το στάδιο εξέτασης της βασιμότητας της έφεσης.

Κατά την άποψη αυτή, ισχυρή ένδειξη υπέρ της δυνατότητας προβολής των νέων ισχυρισμών ως λόγων εφέσεως αποτελεί η συστηματική ένταξη του άρθρου 527 πριν τα άρθρα 533-535, γεγονός από το οποίο προκύπτει αβίαστα, ότι η προβολή νέων ισχυρισμών αναφέρεται κυρίως στο πρώτο στάδιο της εφέσεως, που αφορά την εξέταση της βασιμότητας αυτής⁵⁵⁹. Προς την κατεύθυνση αυτή συντείνει και η γραμματική διατύπωση του άρθρου 527, το οποίο δεν θέτει κανέναν χρονικό περιορισμό όσον αφορά την προβολή των νέων πραγματικών ισχυρισμών⁵⁶⁰.

Πέραν, δε, τούτων, υποστηρίχθηκε, ότι η αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή θα ερχόταν σε αντίθεση με την εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 1, όσον αφορά τους νέους ισχυρισμούς, που προτείνει ο εφεσίβλητος προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως, δεδομένου, ότι το πεδίο εφαρμογής της εξαίρεσης αυτής προϋποθέτει την δυνατότητα εξέτασης των νέων ισχυρισμών κατά το στάδιο εξέτασης της βασιμότητας της εφέσεως⁵⁶¹. Στο πλαίσιο αυτό, οποιαδήποτε ερμηνευτική διάσπαση του πεδίου εφαρμογής των εξαιρέσεων του άρθρου 527, δηλαδή για την πρώτη εξαίρεση του άρθρου 527 η διάταξη να εφαρμόζεται για το στάδιο, που προηγείται της εξαφάνισης, ενώ για τις λοιπές εξαιρέσεις για το στάδιο μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, κρίνεται αδικαιολόγητη⁵⁶². Άλλωστε, εάν η δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών με λόγο έφεσης, δηλαδή στο χρονικό σημείο της εξέτασης της βασιμότητας της έφεσης, προβλεπόταν μόνον για την εφεσίβλητο και όχι για τον εκκαλούντα διάδικο, τότε θα επρόκειτο για προφανή παραβίαση της αρχής της ισότητας και της εκατέρωθεν ακροάσεως⁵⁶³.

Η συγκεκριμένη ερμηνευτική εκδοχή ενισχύεται, όμως, και με επιχειρήματα

559 Δημητρίου, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, ο.π., σελ. 122-123, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 41, Μαθίας, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 767, βλ. πάντως και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 219-220, υποσημ. 570, κατά τον οποίο η θέση της διάταξης δεν αποτελεί αποφασιστικής σημασίας κριτήριο υπέρ της συγκεκριμένης ερμηνευτικής εκδοχής, δεδομένου, ότι εξηγείται βάσει της σχέσης της με το πραγματικό υλικό της κατ' έφεση δίκης εν γένει και όχι με την θεμελίωση ή μη των λόγων έφεσης.

560 Δημητρίου, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, ο.π., σελ. 122, Μαθίας, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 767, Ράμμος, Εγχειρίδιον, Β', ο.π., σελ. 998.

561 Δημητρίου, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, ο.π., σελ. 123-124, Μαθίας, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 767.

562 βλ. προηγ. υποσημ.

563 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 42, βλ. και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 220, ο οποίος χαρακτηρίζει την παραβίαση της αρχής της ισότητας, που θα συνεπαγόταν η ερμηνευτική διαφοροποίηση της πρώτης εξαίρεσης του άρθρου 527 ως «τον καθοριστικό παράγοντα αποκλεισμού της».

δικαιοπολιτικής φύσεως. Ειδικότερα, η χορήγηση της δυνατότητας προβολής των νέων ισχυρισμών ήδη κατά το στάδιο προ της εξαφάνισης της εκκαλουμένης εξασφαλίζει τρόπον τινά την προβολή και εξέταση των ισχυρισμών αυτών στο στάδιο της διαγνωστικής δίκης. Σε αντίθετη περίπτωση, θα ήταν αναγκασμένοι οι διάδικοι να προβάλουν τους ισχυρισμούς αυτούς στο μεταγενέστερο στάδιο της αναγκαστικής εκτέλεσης⁵⁶⁴. Ωστόσο, πέραν της επιβάρυνσης της εκτελεστικής διαδικασίας, την οποία θα συνεπαγόταν το ενδεχόμενο αυτό, θα ήταν, περαιτέρω, ορατός ο κίνδυνος να μην εξετασθούν καν οι ισχυρισμοί αυτοί είτε λόγω κάλυψης αυτών από το δεδικασμένο της διαγνωστικής δίκης (άρθρο 933§4) είτε λόγω μη συνδρομής του περιορισμού της παραχρήμα αποδείξεως (άρθρο 933§5)⁵⁶⁵. Κατά συνέπεια και δεδομένου, ότι ο φυσικός δικαστής για την εξέταση των ισχυρισμών αυτών είναι το εφετείο, τυχόν απώλεια των ισχυρισμών αυτών ή ακόμη και παραπομπή τους στην διαδικασία της εκτέλεσης θα έθιγε το περί δικαίου αίσθημα⁵⁶⁶.

Πράγματι, η αδυναμία του διαδίκου να προτείνει νέους ισχυρισμούς στο στάδιο προ της εξαφανίσεως της εκκαλουμένης δεν συμβαδίζει με την λειτουργία του ελληνικού συστήματος εφέσεως. Και τούτο διότι, τυχόν αποδοχή της ερμηνευτικής αυτής λύσης οδηγεί αναπόδραστα σε περιορισμό της δυνατότητας προβολής νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη, κάτι το οποίο δεν φαίνεται να επιδιώκει ο νομοθέτης των σχετικών διατάξεων της εφέσεως. Ειδικότερα, αφενός η συστηματική ένταξη του άρθρου 527 πριν τα άρθρα 533-535, πολλώ δε μάλλον η εξαίρεση του άρθρου 527 αριθ. 1, η οποία προϋποθέτει ακριβώς την δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών ήδη πριν την εξαφάνιση, συνηγορούν υπέρ της ανωτέρω άποψης.

Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει, όμως, κανείς και υπό την έποψη της κατάργησης του άρθρου 269 και της αυστηροποίησης του συγκεντρωτικού συστήματος στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας, που επήλθαν με τον ν.4335/2015. Στην περίπτωση αυτή, εάν η προβολή νέων ισχυρισμών κριθεί παραδεκτή μόνον μετά την εξαφάνιση της εφέσεως, είναι ορατός ο κίνδυνος προβολής νέων ισχυρισμών μόνον κατ' εξαίρεση και κατά συνέπεια ο κίνδυνος απονομής τυπικής μόνον και όχι ουσιαστικής δικαιοσύνης. Η αποδοχή της άποψης αυτής προϋποθέτει, ότι δίδεται τουλάχιστον η δυνατότητα στον διάδικο να προβάλει τους ισχυρισμούς του πρωτοδίκως στο πλαίσιο

564 Δημητρίου, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, ο.π., σελ. 124, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 42-43, Μαθθίας, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 767-768

565 βλ. προηγ. υποσημ.

566 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 43.

ενός ελαστικού συγκεντρωτικού συστήματος. Σε περίπτωση, όμως, ενός αυστηρού συγκεντρωτικού συστήματος, η αναγνώριση της δυνατότητας του διαδίκου να προβάλει νέους ισχυρισμούς μόνο μετά και υπό τον όρο της εξαφάνισης της εκκαλουμένης, θέτει εν αμφιβόλω την ίδια την αποτελεσματική λειτουργία του συγκεντρωτικού συστήματος, ιδίως, δε, τον σκοπό ικανοποίησης του δικαιώματος δικαστικής προστασίας του διαδίκου.

Η. Τρόπος και χρόνος προβολής των νέων ισχυρισμών

I. Η εξάρτηση του τρόπου και χρόνου προβολής νέων ισχυρισμών από την δικονομική θέση του διαδίκου

Ο τρόπος και ο χρόνος προβολής των νέων ισχυρισμών στο εφετείο εξαρτάται από την δικονομική θέση του προτείνοντος αυτούς, δηλαδή, εάν πρόκειται για τον εκκαλούντα ή τον εφεσίβλητο διάδικο.

Όσον αφορά τον εφεσίβλητο διάδικο, παραδεκτά προβάλλει νέους ισχυρισμούς με τις προτάσεις του στο εφετείο⁵⁶⁷, όχι, όμως και με την προσθήκη-αντίκρουση⁵⁶⁸. Σε περίπτωση, που υπάρξει κατ' εξαίρεση επόμενο στάδιο δίκης, οι νέοι ισχυρισμοί προτείνονται και πάλι με τις προτάσεις του εφεσίβλητου στην μεταγενέστερη συζήτηση, αρκεί, πάντως, να συντρέχει κάποια από τις εξαιρέσεις του άρθρου 527⁵⁶⁹.

Αντιθέτως, ζήτημα γεννάται όσον αφορά τον τρόπο προβολής νέων ισχυρισμών εκ μέρους του εκκαλούντος. Ειδικότερα, τίθεται το ερώτημα, εάν οι νέοι ισχυρισμοί πρέπει υποχρεωτικά να προτείνονται με λόγο έφεσης ή αντέφεσης ή εάν συγχωρείται και προβολή με τις προτάσεις⁵⁷⁰. Κατά κρατούσα άποψη σε θεωρία⁵⁷¹ και

567 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 222, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 167, ΕφΠειρ 422/2015, Νόμος.

568 βλ. ΑΠ 130/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2004. 1546 .

569 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 222, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 167.

570 Υπό την ισχύ του νομοθετικού καθεστώτος προ της εισαγωγής του ν.4335/2015, το ζήτημα αυτό δεν είχε ιδιαίτερη πρακτική σημασία σε κάποιες ειδικές διαδικασίες (άρθρα 654§1, 674§1, 681, 681Α, 681Β§1, όπως ίσχυαν μέχρι την κατάργησή τους με τον ν. 4335/2015), στις οποίες παρεχόταν η δυνατότητα άσκησης πρόσθετων λόγων έφεσης με τις προτάσεις, οπότε στην περίπτωση αυτή, νέοι ισχυρισμοί μπορούσαν να προταθούν και με τις προτάσεις (βλ. ΑΠ 1075/2013, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2013. 2702, ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703 και ΕφΑθ 951/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2005. 199, κατά τις οποίες στην παλαιά ειδική διαδικασία των μισθωτικών διαφορών, η προβολή της ενστάσεως ή αντενστάσεως γινόταν όχι μόνο με το εφετήριο ή το δικόγραφο των πρόσθετων λόγων εφέσεως, αλλά και με τις προτάσεις, δεδομένου, ότι σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 654§1, όπως ίσχυε πριν τον ν. 4335/2015, οι πρόσθετοι λόγοι της έφεσης ασκούνταν στην διαδικασία αυτή και με τις προτάσεις και ΑΠ 900/2005, Νόμος = ΕλλΔνη 2005. 1078, κατά την οποία η ένσταση μείωσης της υποχρέωσης διατροφής, που προβάλλεται εκ μέρους του εκκαλούντος εναγομένου με τις προτάσεις του στο Εφετείο, θα έπρεπε να εξετασθεί θεωρούμενος ως πρόσθετος λόγος εφέσεως, δεδομένου, ότι στην ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών, ως ίσχυε πριν τον ν.4335/2015, η οποία εφαρμόζοταν εν μέρει και για την εκδίκαση των διαφορών του άρθρου του άρθρου 681 Β', που αναφέρονταν στη διατροφή συζύγων και τέκνων, οι πρόσθετοι λόγοι εφέσεως ασκούνταν και με τις προτάσεις, όπως προέβλεπε το άρθρο 674§1, ομοίως και ΑΠ 1688/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 723, ΑΠ 53/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 1164 = Δ 2009. 639 και ΑΠ 2070/2007, Νόμος = ΧρΙΔ 2008. 707 = ΝοΒ 2008. 890, ΕφΠειρ 537/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 868/2014, Νόμος, ΕφΛαρ 106/2014, Νόμος = Δικογραφία 2015. 342, ΕφΑθ 2291/2013, Νόμος = ΕλλΔνη 2014. 1035, ΕφΛαμ 44/2013, Νόμος, ΕφΘεσ 2229/2013, Νόμος = Αρμ 2014. 1139. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής αμιγώς στην διαδικασία των εργατικών διαφορών βλ. ΑΠ 1500/2007 ΕλλΔνη 48. 1441, ΑΠ 1765/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 172, ΕφΑθ 479/2012 ΕλλΔνη 2013.206, ΕφΛαρ 627/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΛαρ 86/2005 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 882/ 2000, ΕλλΔνη 2000. 860). Ωστόσο, ανέκυπτε ζήτημα παραδεκτού του δικογράφου των πρόσθετων λόγων εφέσεως σε περίπτωση ερημοδικίας του εφεσίβλητου, όπου απορρίπτονταν ως απαράδεκτοι λόγω έλλειψης προδικασίας (βλ. σχετ. Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ.

νομολογία⁵⁷², εφόσον οι λόγοι έφεσης άγουν σε εξαφάνιση της εκκαλουμένης, θα πρέπει αυτοί να προτείνονται με το δικόγραφο της έφεσης, των πρόσθετων λόγων έφεσης ή της αντέφεσης. Διαφορετικά, εάν δηλαδή, προταθούν με τις προτάσεις, θα εξετασθούν μόνον μετά την τυχόν εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή άλλου λόγου εφέσεως⁵⁷³.

166 με π.π. στην παλαιότερη θεωρία και νομολογία σε υποσημ. 14). Μετά την εισαγωγή του ν.4335/2015, το άρθρο, η κατάργηση των διατάξεων, που εισήγαγαν την παραπάνω εξαίρεση, έχει ως συνέπεια, οι πρόσθετοι λόγοι να ασκούνται και στο πλαίσιο των ειδικών διαδικασιών με ξεχωριστό δικόγραφο κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 520.

571 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 225-226, Σαμουήλ, Η έφεση, ο.π., σελ. 302, Μαργαρίτης σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ Ι, άρθρο 527, αριθ. 16, Αρβανιτάκης, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, 1995, σελ. 111 επ., Μπακόπουλος, Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, ΕλλΔνη 1992. 1143, Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 164 επ., Μαθθίας, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 768, Κουσουλός, Το ένδικον μέσον της εφέσεως κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ΝοΒ 1972. 153 επ. (172-173). Η ίδια άποψη γίνεται δεκτή και στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, βλ. Stein/Jonas/Althammer, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 22η έκδ., 2012, § 530, αριθ. 9

572 ΑΠ 668/2015, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 636/2015, Νόμος = ΕΕμπΔ 2015. 585, ΑΠ 575/2015, Νόμος, ΑΠ 574/2015, Νόμος, ΑΠ 73/2015, Νόμος, ΑΠ 1281/2014, Νόμος, ΑΠ 1628/2013, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1349/2013, Νόμος, ΑΠ 1075/2013, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2013. 2702, ΑΠ 347/2012, Νόμος = ΝοΒ 2013. 129, ΑΠ 194/2012, Νόμος = Αρμ 2012. 1736 = ΧρΙΔ 2012. 657, ΑΠ 101/2012, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2012. 1478, ΑΠ 88/2011, Νόμος = ΕΔικΠολ 2011. 39 = ΧρΙΔ 2011. 580 = ΕλλΔνη 2011. 802, ΑΠ 1440/2010, Νόμος = ΕλλΔνη 2011. 473, ΑΠ 1417/2010, Νόμος, ΑΠ 1372/2010, Νόμος, ΑΠ 1701/2009, Νόμος = ΕλλΔνη 2010. 782, ΑΠ 1688/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 723, ΑΠ 1701/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 724, ΑΠ 1381/2009, Νόμος, ΑΠ 53/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 1164 = Δ 2009. 639, ΑΠ 1955/2008, Νόμος, ΑΠ 458/2008, Νόμος, ΑΠ 2070/2007, Νόμος = ΧρΙΔ 2008. 707, ΝοΒ 2008. 890, ΑΠ 1873/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 962 = Δ 2008, 304, ΑΠ 1654/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 693, ΑΠ 1500/2007 ΕλλΔνη 48. 1441, ΑΠ 1308/2006, Νόμος, ΑΠ 900/2005, Νόμος = ΕλλΔνη 2005. 1078, ΑΠ 558/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 1737, ΑΠ 172/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2003. 1292, ΑΠ 1765/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 172, ΑΠ 1530/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2003. 1613, ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703, ΑΠ 821/1998, Νόμος = ΕλλΔνη 1999. 107, ΝοΒ 2000. 28, ΑΠ 984/1992, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 324/2016, Νόμος, ΕφΑθ 4734/2015, Νόμος, ΕφΑθ 3339/2015, Νόμος, ΕφΑθ 2308/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 644/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 603/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 532/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 476/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 451/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 436/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 28/2015, Νόμος, ΕφΘρακ 162/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 486/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 424/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 772/2014, Νόμος, ΕφΔωδ 142/2014, Νόμος, ΕφΔωδ 123/2013, Νόμος, ΕφΔωδ 203/2013, Νόμος, ΕφΑθ 479/2012 ΕλλΔνη 2013.206, ΕφΠατρ 390/2011, Νόμος = ΑχΝομ 2012. 44, ΕφΠειρ 101/2008, Νόμος = Δ 2008. 1023 = ΕφΑΔ 2008. 1109 ΕφΑθ 1744/2006, ΕλλΔνη 2007. 1128, ΕφΑθ 951/2004, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2005. 199, ΕφΛαρ 369/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δικογραφία 2002. 454, βλ. και ΑΠ 1061/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, κατά την οποία με τις προτάσεις δεν είναι δυνατή ούτε η συμπλήρωση ενός αρχικώς προβαλλόμενου με λόγο έφεσης νέου ισχυρισμού.

573 Αρβανιτάκης, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, ο.π., σελ. 111 επ., Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 165, Μαθθίας, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 769, Κουσουλός, Το ένδικον μέσον της εφέσεως κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ΝοΒ 1972. 153 επ. (173), έτσι και Μπακόπουλος, Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, ΕλλΔνη 1992. 1143-1144, ο οποίος επισημαίνει, ότι η εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή κάποιου λόγου εφέσεως προβαλλόμενου μόνο με τις προτάσεις του εκκαλούντος είναι αντίθετη προς το δικονομικό σύστημα που ισχύει στο ελληνικό δίκαιο της έφεσης, ενώ αποδίδει την λήψη υπ' όψιν ενός τέτοιου ισχυρισμού μετά την τυχόν εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή κάποιου άλλου λόγου έφεσης στην λειτουργία του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της εφέσεως, από την νομολογία βλ. ΑΠ 194/2012, Νόμος = Αρμ 2012. 1736 = ΧρΙΔ 2012. 657, ΑΠ 1955/2008, Νόμος, ΑΠ 821/1999 ΕλλΔνη 1999. 107, , ΕφΠειρ 603/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 772/2014, Νόμος, ΕφΔωδ 123/2013, Νόμος, ΕφΔωδ 203/2013, Νόμος, ΕφΛαρ 506/2001, Νόμος, ΠΠρΕδεσ 55/2010, Νόμος) και ιδιαίτερα ΑΠ 458/2008, Νόμος, η οποία έκρινε, ότι το Εφετείο

Κατά την ίδια άποψη, λόγοι, που δικαιολογούν την ερμηνευτική αυτή εκδοχή, είναι η προστασία του εφεσίβλητου και η εύρυθμη λειτουργία της εφέσεως⁵⁷⁴. Επισημαίνεται⁵⁷⁵, σχετικώς, ότι ο νέος ισχυρισμός θα πρέπει υποχρεωτικά να προβάλλεται με λόγο έφεσης, και διότι μέσω της προβολής του επιδιώκεται η εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή σχετικού αιτήματος, το οποίο, όμως, δύναται να προβληθεί μόνο μέσω της έφεσης ή τους πρόσθετους λόγους και όχι με τις προτάσεις. Άλλωστε, υπέρ της λύσης αυτής συνηγορεί και η υποχρέωση τήρησης προδικασίας ως προς τους λόγους εφέσεως χωρίς να προβλέπεται διάκριση μεταξύ λόγων εφέσεως, που στηρίζονται σε σφάλμα της εκκαλουμένης ή σε προβολή νέου ισχυρισμού κατ' άρθρο 527⁵⁷⁶.

II. Η προβολή των προνομιακών ισχυρισμών

Από σημαντική μερίδα των υποστηρικτών της κρατούσας άποψης, υποστηρίζεται, ότι οι προνομιακοί ισχυρισμοί παραδεκτά προτείνονται και με τις προτάσεις του εκκαλούντος⁵⁷⁷. Παρατηρείται, ωστόσο, ότι η αυτεπάγγελτη λήψη υπ' όψιν

θα έπρεπε να εξετάσει την προτεινόμενη σε κάθε στάση της δίκης ένσταση παρέλευσης αποσβεστικής προθεσμίας (άρθρο 280 ΑΚ) κατά το στάδιο της εξέτασης της αγωγής, παρ' όλο, που προτάθηκε το πρώτον ενώπιόν του με τις προτάσεις, δεδομένου, ότι κρίνοντας ως βάσιμο έναν εκ των λόγων εφέσεως, εξαφάνισε την εκκαλουμένη και δίκασε εκ νέου την αγωγή, βλ. αντιθ. ΑΠ 1308/2006, Νόμος, η οποία έκρινε απαράδεκτη την ένσταση παραγραφής, που προέβαλε ο εκκαλών εναγόμενος με τις προτάσεις στο εφετείο, παρά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή άλλου λόγου εφέσεως, με την αιτιολογία, ότι η ένσταση αυτή προτάθηκε με σκοπό την εξαφάνιση της εκκαλουμένης και όχι την απόρριψη της αγωγής, άρα θα έπρεπε υποχρεωτικά να προβληθεί με λόγο έφεσης. βλ. όμως και *Κονδύλη*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 658, ο οποίος θεωρεί ως μειονέκτημα της άποψης αυτής την ασάφεια, που δημιουργείται σχετικά με το παραδεκτό των ισχυρισμών, που προβάλλονται με τις προτάσεις του εκκαλούντος, δεδομένου, ότι αυτοί κρίνονται απαράδεκτοι με γνώμονα την βασιμότητα της εφέσεως, αλλά παραδεκτοί σε περίπτωση, που γίνει δεκτή η έφεση, εξαφανισθεί η εκκαλουμένη και κριθεί η βασιμότητα της αγωγής.

574 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 165, με π.π. στην παλαιότερη νομολογία στις υποσημ. 6 και 7 αντίστοιχα, βλ. και *Μπαμπινιώτη*, ο.π., σελ. 225, κατά τον οποίο ο αφηνδιασμός του εφεσίβλητου, που συνεπάγεται η προβολή ενός νέου ισχυρισμού με τις προτάσεις του εκκαλούντος, δεν αμβλύνεται, ούτε μέσω της δυνατότητας του πρώτου να τοποθετηθεί επί του νέου ισχυρισμού στο στάδιο της προσθήκης-αντίκρουσης. Τούτο, δε, διότι η παροχή της δυνατότητας άμυνας του εφεσίβλητου θα πρέπει να κρίνεται με γνώμονα την επιθετική πράξη της έφεσης και όχι τις προτάσεις του εκκαλούντος, δεδομένου, ότι με την έφεση επιδιώκεται η έκδοση ορθότερης και ευνοϊκότερης για τον εκκαλούντα απόφασης.

575 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 225

576 βλ. *Αρβανιτάκη*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1386, ο οποίος αναφέρεται στην υποχρέωση τήρησης προδικασίας όσον αφορά την τακτική διαδικασία. Ωστόσο, μετά την κατάργηση της δυνατότητας προβολής πρόσθετων λόγων λόγων εφέσεως με τις προτάσεις στις ειδικές διαδικασίες, που επήλθε με τον ν.4335/2015, η υποχρέωση τήρησης προδικασίας ως προς τους λόγους εφέσεως καταλαμβάνει καθολική μορφή.

577 *Σαμουήλ*, Η έφεση, ο.π., σελ. 302, *Μαργαρίτης* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ Ι, άρθρο 527, αριθ. 16, *Μπακόπουλος*, Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, ΕλλΔνη 1992. 1143, *Κουσουλός*, Το ένδικον μέσον της εφέσεως, ΝοΒ 1972. 153 επ. (172). Η άποψη αυτή γενικότερα για τους

ορισμένων ισχυρισμών έχει την έννοια της αυτεπάγγελτης άντλησης της έννομης συνέπειας, και πάντως προϋποθέτει, ότι τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά έχουν ήδη προταθεί νόμιμα από τον διάδικο, που έχει το σχετικό βάρος⁵⁷⁸, δηλαδή με λόγο έφεσης κατά την ανωτέρω άποψη.

Κατά μίαν άλλη άποψη⁵⁷⁹, επιχειρήθηκε η διάκριση μεταξύ των ισχυρισμών, που προτείνονται σε κάθε στάση της δίκης, και αυτών, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως. Σε αντίθεση, λοιπόν, με την πρώτη κατηγορία ισχυρισμών, που ισχύει η υποχρέωση προβολής τους με λόγο έφεσης, δεν συμβαίνει το ίδιο με τους ισχυρισμούς, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο. Ειδικότερα, επισημαίνεται, ότι η αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου, την οποία προκαλούν οι ισχυρισμοί αυτοί, περιλαμβάνει και την εξαφάνιση της εκκαλουμένης στα όρια του μεταβιβαστικού αποτελέσματος της έφεσης ανεξάρτητα από τους λόγους έφεσης⁵⁸⁰. Κατά συνέπεια, απαραίτητη για την αυτεπάγγελτη ενέργεια του δικαστηρίου είναι μόνον η περιέλευση των κρίσιμων πραγματικών ισχυρισμών σε γνώση του, όχι απαραίτητα μέσω κάποιου λόγου έφεσης, αλλά έστω και με τις προτάσεις του εκκαλούντος⁵⁸¹, όχι όμως και με την προσθήκη-αντίκρουση⁵⁸².

προνομιακούς ισχυρισμούς υποστηρίχθηκε μεμονωμένα και στην νομολογία, βλ. ΑΠ 2247/2014, Νόμος, ΑΠ 631/2005, Νόμος, κατά τις οποίες, η ένσταση πλαστότητας, όταν η πλαστογραφία αποδίδεται σε ορισμένο πρόσωπο, μπορεί να προβληθεί σε οποιαδήποτε στάση της δίκης ενώπιον των δικαστηρίων της ουσίας, πρωτόδικης ή κατ' έφεση, με το δικόγραφο της έφεσης ή τις προτάσεις, ΕφΘρακ 108/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΧρΙΔ 2004. 354, με π.π. στην παλαιότερη νομολογία, η οποία με αφορμή την ένσταση παραγραφής απαιτήσεων κατά του Δημοσίου κατ' άρθρο 94 ν. 2362/1995, έκρινε, ότι οι δικονομικά προνομιακοί ισχυρισμοί, που λαμβάνονται υπόψιν αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, μπορούν να προταθούν από τον εκκαλούντα και με τις προτάσεις κατά την ενώπιον του εφετείου συζήτηση, έστω και αν συνιστούν λόγους εφέσεως, βλ. αντίθ. ΑΠ 1765/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2004. 172, κατά την οποία η προτεινόμενη σε κάθε στάση της δίκης ένσταση συμψηφισμού, θα πρέπει να προτείνεται με λόγο έφεσης, προκειμένου, να οδηγήσει στην εξαφάνιση της εκκαλουμένης, ΑΠ 907/2015, Νόμος, η οποία στο πλαίσιο εξέτασης του παραδεκτού του λόγου αναίρεσης εκ του άρθρου 559 αριθ. 14, έκρινε, ότι ο αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος ισχυρισμός περί αοριστίας θα πρέπει να έχει προταθεί νόμιμα ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας, δηλαδή όσον αφορά τον εκκαλούντα εναγόμενο στην τακτική διαδικασία με το δικόγραφο της έφεσης ή με τον πρόσθετο λόγο αυτής.

578 βλ. *Νίκα*, ΠολΔικ, ΙΙΙ, σελ. 261-262, κατά τον οποίο η άποψη αυτή στερείται ασφαλούς δογματικού ερείσματος.

579 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 225.

580 βλ. *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 225, κατά τον οποίο η εξαφάνιση της εκκαλουμένης στο πλαίσιο της αυτεπάγγελτης ενέργειας του δικαστηρίου προσομοιάζει με τον αυτεπάγγελο έλεγχο του παραδεκτού και της νομικής βασιμότητας της αγωγής ανεξάρτητα από τους λόγους έφεσης.

581 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 225, βλ. και σελ. 226, όπου επισημαίνεται, ότι ο τυχόν αιφνιδιασμός του εφεσίβλητου, που προκαλείται στην περίπτωση αυτή, δεν έχει βαρύνουσα σημασία, δεδομένου, ότι εντάσσεται στο πεδίο της αυτεπάγγελτης δράσης του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου.

582 βλ. *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 226, ο οποίος προκρίνει ως κριτήριο για το παραδεκτό της προβολής ενός αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου ισχυρισμού την αποστέρηση του δικαιώματος ακρόασης του εφεσίβλητου, η οποία συντρέχει οπωσδήποτε στην περίπτωση, που κάποιος ισχυρισμός προβάλεται με την προσθήκη-αντίκρουση του εκκαλούντος, βλ. και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ.

Συναφής είναι και η άποψη, που διακρίνει στους ισχυρισμούς, που λαμβάνονται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως αυτούς, για τους οποίους απαιτείται και αυτούς, για τους οποίους δεν απαιτείται αίτημα για την παραδεκτή προβολή τους, με συνέπεια να δέχεται την παραδεκτή προβολή με τις προτάσεις μόνο για την δεύτερη κατηγορία ισχυρισμών⁵⁸³. Έτσι, λ.χ. η πρόταση της ένστασης πλαστότητας, που με τις προτάσεις δεν είναι δυνατή ακριβώς διότι για την παραδεκτή προβολή του εν λόγω ισχυρισμού απαιτείται αίτημα του διαδίκου, χωρίς να είναι δυνατή η αυτεπάγγελτη κίνηση της διαδικασίας⁵⁸⁴. Η άποψη αυτή, που εξαρτά την υποχρέωση προβολής ενός νέου ισχυρισμού αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου με λόγο έφεσης από την υποχρέωση υποβολής αιτήματος φαίνεται συνεπέστερη προς την έννοια της αυτεπάγγελτης εξέτασης από το δικαστήριο. Δεδομένου, ότι στην περίπτωση αυτή το δικαστήριο λαμβάνει υπ' όψιν τον ισχυρισμό ανεξάρτητα από την συμπεριφορά του διαδίκου, υπό την προϋπόθεση, ότι έχουν εισφερθεί στην δίκη τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά, δεν εμποδίζεται ο διάδικος να προτείνει τον ισχυρισμό και με τις προτάσεις του.

III. Η προβολή των ισχυρισμών, που γεννήθηκαν μετά την παρέλευση της προθεσμίας άσκησης πρόσθετων λόγων εφέσεως

Ζήτημα γεννάται σχετικά με την προβολή των ισχυρισμών, που γεννήθηκαν μετά την προθεσμία άσκησης προσθέτων λόγων εφέσεως, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 520§2⁵⁸⁵. Στην περίπτωση αυτή, προτείνεται από την κρατούσα άποψη η δυνατότητα αναβολής της συζήτησης κατ' άρθρο 241, προκειμένου, να έχει ο εκκαλών την δυνατότητα να προβάλει παραδεκτά με το εμπροθέσμως κατατιθέμενο δικόγραφο πρόσθετων λόγων εφέσεως πριν την μετ' αναβολή δικάσιμο⁵⁸⁶.

Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, στην θεωρία και η αντίθεση θέση, ότι οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί που αποδεικνύονται εγγράφως, καθώς και αυτοί, που

167, υποσημ. 13, πρβλ. και *Κουσουλή*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 189-190, ο οποίος θέτει ως κριτήριο για την παραδεκτή προβολή οικονομικών ισχυρισμών, που προβάλλονται σε κάθε στάση της δίκης, ομοίως το δικαίωμα ακροάσεως του αντιδίκου, το οποίο παραβιάζεται, σε περίπτωση, που κάποιος σχετικός ισχυρισμός προταθεί με την προσθήκη-αντίκρουση.

583 βλ. *Αρβανιτάκη*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1387, ο οποίος υποστηρίζει, περαιτέρω, ότι η αναφορά στο άρθρο 461 περί προβολής της ενστάσεως πλαστότητας «με τις προτάσεις» δεν αναφέρεται στο δικόγραφο, με το οποίο δύναται να προτείνεται ο ισχυρισμός, αλλά στην δυνατότητα προβολής αυτού δι' ενστάσεως, σε αντιδιαστολή με την προβολή μέσω αγωγής, αντιθ. ΑΠ 2247/2014, Νόμος, ΑΠ 631/2005, Νόμος.

584 Για την απαίτηση περί υποβολής αιτήματος, βλ. *Τέντε* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΚΠολΔ Ι, άρθρο 461, αριθ. 4.

585 *Μαθίας*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 769.

586 *Μαθίας*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 770.

γεννήθηκαν μετά το πέρας της προθεσμίας κατάθεσης πρόσθετων λόγων εφέσεως, παραδεκτά προβάλλονται έως την συζήτηση⁵⁸⁷, δηλαδή με τις προτάσεις του εκκαλούντος. Κατά την ίδια άποψη, τα αποτελέσματα, που συνεπάγεται η παραδοχή της ανωτέρω κρατούσας άποψης οδηγούν σε ανεπιεικείς λύσεις, ενώ είναι αντίθετα και προς την αρχή της οικονομίας της δίκης⁵⁸⁸. Και τούτο, διότι, εάν γίνει δεκτή η κρατούσα άποψη, τότε δεν θα λαμβάνονται υπ' όψιν από το δικαστήριο νέοι ισχυρισμοί, αν δεν προταθούν με λόγο έφεσης, ακόμα και αν αποδεικνύονται παραχρήμα, δηλαδή με έγγραφα ή με δικαστική ομολογία του εφεσίβλητου. Παράλληλα, δε, δεν θα είναι δυνατή η πρότασή τους ούτε κατά το στάδιο της εκτέλεσης, δεδομένου, ότι θα αποκλείονται λόγω κάλυψής τους από το δεδικασμένο.

Περαιτέρω, οι λύσεις αυτές κρίθηκαν αντίθετες και προς τον δικαιολογητικό λόγο της διάταξης του άρθρου 527 (αλλά και του ήδη καταργηθέντος 269), που συνίσταται στην απονομή ουσιαστικής δικαιοσύνης, δεδομένου, ότι η αποδοχή των λύσεων αυτών συνεπάγεται εξαίρεση από την αρχή της συγκεντρώσεως⁵⁸⁹. Εξ αυτού του λόγου, επιβάλλεται να κριθεί παραδεκτή η προβολή αυτοτελών ισχυρισμών μέχρι το χρονικό σημείο, που μπορούν να τεθούν υπ' όψιν του δικαστηρίου οι ισχυρισμοί των διαδίκων εν γένει, δηλαδή μέχρι το πέρας της συζήτησης στο εφετείο⁵⁹⁰.

Πέραν τούτων, πρόσθετο επιχείρημα υπέρ της απόψεως αυτής αποτελεί και η σχέση μεταξύ των άρθρων 520 και 527. Υποστηρίχθηκε, ότι οι δύο αυτές διατάξεις είναι ανεξάρτητες μεταξύ τους, καθ' ότι η διάταξη του άρθρου 520 αφορά αποκλειστικά τον εκκαλούντα και αναφέρεται στους λόγους έφεσης, ενώ το άρθρο 527 αναφέρεται σε όλους τους διαδίκους αδιακρίτως και προβλέπει τον χρόνο προβολής των νέων ισχυρισμών, που δύνανται να προβληθούν στο εφετείο, δίχως να διακρίνει ανάλογα με τον τρόπο προβολής τους⁵⁹¹. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατός, κατά την άποψη αυτή, ο περιορισμός του χρόνου προβολής των ισχυρισμών διά της

587 *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 655 επ., ο οποίος επισημαίνει ορθά, ότι απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η μεταβίβαση του σχετικού κεφαλαίου με την ήδη ασκηθείσα έφεση. Παράλληλα, αναγνωρίζοντας, ότι η άποψη αυτή οδηγεί σε συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 520, καθ' ο μέρος εξαιρεί ορισμένους νέους πραγματικούς ισχυρισμούς από την υποχρέωση προβολής τους με λόγο έφεσης, εντούτοις, προκρίνει αυτή ως σκοπιμότερη έναντι της συσταλτικής ερμηνείας του άρθρου 527, την οποία συνεπάγεται η αποδοχή της κρατούσας άποψης και η οποία συνίσταται στην απαίτηση περί προβολής των νέων ισχυρισμών, που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου αυτού, με λόγο έφεσης μόνο για τον εκκαλούντα και όχι για τον εφεσίβλητο διάδικο, βλ. σχετ. ΕφΠατρ 619/2009, Νόμος = ΑχΝομ 2010. 494, ΕφΘρακ 108/2003, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΧρΙΔ 2004. 354.

588 *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 656.

589 *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 656-657.

590 *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 657, ο οποίος, πάντως, θέτει την προϋπόθεση της διασφάλισης του δικαιώματος υπεράσπισης του αντιδίκου και της μη επιβράδυνσης της διαδικασίας.

591 *Κονδύλης*, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 657,

ρύθμισης του άρθρου 520⁵⁹². Ωστόσο, το τελευταίο αυτό επιχείρημα δεν μπορεί να θεωρηθεί πειστικό. Πράγματι, τα άρθρα 520 και 527 ρυθμίζουν διαφορετικά ζητήματα, χωρίς να αλληλοκαλύπτονται. Το άρθρο 520 δεν έχει την έννοια, ότι οι νέοι ισχυρισμοί θα πρέπει υποχρεωτικά να προτείνονται με λόγους εφέσεως. Αντιθέτως, και δεδομένου, ότι κατά το άρθρο 535 η εξαφάνιση της εκκαλουμένης επέρχεται μόνον κατά παραδοχή ενός λόγου εφέσεως, έχει την έννοια, ότι θα πρέπει οι νέοι ισχυρισμοί να προτείνονται με λόγο έφεσης, προκειμένου, να επιφέρουν την εξαφάνιση της εκκαλουμένης. Δεν εμποδίζεται, δηλαδή, ο διάδικος από το άρθρο 520 να προτείνει έναν νέο ισχυρισμό με τα προτάσεις του στο εφετείο. Στην περίπτωση, όμως, αυτή η βασιμότητα του νέου ισχυρισμού δεν θα επιφέρει την εξαφάνιση της εκκαλουμένης και πάντως θα εξετασθεί μόνο μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης.

IV. Η επίκληση των λόγων της βραδείας προβολής

Περαιτέρω, δε, προκειμένου, να κριθεί από το Εφετείο, εάν ένας νέος ισχυρισμός είναι παραδεκτός κατά το άρθρο 527, θα πρέπει να γίνεται και επίκληση των λόγων της βραδείας προβολής, προκειμένου, να κριθεί, αν ο λόγος αυτός εμπίπτει σε κάποια από τις εξαιρέσεις του παραδεκτού της βραδείας προβολής⁵⁹³. Από την προϋπόθεση αυτή της παραδεκτής προβολής θα πρέπει, πάντως, να εξαιρεθούν οι περιπτώσεις του άρθρου 527 αριθ. 1 και 3. Στις περιπτώσεις αυτές, η απαίτηση να γίνεται αναφορά, ότι ένας νέος ισχυρισμός προτείνεται προς υπεράσπιση κατά της εφέσεως, ότι λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως ή ότι προτείνεται σε κάθε στάση της δίκης, ενέχει στοιχεία τυπολατρίας. Τούτο, δε, διότι, η εξέταση εκ μέρους του δικαστηρίου του παραδεκτού της προβολής και κατά συνέπεια της υπαγωγής των ισχυρισμών αυτών στις δύο άνω αναφερόμενες εξαιρέσεις δεν προϋποθέτει την εισφορά εκ μέρους του διαδίκου σχετικών πραγματικών περιστατικών.

Κατά μίαν άποψη⁵⁹⁴, οι όροι του παραδεκτού των καθυστερημένων ισχυρισμών

592 Κονδύλης, Το δεδικασμένο, ο.π., σελ. 657-658

593 ΑΠ 536/2017, Νόμος, ΑΠ 388/2013, Νόμος = Επιδικία 2013. 301, ΑΠ 341/2011, Νόμος, ΑΠ 1778/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 647, ΑΠ 462/2008, Νόμος, βλ. και ΑΠ 752/2011, Νόμος, ΑΠ 1735/2008, Νόμος, κατά τις οποίες «για το παραδεκτό της βραδείας αυτής προβολής, δεν ήταν αναγκαία η πανηγυρική επίκληση στο δικόγραφο της έφεσης της αναιρεσίβλητης του κειμένου και του αριθμού της διάταξης του παραπάνω (σ.σ. ήδη καταργηθέντος) άρθρου 269 § 2γ περ. α' του ΚΠολΔ, αλλ' αρκούσε η επίκληση του γεγονότος ότι οι προσβαλλόμενες ενστάσεις αποδεικνύονται απ' τα πιο πάνω δύο επικαλούμενα έγγραφα».

594 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 166, με π.π. στην παλαιότερη νομολογία, αντιθ. ΑΠ 1417/2010, Νόμος, κατά την οποία θα πρέπει να γίνεται συνάμα επίκληση στο οικείο δικόγραφο

νόμιμα προβάλλονται από τον εκκαλούντα και με τις προτάσεις. Έτσι, σε περίπτωση ενός αποδεικνυόμενου παραχρήμα ισχυρισμού (άρθρο 527 αριθ. 6), δεν επιβάλλεται να αναφέρεται στο δικόγραφο της έφεσης, των πρόσθετων λόγων ή της αντέφεσης, ότι ο προβαλλόμενος ισχυρισμός αποδεικνύεται με έγγραφο ή δικαστική ομολογία του αντιδίκου, διότι η επίκληση των αποδεικτικών αυτών μέσων μπορεί να γίνει με τις προτάσεις⁵⁹⁵. Το ίδιο ισχύει και για τις περιπτώσεις της συνδρομής δικαιολογημένης αιτίας (άρθρο 527 αριθ. 4) και των οψιγενών ισχυρισμών (άρθρο 527 αριθ. 2, 5)⁵⁹⁶, δηλαδή τα πραγματικά περιστατικά, τα οποία συνιστούν την δικαιολογημένη αιτία ή από τα οποία προκύπτει το οψιγενές του ισχυρισμού, δύνανται να προβληθούν με τις προτάσεις.

Κατά άλλην, ωστόσο, άποψη, εφόσον με την προβολή του νέου ισχυρισμού, επιδιώκεται η εξαφάνιση της εκκαλουμένης, οι λόγοι της βραδείας προβολής του νέου ισχυρισμού θα πρέπει να προβάλλονται με λόγο εφέσεως⁵⁹⁷, από κοινού, δηλαδή, με τον ίδιο τον ισχυρισμό. Η άποψη αυτή θα πρέπει να γίνει δεκτή και για έναν ακόμη λόγο. Η υποχρέωση τήρησης προδικασίας όσον αφορά τους λόγους εφέσεως περιλαμβάνει και τους λόγους παραδεκτού αυτών, οι οποίοι όσον αφορά τους νέους ισχυρισμούς συνίστανται στα απαραίτητα εκείνα στοιχεία, που καθορίζονται από τις εξαιρέσεις του άρθρου 527 (παραχρήμα απόδειξη, οψιγενές του ισχυρισμού κλπ.). Άλλωστε, το ίδιο γίνεται δεκτό και ως προς τα στοιχεία του παραδεκτού των αγωγικών ισχυρισμών, τα οποία θα πρέπει κατά κανόνα να αναφέρονται στην αγωγή και μόνον κατ' εξαίρεση με τις προτάσεις, όπως συμβαίνει λ.χ. με την θεραπεία της πραγματικής αοριστίας. Η υποχρέωση τήρησης προδικασίας σε αμφότερες τις περιπτώσεις διασφαλίζει μεταξύ άλλων το δικαίωμα ακρόασης του αντιδίκου, υπό την ειδικότερη μορφή της αντίκρουσης των ισχυρισμών του εκκαλούντος ή ενάγοντος αντίστοιχα.

από τον ενιστάμενο, ότι η εν λόγω ένσταση αποδεικνύεται παραχρήμα.

595 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 166, υποσημ. 11, βλ. και ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703, η οποία απορρίπτει μεν την ένσταση εκ του άρθρου 281 ΑΚ ως απαράδεκτη λόγω επίκλησης της παραχρήμα απόδειξης στο στάδιο της προσθήκης-αντίκρουσης, φαίνεται, όμως, αρκείται στην επίκληση της παραχρήμα απόδειξης ως λόγο παραδεκτής προβολής νέου ισχυρισμού με τις προτάσεις του εκκαλούντος.

596 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 166

597 ΑΠ 2237/2013, Νόμος, ΕφΛαρ 369/2002, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δικογραφία 2002. 454, βλ. ΑΠ 1061/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, η οποία έκρινε, ότι απαραδέκτως προβλήθηκε η ένσταση συμψηφισμού, διότι προβλήθηκαν μεν με λόγο έφεσης τόσο ο ισχυρισμός, όσο και ο όρος του παραδεκτού του, δηλαδή η παραχρήμα απόδειξη, ωστόσο, όσον αφορά τα στοιχεία, που συνιστούσαν την έγγραφη (παραχρήμα) απόδειξη, αυτά συμπληρώθηκαν με τις προτάσεις του εκκαλούντος και ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703, η οποία, απέρριψε ως απαράδεκτο έναν νέο ισχυρισμό, διότι ενώ προβλήθηκε με λόγο εφέσεως, δεν έγινε επίκληση της έγγραφης απόδειξής του.

Είναι μεν κατ' αρχήν ορθό, ότι δεν στερείται ο διάδικος του δικαιώματος ακροάσεως, όταν δύναται να αντικρούσει τον ισχυρισμό κατά το στάδιο της προσθήκης-αντίκρουσης. Εάν, ωστόσο, γίνει δεκτή η άποψη αυτή, τότε οδηγούμαστε αναπόδραστα σε άτοπο. Και τούτο, διότι, θα είναι αναγκασμένος ο εφεσίβλητος να προβάλει με τις προτάσεις του πλήρεις αμυντικούς ισχυρισμούς κατά της ουσιαστικής βασιμότητας του νέου ισχυρισμού, ενώ μετά την συζήτηση, όπου θα λάβει γνώση για πρώτη φορά των επικαλούμενων από τον εκκαλούντα πραγματικών περιστατικών, που δικαιολογούν την ένταξη του του νέου ισχυρισμού σε μία εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527, θα καλείται στο στάδιο της προσθήκης να αμυνθεί κατά του παραδεκτού του νέου ισχυρισμού.

Θ. Δικονομική μεταχείριση των νέων ισχυρισμών

I. Το απαράδεκτο ως κύρωση σε περίπτωση προβολής καθυστερημένου ισχυρισμού

Σε περίπτωση, που το Εφετείο κρίνει, ότι δεν συντρέχει καμία εκ των περιπτώσεων του άρθρου 527, τότε απορρίπτει ως απαράδεκτο τον νέο πραγματικό ισχυρισμό⁵⁹⁸. Η κύρωση του παραδέκτου, στην περίπτωση αυτή, είναι εύλογη, δεδομένου, ότι οι πραγματικοί ισχυρισμοί των διαδίκων εντάσσονται στις επιτευκτικές διαδικαστικές πράξεις⁵⁹⁹, για τις οποίες, σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων, που τις προβλέπουν, επέρχεται ως συνέπεια το απαράδεκτο⁶⁰⁰. Στην περίπτωση, μάλιστα, της προβολής ενός νέου πραγματικού ισχυρισμού, η απόρριψη αυτού ως απαράδεκτου λόγω μη εφαρμογής κάποιας εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527 έχει ως συνέπεια τον αποκλεισμό της εξέτασης της ουσιαστικής βασιμότητας αυτού⁶⁰¹.

Εξάλλου, η πρόβλεψη για την κήρυξη του παραδέκτου σε περίπτωση προβολής ενός καθυστερημένου ισχυρισμού αποτελεί *conditio sine qua non* για την λειτουργία ενός αποτελεσματικού συστήματος προβολής ισχυρισμών⁶⁰². Και τούτο διότι, σε περίπτωση, που κάποιος εκ των διαδίκων - συνήθως ο αμυνόμενος - έχει πρόθεση να παρατείνει κατά τον δυνατόν τον δικαστικό αγώνα μέσω της αποσπασματικής προβολής των ισχυρισμών του, μόνον ο επαπειλούμενος αποκλεισμός της καθυστερημένης προβολής δύναται να διαφυλάξει την αποτελεσματική εφαρμογή του

598 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 168.

599 βλ. Μητσόπουλο, Μελέται I, ο.π., σελ. 334. Για την διάκριση μεταξύ επενεργητικών ή επιτευκτικών διαδικαστικών πράξεων, βλ. Τσικριά, Διαδικαστικές πράξεις, Ζητήματα κύρους και εννόμων συνεπειών υπό το πρίσμα του εσωτερικού και του δικονομικού διεθνούς δικαίου, 2017, σελ. 33 επ.

600 βλ. Τσικριά, Διαδικαστικές πράξεις, ο.π., σελ. 85 επ., ο οποίος, σε αντίθεση με τις παλαιότερες απόψεις των Μιχελάκη και Μητσόπουλου, οι οποίες με διαφορετική θεωρητική θεμελίωση εκάστη εξ αυτών, δέχονταν ως εφικτό το ενδεχόμενο να απορριφθεί μια επιτευκτική διαδικαστική πράξη ως άκυρη, υποστηρίζει ότι η ακυρότητα θα πρέπει να περιορίζεται στις επενεργητικές πράξεις και το απαράδεκτο στις επιτευκτικές. Ειδικότερα, επισημαίνει (ο.π., σελ. 86-87), ότι η έλλειψη κάποιας από τις τυπικές προϋποθέσεις μιας διαδικαστικής πράξεως οδηγεί στην απόρριψη αυτής ως απαράδεκτης και τον αποκλεισμό του ελέγχου της ουσιαστικής βασιμότητάς της. Κατ' αυτόν τον τρόπο, η κύρωση του παραδέκτου λειτουργεί αποτελεσματικά, με αποτέλεσμα να μην απαιτείται η επικουρική εφαρμογή της κύρωσης της δικονομικής ακυρότητας. Για την νομική φύση του παραδέκτου στο πεδίο του συγκεντρωτικού συστήματος, βλ. Μάινα υπό ΑΠ 26/1972, Δ 1972. 377 επ.

601 πρβλ. Τσικριά, Διαδικαστικές πράξεις, ο.π., σελ. 86-87.

602 βλ. Σταματόπουλο, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 243-244, κατά τον οποίο η έλλειψη κύρωσης για την περίπτωση της καθυστερημένης προβολής καθιστά το συγκεντρωτικό σύστημα αναποτελεσματικό και μη δυνάμενο να συμβάλει στην οικονομία της δίκης και την ταχεία απονομή της δικαιοσύνης.

συγκεντρωτικού συστήματος⁶⁰³.

Περαιτέρω, η σχετική κρίση του δικαστηρίου χωρεί αυτεπαγγέλτως, χωρίς, δηλαδή, να αποτελεί προϋπόθεση η υποβολή σχετικού αιτήματος εκ μέρους του διαδίκου, που έχει προς τούτο έννομο συμφέρον⁶⁰⁴. Ερευνητέο είναι, στο πλαίσιο αυτό, το κύρος και η δεσμευτικότητα μίας δικονομικής συμφωνίας μεταξύ των διαδίκων, με την οποία συμφωνούν να ληφθεί υπ' όψιν από το δικαστήριο ένας καθυστερημένος ισχυρισμός παρά την έλλειψη των προϋποθέσεων του νόμου. Υποστηρίχθηκε, και ορθά, ότι μία τέτοιου είδους δικονομική συμφωνία δεν θα πρέπει να γίνει δεκτή, δεδομένου, ότι οι κανόνες του συγκεντρωτικού συστήματος δεν θεσπίστηκαν μόνο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων των διαδίκων, αλλά και χάριν του δημοσίου συμφέροντος, υπό την ειδικότερη εκδήλωσή της οικονομίας της δίκης και της ταχύτητας απονομής της δικαιοσύνης⁶⁰⁵. Πάντως, δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί το ενδεχόμενη, πιθανή συμφωνία των διαδίκων να επηρεάσει τρόπον τινά την κρίση του δικαστηρίου, όταν η προβολή του νέου ισχυρισμού οφείλεται σε δικαιολογημένη αιτία⁶⁰⁶.

II. Αναιρετικός έλεγχος

α. Οι αναιρετικοί λόγοι εκ των άρθρων 559 αριθ. 8 και 14

Η απόφαση, που δέχεται ή απορρίπτει έναν βραδέως προβληθέντα πραγματικό

603 Σταματόπουλος, Η αρχή της οικονομίας, ο.π., σελ. 244.

604 βλ. ωστόσο ΑΠ 1650/2008, Νόμος = ΕλλΔνη 2011. 1347, η οποία απαιτώντας για το ορισμένο του αναιρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 14 να αναφέρεται στο αναιρετήριο, ότι το απαράδεκτο προτάθηκε από τον διάδικο ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου φαίνεται να υιοθετεί την άποψη, ότι η κήρυξη του απαράδεκτου προϋποθέτει την επίκληση αυτού από έναν εκ των διαδίκων. Ωστόσο, η άποψη αυτή δεν θα πρέπει να γίνει δεκτή, διότι έρχεται σε αντίθεση με την ίδια την έννοια της αυτεπάγγελτης δράσης του δικαστηρίου. Υπό την ισχύ της ΠολΔ, γινόταν δεκτό, ότι το απαράδεκτο δεν μπορούσε να ληφθεί υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, αλλά θα έπρεπε να προταθεί από τον αντίδικο, βλ. *Κιτσικόπουλο*, Πολ Δικ Β', άρθρο 160 αριθ. 24, σελ. 1301, *Glasson/Tissier/Morel/Ράμμος*, Σύστημα Γ', ο.π., σελ. 32. Η ίδια άποψη γινόταν δεκτή και στην νομολογία, βλ. ΑΠ 123/1933, Θεμ ΜΔ' 276, ΕφΑθ 373/1927, Θεμ ΛΘ' 10, ΕφΑθ 1125/1926, Θεμ. ΛΖ. 481, αντιθ. *Ράμμος*, Στοιχεία, Α, ο.π., σελ. 132, κατά τον οποίο το απαράδεκτο ως κύρωση των διατάξεων του συστήματος του 'άνευ επικουρίας δικάζεσθαι' θα έπρεπε να λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, διότι εντασσόταν σε ένα σύστημα επιβεβλημένο από γενικότερους λόγους.

605 *Νίκας*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 168-169.

606 βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 169, ο οποίος επισημαίνοντας, ότι ενδεχόμενη λανθάνουσα ομολογία κάποιου εκ των διαδίκων στο πλαίσιο μίας δικονομικής συμφωνίας δεσμεύει το δικαστήριο, εννοεί προφανώς, ότι το δικαστήριο δεσμεύεται να κρίνει παραδεκτή την προβολή του νέου ισχυρισμού, που βασίζεται στα ομολογηθέντα πραγματικά περιστατικά ως αποδεικνυόμενος με δικαστική ομολογία, πρβλ. και *Schneider*, Nichtzulassung verspäteten Vorbringens gegen den Willen beider Parteien?, NJW 1979. 2506-2507, όπου σημειώνεται, ότι στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, μία τέτοιου είδους συμφωνία δεν θα πρέπει να αγνοείται από το δικαστήριο, ενόψει της απονομής ουσιαστικής δικαιοσύνης.

ισχυρισμό, ελέγχεται αναίρετικά με τους αναίρετικούς λόγους εκ των άρθρων 559 αριθ. 14 και 8⁶⁰⁷. Δεν αποκλείεται, πάντως, η ίδια δικονομική παράβαση να θεμελιώνει αμφοτέρους τους αναίρετικούς λόγους⁶⁰⁸.

Ειδικότερα, με τον αναίρετικό λόγο εκ του άρθρου 559 αριθ. 14 ελέγχεται η δικαστική απόφαση, στην περίπτωση, που το Εφετείο απορρίπτει ως απαράδεκτο πραγματικό ισχυρισμό, λόγω προβολής του για πρώτη φορά ενώπιόν του, καίτοι συντρέχει κάποια εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527⁶⁰⁹, ή αν το δικαστήριο της ουσίας δεν κηρύσσει απαράδεκτο έναν νέο πραγματικό ισχυρισμό, που προβάλλεται στην κατ' έφεση δίκη χωρίς η προβολή του να εμπίπτει σε κάποια εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527⁶¹⁰. Για την παραδοχή του συγκεκριμένου αναίρετικού λόγου εξετάζεται, όχι μόνον εάν το δευτεροβάθμιο δικαστήριο κήρυξε ή δεν κήρυξε το απαράδεκτο, αλλά επιπροσθέτως, εάν ο διάδικος προέβαλε κατά τρόπο παραδεκτό τον νέο ισχυρισμό⁶¹¹. Μάλιστα, για το ορισμένο του συγκεκριμένου αναίρετικού

607 βλ. *Δεληκωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., σελ. 422, ΑΠ 957/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 2382, ΑΠ 35/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΕλλΔνη 2000. 703, βλ. περαιτέρω παραπομπές στις επόμενες υποσημειώσεις. Πάντως, δεν θα πρέπει να αποκλεισθεί η εφαρμογή του αναίρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 11, στην περίπτωση της παραχρήμα αποδείξεως (άρθρο 527 αριθ. 6). Στην περίπτωση αυτή, η παράλειψη του δικαστηρίου να λάβει υπ' όψιν έναν εγγράφως αποδεικνυόμενο ισχυρισμό, θα ιδρύει εκτός των άλλων και τον αναίρετικό λόγο εκ των άρθρων 559 αριθ. 11. Στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου, επικρατεί η άποψη, ότι είναι δυνατός ο αναίρετικός έλεγχος μιας δικαστικής απόφασης, μόνον όταν απορρίπτει έναν βραδέως προβαλλόμενο ισχυρισμό (BGHZ 159, 245 (252) = NJW 2004, 2825, BGHZ 159, 254 (260) = NJW 2004. 2828), ενώ σε περίπτωση αποδοχής του εκφεύγει του αναίρετικού ελέγχου (BGHZ 162, 313 (319) = NJW 2005, 1583). Η άποψη αυτή βασίζεται στους σκοπούς αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας στην πολιτική δίκη και την απονομής ουσιαστικής δικαιοσύνης, βλ. αντιθ. *Schmidt*, Verfahrensfehlerhafte erneute Tatsachenfeststellung und Zulassung neuen Vortrags in der Berufungsinstanz, NJW 2007. 1174-1175.

608 βλ. ΑΠ 1275/2009, Νόμος = ΕΕμπΔ 2010. 647 = ΝοΒ 2010. 893, η οποία έκανε δεκτή την επίδικη αναίρεση κατά παραδοχή αφενός του αναίρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 8, διότι το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έλαβε υπόψη του ουσιώδη ισχυρισμό (αντένσταση περί διακοπής της παραγραφής), παρότι αυτός απαραδέκτως είχε προβληθεί ενώπιόν του, αφετέρου του αναίρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 14, διότι παρά το νόμο, δεν κήρυξε απαράδεκτη την ως άνω αντένσταση, ομοίως και ΑΠ 846/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ.

609 ΑΠ 846/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 586/2017, Νόμος, ΑΠ 611/2016, Νόμος, ΑΠ 98/2015, Νόμος, ΑΠ 760/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2014. 303, ΑΠ 1175/2013, Νόμος, ΑΠ 547/2013, Νόμος = Αρμ 2014. 250, ΑΠ 1252/2011, Νόμος, ΑΠ 1146/2011, Νόμος, ΑΠ 1001/2011, Νόμος = Επιδικία 2013. 44, ΑΠ 602/2010, Νόμος = Επιδικία 2010. 245 = ΕΠολΔ 2010. 864, ΑΠ 1778/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 647, ΑΠ 462/2008, Νόμος = Δ 2008. 850 = ΑρχΝ 2009. 472, ΑΠ 1519/2001, Νόμος = ΔΕΕ 2002. 1132 = ΝοΒ 2002. 1659 = Επιδικία 2003. 399.

610 ΑΠ 846/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 918/2013, Νόμος, ΑΠ 1252/2011, Νόμος, ΑΠ 612/2009, Νόμος = ΧρΙΔ 2010. 201, ΑΠ 1275/2009, Νόμος = ΕΕμπΔ 2010. 647 = ΝοΒ 2010. 893, ΑΠ 1735/2008, Νόμος, ΑΠ 1061/2008, Νόμος, ΑΠ 902/2008, Νόμος = ΔΕΕ 2008. 1384, ΑΠ 1533/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ = Δ 2002. 596 = ΕλλΔνη 2003. 1615.

611 βλ. *Δεληκωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., σελ. 422. Από την νομολογία βλ. ΑΠ 462/2008, Νόμος = Δ 2008. 850 = ΑρχΝ 2009. 472, κατά την οποία για την περίπτωση της παραχρήμα αποδείξεως, θα πρέπει ο διάδικος να επικαλεσθεί την δικαστική ομολογία ή τα έγγραφα, τα οποία πρέπει να προσκομίσει, από τα οποία αποδεικνύεται ο νέος πραγματικός ισχυρισμός, βλ. όμως και ΑΠ 1778/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2009. 647, κατά την οποία η έλλειψη της αναφοράς στο αναίρετήριο, ότι κατά την προβολή του νέου πραγματικού ισχυρισμού στο δικαστήριο της ουσίας, είχε γίνει επίκληση

λόγου θα πρέπει να αναφέρεται στο αναιρετήριο, ότι ο το απαράδεκτο του νέου ισχυρισμού προτάθηκε ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας από τον διάδικο, που είχε προς τούτο έννομο συμφέρον⁶¹².

Αντίστοιχα, ο αναιρετικός λόγος εκ του άρθρου 559 αριθ. 8 ιδρύεται, όταν λαμβάνεται υπόψη νέος πραγματικός ισχυρισμός παρόλο, που δεν συντρέχει κάποια εκ των εξαιρέσεων του άρθρου 527⁶¹³ ή δεν λαμβάνεται υπ' όψιν, παρ' ότι εμπίπτει σε κάποια εκ των περιπτώσεων του άρθρου 527⁶¹⁴. Για το παραδεκτό, ωστόσο, του συγκεκριμένου αναιρετικού λόγου, θα πρέπει ο νέος πραγματικός ισχυρισμός να έχει προταθεί παραδεκτά ενώπιον του δικαστηρίου της ουσίας⁶¹⁵, δεδομένου, ότι με τον όρο «πράγμα» νοείται στο πλαίσιο του άρθρου 559 αριθ. 8 παραδεκτώς προταθείς πραγματικός ισχυρισμός, αφού, διαφορετικά, πραγματικός ισχυρισμός προβληθείς κατά τρόπο απαράδεκτο, δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη από το δικαστήριο της ουσίας⁶¹⁶. Ο αναιρετικός αυτός λόγος απορρίπτεται ως αβάσιμος, εάν το δικαστήριο έλαβε υπόψη τον κρίσιμο ισχυρισμό και τον απέρριψε για οποιονδήποτε λόγο, τυπικό ή ουσιαστικό, αλλά και εκ των πραγμάτων με την παραδοχή ως αποδειχθέντων γεγονότων αντιθέτων προς αυτά που τον συγκροτούν⁶¹⁷.

Γίνεται, δεκτό, ότι, νέοι ισχυρισμοί κατ' άρθρο 527 δύνανται να προταθούν το πρώτον και στην μετ' αναίρεση διαδικασία, ακόμα, δηλαδή, και αν δεν είχαν προταθεί

της συνδρομής κάποιας εκ των περιπτώσεων του άρθρου 527, καθιστά αόριστο τον σχετικό λόγο αναίρεσης εκ του άρθρου 559 αριθ. 14. Για τον τρόπο προβολής του νέου ισχυρισμού, βλ. αναλυτικότερα ανωτέρω υπό Η.

612 ΑΠ 1650/2008, Νόμος = ΕλλΔνη 2011. 1347.

613 Στην περίπτωση αυτή ο απαράδεκτος προταθείς ισχυρισμός εξομοιούται προς τον μη προταθέντα, βλ. ΑΠ 846/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 514/2016, Νόμος, ΑΠ 757/2015, Νόμος, ΑΠ 882/2013, Νόμος, ΑΠ 2365/2009, Νόμος, 1386/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 167, ΑΠ 1275/2009, Νόμος = ΕΕμπΔ 2010. 647 = ΝοΒ 2010. 893.

614 ΑΠ 598/2017, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 359/2015, Νόμος, ΑΠ 960/2013, Νόμος = ΔΕΕ 2014. 730, ΑΠ 918/2013, Νόμος, ΑΠ 1011/2011, ΕλλΔνη 2011. 1400 = ΕΔικΠολ 2012. 62, ΑΠ 194/2009, Νόμος = ΔΕΕ 2010. 493.

615 ΑΠ 757/2015, Νόμος, ΑΠ 359/2015, ΑΠ 279/2015, Νόμος, ΑΠ 243/2015, Νόμος, ΑΠ 269/2007, Νόμος. Μάλιστα, για το παραδεκτό του λόγου αναίρεσης εκ του άρθρου 559, αριθ. 8, θα πρέπει να αναφέρεται στο αναιρετήριο ότι ο ισχυρισμός που στηρίζει το λόγο αναίρεσης είχε προταθεί στο δικαστήριο, το οποίο εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση, και μάλιστα ότι είχε προταθεί νομίμως (ΑΠ 2365/2009, Νόμος, βλ. και ΑΠ 359/2015, Νόμος, ΑΠ 279/2015, Νόμος, ΑΠ 243/2015, Νόμος)

616 βλ. ΟΛΑΠ 2/2001, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΟΛΑΠ 12/2000, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2000. 1249 = ΕλλΔνη 2000. 949 = ΕΕΝ 2000. 345. Για την προϋπόθεση αυτή στο πλαίσιο του αναιρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 8, βλ. αναλυτικότερα *Δελγκωστόπουλο*, Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης, ο.π., σελ. 240 επ.

617 ΑΠ 757/2015, Νόμος, ΑΠ 611/2016, Νόμος, ΑΠ 918/2013, Νόμος, ΑΠ 882/2013, Νόμος, ΑΠ 194/2009, Νόμος = ΔΕΕ 2010. 493. Για την προϋπόθεση αυτή στο πλαίσιο του αναιρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 8 εν γένει, βλ. ΟΛΑΠ 11/1996, Νόμος = ΕλλΔνη 1996. 1319 = ΕΕΝ 1996. 39 = ΝοΒ 1997. 215, ΑΠ 1416/2015, Νόμος, ΑΠ 2234/2013, Νόμος, ΑΠ 460/2013, Νόμος = ΠειρΝομ 2013. 129 = ΔΕΕ 2014. 267.

στο στάδιο, που προηγήθηκε της αναίρεσης⁶¹⁸.

β. Η αναιρετικά ανέλεγκτη κρίση του δικαστηρίου της ουσίας

Αντιθέτως, γίνεται δεκτό, ότι αναιρετικά ανέλεγκτη είναι η οντολογική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας ως προς την συνδρομή ή μη κάποιας εκ των περιπτώσεων του άρθρου 527, δηλαδή ως προς το ουγιγενές ή μη του προταθέντος πραγματικού ισχυρισμού, το δικαιολογημένο ή μη της βραδείας προβολής, την παραχρήμα ή μη απόδειξη του ισχυρισμού⁶¹⁹. Μάλιστα, η κρίση αυτή δεν απαιτεί ειδική αιτιολόγηση εκ μέρους του δικαστηρίου⁶²⁰. Έτσι, στην περίπτωση, που ο καθυστερημένα προβαλλόμενος ισχυρισμός δικαιολογεί το παραδεκτό της βραδείας προβολής του ως αποδεικνυόμενος εγγράφως, η κρίση για το παραδεκτό ή όχι της βραδείας προβολής του, στο βαθμό, που συνδυάζεται με την αντίστοιχη κρίση ότι ο νέος ισχυρισμός που θεμελιώνει το λόγο της έφεσης αποδεικνύεται ή όχι παραχρήμα με την έννοια της έγγραφης απόδειξης, από τα έγγραφα που επικαλέστηκε ο εκκαλών, είναι αναιρετικά ανέλεγκτη, γιατί αφορά κρίση περί τα πράγματα του ουσιαστικού Δικαστηρίου⁶²¹. Κατά συνέπεια, ο ισχυρισμός του αναιρεσειόντος, που πλήττει την σχετική κρίση του δικαστηρίου της ουσίας, δεν μπορεί να στηρίξει λόγο αναίρεσης εκ του άρθρου 559 αριθ. 8 ούτε και εκ του αριθ. 14⁶²². Η άποψη αυτή θα πρέπει να συνδυαστεί και με το γεγονός, ότι για την εξέταση του παραδεκτού στις ανωτέρω περιπτώσεις, το δικαστήριο θα πρέπει να εξετάσει την ουσιαστική βασιμότητα των επικαλούμενων περιστατικών, προκειμένου, να διαμορφώσει την κρίση του. Έτσι, π.χ., για να κρίνει το δικαστήριο ως παραδεκτό έναν εγγράφως αποδεικνυόμενο ισχυρισμό, θα πρέπει να εξετάσει αν πράγματι τα στοιχεία του εγγράφου αποδεικνύουν τον νέο ισχυρισμό.

618 ΑΠ 1659/2011, Νόμος = ΧρΙΔ 2012. 364, ΑΠ 434/2009, Νόμος, ΑΠ 851/2008, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 2460, ΑΠ 1220/2007, Νόμος, ΕφΠειρ 721/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 572/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 650/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 7478/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2014. 764.

619 ΑΠ 780/2015, Νόμος, ΑΠ 98/2015, Νόμος, ΑΠ 2259/2014, Νόμος, ΑΠ 752/2011, Νόμος, ΑΠ 1255/2010, Νόμος, ΑΠ 1048/2009, Νόμος = ΕΠολΔ 2010. 439, ΑΠ 897/2009, Νόμος, ΑΠ 778/2009, Νόμος, ΑΠ 53/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 921, ΑΠ 1990/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 968, ΑΠ 1170/2004, Νόμος = Επιδικία 2005. 157 = ΕπισκΕμπΔ 2005. 335, βλ. και ΣχΚΠολΔ ΙΙΙ. 256.

620 ΟλΑΠ12/1991, ΕλλΔνη 1992. 72 = ΝοΒ 1992. 265, ΑΠ 897/2009, Νόμος, ΑΠ 53/2009, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2010. 921.

621 ΑΠ 780/2015, Νόμος, ΑΠ 98/2015, Νόμος, ΑΠ 2259/2014, Νόμος, ΑΠ 752/2011, Νόμος, ΑΠ 1255/2010, Νόμος, ΑΠ 1990/2007, ΤΝΠ ΔΣΑ = ΝοΒ 2008. 968.

622 ΑΠ 2259/2014, Νόμος, βλ. όμως και ΑΠ 1735/2008, Νόμος, η οποία κάνει δεκτό τον αναιρετικό λόγο εκ του άρθρου 559 αριθ. 14, βάσει της κρίσης, ότι η εκκαλουμένη δεν μνημονεύει ειδικά τα κρίσιμα έγγραφα ούτε κάνει μνεία ως προς το εάν τα ίδια έγγραφα αποδεικνύουν πράγματι τους ίδιους ισχυρισμούς, ώστε να κριθεί παραδεκτή ή όχι η βραδεία προβολή τους στο πλαίσιο της εξαίρεσης των εγγράφως έγγραφης απόδειξης.

Πρόκειται, δηλαδή, για διαμόρφωση οντολογικής κρίσης, η οποία διαφεύγει του αναιρετικού ελέγχου.

Πέραν, δε, τούτου, αναιρετικά ανέλεγκτη τυγχάνει η κρίση του δικαστηρίου της ουσίας και όσον αφορά την συνδρομή ή μη δικαιολογημένης αιτίας για την καθυστερημένη προβολή του ισχυρισμού⁶²³. Γίνεται, μάλιστα, περαιτέρω, δεκτό, ότι δεν είναι απαραίτητη ούτε η αιτιολόγηση της σχετικής κρίσης του δικαστηρίου⁶²⁴. Υποστηρίχθηκε, ωστόσο, η άποψη⁶²⁵, ότι η απορριπτική κρίση του δικαστηρίου σχετικά με την συνδρομή ή μη δικαιολογημένης αιτίας θα πρέπει να αιτιολογείται, προκειμένου, να είναι εφικτός και ο αναιρετικός έλεγχος αυτής και ειδικότερα η παραβίαση των διδαγμάτων της κοινής πείρας κατά την διαδικασία της υπαγωγής⁶²⁶. Ομοίως, κατά μίαν άλλην άποψη, στο πλαίσιο των αναιρετικών λόγων εκ του άρθρου 559 αριθ. 8 και 14, δεν ελέγχονται μεν οι οντολογικές παραδοχές του εφετείου, σχετικά με την συνδρομή των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών, που συνιστούν ή όχι την δικαιολογημένη αιτία, ελέγχεται, πάντως, η παραβίαση της διάταξης του άρθρου 527 αριθ. 4 για ψευδή ερμηνεία της έννοιας της δικαιολογημένης αιτίας⁶²⁷.

Το ζήτημα του αναιρετικού ελέγχου της διάταξης του άρθρου 527 αριθ. 4 συνέχεται άμεσα με την δυνατότητα αναιρετικού ελέγχου των δικονομικών διατάξεων

623 βλ. ΑΠ 897/2009, Νόμος, ΑΠ 1656/2008, Νόμος, ΑΠ 1096/2008, Νόμος, ΑΠ 269/2007, Νόμος, ΑΠ 269/2007, Νόμος, ΑΠ 883/2001, Νόμος, ΑΠ 1086/1997, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 1122/1993, ΕλλΔνη 1995. 818, βλ. αντιθ. ΑΠ 868/2010, Νόμος = ΝοΒ 2010. 2028, η οποία απέρριψε μεν τον αναιρετικό λόγο εκ του άρθρου 559 αριθ. 14 έχοντας, όμως, προηγουμένως ελέγξει αναιρετικά τον λόγο απόρριψης του νέου ισχυρισμού, με την εξής αιτιολογία: «...το Εφετείο το οποίο με την προσβαλλόμενη απόφαση απέρριψε την ως άνω ένσταση ως απαράδεκτη με την αυτή αιτιολογία (ότι δηλαδή: Η ένσταση αυτή σύμφωνα με όσα αναφέρονται στη μείζονα σκέψη είναι απαράδεκτη αφού κατά τα εκτιθέμενα στον εν λόγω πρόσθετο λόγο εφέσεως τα πραγματικά περιστατικά που στοιχειοθετούν την ως άνω ένσταση ήταν γνωστά στην αναιρεσείουσα κατά τη συζήτηση της αγωγής ενώπιον του πρωτοβαθμίου δικαστηρίου, η πεποίθηση της δε ότι το δικαίωμα των αναιρεσιβλήτων ήταν ανύπαρκτο, καθώς και η μεταγενέστερη μεταβολή της νομολογίας δεν δικαιολογούν την μη έγκαιρη υποβολή της εντάσεως) και προσθέτως έκρινε ότι δεν προέκυψε ότι η αναιρεσείουσα αγνοούσε και δεν μπορούσε να πληροφορηθεί εγκαίρως το περιεχόμενο των επικαλουμένων προς απόδειξη του ως άνω ισχυρισμού εγγράφων, ούτε υφίσταται δικαστική ομολογία του προαναφερόμενου ισχυρισμού, δεν κήρυξε παρά το νόμο έκπτωση από δικαίωμα και ο δεύτερος λόγος από τον αριθμό 14 του άρθρου 559 του ΚΠολΔ είναι αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί».

624 ΑΠ 897/2009, Νόμος, ΑΠ 883/2001, Νόμος, ΑΠ 1122/1993, ΕλλΔνη 1995. 818.

625 Νίκας, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 146-147, 168-171.

626 βλ. και Μπαμπινιώτη, ο.π., σελ. 208, υποσημ. 545, ο οποίος σημειώνει, ότι η άποψη αυτή θα πρέπει να νοηθεί στο πλαίσιο του ενδιάμεσου ελέγχου του δικαστή κατά την εξέταση των αναιρετικών λόγων του άρθρου 559 αριθ. 8 και 14 και όχι στο πλαίσιο εξέτασης της παραβίασης των διδαγμάτων της κοινής πείρας στο πλαίσιο του αναιρετικού λόγου εκ του άρθρου 559 αριθ. 1.

627 Μπαμπινιώτης, ο.π., σελ. 207-208, ο οποίος χρησιμοποιεί το εξής παράδειγμα: «Εάν δηλαδή το εφετείο εσφαλμένα θεωρήσει ότι δικαιολογημένη είναι κάθε βραδεία προβολή ισχυρισμού αρκεί να μην οφείλεται σε δόλο του διαδίκου και επιτρέπει έτσι την προβολή ισχυρισμού ο οποίος δεν προτάθηκε πρωτοδίκως από βαρεία αμέλεια τη συνδρομή της οποίας επίσης διαπίστωσε, η απόφασή του θα πρέπει να εξαφανιστεί, διότι παρά τον νόμο δεν κήρυξε απαράδεκτο».

εν γένει. Όπως γίνεται δεκτό, οι δικονομικοί κανόνες δικαίου δεν ελέγχονται αναιρετικά ούτε για ευθεία (άρθρο 559 αριθ. 1)⁶²⁸ ούτε για εκ πλαγίου παράβαση (άρθρο 559 αριθ. 19)⁶²⁹. Δεδομένου, λοιπόν, ότι ο χαρακτήρας της εξεταζόμενης διατάξεως είναι ακραιφνώς δικονομικός, δεν φαίνεται δυνατός και ο αναιρετικός έλεγχός της εκ των αναιρετικών λόγων εκ του άρθρου 559 αριθ. 1⁶³⁰ και 19⁶³¹. Πέραν τούτων, η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας συγκαταλέγεται στις αόριστες νομικές έννοιες⁶³². Όπως γίνεται δεκτό, σε αντίθεση με την κρίση του δικαστηρίου της ουσίας επί των πραγματικών περιστατικών (οντολογική), η οποία εκφεύγει του αναιρετικού ελέγχου κατά το άρθρο 561§1, η κρίση που αφορά τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών (δεοντολογική) ελέγχεται αναιρετικά λόγω ευθείας ή εκ πλαγίου παράβασης του κανόνα δικαίου⁶³³.

Εν προκειμένω, η αόριστη νομική έννοια της δικαιολογημένης αιτίας, η οποία ενυπάρχει στη διάταξη του άρθρο 527 αριθ. 4, δεν δύναται να μετατρέψει την διάταξη αυτή από δικονομικού σε ουσιαστικού δικαίου. Τούτο, δε, διότι ο χαρακτήρας της διατάξεως αυτής εξ απόψεως εξυπηρετούμενου σκοπού είναι προεχόντως δικονομικός. Δεδομένης, δε, της άρνησης της νομολογίας να ελέγξει αναιρετικά τις δικονομικού δικαίου διατάξεις, δεν φαίνεται εφικτός ο αναιρετικός έλεγχος της έννοιας της δικαιολογημένης αιτίας. Κατά συνέπεια, υπό την έποψη αυτή, δεν απαιτείται και αιτιολογία εκ μέρους του δικάσαντος δικαστηρίου.

Η αποτελεσματική, ωστόσο, λειτουργία του συστήματος προβολής νέων ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη και κατ' επέκταση και του συστήματος συγκεντρώσεως εν γένει προϋποθέτει τον αναιρετικό έλεγχο των αποφάσεων των δικαστηρίων της ουσίας κατά την εφαρμογή της εξαίρεσης της δικαιολογημένης αιτίας⁶³⁴. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εξαίρεσης, ο αναιρετικός έλεγχος

628 βλ. ενδ. ΑΠ 960/2013, Νόμος = ΔΕΕ 2014. 730, ΑΠ 194/2009, Νόμος = ΔΕΕ 2010. 493. Η άποψη αυτή γίνεται δεκτή και στην δικονομική θεωρία, βλ. ενδ. *Καλαβρό*, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, 2^η εκδ., 2012, σελ. 82 επ.

629 βλ. ενδ. ΑΠ 145/2012, Νόμος, βλ. όμως και κριτική της θέσης αυτής σε *Καλαβρό*, Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, 2^η εκδ., 2012, σελ. 217 επ.

630 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 208.

631 *Μπαμπινιώτης*, ο.π., σελ. 208, *Μακρίδου* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, άρθρο 269, αριθ. 9.

632 Σε αντίθεση με τις ορισμένες νομικές έννοιες, στις αόριστες νομικές έννοιες υπάρχει αβεβαιότητα ή άλλη ρευστότητα ως προς το περιεχόμενο και τα όρια αυτών, βλ. αναλυτικότερα *Σινανιώτη*, Η αναίρεση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, β' έκδ., Αθήνα, 2006, σελ. 243 επ.

633 *Καλαβρός*, Η διάκριση πραγματικού και νομικού ζητήματος κατά τον αναιρετικό έλεγχο της επιδίκασης εύλογης χρηματικής ικανοποίησης κατ' άρθρο 932 ΑΚ, ΝοΒ 2009. 1051.

634 Η δυνατότητα αναιρετικού ελέγχου της απορριπτικής κρίσης του δικαστηρίου της ουσίας σχετικά με την απόρριψη ενός βραδέως προβαλλόμενου ισχυρισμού γίνεται δεκτή στο πλαίσιο του γερμανικού δικαίου. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό, ότι ελέγχεται αναιρετικά η κρίση του δικαστηρίου, ότι η

επιβάλλεται προς αποφυγή καταχρήσεων. Σε διαφορετική περίπτωση, τίθεται εν αμφιβόλω η προάσπιση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας υπό την ειδικότερη μορφή της δικαστικής ακροάσεως του διαδίκου. Δεν αποκλείεται, έτσι, το εφετείο να απορρίπτει και μάλιστα χωρίς αιτιολογία έναν νέο ισχυρισμό, ο οποίος δεν προβλήθηκε εμπροθέσμως προδήλως λόγω ανωτέρας βίας, στερώντας κατ' αυτόν τον τρόπο την δυνατότητα του διαδίκου, να εισφέρει τον ισχυρισμό αυτόν κατά την εξέλιξη της διαδικασίας, δεδομένου, ότι η προβολή του σε μεταγενέστερο στάδιο αυτής (λ.χ. αναγκαστική εκτέλεση) να αποκλείεται λόγω δεδικασμένου. Έτσι, όμως, ματαιώνεται η απονομή ουσιαστικής δικαιοσύνης, ένας από τους βασικότερους σκοπούς της πολιτικής δίκης. Για όλους τους παραπάνω λόγους, κρίνεται επιβεβλημένος ο αναιρετικός έλεγχος στην περίπτωση της προβολής νέων ισχυρισμών με επίκληση της συνδρομής δικαιολογημένης αιτίας, αν όχι λόγω ευθείας ή εκ πλαγίου παράβασης, έστω υπό την μορφή του ελέγχου των διδαγμάτων της κοινής πείρας κατά την διαδικασία της υπαγωγής.

συγκεκριμένη συμπεριφορά του διαδίκου συνιστά βαρεία αμέλεια ως προς την παράλειψη προβολής του ισχυρισμού, ενώ η παράλειψη του δικαστηρίου, να αναφέρει σε ποια πραγματικά περιστατικά στήριξε την απορριπτική του κρίση συνιστά ουσιώδες ελάττωμα της διαδικασίας, βλ. Stein/Jonas/*Leipold*, *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, 22η έκδ., 2007, § 296, αριθ. 178-179.

I. Η προβολή νέων ισχυρισμών κατόπιν εφέσεως, που στρέφεται κατά αποφάσεως εκδοθείσας πρωτοδίκως κατόπιν ερημοδικίας

Ήδη από την έναρξη ισχύος του ΚΠολΔ, την επιστήμη απασχόλησε έντονα το ζήτημα της δικαιώματος άσκησης εφέσεως του πρωτοδίκως ερημοδικασθέντος διαδίκου⁶³⁵. Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, ερευνητέο είναι το ζήτημα της ευχέρειας, αλλά και των περιορισμών του ερημοδικασθέντος διαδίκου να προτείνει νέους ισχυρισμούς μετά από άσκηση έφεσης κατά της απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου, που εκδόθηκε κατόπιν της ερημοδικίας του.

I. Η προβολή νέων ισχυρισμών στην αρχική μορφή του ΚΠολΔ

Υπό την ισχύ της ΠολΔ/1834, επικράτησε παγίως η άποψη, σύμφωνα με την οποία ο ερημοδικασθείς διάδικος ήταν σε θέση να ασκήσει ευθέως κατά της οριστικής αποφάσεως έφεση, η οποία λειτουργούσε ως αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας, και να προβάλει κατ' έφεση όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς, που μπορούσε να προτείνει και πρωτοδίκως⁶³⁶. Εν συνεχεία, με την εισαγωγή του ΚΠολΔ το ζήτημα της προβολής νέων ισχυρισμών συνδέθηκε με την πρόβλεψη περί ασκήσεως αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας εκ μέρους του ερημοδικασθέντος διαδίκου. Εγκαταλείποντας, έτσι, την αρχικά υιοθετηθείσα αρχή περί τήρησης της διαδοχικής άσκησης των ενδίκων μέσων ανακοπής ερημοδικίας και εφέσεως, προβλέφθηκε στο άρθρο 546 ΚΠολΔ, ότι πλήρες *ius novum*, δηλαδή δικαίωμα προβολής κατ' έφεση όλων των πραγματικών ισχυρισμών, που μπορούσε να προτείνει πρωτοδίκως, είχε ο ερημοδικασθείς διάδικος, ο οποίος άσκησε πρώτα εμπρόθεσμα ανακοπή ερημοδικίας, ενώ ο διάδικος, που άσκησε ευθέως έφεση είχε περιορισμένη δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών, σύμφωνα με τις γενικές περί εφέσεως διατάξεις⁶³⁷.

Κατόπιν, με το ν.δ. 958/1971 προβλέφθηκε εκ νέου η δυνατότητα άσκησης

635 Για την νομοθετική και νομολογιακή εξέλιξη του ζητήματος αυτού, βλ. αναλυτικότερα σε *Απαλαγάκη*, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του ν.2915/2001, Αρμ 2001. 1458 επ.

636 βλ. *Βερβεσό*, Έννοια και περιεχόμενο του άρθρ. 528 ΚΠολΔ, Δ 1977. 85-86 και σελ. 86, υποσημ. 24.

637 βλ. *Βερβεσό*, Έννοια και περιεχόμενο του άρθρ. 528 ΚΠολΔ, Δ 1977. 78-79, βλ. και *Μαθθία*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 772, κατά τον οποίο η ρύθμιση αυτή οφειλόταν στην σκέψη, ότι αφού ο ερημοδικασθείς δεν έχει την δυνατότητα άσκησης απευθείας άσκησης αναιτιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας, δεν θα έπρεπε να έχει την δυνατότητα να διορθώσει την ερημοδικία του με την απευθείας άσκηση εφέσεως.

ανατιολόγητης ανακοπής ερημοδικίας, χωρίς, παράλληλα, να τροποποιηθεί το περιεχόμενο της διάταξης του άρθρου 528 (όπως αναριθμήθηκε με το ν.δ. 958/1971 η διάταξη του άρθρου 546). Αποτέλεσμα αυτού ήταν να δημιουργηθεί τόσο στην θεωρία όσο και στην νομολογία διχογνωμία σχετικά με το ζήτημα, εάν η απεριόριστη δυνατότητα του ερημοδικασθέντος διαδίκου να προβάλλει νέους ισχυρισμούς αφορούσε μόνο τον διάδικο, που άσκησε πρώτα αιτιολογημένη ανακοπή ερημοδικίας και αυτή απορριπτόταν ως απαράδεκτη, ή εάν την ίδια δυνατότητα είχε και ο ερημοδικασθείς διάδικος, που ασκούσε ευθέως έφεση κατά της οριστικής αποφάσεως⁶³⁸.

Κατά μίαν άποψη, που επικράτησε στην νομολογία⁶³⁹, απεριόριστη δυνατότητα προβολής νέων ισχυρισμών, χωρίς, δηλαδή τους περιορισμούς του άρθρου 527, στην κατ' έφεση δίκη είχε και ο διάδικος, που άσκησε απευθείας έφεση κατά της πρωτοβάθμιας αποφάσεως. Και στην θεωρία, όμως, προτάθηκαν μεμονωμένα ερμηνευτικές λύσεις, με σκοπό να ικανοποιηθεί η ανάγκη να αμυνθεί αποτελεσματικά ο πρωτοδίκως ερημοδικασθείς διάδικος προτείνοντας όλους τους ισχυρισμούς, που μπορούσε να προτείνει και πρωτοδίκως⁶⁴⁰.

638 Για την διχογνωμία αυτή, βλ. *Βερβεσό*, Έννοια και περιεχόμενο του άρθρ. 528 ΚΠολΔ, Δ 1977. 79-80.

639 Την στάση της νομολογίας προσδιόρισε η ΟΛΑΠ 308/1973, Δ 1973. 360 επ. με αντίθ. παρατ. *Καργάδου*. Η άποψη αυτή βασίστηκε αφενός στην διαπίστωση ότι δεν δικαιολογείται διαφορετική μεταχείριση του εκκαλούντος, που παρέλειψε την ανακοπή ερημοδικίας και άσκησε απευθείας έφεση απ' αυτόν που άσκησε πρώτα ανακοπή ερημοδικίας, η οποία και απορρίφθηκε, βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 177. Αφετέρου, δε, στην ανάγκη αυξημένης προστασίας του ερημοδικασθέντος διαδίκου λόγω των δυσμενών συνεπειών, ήτοι του τεκμηρίου ομολογίας ή παραίτησεως, που συνεπαγόταν η ερημοδικία για τον ερημοδικασθέντα διάδικο, βλ. *Απαλαγάκη*, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ο.π., Αρμ 2001. 1459. Ωστόσο, η άποψη αυτή επικρίθηκε και περαιτέρω στην θεωρία (βλ. *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 176-178 και *Κεραμέα*, ΑσΔικΔικ, αριθ. 199, σελ. 477), με την αιτιολογία, ότι η αποδοχή της οδηγούσε στην στρέβλωση του συστήματος των ενδίκων μέσων και στην μετατροπή του εφετείου ως κατ' ουσίαν πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Πάντως, η ανωτέρω διχογνωμία έλαβε χώρα στο πλαίσιο της ισχύος του τεκμηρίου ομολογίας. Διαφορετικό ήταν το ζήτημα επί ισχύος του μονομερούς συστήματος συζητήσεως, όπως λ.χ., στις ειδικές διαδικασίες, όπου κατά κρατούσα άποψη, ο ερημοδικασθείς διάδικος δεν είχε την δυνατότητα να προτείνει απεριόριστα νέους πραγματικούς ισχυρισμούς, εάν ασκούσε απευθείας έφεση (βλ. *Απαλαγάκη*, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ο.π., Αρμ 2001. 1459-1460 με π.π. στην υποσημ. 10, σελ. 1460 και *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 184-186 με π.π. στην υποσημ. 35 σελ. 184-185).

640 Κατά μίαν άποψη, προτάθηκε η διορθωτική ερμηνεία του άρθρου 528, ώστε να απαλειφθεί η προϋπόθεση, που έθετε το άρθρο 528, και να είναι σε θέση ο ερημοδικασθείς διάδικος να προτείνει απεριόριστα νέους ισχυρισμούς ανεξάρτητα της προηγούμενης ασκήσεως εκ μέρους του ανακοπής ερημοδικίας, βλ. σχετ. *Μαθία*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι έφεσης, Δ 1980. 773, βλ. όμως και κριτική της άποψης αυτής σε *Νίκα*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 186, βλ. και *τον ίδιο*, Πολιτική Δικονομία, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 264, κατά τον οποίο η άποψη αυτή υπαγορεύτηκε από την ανάγκη πραγματικής ακροάσεως του διαδίκου τουλάχιστον μια φορά πριν την τελεσιδικία της δικαστικής αποφάσεως. Κατά μίαν άλλην άποψη, προτάθηκε να θεωρηθεί η μη συμμετοχή του διαδίκου στις προηγούμενες συζητήσεις, λόγω της οποίας δεν πρότεινε τους ισχυρισμούς του ως «δικαιολογημένη

II. Η προβολή νέων ισχυρισμών μετά τους ν. 2145/1993 και 2207/1994

Η ανωτέρω διχογνωμία λύθηκε, εν πολλοίς, με τους ν. 2145/1993 και 2207/1994. Έτσι, ακολουθώντας ο νομοθέτης την άποψη, που υιοθέτησε ήδη από πολλά έτη η νομολογία, αρχής γενομένης από την ΟΛΑΠ 308/1973, προέβλεψε ρητά στο άρθρο 528, ότι «αν ασκηθεί έφεση από τον διάδικο, που δικάσθηκε ερήμην κατά την πρώτη συζήτηση, η εκκαλουμένη απόφαση εξαφανίζεται μέσα στα όρια, που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους. Ο εκκαλών δικαιούται να προβάλει όλους τους ισχυρισμούς που μπορούσε να προτείνει και πρωτοδίκως»⁶⁴¹. Μάλιστα, δεδομένης και της σαφούς νομοθετικής βούλησης του νομοθέτη⁶⁴², υιοθετήθηκε η άποψη⁶⁴³, ότι στο πεδίο εφαρμογής της διάταξης αυτής δεν υπαγόταν η έφεση, που στρεφόταν κατά αποφάσεως εκδοθείσας κατά κάποια ειδική διαδικασία, όπου ο απολιπόμενος διάδικος δικαζόταν «ωσει παρών».

Με τον ν. 2915/2001, το περιεχόμενο του άρθρου 528 δεν μεταβλήθηκε ουσιαστικά⁶⁴⁴. Ωστόσο, η κατάργηση των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας και η εισαγωγή του συστήματος της μονομερούς συζήτησεως για όλες ανεξαιρέτως τις διαδικασίες είχαν ως συνέπεια την εφαρμογή του άρθρου αυτού και για τις διαδικασίες, στις οποίες μέχρι πρότινος αποκλειόταν η εφαρμογή του άρθρου λόγω της μη εφαρμογής των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας⁶⁴⁵.

Ανεξαρτήτως, πάντως, των λοιπών ερμηνευτικών ζητημάτων, που εμφανίσθηκαν με αφορμή τις συγκεκριμένες νομοθετικές μεταβολές, έγινε δεκτό, ότι μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, ο πρωτοδίκως ερημοδικασθείς διάδικος μπορούσε να

ατία», η οποία επιτρέπει την προβολή τους το πρώτον κατ' έφεση, βλ. σχετ. Μπέη, Πολιτική Δικονομία, άρθρο 513, σελ. 1915, βλ. όμως και Νίκα, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί, ο.π., σελ. 180-181, ο οποίος όσον αφορά τις περιπτώσεις, που εφαρμόζεται το τεκμήριο της ομολογίας απορρίπτει την άποψη αυτή, διότι οδηγεί σε πλήρη αντικειμενικοποίηση της έννοιας της «δικαιολογημένης αιτίας», βλ. όμως και σελ. 186-187, όπου προκρίνει την λύση αυτή έναντι της διορθωτικής ερμηνείας της διάταξης του άρθρου 528, όσον αφορά τις διαδικασίες, όπου επικρατεί το σύστημα της μονομερούς συζήτησεως.

641 Πέραν της νομοθετικής αυτής μεταβολής του άρθρου 528, καταργήθηκε η αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας, ενώ αναγνωρίστηκε η «ανωτέρα βία» ως λόγος της αιτιολογημένης ανακοπής ερημοδικίας».

642 Η νομοθετική βούληση στηριζόταν αφενός στην αναφορά της διάταξης σε ερήμην απόφαση εκδοθείσα κατά την πρώτη συζήτηση αφετέρου στην διευκρίνιση, ότι σκοπός της διάταξης ήταν η ανατροπή του τεκμηρίου της ομολογίας (βλ. ΑιτΕκθ ν.2207/1994, σελ. 14 και 16).

643 βλ. Απαλαγάκη, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ο.π., Αρμ 2001. 1461.

644 Κατά την αιτιολογική έκθεση του νόμου, η σαφής βούληση του νομοθέτη ήταν να αντικαταστήσει η έφεση κατά ερήμην αποφάσεως την αναιτιολόγητη ανακοπή ερημοδικίας, βλ. σχετ. ΑιτΕκθ ν.2915/2001, II Β, σελ. 13.

645 Δεδομένου, ωστόσο, ότι η ρύθμιση του άρθρου 528 συνδεόταν διαχρονικά με την ύπαρξη των επαχθών συνεπειών της ερημοδικίας, η κατάργηση αυτών συνιστούσε άρση της ratio της διάταξης (βλ. Απαλαγάκη, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ο.π., Αρμ 2001. 1463).

προβάλλει σε όλες τις διαδικασίες ανεξαιρέτως τους ισχυρισμούς, που μπορούσε να προτείνει και πρωτοδίκως, χωρίς τους περιορισμούς του άρθρου 527⁶⁴⁶. Ωστόσο, διχογνωμία υπήρξε σχετικά με την εξαφάνιση της εκκαλουμένης. Κατά μίαν άποψη⁶⁴⁷, η εξαφάνιση της εκκαλουμένης προϋπέθετε να κριθεί βάσιμος κάποιος λόγος εφέσεως. Αντιθέτως, κατά την άποψη, που τελικώς επικράτησε⁶⁴⁸, η εμπρόθεσμη και παραδεκτή άσκηση εφέσεως από τον εναγόμενο που δικάστηκε σαν να ήταν παρών, επέφερε την εξαφάνιση της ερήμην αποφάσεως, μέσα στα όρια που καθορίζονταν από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους, χωρίς την προϋπόθεση της ευδοκίμησης κάποιου λόγου εφέσεως.

Εν συνεχεία, και μετά την νομοθετική μεταβολή, που επήλθε με τον ν.3994/2011, το άρθρο 528 επανήλθε στην προ του ν.2915/2001 μορφή του προσαρμοσμένο, όμως, στην διεξαγωγή της δίκης υποχρεωτικά σε μία συζήτηση⁶⁴⁹. Μάλιστα, κατά την ρητή βούληση του νομοθέτη, το άρθρο αυτό εφαρμόζεται για αποφάσεις, που εκδίδονται τόσο κατά την τακτική όσο και κατά τις ειδικές διαδικασίες⁶⁵⁰. Κατ' αυτόν τον τρόπο, επιλύθηκε το ζήτημα της εξαφάνισης της πρωτοβάθμιας απόφασης, για το οποίο επικρατούσε διχογνωμία ήδη από την εισαγωγή του ν. 2915/2001. Πλέον, σύμφωνα με την ρητή πρόβλεψη του άρθρου 528, αν ασκηθεί έφεση από διάδικο που δικάστηκε ερήμην, η εκκαλουμένη απόφαση εξαφανίζεται μέσα στα όρια που καθορίζονται από την έφεση και τους πρόσθετους λόγους, ανεξάρτητα από την διαδικασία που τηρήθηκε⁶⁵¹.

Κατά συνέπεια, για την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, που εκδόθηκε ερήμην του

646 *Απαλαγάκη*, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ο.π., Αρμ 2001. 1468, ΑΠ 884/2007, Νόμος = ΧρΙΔ 2008. 52, ΑΠ 446/2007, Νόμος = ΝοΒ 2008. 138.

647 Η άποψη αυτή υποστηρίχθηκε τόσο στην θεωρία, βλ. *Απαλαγάκη*, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ, ο.π., Αρμ 2001. 1464 επ., *Αρβανιτάκη*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης αποφάσεως, 2001, σελ. 81, *τον ίδιο*, Αρμ 2001. 732 Π, σημ. 1, όσο και στην νομολογία, βλ. ΕφΑθ 7179/2004, ΕλλΔνη 2005. 556, ΕφΘεσ 2318/2004, ΕλλΔνη 1699, ΕφΘεσ 2081/2003, Αρμ 2004. 114. Η άποψη αυτή είχε υποστηριχθεί, πάντως, και προ του ν.2915/2001, βλ. *Τσικριά*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα, ο.π., σελ. 128 επ., 131-132, ο οποίος αποδίδει την άποψη αυτή στην λειτουργία της εφέσεως ως ενός ενδίκου μέσου, που επικιώνει την εξαφάνιση της εκκαλουμένης κατά παραδοχή είτε λόγω σφαλμάτων αυτής είτε λόγω προβολής νέων ισχυρισμών.

648 *Μαργαρίτης-Μαργαρίτη*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Ι, άρθρο 528, αριθ. 3, *Νίκας*, ΠολΔικ, ΙΙΙ, ο.π., σελ. 265, ΑΠ 1346/2013, Νόμος, ΑΠ 310/2012, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 280/2012, Νόμος = ΝοΒ 2013. 132, ΑΠ 652/2011, Νόμος, ΑΠ 394/2011, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 251/2009, Νόμος, ΑΠ 829/2008, ΝοΒ 2008. 2457, ΑΠ 1140/2008, Δ 2009. 187, ΑΠ 866/2008, Νόμος, ΑΠ 884/2007, ΧρΙΔ 2008. 52, ΑΠ 1015/2005, ΕλλΔνη 2005. 1100, ΑΠ 331/2001, ΕλλΔνη 2001. 1320, ΕφΑθ 3137/2009, ΕλλΔνη 2009. 1520, ΕφΘεσ 603/2009, ΕφΑΔ 2009. 834, ΕφΠειρ 668/2009, Νόμος.

649 βλ. ΑιτΕκθ ν.3994/2011, σελ. 11.

650 βλ. ΑιτΕκθ ν.3994/2011, σελ. 11, ΕφΠειρ 531/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 638/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 57/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 362/2014, Νόμος, ΕφΛαρ 145/2014, Νόμος = Δικογραφία 2014. 707, ΕφΠειρ 396/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 292/2014, Νόμος.

651 βλ. ΑΠ 1040/2013, Νόμος = ΧρΙΔ 2014. 128.

εκκαλούντος, δεν απαιτείται να ευδοκιμήσει προηγουμένως κάποιος λόγος της εφέσεως, αλλά επαρκεί η τυπική παραδοχή της⁶⁵². Ωστόσο, δεδομένου, ότι η το εύρος της μεταβίβασης οριοθετείται από τη γενική διάταξη του άρθρου 522 περί μεταβιβαστικού αποτελέσματος, θα πρέπει να γίνεται διάκριση αναλόγως με τον εκάστοτε προβαλλόμενο λόγο εφέσεως. Έτσι, επικρατεί η άποψη⁶⁵³, κατά την οποία, αν με την έφεση προβάλεται από τον ερημοδικασθέντα εναγόμενο άρνηση των αγωγικών ισχυρισμών ή εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων, ως προς την βάση της αγωγής, η απόφαση πλήττεται στο σύνολό της και εξαφανίζεται ως προς όλες τις διατάξεις της. Αντιθέτως, αν με το εφετήριο προβάλλει ο ερημοδικασθείς-εναγόμενος μόνον ενστάσεις καταλυτικές της αγωγής, όπως εξόφλησης, παραγραφής ή εσφαλμένη εκτίμηση των αποδείξεων ως προς την απόρριψη των ενστάσεων αυτών, η απόφαση δεν εξαφανίζεται κατά το μέρος που κρίθηκε βάσιμη η απαίτηση, αλλά μόνον κατά το διατακτικό της. Για να επέλθει, όμως, το αποτέλεσμα της εξαφάνισης της απόφασης, το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο δεν ερευνά αν ο λόγος αυτός είναι βάσιμος, αλλά μόνον αν είναι νόμιμος, έτσι ώστε, στην αντίθετη περίπτωση, να απορρίπτεται η έφεση και να μην εξαφανίζεται η απόφαση.

Μετά την εξαφάνιση της απόφασης, χωρεί ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου νέα συζήτηση της υπόθεσης κατά την οποία ο εκκαλών μπορεί να προβάλλει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς τους οποίους και πρωτοδίκως είχε δικαίωμα να προτείνει, χωρίς να υπόκειται στους περιορισμούς του άρθρου 527 ΚΠολΔ⁶⁵⁴. Δεν ισχύει, ωστόσο, για τον εφεσίβλητο, ο οποίος χωρίς να ωφελείται από τη διάταξη του άρθρου αυτού, αφού πρωτοδίκως είχε παρασταθεί και προβάλλει τους ισχυρισμούς του, δικαιούται να προβάλλει νέους ισχυρισμούς μόνο εάν συντρέχει

652 ΕφΠειρ 637/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 575/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 540/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 540/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 575/2014, Νόμος

653 ΑΠ 2150/2014, Νόμος, ΑΠ 1858/2014, Νόμος, ΑΠ 1624/2014, ΤΝΠ ΔΣΑ, ΑΠ 907/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 414/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 415/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 561/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 557/2015, Νόμος, ΕφΑθ 3706/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 638/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 284/2015, Νόμος, ΕφΛαρ 232/2015, Νόμος = Δικογραφία 2016. 45, ΕφΘρακ 73/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 57/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 362/2014, Νόμος, ΕφΛαρ 145/2014, Νόμος = Δικογραφία 2014. 707, ΕφΛαμ 54/2013, Νόμος, ΕφΑθ 7468/2013, Νόμος = ΕφΑΔ 2014. 768, βλ. και ΕφΠειρ 284/2015, Νόμος, κατά την οποία η διάταξη του άρθρου 528, κατά το μέρος με το οποίο προσδιορίζει τα όρια της εξαφάνισης της προσβαλλόμενης απόφασης, δεν εισάγει νεωτερισμό, αλλά είναι ταυτόσημη με το περιεχόμενο του άρθρου 522, απόσθεται, δε, ότι αν με την έφεση ο εναγόμενος που δικάστηκε πρωτοδίκως ερήμην, προβάλλει ότι η αγωγή είναι νόμω αβάσιμη, αόριστη και απαράδεκτη, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο ερευνά τις ως άνω ελλείψεις, χωρίς να εξαφανίσει προηγουμένως την προσβαλλόμενη απόφαση.

654 Πέραν της νομολογίας, που παρατίθεται στην αμέσως προηγούμενη υποσημείωση, βλ. και ΑΠ 1572/2013, Νόμος, ΑΠ 1572/2013, Νόμος, ΕφΠειρ 380/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 531/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 396/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 822/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 488/2014, Νόμος, ΕφΠειρ 292/2014, Νόμος.

κάποια απ' τις προϋποθέσεις του άρθρου 527⁶⁵⁵.

Σημειώνεται, τέλος, ότι η διάταξη του άρθρου 528 εφαρμόζεται και επί πλασματικής ερημοδικίας, όταν, δηλαδή, ο ενάγων δεν καταβάλει ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου το αναλογούν δικαστικό ένσημο⁶⁵⁶. Στην περίπτωση αυτή, αν η νομότυπη και εμπρόθεσμη άσκηση της έφεσης συνοδεύεται με την καταβολή του δικαστικού ενσήμου, τότε επέρχεται εξαφάνιση της εκκαλουμένης και νέα συζήτηση της υπόθεσης, οπότε και ο ενάγων, κατ' ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 528, δικαιούται να προτείνει όλους τους πραγματικούς ισχυρισμούς τους οποίους μπορούσε να προτείνει και πρωτοδίκως, χωρίς να δεσμεύεται από τους περιορισμούς του άρθρου 527.

655 Εφαθ 7468/2013, Νόμος = ΕφαΔ 2014. 768, Εφαρ 66/2002, Νόμος = Δικογραφία 2003. 42.

656 ΑΠ 1572/2013, Νόμος, ΕφΠειρ 637/2015, Νόμος, ΕφΠειρ 466/2015, Νόμος, Εφαρ 36/2012, Δικογραφία 2012. 262, ΕφαΘ 93/2010, ΕλλΔνη 2011. 1068, Εφαθ 2498/2008 ΕλλΔνη 2009. 841, ΕφΘεσ 135/2008. Αρμ 2009 1223, ΕφΠατρ 986/2008, ΑχΝομ. 2009 403, ΕφΘεσ 135/2008, Νόμος = Αρμ 2009. 1223, Εφαθ 2498/2008, Νόμος = ΕλλΔνη 2009. 841 Εφαθ 1589/2005, ΕλλΔνη 2006. 241, Εφαθ 5798/2003, ΕλλΔνη 2004. 493, Εφαθ 1601/2001, ΑρχΝ 2001. 915.

ΙΑ. Επίλογος

Η εξέταση των ειδικότερων ζητημάτων, που ανακύπτουν στο πλαίσιο της προβολής των νέων ισχυρισμών, κατέδειξε την σημασία του ζητήματος αυτού για την πολιτική δίκη εν γένει. Έτσι, αποτελώντας ουσιαστικά μεταφορά του συστήματος συγκεντρώσεως στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, η ερμηνεία των επιμέρους εξαιρέσεων γίνεται με γνώμονα την επιδίωξη περί ταχύτητας της διαδικασίας, οικονομίας της δίκης, ικανοποίησης του δικαιώματος δικαστικής προστασίας και αποφυγής της καταχρηστικής δικονομικής συμπεριφοράς του διαδίκου.

Μετά τον ν. 4335/2015, το βάρος της προβολής των καθυστερημένων ισχυρισμών μετατοπίστηκε στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας ενόψει της κατάργησης των εξαιρέσεων, που προβλέπονταν στο άρθρο 269. Σημειώθηκε, ότι η μετατόπιση αυτή ενδέχεται να οδηγήσει σε αντίθετα από τα επιδιωκόμενα με το σύστημα συγκεντρώσεως αποτελέσματα, δεδομένου, ότι καθίσταται επιβεβλημένη η άσκηση εφέσεως, προκειμένου, να προβληθούν πραγματικοί ισχυρισμοί, οι οποίοι θα μπορούσαν να προβληθούν ήδη ενώπιον του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου.

Εν συνεχεία, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 527, σημαντικά ζητήματα ανέκυψαν από την διάκριση μεταξύ αυτοτελών και μη αυτοτελών ισχυρισμών όσον αφορά τον αντίστοιχο χρόνο προβολής. Λόγοι ιστορικοί, δογματικοί και συστηματικοί επιβάλλουν την εξαίρεση των μη αυτοτελών ισχυρισμών συμπεριλαμβανομένων των αρνήσεων από την ρύθμιση του συγκεντρωτικού συστήματος. Η ερμηνευτική αυτή λύση βασίσθηκε κυρίως στην διαπίστωση, ότι η εξέταση των ισχυρισμών αυτών δεν συνεπάγεται, στις περισσότερες των περιπτώσεων, καθυστέρηση της διαδικασίας.

Όσον αφορά τις εξαιρέσεις του άρθρου 527, η πρώτη εξαίρεση των ισχυρισμών του νικήσαντος διαδίκου δικαιολογείται από την αξίωση διατήρησης της ισχύος της δικαστικής απόφασης του πρωτοβάθμιου δικαστηρίου. Ως εκ τούτου, καλύπτει εκείνους μόνον τους ισχυρισμούς, που αποσκοπούν στην διατήρηση και όχι την ανατροπή του διατακτικού της εκκαλουμένης. Ως προς τον αυτοτελώς προσθέτως παρεμβάντα, η σχετική ρύθμιση διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα του θεσμού της αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως.

Το ζήτημα των οπιγενών ισχυρισμών αποκτά ιδιαίτερη σημασία ενόψει του ν.4335/2015, δεδομένου, ότι ο κρίσιμος χρόνος για την γένεση των ισχυρισμών αυτών είναι η παρέλευση της προθεσμίας για κατάθεση προτάσεων στην τακτική

διαδικασία και της συζήτησης στις ειδικές διαδικασίες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα των ισχυρισμών, που στηρίζονται σε διαπλαστικά δικαιώματα, δεδομένου, ότι γίνεται η διάκριση μεταξύ χρόνου γέννησης και χρόνου άσκησης των δικαιωμάτων αυτών.

Περαιτέρω, το ζήτημα των προνομιακών ισχυρισμών παρουσιάζει διαχρονικά ερμηνευτικά ζητήματα, που εντοπίζονται κυρίως στις διατάξεις δημοσίας τάξεως, την ένσταση κατάχρησης δικαιώματος και τις καταχρηστικές ενστάσεις. Σε όλες εκείνες τις περιπτώσεις, γίνεται διάκριση μεταξύ προβολής των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και υποβολής του σχετικού αιτήματος, στο βαθμό, που το τελευταίο θεωρείται απαραίτητο για την παραδεκτή προβολή των ισχυρισμών αυτών.

Εν συνεχεία, η έννοια της δικαιολογημένης αιτίας δημιουργεί ιδιαίτερα ερμηνευτικά ζητήματα ενόψει και της νομοθετικής μεταβολής του ν. 4335/2015. Η σύνδεση της έννοιας αυτής με την συμπεριφορά του διαδίκου και το είδος της υπαιτιότητας αποτελούν τα σημαντικότερα ζητήματα, ενώ το πταίσμα του πληρεξουσίου δικηγόρου, του προσθέντος παρεμβαίνοντος και η παράλειψη του δικαστηρίου να καθοδηγήσει τον διάδικο αναδεικνύουν στοιχεία ξένα προς τον διάδικο, τα οποία επηρεάζουν την εξέταση της έννοιας της δικαιολογημένης αιτίας.

Η τελευταία εξαίρεση, που συνίσταται στους παραχρήμα αποδεικνυόμενους ισχυρισμούς, περιστρέφεται γύρω από το είδος της απόδειξης, που δικαιολογεί την παραδεκτή προβολή, καθώς και με την σχέση προς το άρθρο 529§2, που ρυθμίζει το διαφορετικό ζήτημα της παραδεκτής προσκόμισης νέων αποδεικτικών μέσων στην κατ' έφεση δίκη. Οι δύο αυτές διατάξεις τέμνονται στο βαθμό, που το αποδεικτικό μέσο, που αποδεικνύει τον ισχυρισμό είναι νέο.

Εξάλλου, η προβολή των νέων ισχυρισμών δεν παραφυλάσσεται στους διαδίκους για το στάδιο μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, αλλά χορηγείται και για το στάδιο της εξέτασης της εφέσεως, με αποτέλεσμα η ουσιαστική βασιμότητα ενός νέου ισχυρισμού, να οδηγεί στην εξαφάνιση. Όσον αφορά, δε, τον τρόπο προβολής των νέων ισχυρισμών, ιδιαίτερο είναι το ζήτημα της προβολής των προνομιακών ισχυρισμών. Η δυνατότητα αυτεπάγγελτης λήψης υπ' όψιν ή προβολής τους σε κάθε στάση της δίκης συνηγορεί υπέρ της προβολής του με τις προτάσεις του εκκαλούντος και όχι υποχρεωτικά με τους λόγους έφεσης.

Η αποτελεσματικότητα του συστήματος συγκεντρώσεως προϋποθέτει την

πρόβλεψη κυρώσεων σε περίπτωση προβολής καθυστερημένου ισχυρισμού. Την λειτουργία αυτή επιτελεί στην περίπτωση του άρθρου 527 η πρόβλεψη περί κήρυξης απαραδέκτου, το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται υπ' όψιν αυτεπαγγέλτως, χωρίς, δηλαδή, την υποβολή σχετικού αιτήματος του διαδίκου. Η αποτελεσματικότητα, όμως, του συστήματος συγκεντρώσεως προϋποθέτει και τον αναιρετικό έλεγχο των αποφάσεων των δικαστηρίων της ουσίας ως προς την αποδοχή ή την απόρριψη των νέων ισχυρισμών, ο οποίος επιτυγχάνεται μέσω των αναιρετικών λόγων εκ του άρθρου 559 αριθ. 8 και 14. Ιδιαίτερα ζητήματα ανακύπτουν ως προς τον αναιρετικό έλεγχο της κρίσης περί συνδρομής της δικαιολογημένης αιτίας ενόψει της αοριστίας, που ενέχει, καθώς και του ασαφούς περιεχομένου του.

Τέλος, η προβολή νέων ισχυρισμών σε περίπτωση εφέσεως κατά απόφασεως πρωτοδίκως εκδοθείσας κατόπιν ερημοδικίας εξαρτάται, εν πολλοίς, από τον τρόπο και χρόνο εξαφάνισης της εκκαλουμένης, ενώ με την πρόσφατη νομοθετική τροποποίηση του ν. 3994/2011, το περιεχόμενο του άρθρου 528 αποσαφηνίστηκε και λύθηκαν αρκετά από τα ερμηνευτικά ζητήματα, που προέκυψαν στο παρελθόν.

Συμπερασματικά, ενόψει του ν. 4335/2015, που επέφερε σημαντικές μεταβολές ιδιαίτερα στον πρώτο βαθμό δικαιοδοσίας, η προβολή νέων ισχυρισμών αποκτά βαρύνουσα σημασία αναφορικά με τον σκοπό ανεύρεσης της ουσιαστικής αλήθειας στην πολιτική δίκη. Υπό το νέο καθεστώς, η προβολή αρκετών ισχυρισμών μετατίθεται στον δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας, αλλά, παράλληλα, περιορίζεται μόνο σε αυτό το διαδικαστικό στάδιο, χωρίς να δύναται να προβληθεί σε μεταγενέστερο χρονικό σημείο. Κατά συνέπεια, χρήσιμη καθίσταται η ερμηνεία των αντίστοιχων εξαιρέσεων βάσει των νέων ρυθμίσεων της προβολής ισχυρισμών, και πάντως η διασφάλιση του δικαιώματος δικαστικής ακροάσεως του διαδίκου μέσω της χορήγησης της δυνατότητας αποτελεσματικής προβολής πραγματικών ισχυρισμών στην κατ' έφεση δίκη.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Ballon, Oskar*, Einführung in das österreichische Zivilprozessrecht-Streitiges Verfahren, 11. Auflage, 2006
- Baumbach, Adolf/Lauterbach, Wolfgang/Albers, Jan/Hartmann, Peter*, Zivilprozessordnung , 76. Auflage, 2018
- Bettermann, Karl-August*, Anfechtung und Kassation, ZZP 1975. 365 ff.
- Crückeberg, Harald*, Unstreitige neue Tatsachen in zweiter Instanz, MDR 2003. 10 ff.
- Deubner, Karl*, Zurückweisung verspäteten Vorbringens nach der Vereinfachungsnovelle, NJW 1977. 921 ff.
- Fasching, Hans*, Das Neuerungsverbot im Berufungsverfahren des griechischen Zivilprozesses im Vergleich zu den entsprechenden Regelungen im österreichischen und deutschen Zivilprozess, Τμητικός Τόμος Γ. Ράμμου Ι, 1979, σελ. 263 επ.
- Fellner, Christoph*, Berücksichtigung eines neuen Sachvortrags mit neuen Angriffs- und Verteidigungsmitteln und die Folgen in der Berufungsinstanz, MDR 2004. 241 ff.
- Fuhrmann, Manfred*, Verspätetes Vorbringen des Streithelfers, NJW 1982. 978 ff.
- Gilles, Peter*, Rechtsmittel im Zivilprozeß, 1972
- Grunsky, Wolfgang*, Zum Tatsachenstoff im Berufungsverfahren nach der Reform der ZPO, NJW 2002. 800 ff.
- Guinchard, Serge*, Droit et pratique de la procédure civile 2017/2018, Droit interne et européen, 9ème edition, 2016
- Guinchard, Serge-Férrand, Frédérique-Chainais, Cécile*, Procédure Civile, 5ème édition, 2017
- Guinchard, Serge-Férrand, Frédérique-Chainais, Cécile*, Procédure Civile Droit interne et européen du procès civil, 31ème édition, 2012
- Heiderhoff, Bettina*, Die Tatsachenbindung des Berufungsgerichts nach der ZPO-Reform, JZ 2003. 490 ff.
- Hermisson, Vollrath*, Die Rechtsprechung des BGH und des BVerfG zur Zurückweisung von verspätetem Vorbringen im Zivilprozess, NJW 1983, 2229 ff.
- Hünkel, Marc/Dübbbers, Robert*, Anregung zur konkreten Normenkontrolle des § 531

- Abs. 2 Nr. 3 ZPO, NJ 2002. 184 ff.
- Jacoby, Florian*, Anmerkung zu BGHZ, Anmerkung zu BGHZ, Beschluss vom 23.7.2008, ZZP 2009. 358 ff.
- Kerameus, Konstantinos*, Neuere Entwicklungen des Zivilprozessrechts in Griechenland in Griechisches Recht im Wandel: neuere Entwicklungen des Familienrechts und des Zivilprozessrechts, Fenge, Hilmar/Papantoniou, Nikos (Hrsg.), 1987, s. 17 ff.
- Kodek, Georg/Mayr, Peter*, Zivilprozessrecht, 2011
- Kroppenber, Inge*, Verjährungseinrede in der Berufungsinstanz bei unstreitiger Tatsachengrundlage, NJW 2009. 642 ff.
- Leipold, Dieter*, Prozeßförderungspflicht der Parteien und richterliche Verantwortung, ZZP 1980. 237 ff.
- Mainas, Petros*, Die Eventualmaxime nach griechischem Recht, 1970
- Meier, Isaak*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, eine kritische Darstellung aus der Sicht von Praxis und Lehre, 2010
- Meller-Hannich, Caroline*, Zur Präklusion der Verjährungseinrede in der Berufungsinstanz, NJW 2006 3385 ff.
- Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 5. Auflage, 2016
- Musielak, Hans-Joachim/Voit, Wolfgang* (Hrsg.), Zivilprozessordnung: ZPO, 14. Auflage, 2017
- Noethen, Mark*, Zulässigkeit einer erstmals im Berufungszug erhobenen Verjährungseinrede, MDR 2006. 1024 επ.
- Ostermeier, Peter*, Alte und neue Probleme des Präklusionsrechts nach der ZPO-Reform, ZZP 2007. 219 ff.
- Prütting, Hans/Gehrlein, Markus*, Zivilprozessordnung (Kommentar), 9. Auflage, 2017
- Rosenberg, Leo/Schwab, Karl Heinz/Gottwald, Peter*, Zivilprozessrecht, 17. Auflage, 2010
- Rohlfing, Bernd*, Präklusion des erstmals im Berufungszug ausgeübten Widerrufsrechts, NJW 2010. 1787 ff.
- Rechberger, Walter/Simotta, Daphne-Ariadne*, Zivilprozessrecht, Erkenntnisverfahren, 6. Auflage, 2003
- Schultze, Johannes*, Verspätetes Vorbringen durch den Streithelfer, NJW 1981. 2663 ff.

- Schmidt, Patrick*, Verfahrensfehlerhafte erneute Tatsachenfeststellung und Zulassung neuen Vortrags in der Berufungsinstanz, NJW 2007. 1172 ff.
- Schneider, Egon*, Nichtzulassung verspäteten Vorbringens gegen den Willen beider Parteien?, NJW 1979. 2506 ff.
- Schneider, Egon*, Präklusionsrecht-Gefahrenstellen und Abwehrstrategien im Überblick, MDR 2002. 684 ff.
- Schneider, Egon*, Verspätungsrecht im Berugungsverfahren, NJW 2003. 1434 ff.
- Spühler, Karl/Tenchio, Luca/Infanger, Dominik* (Hrsg.), Schweizerische Zivilprozessordnung, Basler Kommentar, 2010
- Stein, Friedrich/Jonas, Martin/ Leipold, Dieter*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band IV (§§ 253-327), 22 Auflage, 2007
- Stein, Friedrich/Jonas, Martin/Althammer, Christoph*, Kommentar zur Zivilprozessordnung, Band VI (§§ 511-703 d), 22 Auflage, 2012
- Stackmann, Nikolaous*, Der Angriff auf defizitäre Feststellungen im zivilprozessualen Ersturteil, NJW 2013. 2929 ff.
- Sutter-Somm, Thomas/Hasenböhler, Franz/Leuenberger, Christoph* (Hrsg.), Kommentar zu Schweizerischen Zivilprozessordnung (ZPO), 2010
- Sutter-Somm, Thomas*, Schweizerisches Zivilprozessrecht, 2. Auflage, 2012
- Weth, Stephan*, Die Zurückweisung verspäteten Vorbringens im Zivilprozess, 1988
- Wieczorek, Bernhard/Schütze, Rolf*, Zivilprozessordnung und Nebengesetze-Großkommentar, Band V/1 (§§ 300-329), 4. Auflage, 2015,
- Würfel, Jörg*, ZPO-Reform-Verspätetes aber unstreitiges Vorbringen in der Berufungsinstanz, MDR 2003. 1212 ff.
- Vietze, Rainer*, Zurückweisung verspäteten Vorbringens im Zivilprozess nach § 296 ZPO, JA 2003. 235 ff.
- Zöller, Richard*, Zivilprozessordnung (Kommentar), 30. Auflage, 2014

Ελληνική Βιβλιογραφία

- Glasson/Tissier/Morel/Ράμμος*, Σύστημα Πολιτικής Δικονομίας, Τόμ. Γ', 1933
- Habscheid, Walther*, Περί των τάσεων συγκέντρωσης της πολιτικής δίκης εις την Δυτικήν Ευρώπην, Αρμ 1974. 88 επ.
- Απαλαγάκη Χ.*, Το δικαίωμα ακροάσεως των διαδίκων στην πολιτική δίκη, 1989
- Απαλαγάκη Χ.*, Τα ερμηνευτικά ζητήματα του άρθρου 528 ΚΠολΔ μετά τις τροποποιήσεις του ν.2915/2001, Αρμ 2001. 1458 επ.
- Απαλαγάκη Χ.*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 4101/1983, Αρμ 1984. 311 επ.
- Αρβανιτάκης Π.*, Η κατ' ουσίαν έρευνα της διαφοράς μετά την εξαφάνιση της πρωτόδικης αποφάσεως, 2001
- Αρβανιτάκης Π.*, Η ένσταση πλαστότητας στην κατ' έφεση δίκη, Αρμ 2006. 1377 επ.
- Αρβανιτάκης Π.*, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, 2005
- Αρβανιτάκης Π.*, Η συμβολή του Καθηγητή Νικολάου Νίκα στο δίκαιο των ενδίκων μέσων. Πρόσφατες νομοθετικές και νομολογιακές εξελίξεις στο πεδίο του *ius ponnogum*, ιδίως σε σχέση με τους προνομιακούς ισχυρισμούς στον τόμο «Η πολιτική δίκη σε κρίσιμη καμπή, Επιστημονικό Συμπόσιο προς τιμήν του Καθηγητή Ν. Νίκα», 2016
- Αρβανιτάκης Π.*, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, 1995
- Βαθρακοκοίλης Β.*, Ερμηνεία ΚΠολΔ, Τομ. Γ', 1985
- Βαρβιτσιώτης Δ.*, Η εσπευσμένη προβολή ισχυρισμών στην πολιτική δίκη ως καταχρηστική άσκηση της αξίωσης προς παροχή έννομης προστασίας και δικαστικής ακρόασης, Δ 1984. 465 επ.
- Βαρβιτσιώτης Δ.*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 2726/1984 (περιλ.). Δ 1985. 47
- Βλάσσης Ηλ.*, Η εκκρεμοδικία κατά τον ΚΠολΔ, Δ 1977. 227 επ.
- Βλαστός Στ.*, παρατηρήσεις στην ΟΛΑΠ 1285/1982, Δ1983. 570
- Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π.*, Η νέα διαδικασία του ΚΠολΔ στον πρώτο και δεύτερο βαθμό, 2004
- Γέσιου-Φαλτσή Π./Απαλαγάκη Χ./Αρβανιτάκης Π./Σοφιαλίδης Α.*, Η πολιτική δικονομία από την θεωρία στην πράξη, Θέματα εμβαθύνσεως, Γ' εκδ., 2013
- Γέσιου-Φαλτσή Π.*, Δίκαιο αποδείξεως, Γ' εκδ., 1986
- Γέσιου-Φαλτσή Π.*, Η δικονομική έννομη τάξη Ι, Μελέτες, 1981

Γέσιου-Φαλσή Π. στον τόμο της ΕΕΔ «Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων στην Πάτρα 1988 – Βασικά Θέματα Από την Έφεση (Νέα αιτήματα – Νέοι ισχυρισμοί – Νέα αποδεικτικά μέσα)», σελ. 376 επ.

Γεωργιάδης Απ.-Σταθόπουλος Μ., Αστικός κώδιξ: ερμηνεία κατ' άρθρον - νομολογία - βιβλιογραφία, Τόμος Ι. Γενικά αρχαί (1978), Τόμος ΙΙ. Γενικό ενοχικό (1979)

Γεωργιάδης Απ., Ενοχικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1999

Γεωργιάδης Απ. στον τόμο της ΕΕΔ «Πρακτικά 14ου Πανελληνίου Συνεδρίου της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων στην Πάτρα 1988 – Βασικά Θέματα Από την Έφεση (Νέα αιτήματα – Νέοι ισχυρισμοί – Νέα αποδεικτικά μέσα)», σελ. 363 επ.

Γρόλλης Στ., ΑΚ 281: Η περιπέτεια μια μεγαλόπνοης διάταξης, Δ 2005. 560 επ.

Δαγτόγλου Π., Συνταγματικό Δίκαιο: Ατομικά Δικαιώματα, 4^η έκδοση, 2012

Δεληκωστόπουλος Ι., Η αναζήτηση της αλήθειας στην πολιτική δίκη, 2016

Δεληκωστόπουλος Ι., Η ελεύθερη εκτίμηση των αποδείξεων από τον δικαστή στην πολιτική δίκη, 2004

Δεληκωστόπουλος Ι., Οι δικονομικοί λόγοι αναίρεσης. Κατά το άρθρο 559 ΚΠολΔ και σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο, 2009

Δεληκωστόπουλος Στ.-Σινανιώτης Α., Ερμηνεία κατ' άρθρον Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας ΚΠολΔ, Τόμοι Ι-ΙΙ, 1969

Δημητρίου Δ., Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης κατ' έφεση, 1987

Διαμαντόπουλος Γ., Η κατ' άρθρο 236 ΚΠολΔ καθοδηγητική εξουσία του δικαστή στην πολιτική δίκη, ΕλλΔνη 2014. 680 επ.

Ερμηνεία του αστικού κώδικος (ΕρμΑΚ), 1976

Ευκλείδης Σ.-Παπαδόπουλος Κ., Ερμηνεία της πολιτικής δικονομίας, Γ' εκδ., 1932

Ζέπος Π., Ενοχικόν Δίκαιον, Α' μέρος, Γενικόν, Β' εκδ., 1955

Καλαβρός Κ., Εισαγωγή - Η φυσιολογία των νέων ρυθμίσεων, ΕΠολΔ 2014. 172 επ.

Καλαβρός Κ., Πολιτική δικονομία: γενικό μέρος: Διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, Γ' εκδ., 2012

Καλαβρός Κ., Πολιτική δικονομία: γενικό μέρος: Διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, Δ' εκδ., 2016

Καλαβρός Κ., Η αναίρεση κατά τον ΚΠολΔ, Ερμηνεία κατ' άρθρο, Β' εκδ., 2012

Καλαβρός Κ., Η διάκριση πραγματικού και νομικού ζητήματος κατά τον αναιρετικό έλεγχο της επιδίκασης εύλογης χρηματικής ικανοποίησης κατ' άρθρο 932 ΑΚ, ΝοΒ

2009. 1037 επ.
- Καργάδος Π.*, Περί τα σχέσης της εφέσεως προς την ουσίαν της υποθέσεως και της αγωγής, ΕΕΝ 1986. 5 επ.
- Καργάδος Π.*, Παρατηρήσεις υπό ΟΛΑΠ 308/1973, Δ 1973. 361 επ.
- Καργάδος Π.*, Το βάρος αποδείξεως, 1983
- Κεραμεύς Κ.*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 1986
- Κεραμεύς Κ.*, Ένδικα Μέσα, Δ' εκδ., 2007
- Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Δ./Νίκας Ν.*, Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Τόμ. I, 2000
- Κιουπτσίδου-Στρατουδάκη Ε.*, ΕΣΔι, Σεμινάριο επιμόρφωσης δικαστικών λειτουργών της 23^{ης} - 24^{ης} Ιουνίου 2016: Η έφεση μετά τον ν. 4335/2015, Εισήγηση δημοσιευμένη σε <http://www.esdi.gr/nex/index.php/el/2015-07-21-12-01-18/2016>
- Κιτσικόπουλος Α.*, Πολιτική Δικονομία, Τόμος Β', 1937, Τόμος Στ', 1948
- Κλαμαρής Ν.*, Η καταχρηστική άσκησης δικαιώματος εν τω αστικό δικονομικό δικαίω, Τεύχος Α', 1980
- Κλαμαρής Ν.*, Το δικαίωμα δικαστικής προστασίας κατά το άρθρο 20 παρ.1 Συντάγματος 1975, 1989
- Κλαμαρής Ν.*, Ο κανών της άπαξ μόνον ασκήσεως των ενδίκων μέσων, 1981
- Κονδύλης Δ.*, Το δεδικασμένο κατά τον ΚΠολΔ, 2^η έκδοση, 2007
- Κουσσούλης Στ.*, Οι πραγματικοί ισχυρισμοί στην πολιτική δίκη, 2003,
- Κουσσούλης Στ.*, Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, 2007
- Κουσουλός Ι.*, Το ένδικον μέσον της εφέσεως κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, ΝοΒ 1972. 153 επ.
- Λιβαθηνός Θ.*, Πρότασις ενστάσεων και επίκλησις εγγράφων κατά την πρωτόδικον και έκκλητον δίκην, ΝοΒ 1953. 841 επ.
- Μάινας Π.*, Ο αποκλεισμός των ισχυρισμών εις την εξέλιξιν των δικονομικών συστημάτων προς επιτάχυνσιν της δίκης, Τιμ. Τόμος Γ. Ράμμου, ΙΙ, 1979, σελ. 555 επ.
- Μακρίδου Κ.*, Η έκδοση αποφάσεως επί της ουσίας σε εύλογο χρόνο στην πολιτική δίκη, ΝοΒ 2012. 1345 επ.
- Μακρίδου Κ.*, Πραγματικού ισχυρισμοί και θεμελιώδη δικονομικά συστήματα, ΕλλΔνη 2008. 321 επ.

- Μακρίδου Κ.*, Ειδικές Διαδικασίες στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας μετά τον Ν. 4335/2015, 2017
- Μακρίδου Κ.*, Οι προτεινόμενες ρυθμίσεις του ΣχΝΚΠολΔ (2014) ως προς την τακτική διαδικασία - συζήτηση στο ακροατήριο, ΕΠολΔ 2014. 189 επ.
- Μακρίδου Κ.*, Η επανάληψη της συζητήσεως κατ' άρθρο 254 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2005. 1306 επ.
- Μακρίδου Κ.*, Η νέα διάταξη του αρ. 261 ΑΚ για την παραγραφή εν επιδικία, ΝοΒ 2014. 249 επ.
- Μακρίδου Κ.*, Ένα πολύτιμο όπλο στα χέρια των δικαστών - Η δικαστική καθοδήγηση του άρθρου 236 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 2011. 953 επ,
- Μανιώτης Δ.*, Η αρχή τηρήσεως της προδικασίας κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 1994
- Μαργαρίτης Μ.-Μαργαρίτη Α.*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Θεωρία-Νομολογία, Ι, 2012
- Μαθθίας Στ.*, Νέοι ισχυρισμοί ως λόγοι εφέσεως, Δ 1980. 766 επ.
- Μαθθίας Στ.*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 3483/1986, ΕλλΔνη 1986. 1196
- Μητσόπουλος Γ.*, Διαδικαστικά Πράξεις, Μελέται γενικής θεωρίας δικαίου και αστικού δικονομικού δικαίου Ι, 1983, 321 επ.
- Μητσόπουλος Γ.*, Νέα μορφή αυτοτελούς προσθέτου παρεμβάσεως, Αφιέρωμα Κ. Βαβούσκου ΙΙ, 1990, σελ. 319 επ.
- Μητσόπουλος Γ.*, Πολιτική Δικονομία, Αθήνα, Τεύχος Α', 1972
- Μητσόπουλος Γ.*, Προβολή ενστάσεων και προσκομιδή εγγράφων εν των πρώτω και δευτέρω βαθμών, ΝοΒ 1954. 337 επ.
- Μητσόπουλος Γ.*, Το καθήκον του δικαστηρίου καθοδηγήσεως των διαδίκων προς συμπλήρωσιν ή διασάφισιν των ισχυρισμών των, ΝοΒ 1986. 753 επ.
- Μιχελάκης Ε.*, Η σύγχρονος θεωρία του δικονομικού δικαίου, ΕΕΝ 1948. 65 επ.
- Μπακόπουλος Α.*, Ζητήματα από την κατ' έφεση δίκη, ΕλλΔνη 1992. 1137 επ.
- Μπακόπουλος Α.*, Οι εξουσίες του εφετείου μετά την εξαφάνιση της εκκαλουμένης, ΕλλΔνη 1989. 264 επ.
- Μπαλής Γ.*, Γενικάί αρχαί του αστικού δικαίου, 8η έκδ., 1961
- Μπαμπινιώτης Δ.*, Η ατομική προστασία του καταναλωτή στο σύστημα του ν. 2251/1994, στον τόμο της ΕΕΔ, Δικονομικά ζητήματα του δικαίου προστασίας

- καταναλωτή, 2014, σελ. 17 επ.
- Μπαμπινιώτης Δ.*, Μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της έφεσης και αντικείμενο της έκκλητης δίκης, 2016
- Μπέης Κ.*, Σημείωση υπό ΑΠ 1663/2005, Δ 2006, 418
- Μπέης Κ.*, Πολιτική Δικονομία, Γενικά Αρχαί και κατ' άρθρον ερμηνεία, I-XX(1973-)
- Μπέης Κ.*, Ενημερωτικό Σημείωμα υπό ΑΠ 564/1969 (περιλ.), Δ 1970. 228-229
- Μπέης Κ.*, Παρατηρήσεις υπό Πλειοψηφία 122/1980, Δ 1980. 370 επ.
- Μπρίνιας Ι.*, Αναγκαστική εκτέλεση, Τόμος Ι, 1978
- Νίκας Ν.*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας: θεμελιώδεις έννοιες και αρχές, δικαιοδοσία, αρμοδιότητα, τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, ένδικα μέσα, Β' εκδ., 2016
- Νίκας Ν.*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, 1991
- Νίκας Ν.*, Η ανταγωγή στις γαμικές διαφορές, ΕλλΔνη 1990. 720 επ., 722
- Νίκας Ν.*, Ο δικαστικός συμβιβασμός, 1984, σελ. 305
- Νίκας Ν.*, Οι νέοι πραγματικοί ισχυρισμοί στην κατ' έφεση δίκη, 1987
- Νίκας Ν.*, Πολιτική Δικονομία, Τόμος Ι, Θεμελιώδεις έννοιες και αρχές. Δικαιοδοσία-Αρμοδιότητα, 2003
- Νίκας Ν.*, Πολιτική Δικονομία, Τόμος ΙΙΙ, Ένδικα μέσα, 2007
- Νικολόπουλος Γ.*, Η επί αντιρρήσεων κατά της εκτελούμενης αξιώσεως δυνατότητα θεμελιώσεως λόγου εφέσεως εναντίον αποφάσεως απορριπτικής της κατ' άρθρον 933 ΚΠολΔ ανακοπής, ΕλλΔνη 1987. 40 επ.
- Οικονομίδης Β.-Λιβαδάς Μ.-Γιδόπουλος Α.*, Εγχειρίδιον της Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος Γ', 7η έκδ., 1988
- Ορφανίδης Γ.*, Η ομολογία στην πολιτική δίκη, 1987
- Ορφανίδης Γ.*, Η έννοια της ανώτερης βίας στην ανεύρεση του εγγράφου ως λόγου αναψηλαφήσεως (άρθρ. 544 αριθ. 7 ΚΠολΔ), ΕλλΔνη 2002. 959 επ.
- Παπαδοπούλου Α.*, Η συγκέντρωση των λόγων ανακοπής στην αναγκαστική εκτέλεση, 2016
- Πανταζόπουλος Αθ.*, Οι τροποποιήσεις στο συγκεντρωτικό σύστημα του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας μετά τον ν. 4335/2015, ΕλλΔνη 2016. 93 επ.
- Πανταζόπουλος Στ.*, Η ανταγωγή μετά τον ν.2915/2001 και τον τροποποιητικό αυτού ν.3043/2002, ΝοΒ 2003. 1559 επ.

- Πανταζόπουλος Στ.*, Ανακοπή κατά διαταγής πληρωμής, Γ' εκδ., 2016
- Πανταζόπουλος Στ.*, Αναψηλάφηση της απόφασης λόγω ανεύρεσης νέου εγγράφου (Άρθρο 544 αρ. 7 ΚΠολΔ), Αθήνα, 2005
- Παπαδοπούλου-Κλαμαρή Δ.*, Η νέα ρύθμιση για τη διακοπή παραγραφής με την έγερση της αγωγής. Μία πρώτη προσέγγιση των προβλημάτων, ΕΠολΔ 2013. 441 επ.
- Παπακωνσταντίνου Δ.*, Χρονικά όρια προβολής των αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενων «μέσων επιθέσεως και αμύνης», ΕΕΝ 1974. 275 επ.
- Παπαντωνίου Ν.*, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 3^η εκδ., 1983
- Ποδηματά Ε.*, Ζητήματα εφαρμογής των άρθρων 933 και 936 ΚΠολΔ, 1991
- Ποδηματά Ε.*, Δεδικασμένο-Αντικειμενικά όρια ιδίως επί ενστάσεων, 1995
- Ποδηματά Ε.*, Διαφορές από την οικογένεια, τον γάμο και την ελεύθερη συμβίωση. Γενικό διαδικαστικό πλαίσιο και ειδικές παρατηρήσεις στις διατάξεις των νέων άρθρων 592-613 ΚΠολΔ (όπως ισχύουν μετά το Ν. 4335/2015), ΧρΙΔ 2015. 641 επ.
- Ποδηματά Ε.*, Ενστάσεις στην αναγκαστική εκτέλεση, οι λόγοι ανακοπής του άρθρου 933 ΚΠολΔ, ΕλλΔνη 1990. 1174 επ.
- Ποδηματά Ε.*, Καθήκον δικαστικής καθοδήγησης και συζητητικό σύστημα, ΕΠολΔ 2013. 4 επ.
- Ράμμος Γ.*, Εγχειρίδιον Αστικού Δικονομικού Δικαίου, Ι, Αθήνα, 1978,
- Ράμμος Γ.*, Στοιχεία Ελληνικής Πολιτικής Δικονομίας, Τόμος Α', Β' εκδ., 1953
- Ράμμος Γ.*, Το αξίωμα του άνευ επικουρίας δικάζεσθαι εις την έκκλητον δίκην (Σχέσεις των άρθρων 160 και 747 της Πολ. Δικ.), ΝΔ 1950. 541 επ.
- Ράμμος Γ.*, Κριτήρια (βάσεις και αφετηρία) του χαρακτηρισμού των μέσων αμύνης ή υπερασπίσεως και συνέπαι αυτών, Προσφορά στον Γ.Μιχαηλίδη-Νουάρο, Β, 1987, σελ. 363 επ.
- Ράμμος Γ.*, Περί προσθέτου παρεμβάσεως από ιστορικής, δογματικής και συγκριτικής απόψεως, 1932
- Ρεντούλης Π.*, Τα δομικά και λειτουργικά γνωρίσματα του γαλλικού αστικού δικονομικού δικαίου σε σύγκριση με το ελληνικό δικονομικό δίκαιο, 2009
- Ρήγας Β.*, Η καθοδηγητική λειτουργία του δικαστηρίου προς συμπλήρωση της αοριστίας αγωγής, ισχυρισμών, ένδικων μέσων κ.λ.π., κατά το άρθρο 236 ΚΠολΔ, μετά την τροποποίησή του διά του ν.3994/2011, ΝοΒ 2011. 1793επ.
- Σαμουήλ Σ.*, Η έφεση κατά τον ΚΠολΔ, 6^η έκδ., 2009

- Σημαντήρας Ι.*, Ο χρόνος της προτάσεως των επί της ουσίας πραγματικών ισχυρισμών εν τη πολιτική δίκη, 1910
- Σημαντήρας Κ.*, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 4^η εκδ., 1988
- Σινανιώτης Α.*, Η αναίρεση κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, Β' έκδ., 2006
- Σταματόπουλος Στ.*, Η αρχή της οικονομίας στην πολιτική δίκη, 2003
- Σταματόπουλος Στ.*, Επανάληψη της συζήτησης και προβολή νέων ισχυρισμών, (Γνμδ), ΧρΙΔ 2008. 855 επ.
- Σταματόπουλος Στ.*, Η δικονομική αναδρομή των νέων ουσιαστικών και ερμηνευτικών νόμων, 1989
- Σταματόπουλος Στ.*, Παρατηρήσεις υπό ΕφΑθ 1389/1985, Δ 1985. 217 επ.
- Τσικρικάς Δ.*, Διαδικαστικές πράξεις, Ζητήματα κύρους και εννόμων συνεπειών υπό το πρίσμα του εσωτερικού και του δικονομικού διεθνούς δικαίου, 2017
- Τσικρικάς Δ.*, Το μεταβιβαστικό αποτέλεσμα της εφέσεως στην πολιτική δίκη, 1996
- Φραγκίστας Χ.-Γέσιου/Φαλτσή Π.*, Δίκαιον αναγκαστικής εκτελέσεως Ι: γενικό μέρος, 2^η εκδ., 1986
- Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3^η εκδ., 2006
- Ψαρράκης Π.*, Περί των πραγματικών ισχυρισμών και αποδεικτικών μέσων εις την έκκλητον δίκη κατά τον ΚΠολΔ, Δνη 1973. 226 επ.